

Bu kitaba sığmayan
daha neler var!

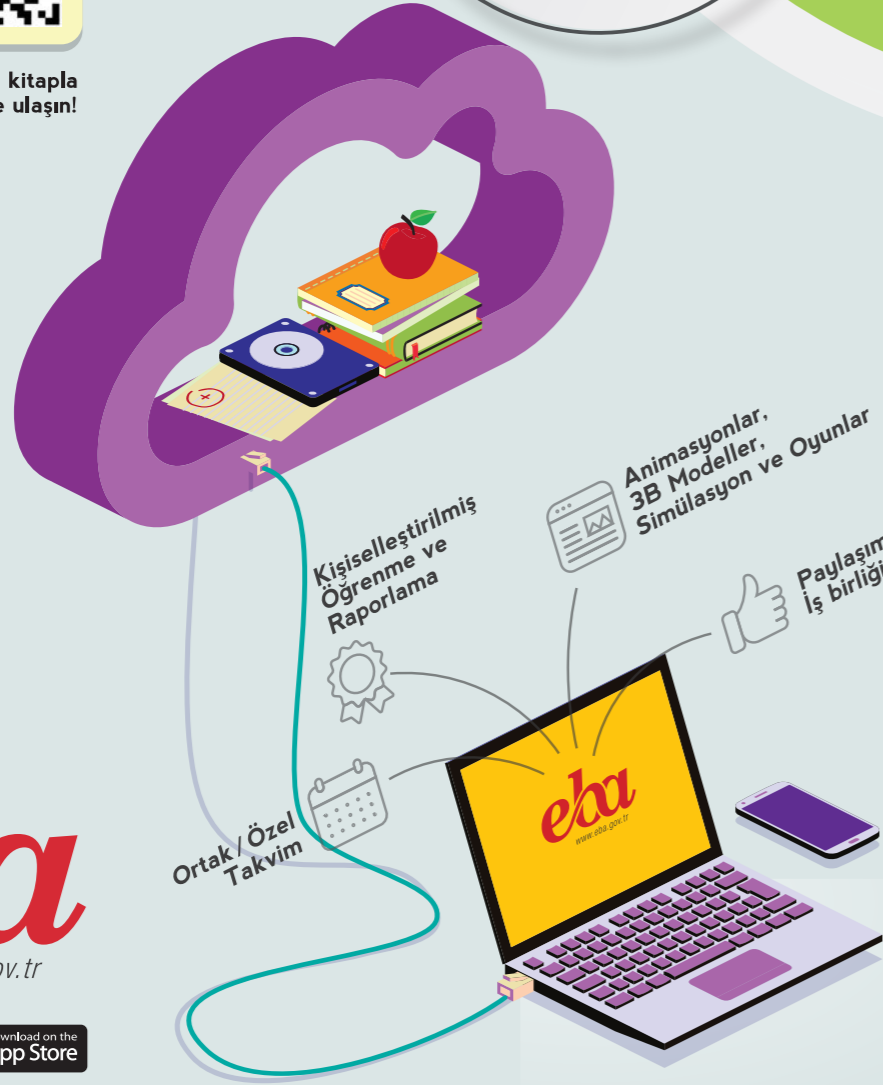
Karekodu okutun, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaşın!

ÖDS

**ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN
DESTEK SİSTEMİ**

<https://ods.eba.gov.tr>

- Konu Anlatımlı
Ders Videoları
- Soru Çözüm
Videoları
- Ders Anlatım
Videoları
- Çoktan Seçmeli
Sorular

eba
www.eba.gov.tr

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-6317-2

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5'inci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

Adalet

MEDENİ HUKUK VE MEDENİ USUL HUKUKU UYGULAMALARI

10

Ders Materyali

MESLEKİ VE TEKNİK
ANADOLU LİSESİ

Adalet Alanı

MEDENİ HUKUK VE MEDENİ USUL HUKUKU UYGULAMALARI

10

Ders Materyali

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

ADALET ALANI

**MEDENİ HUKUK VE
MEDENİ USUL HUKUKU
UYGULAMALARI**

10

Ders Materyali

Yazarlar

**İbrahim GÜL
Melih DALBUDAK
Mesut BUDAK
Ömer SEVEN**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI	7999
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ	1927

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Dil Uzmanı

Derya KARABACAK

Program Geliştirme Uzmanı

Ali DOĞAN

Ölçme Değerlendirme Uzmanı

Günay DURUCAN

Rehberlik Uzmanı

Ahmet ÖNAL

Görsel Tasarım Uzmanı

Fatih DEMİRALAY

ISBN: 978-975-11-6317-2

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

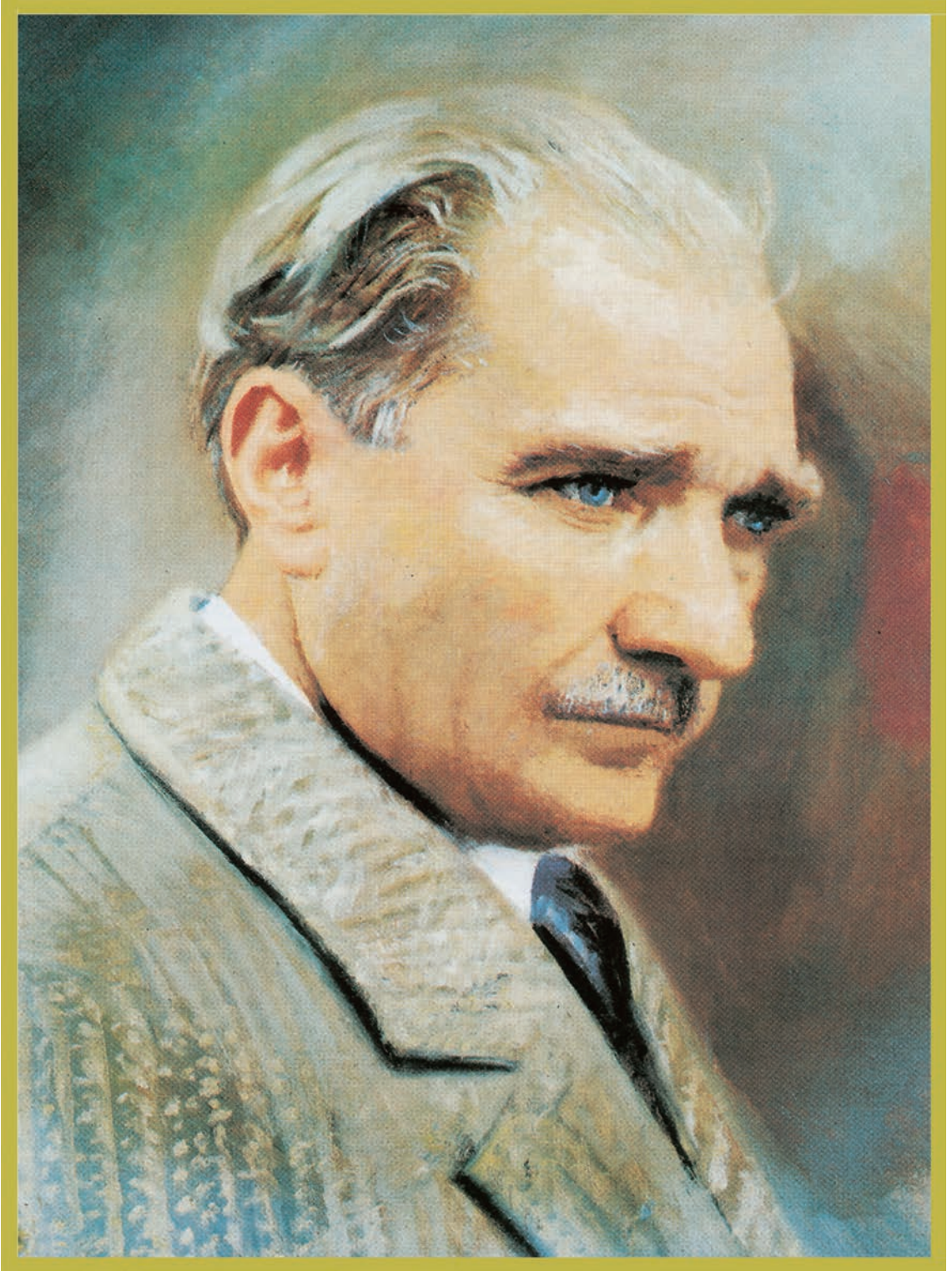
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

DERS MATERYALİNİN TANITIMI	14
1. ÖĞRENME BİRİMİ: KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ	17
1.1. ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUK	18
1.1.1. ÖZEL HUKUKUN TEMEL İLKELERİ	21
1.1.2. ÖZEL HUKUKUN DİĞER HUKUK DALLARINDAN FARKI	22
1.1.3. ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUKUN DALLARI	22
1.1.3.1. ÖZEL HUKUKUN ALT DALLARI	23
1.1.3.2. KARMA HUKUKUN ALT DALLARI	24
1.2. KAMU HUKUKU	26
1.2.1. KAMU HUKUKUNUN KAYNAKLARI	26
1.2.1.1. YAZILI - YAZISIZ KAYNAKLAR AYRIMI	26
1.2.1.2. BAĞLAYICI - YARDIMCI KAYNAKLAR AYRIMI	27
1.2.2. KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK ARASINDAKİ FARKLAR	27
1.2.3. KAMU HUKUKUNUN DALLARI	28
1. UYGULAMA FAALİYETİ	30
1. ÖZ DEĞERLENDİRME	32
1. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	33
2. ÖĞRENME BİRİMİ: MEDENİ HUKUK	35
BÖLÜM 1: MEDENİ HUKUK	36
2.1. MEDENİ HUKUK	36
2.1.1. MEDENİ HUKUK KAVRAMI	36
2.1.2. MEDENİ HUKUKUN KAYNAKLARI VE TEMEL KAVRAMLARI	37
2.1.3. MEDENİ KANUN'UN UYGULANMASI	39
2.2. HAKLARIN YERİNE GETİRİLMESİ VE İSPAT YÜKÜ	41
2.2.1. DÜRÜSTLÜK KURALI	41
2.2.2. İYİ NİYET	43
2.2.3. İSPAT YÜKÜ	45
2.2.4. RESMÎ SİCİL VE SENETLER	46
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	48
BÖLÜM 2: KİŞİ VE KİŞİLİK	50
2.3. KİŞİ VE KİŞİLİK	50
2.3.1. KİŞİ KAVRAMI	50
2.3.2. KİŞİLİK KAVRAMI	51
2.3.3. GERÇEK KİŞİLER	51
2.3.4. KİŞİLİĞİN BAŞLANGICI VE SONA ERMESİ	52
2.3.4.1. KİŞİLİĞİN BAŞLANGICI	52
2.3.4.2. KİŞİLİĞİN SONA ERMESİ	52
2.3.5. GERÇEK KİŞİLERİN EHLİYETLERİ	53
2.3.5.1. HAK EHLİYETİ	53
2.3.5.2. FİİL EHLİYETİ	53
2.4. KİŞİLİK HAKKI VE KİŞİLİĞİN KORUNMASI	55
2.4.1. HISİMLİK	58
2.4.2. HISİMLİK TÜRLERİ	58
2.4.2.1. KAN HISİMLİĞİ	58
2.4.2.2. KAYIN HISİMLİĞİ	59
2.4.2.3. EVLAT EDİNMEYEN DOĞAN HISİMLİK	59
2.4.3. YERLEŞİM YERİ	59
2.4.3.1. İRADİ YERLEŞİM YERİ	60
2.4.3.2. İTİBARI YERLEŞİM YERİ	60
2.4.3.3. KANUNİ YERLEŞİM YERİ	60

2.4.3.4. YERLEŞİM YERİNE HÂKİM OLAN İLKELER	61
2.4.4. AD VE ADIN KORUNMASI	61
2.4.4.1. ADIN ÇEŞİTLERİ	61
2.4.4.2. ADIN KORUNMASI	63
2.5. TÜZEL KİŞİ VE TÜZEL KİŞİ TÜRLERİ	63
2.5.1. TÜZEL KİŞİ KAVRAMI	64
2.5.2. TÜZEL KİŞİ TÜRLERİ	65
2.5.3. DERNEKLER	66
2.5.4. VAKIFLAR	68
2. UYGULAMA FAALİYETİ	70
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	72
BÖLÜM 3: AİLE VE AİLENİN SONA ERMESİ	74
2.6. AİLE VE AİLENİN SONA ERMESİ	74
2.6.1. AİLE HUKUKU VE AİLE KAVRAMI	74
2.6.1.1. AİLE HUKUKU	74
2.6.1.2. AİLE KAVRAMI	75
2.6.2. NİŞANLANMA	75
2.6.3. NİŞANLILIĞIN SONA ERMESİ	76
2.6.4. EVLENMENİN TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ	76
2.6.5. EVLENMENİN KOŞULLARI	77
2.6.6. EŞLERİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	78
2.6.7. EŞLER ARASINDAKİ MAL REJİMİ	79
2.6.7.1. EDİNİLMİŞ MALLARA KATILIM REJİMİ	80
2.6.7.2. SEÇİMLİK MAL REJİMLERİ	80
2.6.8. EVLİLİK BİRLİĞİNİN SONA ERMESİNİN SEBEPLERİ	81
2.6.8.1. ÖLÜM - GAİPLİK	81
2.6.8.2. BOŞANMA	81
2.6.8.3. YOKLUK	83
2.6.8.4. BUTLAN	83
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	84
BÖLÜM 4: EŞYA HUKUKU - ZİLYETLİK	85
2.7. EŞYA HUKUKU - ZİLYETLİK	85
2.7.1. EŞYA HUKUKU	85
2.7.2. AYNİ HAK VE EŞYA	86
2.7.2.1. AYNİ HAK	86
2.7.2.2. EŞYA	87
2.7.3. EŞYA TÜRLERİ	89
2.7.4. AYNİ HAKLARA EGEMEN OLAN İLKELER	92
2.7.5. ZİLYETLİK	94
2.7.6. ZİLYETLİĞİN ÖGELERİ (UNSURLARI)	96
2.7.6.1. FİİLİ HÂKİMİYET	96
2.7.6.2. ZİLYETLİK İRADESİ	96
2.7.7. ZİLYETLİĞİN TÜRLERİ	97
2.7.8. ZİLYETLİĞİN KAZANILMASI VE KAZANMA YOLLARI	100
2.7.9. ZİLYETLİĞİN KAYBI	100
2.7.10. ZİLYETLİĞİN KORUNMASI	101
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	103
BÖLÜM 5: BORÇ, BOROUN İFASI VE SONA ERMESİ	105
2.8. BORÇ, BOROUN İFASI VE SONA ERMESİ	105
2.8.1. BORÇLAR HUKUKUNUN TANIMI, KONUSU	105
2.8.2. BORÇ KAVRAMI	107
2.8.3. BORÇ VE BORÇ İLİŞKİSİ ARASINDAKİ FARKLAR	108

2.8.4. BORÇ İLİŞKİSİNİN ÖGELERİ	108
2.8.5. BERCUN TARAFLARI	109
2.8.6. BORÇ İLİŞKİSİNİN KONUSU: EDİM	110
2.8.7. BERCUN YAPTIRIMI	111
2.8.8. BORÇ İLİŞKİSİNİN SONA ERMESİ	112
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	113
2. ÖZ DEĞERLENDİRME	115
2. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	116
3. ÖĞRENME BİRİMİ: MEDENİ USUL HUKUKU	119
BÖLÜM 1: MEDENİ USUL HUKUKU	120
3.1. MEDENİ USUL HUKUKUNUN KONUSU, AMACI VE KAYNAKLARI	120
3.1.1. YARGI KAVRAMI	120
3.1.2. YARGI KOLLARI VE YARGILAMA HUKUKU	121
3.1.3. YARGI ÖRGÜTÜ	122
3.1.4. MEDENİ USUL HUKUKUNUN KONUSU AMACI VE KAYNAKLARI	123
3.2. YARGILAMA FAALİYETİNİN NİTELİĞİ VE SÜJELERİ	124
3.2.1. YARGILAMA FAALİYETİNİN NİTELİĞİ VE SÜJELERİ	124
3.2.2. MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI	125
3.2.3. HÂKİMLİK TEMİNATI	125
3.2.4. HÂKİMLERİN TARAFSIZLIĞI	125
3.3. MAHKEMELERİN GÖREV VE YETKİLERİ	126
3.3.1. MEDENİ YARGIDA GÖREV VE YETKİ	127
3.3.2. MEDENİ YARGIDA GÖREVLİ MAHKEMELER	127
3.3.3. MEDENİ YARGIDA MAHKEMELERİN YETKİSİ	128
3.3.4. AYNI MAHKEMENİN BİRDEN FAZLA DAİRESİ ARASINDAKİ İŞ DAĞILIMI	129
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	130
BÖLÜM 2: DAVADA TARAFLAR VE YARGILAMAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER	132
3.4. DAVADA TARAFLAR VE YARGILAMAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER	132
3.4.1. MEDENİ YARGIDA TARAF KAVRAMI	132
3.4.2. TARAF EHLİYETİ	134
3.4.3. DAVA EHLİYETİ	134
3.4.4. DAVA TAKİP YETKİSİ	135
3.4.5. SIFAT (HUSUMET)	135
3.4.6. DAVA ARKADAŞLIĞI	136
3.4.7. DAVAYA MÜDAHALE YÖNTEMLERİ	137
3.4.8. DAVADA TARAFLARIN TEMSİLİ	139
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	140
BÖLÜM 3: DAVANIN AŞAMALARI, TÜRLERİ VE DAVA ŞARTLARI	141
3.5. DAVANIN AŞAMALARI, TÜRLERİ VE DAVA ŞARTLARI	141
3.5.1. DAVANIN AŞAMALARI	141
3.5.2. DAVANIN TÜRLERİ	143
3.5.2.1. TALEP EDİLEN HUKUKİ KORUMAYA GÖRE DAVA TÜRLERİ	144
3.5.2.2. TALEP SONUCUNUN NİTELİĞİNE GÖRE DAVA TÜRLERİ	144
3.5.3. DAVA ŞARTLARI	146
3.5.3.1. GENEL DAVA ŞARTLARI	147
3.5.3.2. ÖZEL DAVA ŞARTLARI	149
3.5.4. İLK İTİRAZLAR	150
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	151
BÖLÜM 4: DAVANIN AÇILMASI İLE DİLEKÇELER TEATİSİ VE ÖN İNCELEME	153
3.6. DAVANIN AÇILMASI İLE DİLEKÇELER TEATİSİ VE ÖN İNCELEME	153

3.6.1. DAVANIN AÇILMASI	154
3.6.2. DAVANIN AÇILMASININ SONUÇLARI	159
3.6.3. CEVAP DİLEKÇESİ	159
3.6.4. TARAFILARIN İKİNCİ DİLEKÇELERİ	160
3.6.5. İDDİANIN VE SAVUNMANIN GENİŞLETİLMESİ VE DEĞİŞTİRİLMESİ	160
3.6.6. ÖN İNCELEME	162
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	164
BÖLÜM 5: DAVANIN AÇILIŞI VE SONA ERME SÜRECİ	165
3.7. DAVANIN AÇILIŞI VE SONA ERME SÜRECİ	165
3.7.1. TAHKİKAT	166
3.7.2. İSPAT HUKUKU	169
3.7.3. DELİLLER VE İNCELENMESİ	170
3.7.4. KESİN DELİLLER	174
3.7.5. TAKDİR DELİLLERİ	175
3.7.6. TAHKİKATIN BİTMESİ VE SÖZLÜ YARGILAMA	177
3.7.7. DAVAYA SON VEREN TARAF USUL İŞLEMLERİ	178
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	180
BÖLÜM 6: KANUN YOLLARI	181
3.8. KANUN YOLLARI	181
3.8.1. KANUN YOLU KAVRAMI VE TÜRLERİ	181
3.8.2. İSTİNAF	182
3.8.3. TEMYİZ	186
3.8.4. YARGILAMANIN İADESİ	188
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	193
BÖLÜM 7: GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ	195
3.9. GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ	195
3.9.1. İHTİYATİ TEDBİR	196
3.9.2. DELİL TESPİTİ	198
3.9.3. DİĞER GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR	199
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	201
3. UYGULAMA FAALİYETİ	202
3. ÖZ DEĞERLENDİRME	204
3. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	205
4. ÖĞRENME BİRİMİ: VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ	209
4.1. VERASET VE VELAYET EVRAK İŞLEMLERİ	210
4.1.1. VERASET	210
4.1.2. MİRAS SİSTEMLERİ	211
4.1.3. KANUNİ MİRASÇILAR	212
4.1.4. KANUNİ MİRASÇI ZÜMRELERİ	214
4.1.5. SAĞ KALAN EŞİN MİRASÇILIĞI	215
4.1.6. DEVLETİN MİRASÇILIĞI	216
4.1.7. MURİSİN (MİRASBIRAKANIN) İRADESİNE DAYANAN MİRASÇILIK	216
4.1.8. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN ÇEŞİTLERİ	217
4.1.9. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN YORUMU	218
4.1.10. TASARRUF HÜRRİYETİ VE SINIRLARI	218
4.1.11. MİRASIN AÇILMASI	220
4.1.12. VELAYET	221
4.2. VASİ, KAYYIM TAYİNİ EVRAK İŞLEMLERİ	223
4.2.1. VESAYET	223
4.2.2. VESAYET ORGANLARI	223
4.2.3. VESAYETİ GEREKTİREN HÂLLER	223

4.2.4. VASİNİN TAYİNİ	225
4.2.5. VESAYETİN YÜRÜTÜLMESİ	225
4.2.6. VESAYET DAİRELERİNİN GÖREVLERİ	226
4.2.7. VESAYETİN SONA ERMESİ	226
4.2.8. KAYYIMLIK	227
4.2.9. YASAL DANIŞMANLIK	228
4.3. TEREKE VE İZALE-İ ŞÜYU EVRAK İŞLEMLERİ	228
4.3.1. TEREKE	228
4.3.2. DEFTER TUTMA VE MÜHÜRLEME	229
4.3.3. TEREKEYİ RESMEN YÖNETME	229
4.3.4. VASIYETNAMENİN AÇILMASI	230
4.3.5. MİRASIN REDDİ	232
4.3.5.1. MİRASIN GERÇEK REDDİ	233
4.3.5.2. MİRASIN HÜKMEN REDDİ	233
4.3.5.3. MİRASIN REDDİNİN SONUÇLARI	233
4.3.6. RESMÎ DEFTER TUTMA İSTEMİ	234
4.3.7. RESMÎ TASFİYE	235
4.3.8. DEVLETİN MİRASÇILIĞI	236
4.3.9. TEREKE DEFTERİ UYAP ŞABLONU	236
4.4. İZALE-İ ŞÜYU (ORTAKLIĞIN GİDERİLMESİ)	238
4.4.1. İZALE-İ ŞÜYU DAVA SÜRECİ	239
4.4.2. İZALE-İ ŞÜYU SATIŞ DEFTERİ UYAP ŞABLONU	240
4. UYGULAMA FAALİYETİ	242
4. ÖZ DEĞERLENDİRME	244
4. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	245
5. ÖĞRENME BİRİMİ: HMK'YE GÖRE DİSİPLİN CEZALARI	247
5.1. DİSİPLİN PARA CEZASI	248
5.1.1. DİSİPLİN PARA CEZASI KARARI AŞAMALARI VE İÇERİĞİ	248
5.1.2. MESLEKİ PROGRAM İÇERİSİNDEKİ DİSİPLİN PARA CEZASI KARARI EKRAN MENÜLERİ	250
5.2. DİSİPLİN HAPSİ CEZASI	256
5.2.1. DİSİPLİN HAPSİ CEZALARI KARARI	256
5.2.2. MESLEKİ PROGRAM İÇERİSİNDEKİ DİSİPLİN HAPİS CEZASI KARARI EKRAN MENÜLERİ	256
5. ÖZ DEĞERLENDİRME	262
5. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	263
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	265
KAYNAKÇA	268
GENEL AĞ KAYNAKÇASI	271
GÖRSEL KAYNAKÇASI	271
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BÖLÜMLERİ CEVAP ANAHTARLARI	272

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

1. KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

Neler Öğreneceksiniz?

1. Özel hukuk, kamu hukuku ve karma hukuk alanları arasındaki farklılıklar ayırt edilebilecek.
2. Bir hukuki olaydan yola çıkarak bu olaya özel hukuk ve karma hukukun hangi dallarının uygulanacağı analiz edilebilecek.
3. Özel hukukun temel illelerini göz önünde bulundurarak olayların hukuki olup olmadığı hakkında çıkarımlarda bulunulabilecektir.
4. Kişilerin, kişiler veya kurumlar ile gireceği hukuk ilişkilerinin hangi hukuk alanında değerlendirilmesi gerektiğine karar verilebilecek.
5. Karşılaştıran örnek olaylar ile kamu hukukunun alt alanlarının ilişkisi kurulabilecektir.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Temel Kavramlar

1. Özel Hukuk
2. Karma Hukuk
3. Kamu Hukuku
4. Kamu Hukukunun Kaynakları

Öğrenme biriminin yer aldığı bölümdür.

Öğrenme birimine ait kapak görselinin yer aldığı bölümdür.

Öğrenme biriminde, kazanımlara uygun olarak hangi öğrenmelerin gerçekleştirileceğinin yer aldığı bölümdür.

Öğrenme birimi numarasının yer aldığı bölümdür.

Öğrenme biriminde yer alan kavramların yer aldığı bölümdür.

Konu başlığı

ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Yeryüzünde yaşayan tek insan olmasız yuvarlak gereken doğa kuralları ve sosyal kuralları olur muydu? Açıklayınız.
2. Toplum kuralları özgürlüğümüzü sınırladığı hâlde, neden toplum içinde yaşamaya devam ediyoruz? Açıklayınız.
3. Kişi-kişi, kişi-devlet ilişkilerinin düzenlenmesinde taraflara farklı hukuk kuralları uygulanması doğru mudur? Açıklayınız.

1.1. ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUK

İnsanın sosyal, yani toplumsal bir yaşam biçimine sahip olması, insanların topluluk halinde yaşamalarını zorunlu kılmaktadır. Ancak insanların toplumsal hayata uyum içerisinde sürdürebilmeleri, bir arada yaşamının gerektiği kurallara uymalarına bağlıdır. Topuluk halinde yaşamının gerektiği uyulması için kuralların bütününe toplumsal düzen kuralları denilmektedir. Örneğin ahlak kuralları, din kuralları, görgü kuralları gibi kuralları toplumsal düzen kurallarından bazılarıdır. Toplumsal düzen kurallarından biri de hukuk kurallarıdır. Hukuk kuralları, devlet otoritesi ile desteklenmesi ve maddi yaptırımlar içermesi bakımından toplumu düzenleyen diğer kurallardan ayrılmaktadır.

Hukuk, çeşitli ölçütlere göre farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilmektedir. Bu sınıflandırmalardan biri de hukuk kurallarının uygulanması esnasında birey ve kamu kurumlarının aynı hukuk kuralları ile bağlı olup olmadığıdır. Bu açıdan hukuk; özel hukuk, kamu hukuku ve karma hukuk şeklinde üç alt başlığa ayrılmaktadır.

Türk hukuk sisteminde de özel hukuk, kamu hukuku, karma hukuk ayrımı uygulanmaktadır. Bu ayrım, kökeni Roma-Cermen hukukuna dayanan, Kıta Avrupası hukuk sisteminde benimsenmiş bir ayrımdır. Anglo-Sakson hukuk sistemi ile dini hukuk sistemlerinde özel hukuk-kamu hukuku ayrımı bulunmamaktadır. Bu hukuk sistemlerinden önce de yeryüzünde gerek yazılı gerekse sözlü hukuk kurallarının var olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Hukuk kuralları içeren ilk metin Sümerlere ait "Urukagina Kanunları"dır. "Hammurabi Yasaları" ise M.Ö. 1760 yılında Mezopotamya'da ortaya çıkan, tarihin en iyi şekilde korunmuş yazılı kanunlarından biridir.

18 MEDENİ HUKUK VE MEDENİ USUL HUKUKU UYGULAMALARI

Kazanımlara uygun olarak hazırlanan içeriklerin bulunduğu alandır.

Kitap adı ve sayfa numarasının yer aldığı bölümdür.

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Yeryüzünde yaşayan tek insan olsanız uymanız gereken doğa kuralları ve sosyal kuralları olur muydu? Açıklayınız.
2. Toplum kuralları özgürlüklerimizi sınırlandırdığı hâlde, neden toplum içinde yaşamaya devam ediyoruz? Açıklayınız.
3. Kişi-kişi, kişi-devlet ilişkilerinin düzenlenmesinde taraflara farklı hukuk kuralları uygulanması doğru mudur? Açıklayınız.

Öğrencilerin öğrenecekleri konuyla ilgili ön çalışma yaparak bilgi toplamasını, düşünmesini sağlayacak vb. çalışmaların yer aldığı bölümdür.

Konuyla ilgili bilgilerin verildiği bölümdür.

BİLGİ KUTUSU

Toprak paylaşımında tarımsal üretim yapılabilecek büyüklükte toprak olmaması hâlinde "ehil mirasçı" şartı konulmuştur.

DİKKAT

Gaiplik kararlarında her an, kişinin geri dönme veya kendisinden haber alınma ihtimali olduğundan, bu kararlar ölümlü aynı hukuki sonuçları doğurmaz.

Konuyla ilgili dikkat edilmesi gerekenler bu bölümde yer alır.

Konuyla ilgili önemli bilgilerin yer aldığı bölümdür.

ÖNEMLİ

Hâkimin hukuk yaratma yetkisi sadece özel hukukta uygulanmaktadır.

OKUMA METNİ

Fare yılının sekizinci ayının onsekizinci gününde.
Ağır bir surette hastalandığımdan ve hastalığımın gittikçe fenalaşacağını düşünerek ben yakınlarım Silenka, ailem için şu yazıyı bıraktım:
Benim vefatımdan sonra, Han'a verilmesi lazım olan kısım çıkarıldıktan sonra bütün mallarıma oğlum vâris olsun ve altmış tarlanın geliri ile yaşasın.
Oğlum Kasung Aşan tarlaların vârisidir.
Benim büyük üvey biraderlerimin mirasta hisseleri yoktur. Eğer onların arasından biri hissem vardır, diyerek dava açacak olursa evvela büyük orduya (Han'ın ordusuna bir yastuk (sikke) altın, süvarilere bir yastuk gümüş, Han'ın iç hazinesine bir yastuk altın ve bir at vermelidirler ve ağır cezaya mahkum olmalıdırlar.
Bundan sonra da onların iddiaları itibara alınmamalıdır.
Bu vesikayı Sunşa Ket-Kara saklayacaktır. Bütün işlerin başında Kimense bulunacaktır ve Kuvak Tayanç (vasiyetleri ifa işi) başında ise bizim hemşehrimiz Askan bulunacaktır.
Bu işleri onlara tevdi ettim.
Tanık: Inge
Tanık: Kan Toyın
Bu da benim damgamdır. Ben kaysının imlası altında yazdım.

**Uygur Türklerine ait bir hukuk metni (bir vasiyetname)*

Öğrenmeyi pekiştirmek amacıyla konuyla ilgili okuma metninin yer aldığı bölümdür.

DERS MATERYALİNİN TANITIMI

Öğrenilen konuları destekleyen kitap, film gibi materyallerin öğrencilere tavsiye edildiği bölümdür.

ÖNERİ

Kitap: Robinson Crusoe (Robinson Kruzo) romanını okuyunuz. Robenson'un adada tek başına yaşadığı dönem ile Cuma'yla birlikte yaşadıkları dönemi karşılaştırınız. Bu iki dönem arasındaki davranış farklarını, toplumu düzenleyen kurullar açısından değerlendiriniz.

SIRA SİZDE

Aristo'ya göre insan, doğal yapısı gereği toplumsal bir varlıktır. Aristo'nun bu önermesinin sebeplerini arkadaşlarınızla tartışınız.

Öğrenilenleri pekiştirmeye yönelik yapılması gereken faaliyetlerin yer aldığı bölümdür.

Öğrencilerin edindiği bilgileri kullanmasını sağlayacak çalışmalar bu bölümde yer alır.

UYGULAMA

Mecelle'den beş tane hukuk kuralı bularak bunları günümüz Türkçesine çeviriniz. Bulduğunuz ilkelerin Medeni Kanun'un başlangıç maddelerinin hangisiyle ilişkili olduğunu tartışınız.

1. KURU HUKUK VE ÖZEL HUKUK SORULARI

1. UYGULAMA FAALİYETİ

KURU HUKUK VE ÖZEL HUKUK SORULARI ÖZETİNE GAZETE, DERGİ, MİLLİYET MAZELERİNE

- Uygulama faaliyetini gerçekleştiren öğrencilerin raporunu inceleyiniz.
- Kitapta birinci öğrenme etkinliğinde kullanılan kavramları inceleyiniz.
- Gazete ve dergi materyallerini kullanarak ve özel hukukun dallarına göre haberleri araştırıp kendi ifadelerinizle haberlerinizi düzenleyip gazete, dergi veya broşür hazırlayınız.
- Hazırladığınız materyalleri hem kamu hukuku hem özel hukuk alanına göre haber hazırlanmasına dönüştürünüz.
- Kamu hukuku veya özel hukuk alanına göre konularla bağlantılı haberler, haberler hazırlayarak kendi ifadelerinizle gazete, dergi veya broşür hazırlayınız.
- Gazete, dergi veya broşür için bir kartonunu veya kartonunuzu alarak hazırlayınız.
- İnceleyip değerlendirin ve rapor yazınız.
- Hazırladığınız gazete, dergi veya broşürü sınıf arkadaşlarınıza gösteriniz.
- Uygulama faaliyetini değerlendiriniz.
- Hazırladığınız gazete, haberler değerlendirilmesini sağladığı uygulamaları değerlendirme formunda ve rapor düzenleyip değerlendiriniz.

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI
ÖĞRENCİNİN SINIFI/KURSU	ÖĞRENCİNİN SINIFI/KURSU
YERİ	YERİ

HÖNERME

"Kamu hukuku ve özel hukuk alanına ilişkin gazete, dergi, broşür hazırlama" öğrenme etkinliğinde sağladığınız öğrenme çıktılarına göre öğrencilerin sağladığı öğrenme çıktılarına ilişkin değerlendirme formunu, aşağıdaki sorulara göre değerlendiriniz (1-5 puanlık ölçek kullanınız).

Ölçütler	Hönerme				
	1	2	3	4	5
1. Kamu hukukunu ve özel hukuk alanına ilişkin haber hazırlama ve değerlendirme					
2. Gazete, dergi veya broşür hazırlama ve değerlendirme					
3. Kamu hukukunu ve özel hukuk alanına ilişkin haber hazırlama ve değerlendirme					
4. Öğrencilerin hazırladıkları haberleri değerlendirme ve değerlendirme formunu doldürme					

MESENE HUKUK VE ÖZEL HUKUK SORULARI

Bölüm sonu uygulama faaliyeti bu bölümde yer alır.

Kendinizi değerlendirmeniz için hazırlanan soruların yer aldığı öz değerlendirme bölümüdür.

1. ÖZ DEĞERLENDİRME

"Kamu hukuku ve özel hukuk" öğrenme birimi sonunda hazırladığınız öğrenme çıktılarına ilişkin değerlendirilmesini, buna yapabildiğiniz ölçekte "Evet" ve "Hayır" şeklinde değerlendirilmesini sağladığınız ölçekte değerlendirilmesini, değerlendirme sonucunda "Hayır" cevapları oluşturduysanız, "Hayır" cevapları verdiğiniz konularla ilgili öğrenme çıktılarına ilişkin değerlendirme formunu doldürünüz.

ÖLÇÜTLER	DEĞERLENDİRME	
	EVET	HAYIR
Özel hukuku ve kamu hukukunu açıklarım.		
Özel hukukun dallarını sıralarım.		
Özel hukuk ve kamu hukukunu dallarını sıralarım.		
Özel hukukun dallarını açıklarım.		
Kamu hukukunu dallarını açıklarım.		
Kamu hukukunu tanımlarım.		
Kamu hukukunun kapsamını açıklarım.		
Verilen sorulara cevaplar veririm.		

MESENE HUKUK VE ÖZEL HUKUK SORULARI

Bölüm sonu ölçme ve değerlendirme soruları bu bölümde yer alır.

1. KURU HUKUK VE ÖZEL HUKUK SORULARI

A) Aşağıdaki cümlelerin başında verilen boşlukları, cümlelerde verilen bilgiler doğrultusunda "Evet" veya "Hayır" yazınız.

- () Hukukun temel amacı, insanların bir arada yaşamasıdır.
- () Her bilim olarak hukuk, insanın varlığında var olması ile başlar.
- () Özel hukuk ve kamu hukuku, kamu hukukundan ayrılmaz birer bilim dalıdır.
- () Adaletin şartları "Herkesin kanununa tabi olması"dır.

B) Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldürünüz.

Kamu hukukunu	Hukukun amacı	Hukukun amacı	ÖZ ve özel hukukun amacı	Özel hukukun amacı
Kamu hukukunu	Hukukun amacı	Hukukun amacı	ÖZ ve özel hukukun amacı	Özel hukukun amacı

3. Kamu hukukunu tanımlarım. (Özel hukukun kapsamını açıklarım.)

4. Kamu hukukunu tanımlarım. (Özel hukukun kapsamını açıklarım.)

5. Kamu hukukunu tanımlarım. (Özel hukukun kapsamını açıklarım.)

6. Kamu hukukunu tanımlarım. (Özel hukukun kapsamını açıklarım.)

7. Kamu hukukunu tanımlarım. (Özel hukukun kapsamını açıklarım.)

8. Kamu hukukunu tanımlarım. (Özel hukukun kapsamını açıklarım.)

C) Aşağıdaki sorulara doğru veya yanlış olarak cevaplayınız.

9. Aşağıdakilerden hangisi özel hukukun temel ilkelerinden biri değildir?

- İnsanlık
- Adalet
- Hukukun üstünlüğü
- Adalet
- İnsanlık

MESENE HUKUK VE ÖZEL HUKUK SORULARI

* Bu ders materyalinde ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılmıştır.

1. KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

Neler Öğreneceksiniz?

1. Özel hukuk, kamu hukuku ve karma hukuk alanları arasındaki farklılıklar ayırt edilebilmeyi
2. Bir hukuki olaydan yola çıkarak bu olaya özel hukuk ve karma hukukun hangi dallarının uygulanacağı analiz edebilmeyi
3. Özel hukukun temel ilkelerini göz önünde bulundurarak olayların hukuki olup olmadığı hakkında çıkarımlarda bulunabilmeyi
4. Kişilerin, kişiler veya kurumlar ile gireceği hukuk ilişkilerinin hangi hukuk alanında değerlendirilmesi gerektiğine karar verebilmeyi
5. Karşılaşılan örnek olaylar ile kamu hukukunun alt alanlarının ilişki kurabilmeyi

1.

ÖĞRENME BİRİMİ

Temel Kavramlar

1. Özel hukuk
2. Karma hukuk
3. Kamu hukuku
4. Kamu hukukunun kaynakları

ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Yeryüzünde yaşayan tek insan olsanız uymanız gereken doğa kuralları ve sosyal kurallar olur muydu? Açıklayınız.
2. Toplum kuralları özgürlüklerimizi sınırlandırdığı hâlde, neden toplum içinde yaşamaya devam ediyoruz? Açıklayınız.
3. Kişi-kişi, kişi-devlet ilişkilerinin düzenlenmesinde taraflara farklı hukuk kuralları uygulanması doğru mudur? Açıklayınız.

1.1. ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUK

İnsanın sosyal, yani toplumsal bir yaşam biçimine sahip olması, insanların topluluk hâlinde yaşamalarını zorunlu kılmaktadır. Ancak insanların toplumsal hayatı uyum içerisinde sürdürebilmeleri, bir arada yaşamının gerektirdiği kurallara uymalarına bağlıdır. Topluluk hâlinde yaşamının gerektirdiği uyulması gereken kuralların bütününe **toplumsal düzen kuralları** denilmektedir. Örneğin ahlak kuralları, din kuralları, görgü kuralları gibi kurallar toplumsal düzen kurallarından bazılarıdır. Toplumsal düzen kurallarından biri de hukuk kurallarıdır. Hukuk kuralları, devlet otoritesi ile desteklenmesi ve maddi yaptırımlar içermesi bakımından toplumu düzenleyen diğer kurallardan ayrılmaktadır.

Hukuk, çeşitli ölçütlere göre farklı sınıflandırmalara tabi tutulabilmektedir. Bu sınıflandırmalardan biri de hukuk kurallarının uygulanması esnasında birey ve kamu kurumlarının aynı hukuk kuralları ile bağlı olup olmadığıdır. Bu açıdan hukuk; özel hukuk, kamu hukuku ve karma hukuk şeklinde üç alt başlığa ayrılmaktadır.

Türk hukuk sisteminde de özel hukuk, kamu hukuku, karma hukuk ayrımı uygulanmaktadır. Bu ayrım, kökeni Roma-Cermen hukukuna dayanan, Kıta Avrupası hukuk sisteminde benimsenmiş bir ayrımdır. Anglosakson hukuk sistemi ile dinî hukuk sistemlerinde özel hukuk-kamu hukuku ayrımı bulunmamaktadır. Bu hukuk sistemlerinden önce de yeryüzünde gerek yazılı gerekse sözlü hukuk kurallarının var olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Hukuk kuralları içeren ilk metin Sümerlere ait “Urukagina Kanunları”dır. “Hammurabi Yasaları” ise M.Ö. 1760 yılında Mezopotamya’da ortaya çıkan, tarihin en iyi şekilde korunmuş yazılı kanunlarından.

SIRA SİZDE

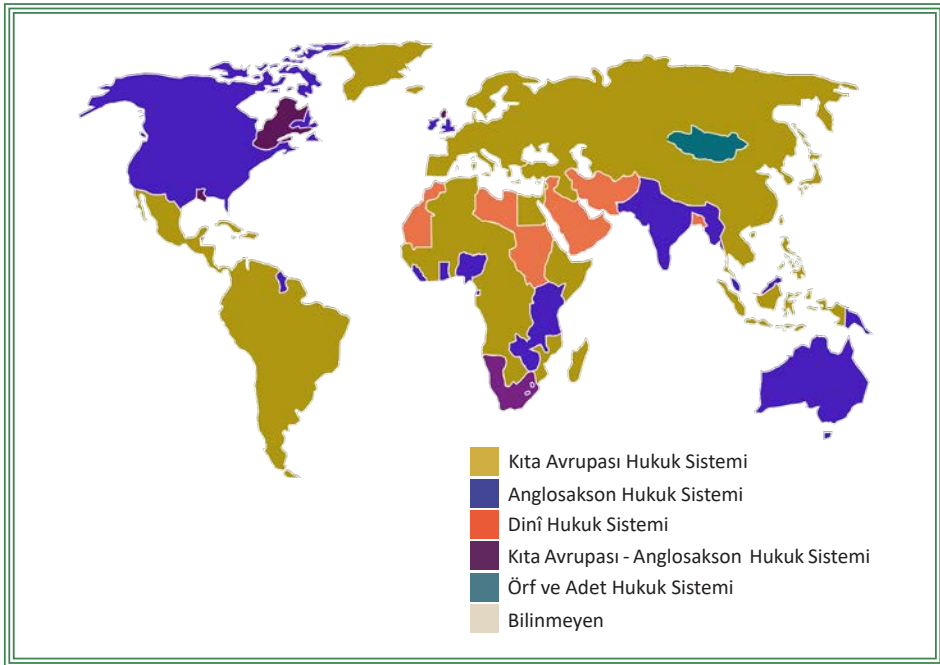
Aristo'ya göre insan, doğal yapısı gereği toplumsal bir varlıktır. Aristo'nun bu önermesinin sebeplerini arkadaşlarınızla tartışınız.

BİLGİ KUTUSU

Dünyanın farklı bölgelerinde uygulanan belli başlı hukuk sistemleri şunlardır:

Kıta Avrupası Hukuk Sistemi (Roma – Cermen Hukuk Sistemi): Kökenleri Roma Hukuku'na dayanan Kıta / Kara Avrupası hukuk sisteminin en önemli özelliği, derlenmiş yazılı kurallara dayanmasıdır. Bu hukuk sisteminde, Anglosakson hukuk sisteminin aksine içtihatlar esas kaynak değildir. Bu sistemde kamu hukuku ve özel hukuk ayrımı vardır. Bu sistem ve diğer hukuk sistemlerini uygulayan farklı ülkeler ana hatlarıyla Görsel 1.1'de gösterilmiştir.

Görsel 1.1: Ülkeler ve hukuk sistemleri

Anglosakson Hukuk Sistemi [Common Law (Kamın Lav) Hukuk Sistemi]: İngiltere'de doğmuş ve asıl olarak mahkeme içtihatlarına dayanan bir hukuk sistemidir. Bu hukuk sistemi, mahkemelerin yüzyıllardır verdikleri kararlardan çıkarılan ilkelerin kanunlaşmasıyla oluşturulmuştur. Bu sistemde hukukun kaynağı, yargıçların verdiği kararlardır. Yargıçlar bu kararları verirken tamamen kendi inisiyatiflerine göre karar vermezler. Bu kararların dayanak noktası toplumun örf ve âdetleridir. Ayrıca Magna Carta (Magna Karta) Bağımsızlık Bildirgesi gibi tarihi metinler de yargıçların verecekleri kararlara temel oluşturmaktadır. Anglosakson

hukuk sistemi için genelde yazılı hukuk kurallarının bulunmadığı söylene de bu ifade tam olarak doğru değildir. Örneğin İngiliz Ceza Yasası yazılı bir metindir.

Dinî Hukuk Sistemleri: Kaynağını din kurallarından alan İslam hukuku, kilise hukuku, Musevilik hukuku gibi hukuk sistemleridir.

Farklı kaynaklarda bu üç sistem dışında sosyalist hukuk sistemi gibi sistemlerden de bahsedilmektedir. Sosyal bilimlerde tek bir doğru olmadığı, yapılan ayrımların kullanılan ölçütlere göre değişebileceği asla unutulmamalıdır.

ÖNERİ

Kitap: Robinson Crusoe (Robinson Kruzo) romanını okuyunuz. Robinson'un adada tek başına yaşadığı dönem ile Cuma'yla birlikte yaşadıkları dönemi karşılaştırınız. Bu iki dönem arasındaki davranış farklarını, toplumu düzenleyen kurallar açısından değerlendiriniz.

OKUMA METNİ

Fare yılının sekizinci ayının onsekizinci gününde.

Ağır bir surette hastalandığımdan ve hastalığının gittikçe fenalaşacağını düşünerek ben yakınlarım Silenka, ailem için şu yazıyı bıraktım:

Benim vefatımdan sonra, Han'a verilmesi lazım olan kısım çıkarıldıktan sonra bütün mallarıma oğlum vâris olsun ve altmış tarlanın geliri ile yaşasın.

Oğlum Kasung Aşan tarlaların vârisidir.

Benim büyük üvey biraderlerimin mirasta hisseleri yoktur. Eğer onların arasından biri hissem vardır, diyerek dava açacak olursa evvela büyük orduya (Han'ın ordusuna bir yastuk (sikke) altun, süvarilere bir yastuk gümüş, Han'ın iç hazinesine bir yastuk altun ve bir at vermelidirler ve ağır cezaya mahkum olmalıdırlar.

Bundan sonra da onların iddiaları itibara alınmamalıdır.

Bu vesikayı Sunşa Ket-Kara saklayacaktır. Bütün işlerin başında Kimense bulunacaktır ve Kuvak Tayanç (vasiyetleri ifa işi) başında ise bizim hemşehrimiz Askan bulunacaktır.

Bu işleri onlara tevdi ettim.

Tanık: Inge

Tanık: Kan Toyın

Bu da benim damgamdır. Ben kaysının imlası altında yazdım.

*Uygur Türklerine ait bir hukuk metni (bir vasiyetname)

Özel Hukuk ve Karma Hukuk Kavramları

Özel hukukla karma hukuk her ne kadar bir birine çok yakın iki kavram olsa da aralarında bazı farklar bulunmaktadır.

Özel Hukuk Kavramı

Özel hukuk, en genel anlamda, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini, eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenleyen hukuk kuralları bütünüdür. Daha ayrıntılı şekilde, gerçek ve tüzel özel hukuk kişilerinin ve kamu otoritesi kullanılmaması şartıyla kamu kurumlarının kendi aralarındaki veya özel kişilerle aralarındaki ilişkileri eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenleyen bir hukuk dalıdır.

Özel hukuk ilişkisinde genel olarak herkes kendi menfaatini en üst seviyeye çıkartmak için çabalamaktadır. Hukuki ilişkilerin bu hukuk alanında sayılması için iki taraf ve bu iki tarafın da rızası gerekmektedir. Ölüm gibi tek taraflı hukuki sonuç doğuran olaylar bu genellemenin dışında kalmaktadır.

Karma Hukuk Kavramı

Karma hukuk, özel hukuk alanına giren ilişkilerin belli noktalarında, devletin de taraf olarak, taraf değilse bile düzenleyici ve denetleyici olarak dâhil olduğu hukuk alanıdır.

1.1.1. ÖZEL HUKUKUN TEMEL İLKELERİ

Özel hukuk aşağıda anlatılan temel ilkeler üzerine inşa edilmiştir.

Bireysel Fayda

Özel hukukta, hukuk kuralları herkes içindir ancak o haklardan yararlanmak kişiseldir. Örneğin okul, park, yeşil alan gibi kamusal alanlarda o hizmete erişebilecek kişilerin hepsi o hakkı kullanabilir. Oysa kendi arazisine konut yapan bir kimsenin inşa ettiği konuttan kendisi veya kendisinin rıza göstereceği kişiler faydalanabilmektedir.

Eşitler Arası İlişki

Özel hukuk kişileri arasında bir altlık - üstlük ilişkisi söz konusu değildir. Kanun önünde herkes eşittir. Örneğin A ve B arasında bir hukuki uyuşmazlık olduğunda, bu uyuşmazlığın çözümünde A da B de kanun önünde eşittir. Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sosyal konum gibi ayırım gözetilemez. Bu nedenle her ikisi de aynı hukuk kurallarına tabidirler. Adaletin terazisi simgesi, dünyanın neredeyse her yerinde kanun önünde eşit değerlendirilme fikrini akla getirmektedir (Görsel 1.2).

İrade Serbestisi

İrade serbestisi, tarafların kendi iradeleri doğrultusunda aralarındaki hukuki ilişkileri düzenleyebileceklerini ifade etmektedir. Özel hukukta hiç kimse istemediği bir şeyi yapmak için zorlanamaz. Zorlanması hâlinde kanunlar ihlal edilmiş olur. Örneğin kimse zorla aracını satmaya veya o aracı almaya zorlanamaz.

İzin Vericilik

Özel hukukta kanunla yasaklanmayan her şey serbesttir. Ayrıca bir izin alınmasına gerek yoktur. Kanunen yasak olmayan bir şey, istendiğinde kişi tarafından yapılabilir.

Görsel 1.2: Adaletin terazisi

İsteğe Bağlı Harekete Geçme

Özel hukukta kişinin iradesi olmadan bir işlem gerçekleştirilmemesi esastır. Örneğin S kişisine ait on dönüm arazinin bir kısmına, S'nin bilgisi dışında başkaları tarafından tahıl ekilmiş ve arazideki ağaçlar kesilmiştir. Bu durum açıkça hukuka aykırı olmasına rağmen konu ile ilgili olarak S'nin şikâyeti olmadan yargı harekete geçmez. Hakkını arayıp aramamak kişinin takdirine bırakılmıştır.

Belirtilen ilkelerin yanında, hukukun genel ilkeleri olarak ifade edilen şu ilkeler özel hukukta da geçerlidir:

- İyiniyet
- Kimsenin kendi davasında hâkim olamayacağı
- Kimsenin kendi hakkından fazlasını devredemeyeceği
- Kesinleşmiş mahkeme kararlarının nihailiği
- Kimsenin kendi kusurundan hak çıkaramayacağı
- Hakkın suistimalinin hukukça korunamayacağı
- Kazanılmış haklara saygı
- Sebepsiz zenginleşmenin hukuken korunamayacağı

1.1.2. ÖZEL HUKUKUN DİĞER HUKUK DALLARINDAN FARKI

Kamu gücüne ve otoritesine sahip olan çeşitli kuruluşların (belediyeler, üniversiteler vb. gibi devlet kurumları) bu otoriteye tabi kişilerle veya birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarına **kamu hukuku** denir. İnsanların ve insanların oluşturduğu toplulukların (özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin), eşit şart ve yetkilere tabi özgür kimseler olarak kendi aralarındaki ilişkileri düzenleyen hukuk kuralları ise **özel hukuk** olarak tanımlanmaktadır.

Kamu hukukunun en temel niteliği, bu hukuk alanına giren ilişkilerde, tarafların eşit olmaması, kamu yararının temsilcisi konumundaki devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin üstün konumda bulunmasıdır. Bu konumları, onlara, tek taraflı olarak ilişkinin kapsam ve içeriğini belirleme imkânını vermektedir. Özel hukuku, karma hukuk ve kamu hukukundan ayıran en önemli özellik, bu alandaki hukuk ilişkilerinin, eşitlik ve irade serbestisi ilkesine dayanmasıdır.

Hukukta asıl olan bireyin özgürlük ve haklarını güvence altına almaktır. Kamu hukuku, özel hukukun hizmetinde ve onun üstünde koruyucu olmalıdır. Tarihsel açıdan bakıldığında anayasa hukuku, idare hukuku ve ceza hukukunun da birey hak ve özgürlüklerini korumak üzere geliştirildikleri görülmektedir. Anayasal metinler, yöneticilerin sivil vatandaşlar üzerindeki tahakkümünü sınırlandırma, bunu en aza indirme mücadelelerinin sonucudur. Aslında, kamu hukukunun da karma hukukun ve özel hukukun da asıl gayesi, insanın hak ve özgürlüklerini korumaktır. Bu amaçla özel hukuk ve kamu hukuku gittikçe birbirine daha çok yaklaşmaktadır. Fakat bu açıdan bakılsa da gerek kamu hukukunun gerekse karma hukukun ve bunların alt dallarının özel hukuktan ayrılmış başlı başına birer hukuk dalı olduğu görülmektedir.

1.1.3. ÖZEL HUKUK VE KARMA HUKUKUN DALLARI

Kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini eşitlik ve irade serbestisi ilkesi doğrultusunda düzenleyen özel hukuk kuralları, konuları ve özellikleri itibarıyla birbirinden oldukça farklıdır. Yıllar içerisinde toplumsal hayatta, iletişimde, teknolojide meydana gelen değişimler birçok yeni hukuki problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu karmaşık hukuk ilişkilerini, sadece özel hukuk olarak tanımlamak yetersiz kalmaya başlamıştır.

1.1.3.1. ÖZEL HUKUKUN ALT DALLARI

Özel hukuk bir üst kavram olarak kalmak şartı ile kendi içinde alt dallara ayrılmıştır. Örneğin daha önceden Medeni Hukuk'un bir parçası olan Borçlar Hukuku başlı başına bir hukuk dalı hâline gelmiştir. Yine daha önce özel hukuk içerisinde sayılan Fikir Hukuku da artık karma hukuk içerisinde sayılmaktadır. Özel hukukun alt dalları, farklı kaynaklarda farklı şekillerde sayılabilmektedir. Fakat bu hukuk alanının alt dalları yaygın olarak sınıflandırıldığı şekilde aşağıda anlatılmaktadır.

Medeni Hukuk

Gerçek kişi olarak tanımlanan insanın doğumundan (bir ölçüde doğumundan da önce) ölümüne (bir ölçüde ölümünden sonra da) kadar geçen süre içindeki bütün hukuki ilişkilerini düzenler. Tüzel kişi olarak tanımlanan, bağımsız kişilik kazanmış kişi ya da mal topluluklarını da düzenlemektedir. Temel kanunu, Türk Medeni Kanunu'dur. Medeni Kanun; Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, Miras Hukuku ve Eşya Hukuku olmak üzere dört kitaba ayrılır.

Ticaret Hukuku

Ticari iş ve işlemlere uygulanan kuralların bütününe **ticaret hukuku** denir. Temel kanunu, Türk Ticaret Kanunu'dur (Görsel 1.3). Türk Ticaret Kanunu, Medeni Kanun'un ayrılmaz bir parçasıdır (TTK 1. madde). Medeni hukuk ve borçlar hukuku ile ticaret hukuku bir bütünlük oluşturmaktadır.

Ticaret hukuku, aşağıda tanımları yapılmış olan bazı alt dallara ayrılmaktadır.

Ticari İşletme Hukuku: Ticari işletme, tacir, ticaret unvanı, ticaret sicili, haksız rekabet, ticari defterler gibi konuları düzenler.

Şirketler Hukuku: Ticaret ortaklığı/şirketi tiplerini (kollektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limitet şirket ve kooperatifleri) düzenler.

Kıymetli Evrak Hukuku: Poliçe, bono, çek vb. ticari senetleri, ticari ilişkiye konu olan hakların belgelenmesi ve bu hakların dolaşımının kolaylaştırılması ilişkilerini düzenler.

Taşıma (İşleri) Hukuku: Karayoluyla yük ve yolcu taşıma işleri konularını düzenler.

Deniz Ticaret Hukuku: Ticari gemicilik kavramlarını, deniz yoluyla yük ve yolcu taşımacılığı konularını düzenler.

Sigorta Hukuku: Sigorta ilişkisini ve sigortacılıkla meşgul olan işletmelerin çalışmalarını, faaliyetlerini düzenleyen hukuk dalıdır.

Borçlar Hukuku

Borçlar hukuku aslında medeni hukukun bir parçası hükmündedir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 646. maddesinde de bu durum açıkça belirtilmiştir. Söz konusu maddede "Bu Kanun, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun beşinci kitabı olup onun tamamlayıcısıdır." ifadesi kullanılmaktadır. Bu yönüyle borçlar hukuku, medeni hukukun borç ve borç ilişkilerini düzenleyen bir bölümüdür.

Borçlar hukukunun ana kaynağı 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'dur. Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümlere ilişkin birinci kısmı, tüm borç ilişkileri için uygulanacak genel hükümleri (çeşitli borç ilişkile-

Görsel 1.3: Ticaret hukuku ve ticari işlemler

1. KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

rinin doğumu, hükümleri, sona ermesi vb.) düzenleyen hükümlerden oluşmaktadır. Bu kanunun “Özel Borç ilişkileri” başlığını taşıyan ikinci kısmı ise çeşitli sözleşme ilişkilerine (satım, bağışlama, kira, eser, vekâlet) ve özellik taşıyan bazı hukuki ilişkilere (vekâletsiz iş görme, havale) ilişkin hükümlerden oluşmaktadır.

Devletler Özel Hukuku

Yabancılık unsuru içeren uyumsuzluklarda uygulanacak özel hukuk kurallarını gösteren kanunlar ihtilafı kuralları, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı ülkelerde verilen mahkeme kararlarının tanınması gibi konuları düzenleyen hukuk dalıdır.

BİLGİ KUTUSU

Mülteci: Irkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan, bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir.

Sığınmacı: Mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmî olarak tanınmamış kişilerdir.

Göçmen: Ülkesinden ekonomik veya diğer nedenlerle gönüllü olarak ayrılan kişilerdir.

1.1.3.2. KARMA HUKUKUN ALT DALLARI

İnsanlar arasındaki ilişkiler gelişip çoğaldıkça karşılaşılan problemler de aynı ölçüde çoğalmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi ve sonrasında meydana gelen teknolojik gelişmeler yeni ilişkileri de beraberinde getirmiştir. Bu ilişkileri eski kalıplarla açıklamak mümkün değildir. Bazı konular sadece bireylerin inisiyatifine bırakılamayacak ölçüde önemli ve karmaşık hâle gelmiştir. Örneğin A ev işlerinde bir personel çalıştırmak istemektedir. Bunun için de S ile anlaşmıştır. Buraya kadar olan ilişki aslında özel hukuk ilişkisidir. Ancak, çalışanın haklarının korunması özel hukukun yanında devletin önemli bir görevidir. “Devlet” mekanizması bu sırada devreye girer ve “Evet, siz anlaşmış olabilirsiniz; ancak çalışmanız haftada en fazla şu kadar saat çalışabilir. Ona, en az şu kadar ücret ödenmelidir.” gibi kurallar koyar. Devlet, düzenleyici ve denetleyici olarak bu ilişkiye taraf olur.

Karma hukuk, özel hukuk alanına giren ilişkilerin belli noktalarında, devletin de taraf olduğu, taraf değilse bile düzenleyici ve denetleyici olarak dâhil olduğu hukuk alanıdır. Bu alan daha çok özel hukuk ilişkileri ile ilgilidir. Karma hukuk aşağıda anlatıldığı şekilde bazı alt dallara ayrılmaktadır.

İş Hukuku

İş hukuku, işverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenleyen hukuk dalıdır.

Hava Hukuku

Hava hukuku, hava trafiği ile ilgili işlemleri düzenlemek için konulmuş kurallar bütünüdür. Askerî hava hukuku, sivil hava hukuku, ulusal hava hukuku, uluslararası hava hukuku gibi alt dallara ayrılmaktadır (Görsel 1.4).

Görsel 1.4: Hava hukuku (temsili)

Toprak Hukuku

Toprak mülkiyeti genel olarak medeni hukuk içinde düzenlenmiş olsa bile toprağın kullanımı sadece kişilerin iradelerine bırakılamayacak kadar önemlidir. Toprak hukukunun konusunu oluşturan unsurlar şunlardır:

- Arazi ve toprak kaynaklarının bilimsel esaslara uygun olarak sınıflandırılması
- Tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin asgari büyüklüklerinin belirlenmesi ve bölünmelerinin önlenmesi
- Arazi kullanım planlarının hazırlanması, koruma ve geliştirme sürecinde toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutlarının katılımcı yöntemlerle değerlendirilmesi
- Amaç dışı ve yanlış kullanımların önlenmesi, korumayı sağlayacak yöntemlerin oluşturulması

Tarım arazilerinin miras yolu ile bölünerek tarımsal üretim yapılamayacak kadar küçülmesi tehlikesine karşı 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'nda (illere hatta ilçelere göre) tarımsal arazilerin en küçük hangi birime kadar bölünebileceği belirlenmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Toprak paylaşımında tarımsal üretim yapılabilecek büyüklükte toprak olmaması hâlinde “ehil mirasçı” şartı konulmuştur.

Ehil mirasçının nasıl tespit edileceği Tarımsal Arazilerin Mülkiyetinin Devri Hakkında Yönetmelik'in 10. maddesi ile açıklanmıştır.

Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku

Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü'nün tanımına göre icatlar; edebî ve sanatsal eserler ve ticarete kullanılan semboller, isimler ve resimler gibi zihnin yaratımlarına atıfta bulunan eserler, fikrî mülkiyet haklarını oluşturmaktadır. Fikrî mülkiyet, telif hakları ve sınai mülkiyet hakları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Ülkemizde fikir ve sanat eserleri için uyulması gereken kurallar 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile düzenlenmiştir. İlgili kanuna göre; ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri ve sinema eserleri telif hakkı kapsamında sayılmıştır.

Marka, coğrafi işaret, tasarım, patent, faydalı model ile geleneksel ürün adları sınai mülkiyet içerisinde değerlendirilmiş ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile düzenlenmiştir.

Uzay Hukuku

Uzay hukuku, nispeten yeni bir hukuk dalı olup uluslararası hukuk kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. İlk ve en önemli kaynaklarından biri “Uzayın Magna Carta'sı” şeklinde ifade edilen ve 19 Aralık 1969 tarihinde imzalanan ve daha sonra Uzay Antlaşması olarak ifade edilen antlaşmadır (Ay ve Diğer Gök Cisimleri Dahil Olmak Üzere Uzayın Keşfi ve Kullanılmasında Devletlerin Faaliyetlerini Düzenleyen İlkeler Üzerine Bir Andlaşma).

Bankacılık Hukuku

Banka işletmesinin uyması gereken ve üçüncü kişilerle ilişkilerini düzenleyen bir hukuk dalıdır. Kendi

1. KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

içerisinde banka işletme hukuku ve bankacılık işlemleri hukuku olarak ikiye ayrılmaktadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile düzenlenmiştir. Medeni Kanun, İcra İflas Kanunu, Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu'nun hükümleri de bankacılık ilişkileri ile ilgili olduğu durumlarda bankacılık hukukunda uygulanmaktadır.

Medeni Usul Hukuku

Özel hukuk yargılamasında uygulanacak yargılama usul ve esaslarını belirleyen bir hukuk dalıdır.

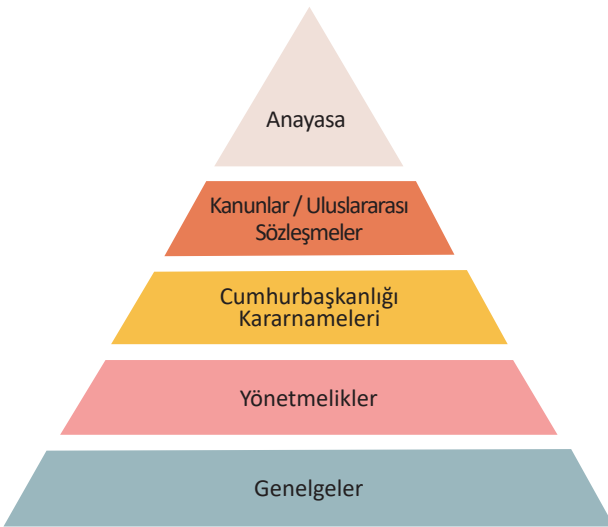
Hukuk biliminde en önemli ilkelerden biri "Usul, esasa mukaddemdir." (Usul, esastan önce gelir.) ilkesidir. Yargılama sonucunda verilen karar doğru bile olsa usul yönünden yapılmış bir hata, mahkeme kararının üst mahkemelerce bozulmasına neden olacaktır. Hukuk düzeni, sadece kuralları belirlemekle kalmaz aynı şekilde yargılamanın nasıl yapılacağını, yargılamada hangi yöntem ve usullerin uygulanması gerektiğini de kurallara bağlar.

1.2. KAMU HUKUKU

Kamu hukuku, devletin gerçek ve/veya tüzel kişiler ile ya da başka devletlerle olan hukuki ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır. Ancak taraflardan birinin devlet olması, her hukuki uyumsuzluğun kamu hukukunun alanına gireceği anlamını doğurmaz. Taraflardan birinin devlet, diğerinin özel kişiler olduğu bazı hukuki ilişkiler, özel hukuk veya karma hukuk çerçevesinde değerlendirilmektedir. Burada dikkat edilecek konu, devletin bu ilişkiye hangi sıfatla katılmakta olduğudur. Eğer devlet bu ilişkiye, üstün otoritenin yani kamu gücünün (amme iktidarının) sahibi olarak katılıyor ve bu sebeple ilişkinin tarafları arasında eşitlik değil bir altlık-üstlük durumu görülüyorsa bu ilişkiyi düzenleyen hukuk kuralları kamu hukuku kurallarıdır.

1.2.1. KAMU HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Genel hukuk gibi, kamu hukuku da yazılı ve yazısız, bağlayıcı-yardımcı kaynaklara dayanmaktadır. Kıta Avrupası Hukuk Sistemi'nde asıl olan hukuk kurallarının yazılı olmasıdır. Türkiye de bu hukuk sistemini benimsediğinden hukuk kurallarının büyük çoğunluğu yazılı hukuk kuralları şeklindedir.

Görsel 1.5: Normlar hiyerarşisi

1.2.1.1. YAZILI - YAZISIZ KAYNAKLAR AYRIMI

Kamu hukukunun kaynakları yazılı olup olmalarına göre iki gruba ayrılmaktadır.

Yazılı Kaynaklar

Herhangi bir yetkili makam, kişi veya kurul tarafından konulan sürekli, genel ve soyut hükümlerdir. Anayasa, uluslararası anlaşmalar, kanunlar, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, yönetmelikler bu gruba girmektedir. Ayrıca bir yasa koyucu tarafından çıkartılmamış olmakla birlikte içtihadı birleştirme kararları da bu gruba girmektedir. Yazılı kaynaklarda bir hiyerarşi vardır, bu hiyerarşiye **normlar hiyerarşisi** denilmektedir (Görsel 1.5).

Yazısız Kaynaklar

Çok eski zamanlardan beri sürekli tekrarlanan, herhangi bir makam tarafından konulmayan, kendiliğinden oluşan, toplum vicdanında yer eden kurallardır. Bu kurallara uymanın zorunlu olduğu yönünde, toplumda genel bir kanaat oluşmuştur. Hukuk düzeni tarafından tanınmış ve desteklenmiş bu türden kurallara yazısız kaynaklar denilmektedir. Örf ve âdetler bu gruba girmektedir.

1.2.1.2. BAĞLAYICI - YARDIMCI KAYNAKLAR AYRIMI

Kamu hukukunun kaynakları bağlayıcılıklarına göre iki gruba ayrılmaktadır.

Bağlayıcı Kaynaklar

Mahkemelerin karar verirken uymak zorunda olduğu kurallardır. Yazılı kaynaklar aynı zamanda bağlayıcı kaynaklardır.

Yardımcı Kaynaklar

Mahkemelerin karar verirken uymak zorunda olmadığı, ancak uyuşmazlığın çözümünde yol oynayabilecek kaynaklardır. Uyuşmazlığın çözümü için yazılı kaynaklar yeterli oluyorsa yardımcı kaynaklara müracaat edilmez. Türk Hukuk Sistemi'ne göre, hâkim önüne getirilen davayı çözmekle yükümlüdür. Ancak hızla değişen dünyada kanunlar gelişmelerin gerisinde kalabilmektedir. Yeni problemleri düzenleyen kanuni düzenlemeler yapılamamış olabilmektedir. Bu gibi durumlarda hâkim yine de bir karar vermek zorundadır. Dava sürecinde öncelikle yazılı hukuk kuralları uygulanır. Yazılı hukuk kuralının olmaması hâlinde hâkime "hukuk yaratma yetkisi" tanınmıştır. Hem yazılı kanunlarda hem örf ve âdet hukukunda düzenlenmemiş bir konu, hâkimin önüne geldiğinde hâkim: "Ben kanun koyucu olsaydım bu konuda nasıl bir düzenleme yapardım?" sorusunu kendisine soracak ve buna göre bir hukuki sonuca varacaktır. Bu süreçte hâkimlerin yararlanabilecekleri iki kaynak vardır. Bunlardan ilki diğer mahkemeler tarafından verilmiş kararlar yani "içtihatlar"dır. Diğeri ise konusunda uzmanlaşmış kişilerin bilimsel çalışmaları yani "doktrin"lerdir.

ÖNEMLİ

Hâkimin hukuk yaratma yetkisi sadece özel hukukta uygulanmaktadır.

1.2.2. KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK ARASINDAKİ FARKLAR

Yasin, annesi Elif Hanım'ın okul müdürü olarak görev yaptığı okulda, "Adalet" alanı öğrencisidir. Anne-oğul ilişkisi, günlük hayatta özel hukuk kapsamına girmektedir. İlişkileri okul müdürü – öğrenci ilişkisine dönüştüğünde kamu hukuku kapsamına girmektedir. Çünkü bu durumda Elif Hanım, müdür olarak kamuyu temsil etmektedir.

Elif Hanım, Yasin'e akşam ne yemek istediği veya nasıl bir ayakkabı istediği konusunda fikrini sorabilir. Fakat Yasin'in sınav tarihlerini belirleme aşamasında tek taraflı olarak karar verecektir.

Tatil günlerinde, oğlunun istediği saatlerde eve gelmesi konusunda karar verirken anne Elif Hanım, oğlunun isteklerini dinleyip buna göre hareket edebilir. Ancak Elif Hanım, müdür olarak oğlunun istediği saatte okula gelmesine müsaade edemez ve onun isteklerine göre davranamaz.

Örnekte görüldüğü gibi, kişiler arasındaki bağ, tek başına, özel hukuk-kamu hukuku ayrımında belirle-

1. KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

yici değildir. Bir ilişki, kamu gücünün kullanılmasına dayanıyorsa bu ilişki kamu hukuku kapsamına girmektedir. Bu durumda bir taraf üstün konuma geçmektedir (Görsel 1.6). Kamu hukukunda taraflar, kanunların sınırları içerisinde kalmak şartı ile resen kararlar alıp uygulayabilmektedir.

Özel hukuk ve kamu hukuku ile ilgili yapılan tanımlardan yola çıkarak iki kavram arasındaki farklar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

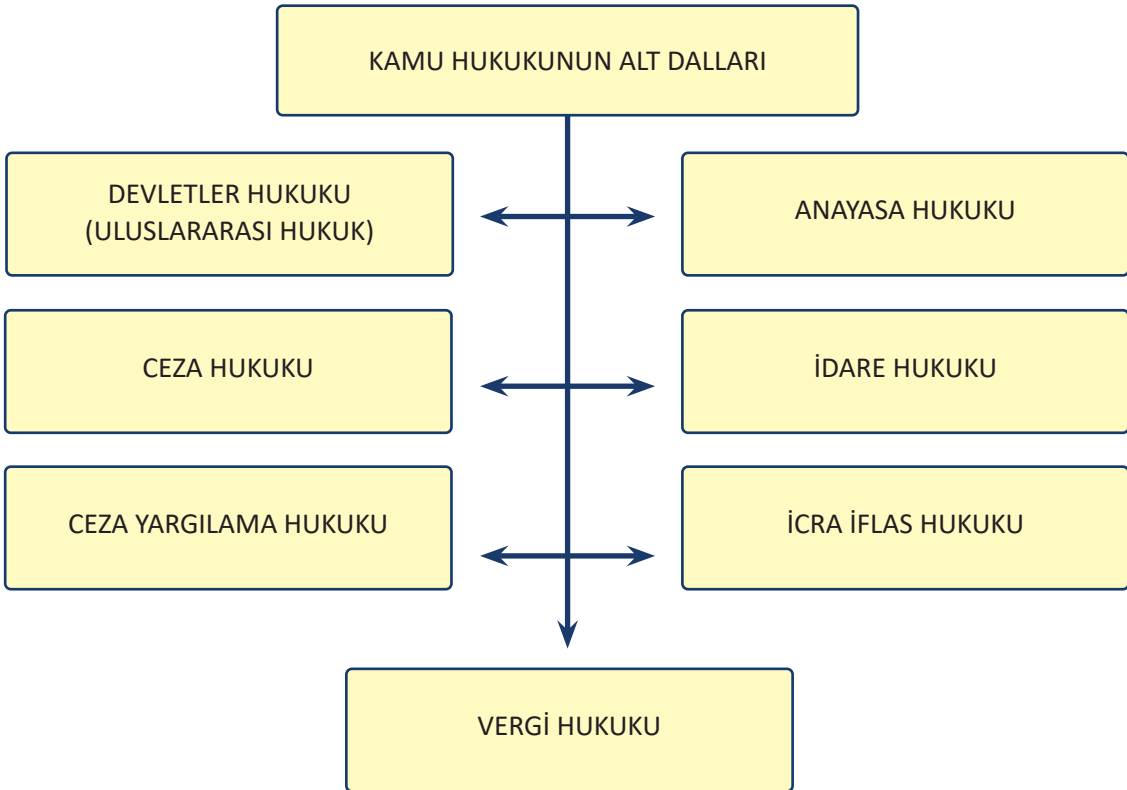
- Özel hukukla kamu hukuku arasındaki en belirgin fark, olayın taraflarından ziyade ilişkilerde “kamu erki”nin kullanılıp kullanılmadığıdır.
- Özel hukukta eşitlik söz konusudur; kamu hukukunda eşitlik yoktur.
- Kamu hukukunda taraflardan en az biri kamu kurumu veya kuruluşudur.
- Özel hukukta resen icra yoktur; kamu hukukunun resen icra yetkisi vardır.
- Özel hukukta kanunda yazmayan her şey serbesttir; kamu hukukunda kanuni dayanağı olmayan hiçbir şey yapılamaz.

Görsel 1.6: Kamu hukukunda kamu erkinin kullanımı ve tarafların eşitsizliği

1.2.3. KAMU HUKUKUNUN DALLARI

Kişilerin devletle veya devletin bir başka devletle olan ilişkilerini düzenleyen kamu hukuku, ilgilendiği konular göz önünde bulundurularak çeşitli dallara ayrılmaktadır (Görsel 1.7). Bunlar aşağıda verilmiştir.

Görsel 1.7: Kamu hukukunun alt dalları

Devletler Hukuku (Uluslararası Hukuk)

Egemen ve bağımsız devletlerin birbirleriyle veya uluslararası hukuki kişiliğe sahip kuruluşlarla olan ilişkilerini inceleyen kamu hukuku dalıdır.

Anayasa Hukuku

Devletin şeklini, yapısını, organlarının görev ve yetkilerini bunların birbirleri ile olan ilişkilerini, kişilerin temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür.

İdare Hukuku

Kamu yönetimine özgü hukuk kurallarının oluşturduğu bir hukuk dalıdır. Kamu yönetimine özgü kuruluşları, bu kuruluşların işleyişlerini, kişilerle olan ilişkilerini ve sorumluluklarını düzenler. Kamu kuruluşlarının yargısal denetimi de idare hukukunun konusu kapsamındadır.

Ceza Hukuku

Suçları ve bu suçlara karşılık verilen cezaları düzenleyen hukuk dalıdır.

Ceza Yargılama Hukuku

Ceza kanununa göre suç olarak belirtilmiş fiilleri işleyen kişilerin yargılanma usullerini belirleyen hukuk dalıdır.

İcra İflas Hukuku

İcra ve iflas hukuku, medeni usul hukukuyla elde edilmek istenilen amacın tamamlanması için düzenlenen, diğer bir ifadeyle maddi hukuk taleplerinin devlet gücü ile gerçekleşmesine hizmet eden bir hukuk dalıdır.

Vergi Hukuku

Vergi hukuku vergi, resim ve harçlarla ve bunlara ilişkin uyuşmazlıkların çözümü ile ilgilenir. Maddi ve şekli hukuk kurallarının ve bu kuralların dayandığı ilke ve teorilerin pozitif ve normatif açılardan incelendiği bir bilim dalı veya disiplindir.

1. UYGULAMA FAALİYETİ

KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK AYRIMINI GÖSTEREN GAZETE, DERGİ, BROŞÜR HAZIRLAMA

- Uygulama faaliyeti için dörder kişilik gruplar oluşturunuz.
- Kitapta birinci öğrenme biriminde anlatılan konuları inceleyiniz.
- Basında çıkan kamu hukukunun dallarına ve özel hukukun dallarına giren haberleri araştırıp kendi yazacağınız haberlerden oluşan bir gazete, dergi veya broşür hazırlayınız.
- Hazırladığınız materyalde hem kamu hukuku hem özel hukuk alanına giren haber bulunmasına dikkat ediniz.
- Kamu hukuku veya özel hukuk alanına giren konularda faaliyet gösteren kurum, kuruluşları ziyaret edip yetkilileriyle görüşerek onlardan da bilgi alınız.
- Gazete, dergi veya broşür için fon kartonunu ikiye katlayarak dört sayfayı da kullanınız.
- Süreci öğretmeninizle takip ediniz.
- Hazırlayacağınız gazete, dergi veya broşürü sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.
- Uygulama faaliyeti için süreniz 2 haftadır.
- Hazırlayacağınız uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki uygulama değerlendirme formunda yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK AYRIMINI GÖSTEREN GAZETE, DERGİ, BROŞÜR HAZIRLAMA UYGULAMASI DEĞERLENDİRME FORMU							
ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:			ÖĞRETMENİN ADI SOYADI:				
ÖĞRENCİNİN SINIFI-NUMARASI:			DEĞERLENDİRME PUANI:				
TARİH:							
YÖNERGE "Kamu Hukuku ve Özel Hukuk Ayrımını Gösteren Gazete, Dergi, Broşür Hazırlama" uygulaması tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre öğrencinin ulaştığı başarı düzeyini belirlemek için 1-Yetersiz, 2- Geliştirilebilir, 3- Orta, 4- İyi, 5-Çok iyi derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile işaretleyiniz.							
ÖLÇÜTLER			Dereceler				
			1	2	3	4	5
1	Kamu hukukunun ve özel hukukun temel kavramları ile ilgili bir ön hazırlık çalışması yaptı.						
2	Grup içinde yapılmış görev paylaşımına aktif katılım sağladı.						
3	Kamu hukukunun ve özel hukukun temel kavramları ile ilgili bilgilere kendi çabasıyla ulaştı.						
4	Araştırdığı haberlerde kamu hukukunun ve özel hukukun temel kavramlarını birbirinden ayırt ederek çalıştı.						

5	Kamu hukuku veya özel hukuk alanına giren konularda faaliyet gösteren bir kurum veya kuruluşu ziyaret etti.					
6	Kamu hukuku veya özel hukuk alanına giren konularda faaliyet gösteren bir kurum veya kuruluş ziyaretinden ve bu kurum veya kuruluşun yetkililerinden elde ettiği bilgileri uygulamasına yansıttı.					
7	Gazete, dergi veya broşürü hazırlarken Türkçe dil bilgisi kurallarına ve genel hukuk diline uydu.					
8	Gazete, dergi veya broşürdeki başlıkları ve içeriği uygun biçimde hazırladı.					
9	Çalışmasını özgün bir içerik ve ilgi çekici biçimde sundu.					
10	Uygulama faaliyeti için yazılı, görsel ve dijital kaynakları, materyalleri uygun şekilde kullandı.					
11	Uygulama faaliyetini zamanında teslim etti.					
Toplam						
Ölçek Puanı						
<p>Ölçek Puanını 100'lük Sisteme Dönüştürme İşlemi: Tablodaki her ölçüt için en yüksek puan 5'tir. Tabloda toplam on bir ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 55'tir.</p> <p>Puan: [(Ölçek puanı x 100) / 55] formülü uygulanır.</p> <p>Değerlendirme ile İlgili Notlar: Bu ölçekte 100 puan üzerinden 70 puan aldıysanız bu öğrenme için başarı düzeyiniz yeterli demektir. 69 veya altında bir puan aldıysanız ilgili öğrenmeleri tekrar etmeniz gerekmektedir.</p> <p>Uygulama ile İlgili Notlar:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>						

1. ÖZ DEĞERLENDİRME

“Kamu Hukuku ve Özel Hukuk” öğrenme birimi sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlamak için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için aşağıdaki formda “Evet” ve “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa “Hayır” cevabını verdiğiniz konuları tekrar gözden geçirmeniz öğrenme süreciniz için faydalı olacaktır.

ÖLÇÜTLER	DERECELENDİRME	
	EVET	HAYIR
Özel hukuku ve karma hukuku açıklarım.		
Özel hukukun ilkelerini sıralarım.		
Özel hukuk ve karma hukukun dallarını sıralarım.		
Özel hukukun dallarını açıklarım.		
Karma hukukun dallarını sayarım.		
Kamu hukukunu tanımlarım.		
Kamu hukukunun kaynaklarını bilirim.		
Verilen örnek olaylar arasındaki farkları göz önünde bulundurarak bu olayların kamu hukuku alanına mı yoksa özel hukuk alanına mı girdiğine karar veririm.		

A

Aşağıdaki cümlelerin başında verilmiş boşluklara, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. () Hukuk kurallarının varlık sebebi, insanların bir arada yaşamasıdır.
2. () Bir bilim olarak hukuk, insanın yeryüzünde var olması ile başlar.
3. () Özel hukuk ve kamu hukuku, karma hukuktan ayrılarak başlı başına birer bilim dalına dönüşmüştür.
4. () Anonim şirketler Türk Ticaret Kanunu’na tabi değildir.

B

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

kamu hukukunun	fikir ve sanat eserleri	hukuk	örf ve âdet	bireylerin ve kamu kurumlarının
----------------	-------------------------	-------	-------------	---------------------------------

5. Kamu gücü tarafından desteklenen ve uyulmadığı takdirde maddi müeyyideleri (yaptırımları) bulunan kurallara kuralları adı verilir.
6. Müzik eserleri, marka, tasarım gibi konuları düzenleyen karma hukuk dalı hukukudur.
7. Kamu hukukunda ilişkilerinde eşitlik yoktur.
8. Anayasa hukuku alt dalıdır.

C

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

9. Aşağıdakilerden hangisi özel hukukun temel ilkelerinden biri değildir?
 - A) Bireysel fayda
 - B) İzin vericilik
 - C) Kanunsuz ceza olmaması
 - D) İrade serbestisi
 - E) Eşitler arası ilişki

10. Aşağıdakilerden hangisi başlı başına bir hukuk dalı olmasına rağmen, Türk Medeni Kanunu'nun bir parçası sayılan özel hukuk dalıdır?

- A) Borçlar hukuku
- B) Sigorta hukuku
- C) Hava hukuku
- D) İş hukuku
- E) Devletler özel hukuku

11. Aşağıdakilerden hangisi özel hukuk ve kamu hukuku arasında tek başına ayırt edici bir ölçüt değildir?

- A) Taraflar arasındaki eşitlik ilişkisi
- B) İlişkinin tarafları
- C) Resen icra yetkisi
- D) İrade serbestisi
- E) Kamu gücü

12. İşverenler ile bir iş ilişkisine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamlarına ilişkin hak ve sorumlulukları düzenleyen karma hukuk dalı hangisidir?

- A) Medeni hukuk
- B) Borçlar hukuku
- C) Vergi hukuku
- D) Ticari hukuk
- E) İş hukuku

13. Aşağıdakilerden hangisi yazılı yardımcı kaynak sınıflandırmasına dâhildir?

- A) İçtihadı birleştirme kararları
- B) Örf ve adetler
- C) Mahkeme içtihatları
- D) Uluslararası antlaşmalar
- E) Cumhurbaşkanlığı kararnameleri

2. MEDENİ HUKUK

Neler Öğreneceksiniz?

1. Medeni hukukun temel kavramlarını öğrenilecek "iyiniyet" ve "ispat yükü" kavramlarının hukukta ve günlük hayatta ne anlama geldiğini ayırt edebilmeyi
2. Kişilik türleri ve kişiliğin korunma biçimleri analiz edebilmeyi
3. Tüzel kişilerin kuruluşunun ve sona ermesinin hukukta hangi kurallar içinde gerçekleştiğini kavrayabilmeyi, tüzel kişilerin türleri hakkında karar verebilmeyi
4. Nişanlanma, evlenme ve boşanma süreçlerini içeren örnek olayları analiz edebilmeyi
5. Zilyetlik, eşya ve borç kavramları hakkındaki örnek olayları analiz edebilmeyi

2.

ÖĞRENME BİRİMİ

Temel Kavramlar

1. Medeni hukuk
2. Medeni hukukun kaynakları
3. İyiniyet
4. Kişilik
5. Hısımlık
6. Aile
7. Evlilik
8. Zilyetlik
9. Aynı Hak
10. Borcun ifası

1. BÖLÜM

MEDENİ HUKUK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Medeni hukuk kavramındaki “medeni” sözcüğü hangi anlama gelmektedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Türkçedeki “Medeni Kanun” ifadesinin diğer dillerdeki karşılıklarını araştırıp öğrendiğiniz bu ifadeleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.1. MEDENİ HUKUK

Özel hukukun en geniş dalı olan medeni hukuk kavramında bulunan medeni kelimesi Arapça “şehirli” anlamına gelmektedir.

Şehirli kavramını, şehirde yaşayan insanlar olarak düşünmemek gerekir. Tarihî gelişimi içinde Roma Hukuku’nda şehirlilere uygulanan hukuk ile yabancılara uygulanan hukuk kurallarının ayrışması sonucu ortaya çıkan şehirli/medeni kavramının günümüzdeki karşılığı “yurttaşlık hukuku”dur. Şu anda bir ülkenin yurttaşı olan herkese; bazı durumlarda, o ülkede bulunan veya yaşayan yabancılara da aynı hukuk kuralları uygulanır.

2.1.1. MEDENİ HUKUK KAVRAMI

Medeni hukuk; kişinin doğumundan ölümüne kadar kişiliği, ailesi, malvarlığı ve hatta ölümünden sonra

miras hakları ile ilgili tüm hukuki ilişkilerini düzenler. İlgilendiği alanlar bakımından özel hukukun en geniş dalıdır.

BİLGİ KUTUSU

“Medeni hukuk” kavramının üç farklı yabancı dildeki anlamı, parantez içinde okunuşlarıyla birlikte, aşağıda verilmiştir. Bu kavramlar, bu üç dilde de “şehirli hukuku” anlamına gelmektedir.

İngilizcesi “Civil Law” (Sivil lau)

Fransızcası “Droit Civil” (Droa sivil)

Almancası “Bürgerliches Recht” (Büggerlihes reht)

2.1.2. MEDENİ HUKUKUN KAYNAKLARI VE TEMEL KAVRAMLARI

Medeni hukukun en önemli ve başlıca kaynağı Türk Medeni Kanunu (TMK)’dur. Cumhuriyetin ilanından sonra İsviçre Medeni Kanunu’nun Türkçeye çevrilmesi ve uyarlanması ile 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun 2001 yılı sonuna kadar yürürlükte kalmıştır. 1 Ocak 2002 tarihi itibarıyla da “4721 sayılı Türk Medeni Kanunu” uygulanmaya başlanmıştır.

Medeni Kanun’dan önce yürürlükte olan kanun, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye’dir. Mecelle, 1868-1876 yılları arasında Ahmet Cevdet Paşa başkanlığındaki bir komisyon tarafından hazırlanan özel hukuk kuralları derlemesidir. Osmanlı İmparatorluğu’nun son yarım yüzyılında şeri mahkemelerde hukuki dayanak olarak kullanılmıştır. Tanzimat ile başlayan modern kanun yapma hareketinin bir ürünüdür. Ancak hem dilin ağırlığı ve karışıklığı hem de toplumdaki tüm özel hukuk uyumsuzluklarına cevap verememesi sebebiyle yeni kanunlara ihtiyaç duyulmuştur. Atatürk devrimleri içinde hukuk alanında yapılan bu değişiklikler çağın gereklerine uygun bir kanun hazırlanmıştır (Görsel 2.1). Değişen ve gelişen toplum yapısına, devlet yönetimine uygunluğu nedeniyle İsviçre Medeni Kanunu tercih edilmiştir. İsviçre Medeni Kanunu’nun Türk medeni hukukuna uyarlanması hukuk alanında yapılan en büyük devrimlerden biridir. 76 yıl yürürlükte kalan bu kanun, dil ve içerik bakımından güncellenmiştir. 1 Ocak 2002 tarihinden beri yeni Türk Medeni Kanunu uygulanmaktadır.

Görsel 2.1: Mustafa Kemal Atatürk

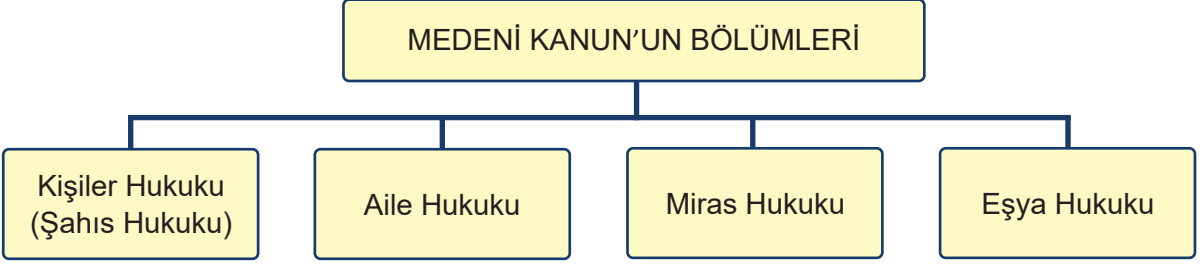

SIRA SİZDE

1 Ocak 2002’de yürürlüğe giren yeni Türk Medeni Kanunu ile ilgili basında çıkan haberleri araştırarak izlenimlerinizi sınıfta paylaşınız.

2. MEDENİ HUKUK

Medeni hukukun en önemli kaynağı olan Türk Medeni Kanunu, başlangıç bölümü ve dört kitaptan oluşmaktadır (Görsel 2.2). Başlangıç bölümü hem medeni hukukta hem de tüm özel hukuk ilişkilerinde uygulanacak hukukun temel ilkelerinden oluşmaktadır.

Görsel 2.2: Medeni Kanun'un bölümleri

Başlangıç bölümünden sonra,

- Kişiler Hukuku
- Aile Hukuku
- Miras Hukuku
- Eşya Hukuku başlıklı kitaplar gelmektedir.

Başlıca kaynağını TMK'nin oluşturduğu medeni hukuk alanında ayrıca; Soyadı Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Dernekler Kanunu, Tapu Kanunu, Kat Mülkiyeti Kanunu, Çevre Kanunu, Kadastro Kanunu gibi başka mevzuat hükümleri de dayanak olarak kullanılmaktadır.

Medeni hukukun temel ilkeleri olarak bilinen Medeni Kanun'un ilk yedi maddesi, medeni hukuk ve onun ayrılmaz parçası olan borçlar hukukunda ve tüm özel hukuk ilişkilerinde uygulama alanı bulur. Bu maddeler sırasıyla aşağıdaki konuları düzenlemektedir.

- Hukukun uygulanması ve kaynakları
TMK 1. madde
- Hukuki ilişkilerin kapsamı
TMK 2. madde: Dürüst davranma
TMK 3. madde: İyiniyet
TMK 4. madde: Hâkimin takdir yetkisi
- Genel nitelikli hükümler
TMK 5. madde
- İspat Kuralları
TMK 6. madde: İspat yükü
TMK 7. madde: Resmî belgelerle ispat

SIRA SİZDE

“Hakkın kötüye kullanılması” ile ilgili olabilecek hukuki olayları araştırınız. Bulduğunuz örnekleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

ETKİNLİK

Mecelle’den beş tane hukuk kuralı bularak bunları günümüz Türkçesine çeviriniz. Bulduğunuz kuralların Medeni Kanun’un başlangıç maddelerinin hangisiyle ilişkili olduğunu tartışınız.

2.1.3. MEDENİ KANUN’UN UYGULANMASI

Hukukun uygulanması ve kaynakları başlıklı Medeni Kanun’un 1. maddesi gereğince; “Kanun, sözüyle ve özüyle değındiğı bütün konularda uygulanır. Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir. Hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır (MK, madde 1).”.

O hâlde TMK’nin 1. maddesi gereğince medeni hukukun yürürlük kaynakları; kanun, örf ve âdet hukukudur. Önüne gelen bir uyuşmazlığın çözümünde hâkimin ilk başvuracağı araç “kanun”dur. Ancak orada uyuşmazlığa uygulanabilir bir hüküm bulamazsa o zaman çözümü örf ve âdet hukukunda arayacaktır (Görsel 2.3).

Görsel 2.3: Başvuru kaynağı kanun

SIRA SİZDE

Medeni Kanun’un yer ve zaman bakımından uygulanmasına birer örnek bulunuz.

Medeni Kanun’un 1. maddesinde “sözüyle ve özüyle” ifadesi kullanılarak hâkime hukuk kurallarını yorumlama görevi de verilmiştir. Hâkimler, önlerine getirilen uyuşmazlıkları çözerken hem kanunun sözünü yani dilini hem de özünü yani anlamını uygulamalıdırlar. Bunu yaparken de aşağıda verilen yorum yöntemlerini kullanırlar.

Lafzi (Sözel) Yorum

TMK'nin 1. maddesinde belirtildiği gibi kanun "sözüyle" değindiği bütün konularda uygulanır. Burada kastedilen, hukuk kurallarındaki sözcüklerin anlamlarına bakarak kuralı yorumlamaktır.

SIRA SİZDE

Görsel 2.4: Sigara ve tütün içme yasakları

"TÜTÜN VE TÜTÜN ÜRÜNLERİNİ İÇMEK YASAKTIR!" uyarısını gördüğümüzde, bu yasağın içine sigara, pipo, nargile, puro vb. maddelerin girdiğini anlarsınız. Siz de bunun gibi lafzi yorum örnekleri bulunuz (Görsel 2.4).

Mantıksal ve Sistematik Yorum

Bu yöntemde, hukuk kuralları genel hukuk mantığı ve kanundaki sisteme göre yorumlanır. Yani kurallar bir bütünlük içinde değerlendirilir. Örneğin "İşçinin işverenden izin almaksızın veya haklı bir sebebe dayanmaksızın işe devam etmemesi işveren için haklı fesih nedenidir." ifadesinde kastedilen "haklı sebep" durumunun oluşup oluşmadığını hâkim, hukuk mantığı ve sistematiği içinde yorumlayacaktır.

Amaçsal Yorum

Bu yöntemde, hâkim kanun koyucunun kural koyarken neyi amaçladığını değerlendirir. TMK'nin 1. maddesinde "özüyle" ifadesiyle kastedilen de budur.

Bilindiği üzere, hâkim hukuk kurallarını uygularken öncelikle ilgili kanun hükümlerini esas alacaktır. Hâkim kanunlarda uygulanacak bir kural bulamazsa ne yapacaktır? Cevap olarak TMK'nin 1. maddesi hâkime örf ve âdet kurallarına başvurmasını söylemektedir. Ancak toplumda yaşatılan her türlü gelenek, görenek; örf ve âdet kuralı olarak kabul edilemez. Örf ve âdet kuralları uzun zamandır uygulanmış, toplumda genel inanış oluşturmuş ve devlet tarafından da uygulanması kabul edilmiş hukuk kaynaklarıdır.

ARAŞTIRALIM

Yarıcılık, ortakçılık gibi uygulamaları araştırarak sınıfta paylaşınız.

Örf ve âdet kuralları sadece "hakkında kanun hükmü bulunmayan" durumlarda uygulanır. Hakkında örf ve âdet kuralı da bulunmayan bir uyuşmazlıkla karşılaşan hâkim ne yapacaktır? İşte bu durumda hâkim kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiye ona göre karar verir. Hukukta buna **hâkimin hukuk yaratması** denir.

Medeni Kanun'un uygulanmasında tercih edilen bu sistemin amacı, özel hukuktaki hiçbir uyuşmazlığın çözümsüz kalmaması, hâkimin önüne gelen davayı hakkaniyete ve adalete göre kesinkes çözmesi zorunluluğudur. Çünkü hukuk devleti ilkesini kabul eden her ülkede, uyuşmazlıklar devletin yargı organı önünde çözüme kavuşturulur.

ÖNERİ

Film: “Bir Ayrılık”, Asghar Farhadi, İran, 2011.

Hâkim, yazılı ve yazısız kaynaklara dayanarak uyuşmazlıkları çözerken yargı kararlarından (içtihatlardan) ve bilimsel görüşlerden (doktrinden) de yararlanır (Görsel 2.5).

Görsel 2.5: Doktrin hâkimin yararlanabileceği kaynaklardandır.

ARAŞTIRALIM

“İhkakihak Yasağı” ve “Kimse Kendi Davasının Hâkimi Olamaz.” ilkelerini araştırınız ve öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.2. HAKLARIN YERİNE GETİRİLMESİ VE İSPAT YÜKÜ

TMK’nin 2. maddesinde “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.” ifadesi kullanılmaktadır.

Hak, hukuk düzeni tarafından korunan menfaat; borç ise bir hukuki işlem sonucu yapılması zorunlu ödevdir. Medeni Kanun, hakları kullanırken ve borçları yerine getirirken dürüst davranma zorunluluğu getirmektedir. Hukuk açısından dürüstlük; yalan söylememek, kötü niyetle davranmamak ve hakkını kötüye kullanmamaktır.

2.2.1. DÜRÜSTLÜK KURALI

Toplum içinde makul, akli başında davranmanın bir sonucu, hak ve borçlar bakımından bir sınır çizilmesinin de gereği olarak dürüstlük kuralının uygulanması zorunludur. Doğru ve namuslu bir insandan beklenen hareket tarzı olan dürüstlük, hem yalan söylememeyi hem de hakkını kötüye kullanmamayı gerektirir. Dürüstlük kavramı hukuken, gündelik dildeki anlamından farklıdır. Hukuken **dürüstlük kuralı**, hakları “kullanırken” ahlaki temele dayalı, orta vasıfta, makul ve doğru bir insanın davranışını göstermektedir.

Örneğin vadesi gelen borçlunun borcunu, haklı bir nedeni olmadan sabaha karşı ödemeye kalkışması; alacağını isteyen bir alacaklıya, borçlunun borcunu alacaklının yüzüne fırlatıp atması dürüstlük kuralına uygun bir davranış değildir. Yine velayet hakkı sahibi anne ve baba bu haklarını sınırsızca kullanamazlar.

Mülkiyet hakkına sahip malik, eşyası üzerindeki tasarrufunda dilediği gibi davranamaz.

Bu kuralın konulmasındaki amaç, kişilerin hukuki ilişkilerinde dürüst, namuslu, akli başında ve yaptığı eylemin sonucunu öngörebilen, ortalama zekâli bir kimsenin benzer olaylardaki davranışı gibi hareket etmelerini sağlamaktır.

Dürüstlük kuralının uygulama alanı geniştir. Bu kural aşağıdaki şu durumlarda uygulanır:

- Kanunların yorumunda ve kanun boşluklarının doldurulmasında
- Hukuki işlemlerin oluşmasında, yorumunda ve tamamlanmasında
- Kanuna karşı hilenin önlenmesinde
- Sözleşmelerin değiştirilmesinde, sona ermesinde ve yan yükümlülüklerin içeriğinin tespitinde
- Hakkın kötüye kullanılmadığını belirlemede

Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı

Hakların dürüstlük kurallarına açıkça aykırı biçimde, özellikle belirlenmiş amaçları dışında kullanılması sebebiyle başkalarının zarar görmesi veya zarar görme tehlikesi yaşamaları **hakkın kötüye kullanılması** olarak ifade edilir.

Dürüstlük kuralının doğal sonucu hakkın kötüye kullanılmasının da yasaklanmasıdır. Hâkimin her somut olayda tarafların haklarını kullanırken ne kadar dürüst davranıp davranmadığını, kendiliğinden göz önünde bulundurması gerekir. Hâkim, somut bir olayda hakkın kötüye kullanıldığını tespit ederse TMK'nin 2. maddesindeki kuralı, kendiliğinden, yani tarafların talebi olmaksızın göz önüne alarak hakkını kötüye kullanan kişiye gereken yaptırımını uygulayacaktır. TMK'nin 2. maddesindeki "Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz." kuralıyla kişilerin başkalarını olumsuz etkilemek amacıyla hak kullanmalarının önüne geçilmek istenmiştir.

SIRA SİZDE

Aşağıdaki örnekleri dürüstlük/hakkın kötüye kullanılması kavramları çerçevesinde değerlendirip sınıfta tartışınız.

- Sırf karşı tarafı üzme amacıyla davayı uzatmak.
- Yurtdışında burs kazanan çocuğunu göndermemek için veli tarafından çocuğun pasaportuna el konulması.
- Para sıkıntısı çektiğini bildiği hâlde borçluya alacak davası açmak.
- İmar iznine uygun olarak binasını 10 katlı yaparak komşusunun manzarasını kapatmak.
- Pert olduktan sonra tekrar kasko yapılan araçtan sigorta şirketinin tam prim alması.
- Bir kişinin komşusunun çocuğundan rahatsız olduğu için maliki olduğu araziye 5 metre bahçe duvarı örmesi.
- 500 (Beş yüz) TL tutarındaki borcunu, alacaklıya beş yüz adet 1 (bir) TL'lik bozuk parayla ödemek.
- Beklemek istemediği için bir dolmuşun boş kalan koltuklarının ücretini ödeyen yolcunun, dolmuş hareket ettikten sonra boş koltuklara yeni yolcular alınmasına müsaade etmemesi.

- Kişinin, evine yakın birçok yere arabasını park etmesi mümkünken taşınmak üzere olan ve bu nedenle nakliye arabası için yer ayırmaya çalışan komşusunun evinin önüne arabasını park etmesi.
- Kiracısını tahliye kararı aldırılmış ve dolayısıyla onu tahliye ettirmeye hakkı olan ev sahibinin, tahliye günü kiracının hareket ettirilmesi ölümle sonuçlanacak bir hastalığa düşmesi durumunda hâlâ tahliyede ısrar etmesi.

2.2.2. İYİ NİYET

İnsan ilişkilerinde güzel ahlaklı olmak, herhangi bir kimse hakkında veya hiçbir konuda kötü düşünce beslememek anlamına gelen iyi niyet, hukuken hakların kullanılmasında bir ilke olarak kişilerin karşısına çıkmaktadır. Hukukta **iyiniyet** bir hakkın “kazanılmasına” engel olabilecek bir durumu bilmemek ve bilmesi gerekmemektir. Hakları “kullanırken” dürüstlük uyma şartı getiren Medeni Kanun, hakları “kazanırken” de iyiniyetli olma şartını zorunlu tutmaktadır.

SIRA SİZDE

“Bir hakkı kazanmak” ve “bir hakkı kullanmak” kavramlarını sınıfta örneklerle tartışınız.

TMK'nin 3. maddesine göre “Kanunun iyiniyete hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır. Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz.” Bu kural, haklarını kazanırken aslında herkesin iyiniyetli olduğu varsayımına dayanır. Buna **iyiniyet karinesi** adı verilir.

ARAŞTIRALIM

“Karine” kavramını araştırınız. Arkadaşlarınızla oluşturacağınız gruplarda birbirinize örnekler veriniz.

Medeni Kanun toplum yaşamında insanların kural olarak iyiniyetli davrandığını, kötü niyetli davranışların istisna olduğunu öngörmüştür. Kanun, iyiniyete bir sonuç bağlamışsa asıl olan o iyiniyetin kişilerde zaten bulunduğudır. Eğer taraflardan biri aksini düşünüyorsa karşı tarafın iyiniyetli davranmadığını ispat etmek zorunda kalacaktır.

İyiniyetin ikinci unsuru ise “durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermek”tir. Yani bir somut olayda kişi hoş görülebilir bir bilgisizlik içindeyse hukuk düzeni onu mazur görür. Eğer bilmesi, gözetmesi gereken bir durumu savaşırsa hukuk düzeni onu korumaz.

Bir mağazadan satın alınan eşyanın çalıntı olduğunu alıcının bilmesi beklenemez. Kişi bu eşyayı satın alırken iyiniyetlidir ve davranışının sonucu olarak bir hak sahibi olacaktır. Dolayısıyla burada hukuk düzeni, malın çalıntı olduğunu bilmesi beklenmeyen kişinin mülkiyet hakkını korur.

Yukarıda verilen örnekten farklı durumlar da vardır. Örneğin bir resim galerisi sahibi kendisine satılan sahte bir tabloyu, daha sonra sergiye çıkarmak üzere almıştır. Sergiyi gezenlerden birinin tablonun sahte olduğunu iddia etmesi üzerine “Ben internetten sipariş etmişim, sahte olduğunu fark etmedim.” savunması iyiniyetli değildir. Çünkü resim galerisi işletmek, bu olayda kendisinden beklenen özeni göstermeyi gerektirmektedir. Bu durum hukuk düzeni tarafından hoş görülebilecek bir bilgisizlik değildir (Görsel 2.6).

Görsel 2.6: Bir resim galerisi

Türk hukuk sisteminde, aşağıdaki hak kazandırıcı veya hak düşürücü birçok hukuki ilişki iyi niyetin varlığına bağlıdır.

- Taşınır mülkiyetinin devri
- Taşınmaz ve diğer aynı hakların kazanılması
- Evliliğin geçersizliği
- Temsil yetkisinin geçersizliği
- Gaipliğin sona ermesi
- Mirasta hak sahipliği ve mirasın reddi

SIRA SİZDE

Aşağıdaki örnek olayları verilen sorular doğrultusunda çözümleyiniz (TMK'nin 763, 1023 ve ilgili maddelerine bakarak çözünüz.)

1. Zeynep bilgisayarını arkadaşına bir süre kullanması için vermiştir. Arkadaşı da bu bilgisayarı sahibinden izin almaksızın bir başka kişiye satıp teslim etmiştir.
 - Zeynep bu bilgisayarı üçüncü kişiden geri alabilir mi? Yoksa hukuk kuralları bilgisayara sahip olan üçüncü kişiyi mi koruyacaktır? Neden?
2. Gerçekte Özlem'e ait olan bir taşınmaz mal tapuya yanlışlıkla Burcu adına tescil edilmiştir. Burcu bu kaydın yanlış olduğunu bilmesine rağmen taşınmaz malı emlakçı Cemil'e satmıştır ve Cemil gerçek değeri 200.000 TL olan bu taşınmazı 50.000 TL'ye almıştır.
 - Burada iyi niyetli olan ve olmayan kişiler kimlerdir?
 - İyiniyet iddiasını kim ispatlar? Cemil'in iyi niyetli olduğunu söylenebilir mi? Neden?
3. Ali, içinde bir miktar parası ve antika değeri olan kitabının bulunduğu çantasını otobüste unutmuştur. Otobüste yanında oturan Bilgin, bu durumu fark edip çantayı almıştır. Bilgin, çantanın içinden sadece paraları alıp çanta ve kitabı çöpe atmıştır. Bilgin, bu parayla satıcı Selim'den kendisine bir takım elbise almıştır. Cengiz çöp atmaya gittiği yerde Ali'nin çantasını bulup çantayı kardeşi Kemal'e ödünç vermiştir. Cengiz, kitabı da antika kitap satıcısı Didem'e satıp teslim etmiştir. Antika kitap koleksiyonu yapan Emel, Didem'in dükkânında bu kitabı, üzerinde şahsen tanıdığı “Ali'nin adının yazdığını görmesine rağmen” satın al-

mıştır. Kitabı Emel'in evinde gören Ali, kitabını geri istemiştir.

Yukarıdaki hukuki işlemlere göre;

- Ali'nin parasını Selim'den,
- Çantasını Kemal'den,
- Kitabını Emel'den geri istemesi mümkün müdür? Açıklayınız. (TMK'nin 989 ve 990. maddelerini inceleyiniz.)

4. Çantasının fermuarı bozulan Aslı, çantayı onarılması için 02.01.2021 tarihinde Burhan'a ait dükkâna bırakmıştır. Aslı'nın ayrılmasından sonra onarıma başlayan Burhan, çantanın gizli bölümünde tek taş pırlanta bir yüzük unutulduğunu fark etmiştir.

Ekonomik açıdan güç durumda olan Burhan;

Çantayı 10.01.2021'de 500 TL karşılığında Ceyda'ya satıp teslim etmiştir.

Yüzüğü, 06.05.2021'de kuyumcu Çetin'e 2.000 TL karşılığında satıp teslim etmiştir.

- TMK'nin 3, 988 ve 989. maddelerini inceleyerek çantanın ve yüzüğün mülkiyet hakkının kazanılmasının mümkün olup olmadığını açıklayınız.

2.2.3. İSPAT YÜKÜ

Hukukta en önemli olgulardan biri hak sahibi olmak ise bunu ortaya çıkarabilmek yani ispat etmek de bir o kadar önemlidir. Gerçekte hak sahibi olan birçok kişinin ispat kurallarına dikkat etmediği için hakkını ispat edemediği ve mağdur olduğu çok fazla örnek yaşanmaktadır. Dolayısıyla hak kazanılırken ve kullanılırken ileride bu durumun nasıl ispat edileceği de düşünülmelidir. Bir hukuki uyuşmazlıkta taraflar her türlü delille hakkını ispat edebilir. Medeni Kanun, bu ispat araçlarından resmî belgelere özel bir önem yüklemiştir.

TMK'nin 6. maddesinde "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür." ifadesi ile iddia edenin ispat etmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Bir kişi birisinden bir alacağı olduğunu iddia ediyorsa bu durumu kişinin ispat etmesi gerekmektedir. Borçlunun borçlu olmadığını ispat etmesi gerekmez.

SIRA SİZDE

"Müddei, iddiasını ispatla mükelleftir." sözünü günümüz Türkçesine uyarlayıp bu söze uygun örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hukuken haklı olduğunu savunan ve tartışma başlatan taraf, hakkının dayandığı olayları, olguları da ispat etmek zorundadır. Buna karşın diğer taraf da karşı ispat hakkını kullanmakta serbesttir. Burada önemli olan tartışmayı başlatanın yani haklı olduğunu iddia edenin ispatla yükümlü olmasıdır. Örneğin evlilik birliğinin temelinden sarsılması iddiasıyla dava açan yani hukuken tartışmayı başlatan davacı eş, bu evliliğin ne şekilde sarsıldığını ispat etmek zorundadır. Diğer eşin, evliliğin sarsılmadığını ispat etme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ama her iki taraf da kendi iddialarını ispat etme hakkına sahiptir.

ÖNERİ

“İspat yükü” ve “İspat hakkı” farklı kavramlardır. Bu kavramları araştırınız.

İstisnalar

Toplum yaşamının daha rahat ve güvenli hâle gelmesi hukuk kurallarıyla oldukça ilgilidir. Bunun için kanunlar bazı kurallara istisnalar, ayrıksı durumlar getirerek insanların hukuki ilişkilerini kolaylaştırmak ister. İspat yüküyle ilgili kural “iddia edenin ispat etmesi” olduğu hâlde, bazı durumlarda kanun, olağan, genel doğruları öncül olarak, hukuken “doğru” olarak varsayar. Hukuken doğruluğu kabul edilen bu türden varsayımlara **karine** denir. Örneğin Medeni Kanun’a göre; “Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir.” Buna göre Medeni Kanun, kanunda sayılan durumların dışında kalan herkesin ayırt etme gücüne sahip olduğu karinesini benimsemiştir. Bu nedenle birinin ayırt etme gücünün olmadığını düşünen kişi bunu ispat etmelidir. Benzer şekilde, iyiniyet karinesinde, asıl olan iyiniyetin varlığıdır. Eğer bir kimse karşı tarafın iyiniyetli davranmadığını düşünüyorsa iyiniyetin olmadığını ispat etmelidir. Yine “Resmî sicil ve senetler, belgledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur.” Bunların gerçekliğinden şüphe eden kimse belgenin yanlışlığını ispat etmek zorundadır.

2.2.4. RESMÎ SİCİL VE SENETLER

Hukuki uyumsuzluklarda taraflar her türlü delile başvurarak haklarını ispat edebilir. Medeni hukukta nüfus kayıtları, tapu sicilleri, noter belgeleri, mahkeme kararları, işaret ettikleri hukuki olaya ilişkin önemli ispat araçlarıdır. Bu sebeple bir belgenin geçerliliğini güçlendirmek için kişiler kendi aralarında yapacakları sözleşmeleri resmî memur önünde yapmayı tercih etmektedir.

Elinde tapu senedi gibi bir belge bulunan hak sahipleri, başka bir ispat aracına ihtiyaç duymaksızın mülkiyet hakkına sahip olduklarını bu belgelerle kanıtlarlar (Görsel 2.7). Eğer bu belgenin sahteliğini iddia eden varsa ispat yükümlülüğü bunu öne sürer ve olacaktır.

BİLGİ KUTUSU

- **Resmî Sicil:** İçeriği hakkında, ilgisi ve menfaati olan kişilerin bilgi edinmelerini sağlayan ve resmî memurlar tarafından tutulan kayıtlardır.
- **Resmî Senet:** Kanun veya tarafların iradesiyle resmî şekle bağlanan, resmî görevli kişiler tarafından kanunda belirtilen şekle uygun olarak düzenlenen belgelerdir.

ANA GAYRİMENKULÜN	İli			 Türkiye Cumhuriyeti TAPU SENEDİ		Fotoğraf	
	İlçesi						
	Mahallesi						
	Köyü						
	Sokağı						
	Mevkii						
Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Niteliği		Yüzölçümü		
					ha	m ²	dm ²
Sınırı							
KAT MÜLKİYETİ ☐		KAT İRTİFAKI ☐		DEVRE MÜLK ☐			
Satış Bedeli		Niteliği		Arsa Payı	Blok No.	Kat No.	Bağımsız Bim. No.
BAĞIMSIZ BÖLÜM	Edinme Sebebi						
	Sahibi						
Geldisi		Yevmiye No.	Cilt No.	Sahife No.	Sıra No.	Tarihi	Gittisi
Cilt No.							Cilt No.
Sahife No.		Siciline Uygundur.					Sahife No.
Sıra No.							Sıra No.
Tarih		<small>NOT : * Mülkiyetin gayri ayni haklar ile şartlar için tapu kütüğüne müracaat edilmelidir. ** Tebligat Kanunu Hükümleri gereğince adres değişikliği ilgili Tapu Sicil Müdürlüğüne bildirilecektir.</small>					Tarih
D.M.O Basım İşl. Md.		Döner Sermaye İşletmesi tarafından bastırılmıştır.				Stok No 199	

Görsel 2.7: Tapu senedi

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

sicil	karine	senet	doktrin	Mecelle	dürüstlük
-------	--------	-------	---------	---------	-----------

1. Medeni Kanun'dan önce yürürlükte olan kanundur.
2. Medeni Kanun'a göre "Herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken kurallarına uymak zorundadır."
3. Hâkimin karar verirken faydalandığı bilimsel görüşlere denir.
4. Hukuken doğruluğu kabul edilen varsayıma denir.
5. İçeriği hakkında, ilgisi ve menfaati olan kişilerin bilgi edinmelerini sağlayan ve resmî memurlar tarafından tutulan kayıtlara resmî denir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Kişinin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kuralına uygun davrandığından söz edebilmek için esas alınması gereken ölçüt aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) İyiniyetli olmak
 - B) Karşı tarafın menfaatini gözetmek
 - C) Makul ve akli başında davranmak
 - D) Kusursuz davranmak
 - E) Hakkaniyete uygun davranmak
7. Aşağıdakilerden hangisi Medeni Kanun'un başlangıç hükümlerinden değildir?
 - A) Dürüst davranma
 - B) İyiniyet
 - C) Hâkimin takdir yetkisi
 - D) Aile hukuku
 - E) İspat yükü

8. Hukuk kurallarının genel hukuk mantığı ve kanundaki sisteme göre yorumlanmasına dayanan yorum yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Amaçsal
B) Bilişsel
C) Lafzi
D) Sistematik
E) Tarihî

9. Örf âdet hukuku ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Hakkında kanunda hüküm bulunmayan hâllerde başvurulabilir.
B) Medeni hukukun yazılı olmayan kaynaklarındanır.
C) Genel inanişaya dayanır.
D) Ceza hukukunda da uygulanır.
E) Devamlılık ve tekrarlanma gerektirir.

10. Özel hukukun en geniş kapsamlı dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ticaret hukuku
B) İş hukuku
C) Anayasa hukuku
D) Fikir ve sanat eserleri hukuku
E) Medeni hukuk

11. Aşağıdakilerden hangisi hâkimin karar verirken faydalandığı mahkeme kararlarına verilen addır?

- A) Doktrin
B) İçtihat
C) Öğreti
D) Örf âdet
E) Kıyas

12. Medeni Kanun, hâkime hukuk kurallarını yorumlama görevi vermiştir.

Aşağıdakilerden hangisi hâkimin başvuracağı bir yorum yöntemi değildir?

- A) Amaçsal
B) Lafzi
C) Mantıksal
D) Sistematik
E) Tarihi

13. TMK'ye göre herkes "Durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermek." zorundadır.

Yukarıda verilmiş cümle medeni hukukun hangi ilkesiyle ilgilidir?

- A) Dürüstlük
B) Mülkiyet
C) İyiniyet
D) İhkakihak
E) İspat

2. BÖLÜM

KİŞİ VE KİŞİLİK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. “Tam doğmak” kavramını arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Kölelik hakkında bilgi edininiz. Köleler hukuken kişi midir? Grup oluşturarak sınıfta tartışınız.
3. “Yapay zekâlar” kişilik sahibi olabilir mi? Fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.3. KİŞİ VE KİŞİLİK

Hukuk, toplumsal hayatı düzenler. Toplumsal hayat ise insanlar ve oluşturdukları örgütlenmelerin meydana getirdiği ilişkiler bütünüdür. İnsan ve insanların oluşturdukları örgütlenmelerin hukuki karşılığı kişidir. Kişi kavramı doğal bir kavram olmayıp hukuki bir kavramdır. Nelerin veya kimlerin kişi sayılacağı hukuk düzenince belirlenmiştir. Günlük hayatta kişi ve kişilik kavramları genellikle yanlış olarak birbirinin yerine kullanılmaktadır.

2.3.1. KİŞİ KAVRAMI

Türk Medeni Kanunu kişiyi “haklara ve borçlara sahip olabilen varlıklar” şeklinde tanımlamaktadır. Medeni Kanun’un 8. maddesine göre “Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.”. Fakat hukuken, “kişi” kavramından anlaşılması gereken sadece insanlar değildir. Medeni Kanun kişileri, gerçek kişiler ve tüzel kişiler olarak

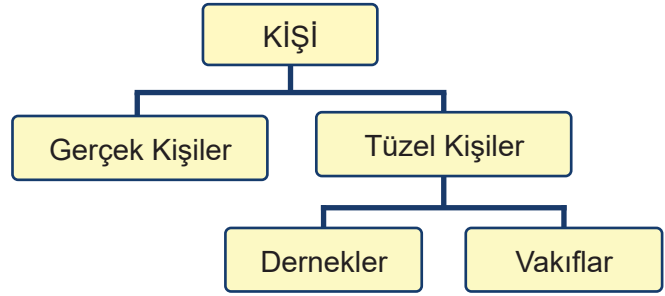

iki genel gruba ayırmıştır (Görsel 2.8).

Gerçek kişilerden kasıt hak ve borç ehliyetine sahip olan insanlardır. Tüzel kişiler ise “Başlı başına bir varlığı olmak üzere örgütlenmiş kişi toplulukları ve belli bir amaca özgülünmüş (yönelmiş) olan bağımsız mal toplulukları”dır.

Medeni Kanun’a göre tüzel kişiler şu iki başlık hâlinde düzenlenmiştir:

- Dernekler
- Vakıflar

Görsel 2.8: Medeni Kanun’a göre kişilik türleri

Bunların dışında Türk Ticaret Kanunu ile düzenlenen şirketler ile kamu kurumları da tüzel kişiliğe sahiptir. Ancak bunların düzenlenmesi ayrı kurallara tabi olduğu için Medeni Kanun içinde bunlara değinilmemiştir.

2.3.2. KİŞİLİK KAVRAMI

Kişilik kavramı dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Dar anlamıyla kişilik; “haklara ve borçlara sahip olan varlık şeklinde kişi” yerine kullanılmaktadır. Geniş anlamı ile kişilik kavramı, hak ehliyetinin yanında fiil ehliyetini yani medeni hakları kullanabilmeyi de kapsamaktadır. Bu hâliyle kişilik kavramı, “kişilik hakları”, “kişisel durumlar” ve “fiil ehliyeti” kavramlarını da içermektedir.

Kişilik Hakları

Kişinin ismi, şerefi, vücut bütünlüğü vb. gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardır. Kişinin kişiliğini oluşturan, kendisini insan kılan maddi ve manevi tüm değerlere, özel olarak yaşamına, beden bütünlüğüne, sözüne, resmine, adına, eserine, özgürlüğüne, ekonomik hareket serbestisine ilişkin haklardır.

Kişisel Durumlar

Yaş, cinsiyet, medeni durum (evli-bekâr) gibi kişiyi diğer kişilerden ayıran ve hukuk düzeninin kendilerine kimi sonuçlar bağladığı niteliklerdir.

Fiil Ehliyeti

Kişinin kendi iradesi ile hak elde edebilmesi ve borç altına girebilmesidir. Medeni Kanun’un 10. maddesi “Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.” ifadesiyle fiil ehliyetinin şartlarını şu şekilde sıralamıştır:

- Ayırt etme gücü
- Kısıtlı olmamak
- Erginlik

2.3.3. GERÇEK KİŞİLER

Gerçek kişiler ifadesinden kasıt “biyolojik olarak insan”dır. “Bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.” hükmünden anlaşılması gereken yaş, cinsiyet, ırk, eğitim durumu, ekonomik durum gibi unsurlara bakılmaksızın tüm insanların aynı haklara sahip olduklarıdır.

2.3.4. KİŞİLİĞİN BAŞLANGICI VE SONA ERMESİ

Kişiliğin başlangıcı ve sona ermesi hem kişinin kendisi hem de diğer kişiler için hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle kişiliğin başlangıcının ve sona ermesinin tespiti büyük önem taşımaktadır.

2.3.4.1. KİŞİLİĞİN BAŞLANGICI

Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesine göre kişiliğin başlangıç şartı, çocuğun "sağ olarak tamamıyla" doğmuş olmasıdır. Daha önceki dönemlerde, bir çocuğun doğduğu zaman nefes alıyor ve kalbinin atıyor olması, onun "sağ olarak" doğmuş olmasının ölçütü kabul ediliyordu. Ancak gelişen tıp bilimi sayesinde doğduğunda nefes alamayan ve/veya kalbi atmayan ancak yapılan müdahalelerle hayata döndürülen çocuklar da artık sağ doğmuş sayılmaktadır. "Tam" doğmuş olma ile kastedilen, çocuğun uzuvlarının eksiksiz olması değil, çocuğun ana rahminden tamamen ayrılmış olmasıdır. Bu iki şartı taşıyan çocuk "kişilik" kazanmış sayılmaktadır.

2.3.4.2. KİŞİLİĞİN SONA ERMESİ

Medeni Kanun, kişiliğin sona ermesini iki şarta bağlamıştır. Bunlardan ilki ölüm, ikincisi gaipliktir.

Ölüm

Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesinde kişiliğin sona erme şartı "ölüm" olarak belirtilmiştir. Hukuk, ölüme hukuki sonuçlar yüklemiştir ama ölümün ne zaman gerçekleştiğinin kararlaştırılması konusu hukuk alanına ait değildir. Bu karar tıp bilimine bırakılmıştır. Tıbben öldüğü kayıt altına alınan ve ölümü nüfus siciline işlenen kişiler hukuken ölü sayılmaktadır.

Gaiplik

Gaiplik kavramı sözlükte "göz önünde olmayan, hazır bulunmayan, nerede olduğu bilinmeyen kimse" olarak tanımlansa da aslında teknik bir terimdir ve "hakkında gaiplik kararı verilmiş kimseyi" ifade etmektedir (Görsel 2.9).

Bazı durumlarda kişiler ortadan kaybolmakta ve kendilerinden haber alınamamaktadır. Ortadan kaybolan, ölü ya da sağ oldukları bilinmeyen kişilerin hukuki durumu da belirsizdir. Bu kişilerin hukuki durum ve menfaatleri üzerindeki bu belirsizliğin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Belirsizliğin ortadan kaldırılması hem kaybolanın hem de yakınlarının lehinedir.

Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimse- nin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine, mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir. Ortadan kaybolanın gaipliğine karar verildiği takdirde kişiliğin sona erdiği varsayılmaktadır. Gaiplik iki şekilde sonlanabilir.

- Kişinin sağ olduğunun anlaşılması (şahsın ortaya çıkması veya kendisinden haber alınması)
- Kişinin öldüğünün kesin olarak tespit edilmesi

Görsel 2.9: Gaiplik

TARTIŞALIM

Beyin ölümü, bitkisel hayat, kalbin durması, nefes almanın durması vb. durumları ölüm kavramı açısından tartışınız.

DİKKAT

Gaiplik kararlarında her an, kişinin geri dönme veya kendisinden haber alınma ihtimali olduğundan, bu kararlar ölümle aynı hukuki sonuçları doğurmaz.

TARTIŞALIM

Bir uçak kazası sonrasında kendisinden haber alınamayan ve cesedine de ulaşılamayan bir kimsenin eşi, mahkemeye müracaat ederek kişi hakkında gaiplik kararı aldırmıştır. Kararın üzerinden üç yıl geçtikten sonra gaip kişinin eşi, tanıştığı başka bir kişi ile evlenmiştir. Bu evlilikten sonra gaip eski eş çıkıp gelmiştir.

Yeni yapılan evliliğin hukuki durumunu tartışınız.

2.3.5. GERÇEK KİŞİLERİN EHLİYETLERİ

Hukuk düzenince kişilere tanınan ve kanunlarla koruma altına alınan yetkilere **hak** denir. T.C. Anayasası'nın 12. maddesinde yer alan "Herkes, kişiliğine bağlı; dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." ifadesi bu korumayı en üst seviyeye çıkarmaktadır.

2.3.5.1. HAK EHLİYETİ

Hak ehliyeti kavramıyla kastedilen; gerçek kişilerin ve tüzel kişilerin haklara ve borçlara sahip olabilmeleridir. Hak ehliyetine sahip olabilmek için kişi olmak dışında bir şart gerekmemektedir.

Hak sahibi olmak ve bunları kullanabilmek birbirinden farklı kavramlardır. Yaşama hakkı, miras hakkı vb. gibi bazı hakları kullanabilmek için hiçbir şarta gerek yoktur. Ancak bazı haklara sahip olabilmek için fiil ehliyeti şartı aranmaktadır. Örneğin bir kişi seçme ve seçilme hakkına sahip olsa bile bu hakkı fiil ehliyeti sahibi olacağı 18 yaşından önce kullanması mümkün değildir.

Medeni Kanun'un 8. maddesinin "Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler." hükmü hak ehliyetinin iki temel ilkesine işaret etmektedir. Bu ilkeler **genellik** ve **eşitlik** ilkeleridir.

2.3.5.2. FİİL EHLİYETİ

En genel anlamıyla fiil ehliyeti, kişinin kendi iradesi (ve davranışları) ile hak elde edebilmesi ve borç

altına girebilmesidir. Medeni Kanun fiil ehliyetinin şartlarını; ayırt etme gücü, erginlik ve kısıtlı olmamak olarak sıralamıştır.

Ayırt Etme Gücü

Medeni Kanun'un 13. maddesinde fiil ehliyetinin bir şartı olarak ayırt etme gücünden bahsedilmekle beraber bu kavramın tanımı yapılmamıştır. Konu ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalarla ayırt etme gücü kavramından ne anlaşılması gerektiği ortaya konulmuştur. Buna göre **ayırt etme gücü**; kendi ve işlemlerinin neden ve sonuçlarını, önem ve kapsamalarını anlayabilmeleri için gerekli olan bilinç, anlayış ve iradeye sahip olmalarıdır. Özetle ayırt etme gücü; iyi ile kötüyü, yaptıklarının sonuçlarını öngörme yetisidir.

TMK'nin 13. maddesine göre; yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk gibi nedenlerden dolayı kişilerde akla uygun davranma yeteneğinin bulunmaması hâllerinde, bu kişilerin ayırt etme gücüne sahip olduklarından bahsedilemez (Görsel 2.10).

Görsel 2.10: Ayırt etme gücü

Erginlik

Türk Dil Kurumu ergin sözcüğünü “olmuş, yetişmiş, kemâle ermiş” şeklinde tanımlamaktadır. Erginlik için de “ergin olma durumu” karşılığını kullanmıştır. Bu durumda erginlikten kasıt bireyin belirli bir olgunluk seviyesine gelmesidir. Medeni Kanun erginliği şu üç şarta bağlamıştır:

Yaş: “Erginlik 18 yaşını doldurmakla başlar.” tanımıyla erginlik yaş ölçütüne bağlanmıştır (TMK 11. madde).

Evlilik: Evlenmek de kişiyi ergin kılan bir unsurdur (TMK 11. madde).

Ergin Kılınma (Kaza-i Rüşt): On beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir (TMK 12. madde).

Kısıtlı Olmamak

Kısıtlılık konusu Medeni Kanun'un “Vesayeti Gerektiren Hâller” başlığı altında 404 ile 410. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre kısıtlamayı gerektiren durumlar şunlardır:

- Akıl hastalığı veya zayıflığı
- Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim (406. madde)
- Özgürlüğü bağlayıcı ceza
- Kişinin kendi isteği kısıtlanmayı gerektiren durumlar

Ayırt etme gücü bulunmayanlar, küçükler ve kısıtlılar haklarını veli ya da vasileri vasıtasıyla kullanırlar.

TARTIŞALIM

16 yaşında “Adalet” alanından mezun olmuş bir öğrenci zabıt kâtabi olabilmek için mahkemeye müracaat ederek kaza-i rüşt kararı almıştır. Bu karar ile ergin kılınan öğrencinin evlenmesi mümkün müdür? Tartışınız.

2.4. KİŞİLİK HAKKI VE KİŞİLİĞİN KORUNMASI

Kişilik Hakkı

Dünya üzerinde gerçekleşen bütün olumlu gelişmeler sadece insanın biyolojik varlığının devam etmesine yönelik etkilere sahip. Meydana gelen gelişmelerin, yeniliklerin en önemli etkisi, bu unsurların insanın kişiliğini de geliştirmeye hizmet etmesi ve insanın kişiliğini korumasıdır.

Hukukta kişi, hak ve borçlara sahip olabilen varlıktır. Kişilik kavramı ise dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda kişilik, kişi kavramı ile eş anlamlıdır. Geniş anlamda kişilik ise hak ehliyetini, fiil ehliyetini, kişilik haklarını ve kişisel hâl sicillerini kapsamaktadır. Kişisel hâller, kişinin kendine özgü ve onu diğer insanlardan ayıran nitelikleridir. Örneğin kişinin erginliği, medeni durumu, cinsiyeti, soyu gibi unsurlar kişisel hâller arasında yer alan ve hukuk düzeni tarafından dikkate alınan niteliklerdir.

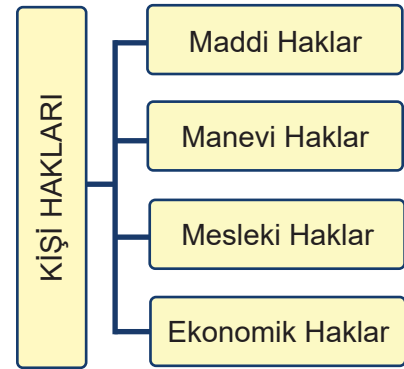
Kişilik hakkı, “Kişinin insan onuruna yaraşır bir hayat sürdürebilmesinin olmazsa olmaz şartları; onun maddi, manevi ve ekonomik bütünlüğü ile kişinin kendi varlıkları üzerinde sahip olduğu mutlak haktır”. Kişilik hakkı; para ile ölçülemeyen, vazgeçilemeyen, temlik edilmeyen (başkasına devredilmeyen) ve mirasçılara geçmeyen bir haktır. Örneğin bir kişinin şeref ve haysiyeti, özgürlüğü, aile içi sırları, düşünsel faaliyetleri, adı, şöhreti gibi unsurlar kişilik hakkı kapsamında olup başkalarına devredilemez niteliklerdir. Kişilik haklarının vazgeçilemez ve devredilemez haklar olduğu Medeni Kanun’un 23. maddesinde “Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz.” ifadesiyle kesin olarak belirtilmiştir.

Bahsi geçen maddede, kişilik haklarının devredilemez nitelikte olduğu vurgulanmasına rağmen hangi unsurların kişilik hakkı kapsamında olduğu belirtilmemiştir. Bu unsurların belirtilmemesinin bir sebebi, insan varlığını oluşturan ve insanın sırf insan olduğu için sahip olduğu değerleri “bir bütün olarak belirtmenin” zor olmasıdır. Bir diğer sebep ise sınırsız sayıda olan kişilik haklarının kanun ile “sınırlandırılmasının” kişilik haklarına doğrudan zarar verecek bir durum olmasıdır. Hukukta kişilik hakları konusunda numerus clausus [numerus kılavzus (sınırlı sayı)] ilkesi geçerli değildir.

Medeni Kanun’da sayılmamışsa da hukuk bilimciler kişilik haklarını; maddi haklar, manevi haklar, mesleki haklar, ekonomik haklar gibi farklı kategorilerde incelemektedir (Görsel 2.11). **Maddi haklar**, kişinin bedensel bütünlüğüne yönelik hakları iken, **manevi haklar** kişinin onuru ve saygınlığına yönelik haklarıdır.

Bu kapsamda, kişilik hakkını oluşturan bazı değerler şunlardır:

- Ad
- Hayat, sağlık ve vücut tamlığı (Görsel 2.12)
- Faaliyet ve yaşamını düzenleme özgürlüğü
- Haysiyet ve onur

Görsel 2.11: Kişiliğin korunma türleri

Görsel 2.12: Sağlık hakkı kişilik haklarından.

2. MEDENİ HUKUK

- Resim ve ses
- Kişinin sırları
- Özel hayat

İnsanın sırf insan olduğu için sahip olduğu ve hukuk düzeni tarafından korunan kişilik haklarının temel nitelikleri vardır. Kişilik haklarının özünün belirlenmesinde esas alınan bu özellikler şunlardır:

- Kişilik hakları, mutlak hak niteliği taşır. Bu nedenle, kişilik haklarına saldırıda bulunan herkese karşı ileri sürülebilir.
- Kişilik hakları, şahıs varlığı haklarına dâhil oldukları için hiçbir şekilde maddi değere sahip değildir.
- Kişilik hakları, kişinin kişiliğinden ayrılmaz bir karakter taşıdığı için bu haklardan vazgeçmek ve bunları devretmek mümkün değildir.
- Kişilik hakları miras yoluyla geçmez.
- Kişilik hakları zamanaşımına uğramaz ve onlara hak düşürücü süre işlemez.
- Kişilik hakları savunma sağlayan haklardır.

Kişiliğin Korunması

Kişinin doğumu ile başlayıp ölümü ile sona eren kişilik hakkı hem özel hukuk hem de kamu hukuku tarafından koruma altına alınmıştır. Özel hukuk bakımından kişilik hakkının korunmasını en etkin şekilde düzenleyen kanun, Medeni Kanun'dur. Medeni Kanun'un 23, 24 ve 25. maddeleri hem gerçek kişilerin hem de tüzel kişilerin kişilik haklarının korunmasında esas alınan temel hükümlerdir. Kanun'un bu maddeleri, kişilik haklarının korunmasının iki önemli türünü güvence altına almaktadır (Görsel 2.13).

Görsel 2.13: Kişiliğin korunma türleri

Kişiliğin Dâhilen Korunması

Medeni Kanun'un kişilik haklarını koruma altına alan, "Vazgeçme ve Aşırı Sınırlamaya Karşı" başlıklı 23. maddesi, kişinin öncelikle kendisinden korunması gerektiğini belirtmektedir. Doktrinde "kişiliğin dâhilen korunması" olarak da anlaşılan bu maddeye göre, "Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddi ve manevi tazminat isteminde bulunulamaz.". Bu hükme göre, bir kimse ancak kendi yazılı rızasıyla (onayıyla) organ nakli borcu altına girebilir. Ayrıca nakil için onay verilen organ, kişinin hayatını idame ettirmesi için zorunlu olmayan bir organ olmalıdır. Burada önemli olan husus, donörü (organ bağışlayanı) herhangi bir baskı altında tutacak taleplerin geçersiz olmasıdır. Bu sebeple organ bağışlamak için söz vermiş ancak sözünü yerine getirmekte tereddüt eden bir kişinin, sözünü gerçekleştirmeye zorlanması yönünde bir dava açamaz.

Örneğin A, yakın arkadaşı B'ye böbreğini bağışlayacağını söylemiştir. A'nın bu söylemi üzerine B, A'ya pahalı hediyeler almıştır. Ayrıca B, A'nın gönlü hoş olsun da kararından vazgeçmesin diye başka harcamalar da yapmıştır. Ancak A, aile üyelerinin kendisini ikna etmesi sonucunda böbreğini bağışlamaktan vazgeçmiştir. Bu durumda B, dava açarak A'dan böbreğini talep edemez. Aynı şekilde A için yaptığı

harcamaların iadesini de talep edemez. Çünkü B'nin bu harcamaları talep edebilmesi demek, A'nın da böbreğini vermek "zorunda" kalması anlamına gelecektir.

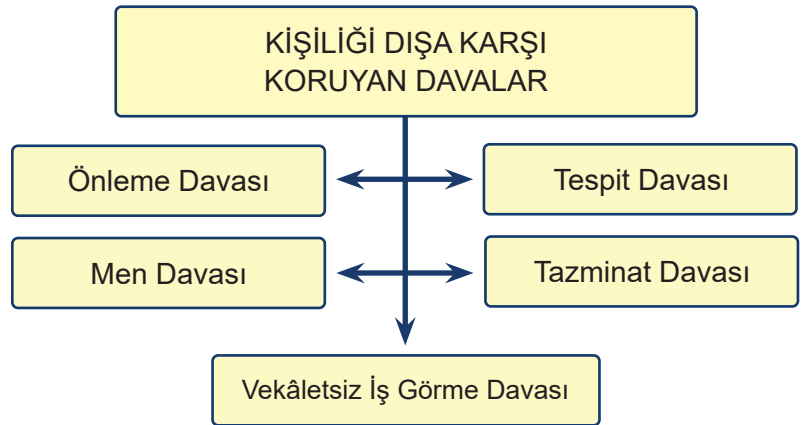
Kişiliğin Haricen Korunması

Kişiliğin korunmasını düzenleyen diğer bir madde ise Medeni Kanun'un 24. maddesidir. Bu maddeye göre "Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.", "Kişiliğin haricen korunması" olarak da adlandırılan bu maddeyle kişilik haklarının herhangi bir saldırıyla ihlal edilmesi durumunda kişinin, kişiliğin korunması amacıyla birtakım haklardan yararlanması güvence altına alınmıştır.

Bu hükme göre; kişilik haklarına saldırı olduğunu düşünen kişi, mahkemelerden kişilik haklarının korunmasını isteme yetkisine sahiptir. Başka bir ifade ile kişilik haklarının etkisi, kişiliğe saldırıda bulunulmasını isteme yetkisi olarak hukuka yansımıştır.

Kişilerin, kişilik haklarına saldırı olması durumunda mahkemelere başvuruda bulunurken açabileceği davalar ve hâkimden istemde bulunabileceği hakların neler olduğu Medeni Kanun'un 25. maddesiyle hüküm altına alınmıştır. Bu maddeye göre, "Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir. Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir."

Kişilik hakları zarar gören kişiler, kendi yerleşim yeri mahkemesinde ya da davalının yerleşim yeri mahkemesinde kanunda belirtilen davalardan herhangi birini açabilir (Görsel 2.14).

Görsel 2.14: Kişiliği dışarıya karşı koruyan dava türleri

Önleme Davası

Mevcut olmayan, ancak yakın bir zamanda gerçekleşmesi beklenen haksız saldırı tehlikesine karşı açılan davadır. Dava sonunda hâkim, davalıyı, saldırı teşkil eden davranıştan kaçınmaya mahkûm edecektir.

Tespit Davası

Kişilik haklarına yapılmış bir saldırının olduğu ve bu saldırının etkisinin devam etmesi durumunda açılan dava türüdür.

Saldırıya Son Verilmesi Davası (Men Davası)

Tecavüzün men'i ve saldırının durdurulması davası olarak da bilinen bu dava, gerçekleşen ve hâlen devam eden haksız saldırı için açılan davadır. Kişilik haklarına bir saldırı yapılmış ve saldırı sona ermiş ise saldırıya son verilmesi davası değil, saldırının hukuka aykırılığın tespiti davası açılabilir.

Tazminat Davası

Kişinin, kişilik haklarına yapılan saldırı nedeniyle uğradığı zararın tazmin edilmesi amacıyla açılan davadır. Maddi tazminat davası ve manevi tazminat davası olarak iki türü bulunur. Kişinin maddi tazminat davası açması için kişilik haklarına yapılan saldırı sonucu maddi zarara uğramış olması gerekir. Ancak, manevi tazminat davasının açılması için zarara uğrama şartı aranmamaktadır. Çünkü manevi tazminat davası, kişilik haklarına yapılan saldırı sonrasında kişide oluşan acı, elem ve ıstırapın telafi edilmesi amacıyla hizmet eder.

Vekâletsiz İş Görme Davası

Bu dava, saldırdıdan elde edilen kazancın verilmesi davası olarak da adlandırılır. Kişilik haklarına saldırıda bulunan kişi, bu saldırı sonucunda kazanç elde etmişse saldırıya uğrayan kişi, failin elde ettiği kazançların kendisine verilmesini talep edebilir.

Özel hukuk alanını düzenleyen Medeni Kanun dışında, kişilik haklarını koruyan, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası hukuk kuralları da vardır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Cenevre Sözleşmesi gibi uluslararası hukuk kuralları kişilik haklarının kamu hukuku tarafından da korunduğuna örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türk Ceza Kanunu gibi kanunlarda da kişiliğin kamu hukuku nezdinde korunması amacıyla birtakım hükümler düzenlenmiştir.

2.4.1. HISIMLIK

Gündelik hayatta akrabalık olarak ifade edilen ve insanların kendi aile çevresini yansıtan hısımlık, kişinin hangi soya bağlı olduğunun veya hangi soydan geldiğinin belirlenmesidir. Başka bir ifade ile **hısımlık**; gerçek kişiler arasında, doğumla veya bazı hukuki işlemler ile oluşan bağ nedeniyle ortaya çıkan yakınlık ilişkisidir (Görsel 2.15).

Görsel 2.15: Hısımlık

2.4.2. HISIMLIK TÜRLERİ

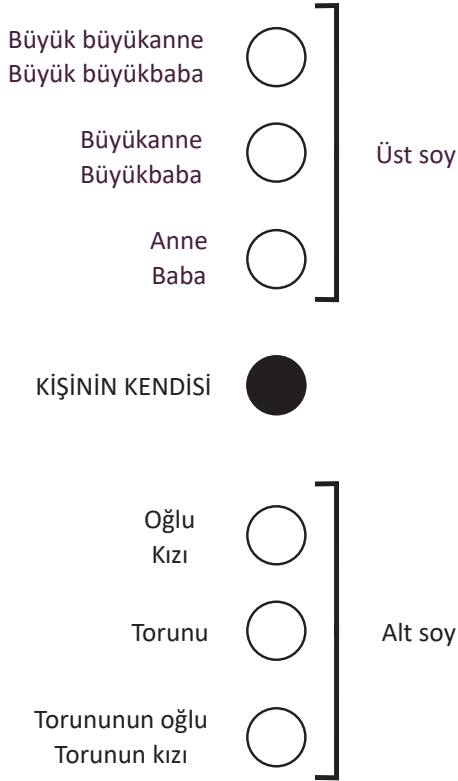
Gerçek kişiler arasındaki yakınlık durumunu ifade eden hısımlık, çeşitli türlere ayrılır. Medeni Kanun'a göre hısımlık; kan hısımlığı, kayın hısımlığı ve evlat edinmeden doğan hısımlık olarak üçe ayrılır.

2.4.2.1. KAN HISIMLIĞI

Kişiler arasındaki kan bağından oluşan yakınlıktır. Birbirlerinin kanından ya da ortak bir soydan gelen insanlar arasındaki yakınlık ilişkisini ifade eder. Medeni Kanun'un 17. maddesinde düzenlenen kan hısımlığı; üstsoy- altsoy hısımlığı ve yansoy hısımlığı olmak üzere ikiye ayrılır.

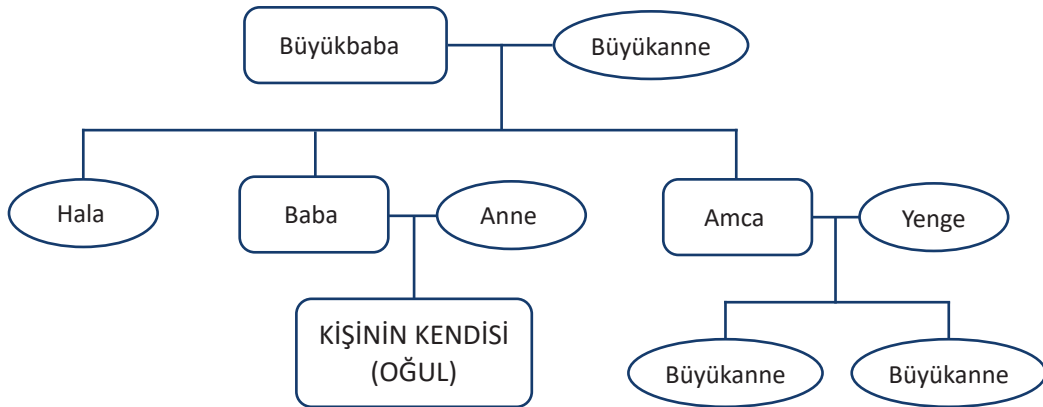
Üstsoy- Altsoy Hısımlığı

Birbirlerinin soyundan gelen kişiler arasındaki hısımlıktır. Üstsoy hısımlığı, yukarıya doğru düz bir çizgi şeklinde uzayan hısımlıktır. Kişilerin kendilerinin veya kendilerinden önceki nesillerin dünyaya gelmesine sebep olan kişiler **üstsoy** olarak adlandırılır. Örneğin kişinin anne babası; dedesi, ninesi ile onların anne ve babaları bir kimsenin üstsoyudur. Kişilerin dünyaya gelmesine sebep oldukları kendilerinden sonraki kişilere ve nesillere ise **altsoy** denir. Bu hısımlık, aşağı doğru düz bir çizgi şeklinde devam eder. Örneğin bir kimsenin çocukları, torunları, torun çocukları o kişinin altsoyudur (Görsel 2.16).

Görsel 2.16: Üstsoy - altsoy türleri

ki bir sözleşme olarak ifade edilen “evlat edinme” daha önceden aralarında kan bağına dayalı bir yakınlık olmayan kişiler arasında akrabalık oluşturur.

Görsel 2.17: Yansoy hısımlığı

2.4.3. YERLEŞİM YERİ

Kişi ile hukuk arasındaki bağlantının kurulmasında zorunlu bir unsur olan yerleşim yeri hem kamu hukuku hem de özel hukuk bakımından önemli bir kavramdır. Günlük hayatta “ikametgâh” kelimesi ile eş anlamda kullanılan **yerleşim yeri**; bir kimsenin oturmakta olduğu, iş ve aile ilişkilerinin merkezi olan yerdir. Yerleşim yeri, bir kişinin bir yere bağlılığını ifade eden bir kavramdır.

Yansoy Hısımlığı

Ortak bir soydan (kökten) gelenler arasındaki hısımlıktır. Örneğin kardeşler birbirlerinin yansoy kan hısımlarıdır. Yeğen, teyze, amca, hala, dayı gibi hısımlıklar da yansoy hısımdır. Büyükanne ve büyükbaba dışında kalan, aynı seviyedeki bireyler birbirleriyle yansoy hısımdır (Görsel 2.17).

2.4.2.2. KAYIN HİSİMLİĞİ

Kayın hısımlığı, evlenme sonucunda meydana gelen hısımlıktır. Buna göre evlenen kişilerden her birinin ailesi “diğer tarafın” kayın hısımları akraba olur. Evlilik ile oluşan bu hısımlık, evlilik sona erse dahi devam eder. Başka bir ifade ile evlilik ile başlayan kayın hısımlığı, kanun gereği, asla sona ermez.

2.4.2.3. EVLAT EDİNME DEN DOĞAN HİSİMLİK

Yapay hısımlık veya suni hısımlık olarak da ifade edilen bu hısımlık, evlat edinme işleminin tamamlanmasıyla birlikte evlatlık ile evlat edinen kişi arasında oluşan hısımlıktır. Evlat edinme işleminin tamamlanma anı ise evlat edinme kararının mahkeme tarafından onaylandığı andır. Mahkemece verilen karar sonrasında evlat edinen ile evlatlık arasında bir üstsoy-altsoy hısımlığı meydana gelir. Bundan dolayıdır

Medeni Kanun'un yerleşim yerini düzenleyen 19, 20 ve 21. maddelerine göre yerleşim yeri; iradi yerleşim yeri, itibari yerleşim yeri ve yasal yerleşim yeri olmak üzere üç türdür.

2.4.3.1. İRADİ YERLEŞİM YERİ

İsteğe bağlı yerleşim yeri olarak da adlandırılan bu yerleşim yeri, bir kimsenin kendi isteği ile seçtiği ve sürekli kalma niyetiyle oturduğu yeri ifade eder (Görsel 2.18). Medeni Kanun'un 19. maddesinde "Yerleşim yeri bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yerdir." şeklinde hüküm altına alınmıştır. İradi yerleşim yeri, objektif unsur ve subjektif unsur olmak üzere iki unsurun birleşiminden oluşur. **Objektif unsur**, bireyin "filî olarak bir yerde ikamet etmesini" ifade ederken; **subjektif unsur**, bireyin kaldığı yerde "sürekli oturma niyetiyle" kalmasını ifade etmektedir.

Görsel 2.18: İradi yerleşim yeri

2.4.3.2. İTİBARİ YERLEŞİM YERİ

Herkesin bir yerleşim yerine sahip olması ilkesine dayanan itibari yerleşim yeri, iradi yerleşim yeri olmayan kişiler için geçerli olan yerleşim yeridir. Buna göre belirli bir yerde sürekli kalma niyetinde olmayan veya eski yerleşim yerini terk ettiği hâlde yeni bir yerleşim yeri seçemeyen kişiler için Medeni Kanun'un 20 ve 21. maddeleri gereği bir yerleşim yeri belirlenmiştir. Bu maddeler göre itibari yerleşim yerine sahip olan kişiler şunlardır:

- Eski yerleşim yerini terk etmiş, ancak yeni yerleşim yeri seçmemiş kişiler. Bu durumda olan kişilerin yerleşim yeri, kanundan dolayı eski yerleşim yeridir.
- Yerleşim yeri olmayan kişiler ya da daha önceden herhangi bir yerleşim yeri olmadığı anlaşılan kişilerin yerleşim yeri, hâlen oturdukları yerdir.
- Yabancı ülkedeki yerleşim yerini bırakmış ancak Türkiye'de yerleşim yeri seçmemiş kişilerin yerleşim yeri, hâlen oturdukları yerdir.
- Velayet veya koruma altında olmayan çocukların yerleşim yeri, çocuğun hâlen oturduğu yerdir.

2.4.3.3. KANUNİ YERLEŞİM YERİ

Görsel 2.19: Kanuni yerleşim yeri

Medeni Kanun'un, bazı kişiler için doğrudan belirlediği yerleşim yeridir. Medeni Kanun'un 21. maddesine göre, "Velayet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır. Vesayet altındaki kişilerin yerleşim yeri, bağlı oldukları vesayet makamının bulunduğu yerdir." (Görsel 2.19).

Kanundaki hükümden de anlaşılacağı üzere kanuni yerleşim yeri, "velayet altındaki küçükler" ile "vesayet altındaki kişiler" için söz konusudur. Kural olarak

bağımsız bir yerleşim yeri edinemeyecek olan bu kişiler, “yerleşim yerinin tekliği” ilkesine tabidir. **Yerleşim yerinin tekliği ilkesi**, “herkesin sadece bir yerleşim yerine sahip olacağını” ifade etmektedir. Bu sebeple küçükler ve vesayet altındaki kişilerin kanuni yerleşim yerinin belirlenmesinde aşağıda verilen unsurlar göz önüne alınır.

- Velayet altındaki çocukların yerleşim yeri, ana ve babasının yerleşim yeridir.
- Ana ve babasının boşanması hâlinde çocuğun yerleşim yeri, “çocuğun velayetinin verildiği” tarafın (ana veya babanın) yerleşim yeridir.
- Ana ve baba evli değil ise çocuğun velayeti anaya ait olduğu için çocuğun yerleşim yeri ananın yerleşim yeridir.
- Evlatlığın yerleşim yeri, evlat edinenin yerleşim yeridir.
- Yukarıda belirtilen hâllerin dışında çocuğun yerleşim yeri, çocuğun hâlen oturduğu yerdir.
- Vesayet altında bulunan kişilerin yerleşim yeri, bağlı oldukları vesayet makamının (Sulh Hukuk Mahkemesi) bulunduğu yerdir.

2.4.3.4. YERLEŞİM YERİNE HÂKİM OLAN İLKELER

Türk Medeni Kanunu’na göre yerleşim yerinin tabi olduğu bazı ilkeler vardır. Medeni Kanun’un 19 ve 20. maddelerinde belirtilen ilkeler, yerleşim yerinin tekliği ve yerleşim yerinin zorunluluğu ilkesidir.

Yerleşim yerinin tekliği ilkesine göre, herkesin ancak bir tek yerleşim yeri olabilir. Diğer bir ifade ile bir kimsenin aynı anda birden fazla yerleşim yeri olamaz. Medeni Kanun’un 19. maddesinde, “Bir kimsenin aynı zamanda birden çok yerleşim yeri olamaz.” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu ilke ticari ve sınai kuruluşlar için geçerli değildir.

Yerleşim yerine hâkim olan ikinci ilke ise yerleşim yerinin zorunluluğu ilkesidir. Bu ilkeye göre, herkesin mutlaka bir yerleşim yeri olmalıdır. Kişi, kendisine yerleşim yeri seçmemiş ise farazi olarak (varsayıma dayalı olarak) bir yerleşim yerine sahip olduğu kabul edilir. Bundan dolayı, bir kimse yeni bir yerleşim yeri olmadan eski yerleşim yerini terk edemez. Eski yerleşim yerini terk eden, Medeni Kanun’un 20. maddesi gereği, yeni yerleşim yeri edinmek zorundadır.

2.4.4. AD VE ADIN KORUNMASI

Toplum içerisinde bir kişiyi diğer kişilerden ayıran niteliklerin başında kişinin kimliği gelir. Kimliğin tayin edilmesinde başvurulan ilk kişisel unsur ise kişinin adıdır. Kişiyi toplumdaki diğer kişilerden ayıran ad, toplum içerisinde belirli bir düzenin kurulmasını ve bu düzenin devam ettirilmesini de sağlamaktadır.

Ad, kişinin toplum içerisindeki statüsünün bir parçası ve kişisel durumunun bir göstergesidir. Bu sebeple ad üzerindeki hak, bir kişilik hakkıdır.

2.4.4.1. ADIN ÇEŞİTLERİ

Medeni Kanun’un 26 ve 27. maddelerinde “adın korunması” ile ilgili hükümler olmasına rağmen ad türleri belirtilmemiştir. Hem gerçek kişileri hem de tüzel kişileri diğer kişilerden ayırmaya yarayan ve bir tanım işaretini taşıyan adın birçok türü bulunmaktadır. Bu kapsamda, hukuk sistemi içerisinde en çok karşılaşılan ad türleri aşağıda verilmiştir.

Öz Ad

Ön ad, kanuni ad, göbek adı olarak da bilinen öz ad; aynı aileye mensup olan aile fertlerini birbirinden ayırmaya yarayan addır. Başka bir ifade ile bir çocuğun, doğumdan sonra kendisine verilen adı öz addır.

2. MEDENİ HUKUK

Öz ad, tek bir kelimedenden oluşabileceği gibi birden fazla kelimedenden de oluşabilir. Ancak çocuğa verilecek isim sayısı, Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 15/5 maddesi gereği üçü geçemez.

Medeni Kanun'un 339. maddesine göre, doğan çocuğun adını ana ve babası birlikte koyar. Anne ve babaya verilen bu hak mutlak bir haktır. Bu sebeple ana ve babanın velayet hakkı kendilerinden alınsa bile doğan çocuklarına isim verme hakkı devam eder. Ancak ad, doğum ile kazanılmaz. Ad, doğumdan sonra nüfus müdürlüğüne yapılan beyan ile kazanılmaktadır.

Soyadı

“Bir kimsenin kan bağı veya sözleşme ile bağlı olduğu ailenin taşıdığı adıdır.” 21 Haziran 1934'te kabul edilen 2525 sayılı Soyadı Kanunu'nun 1. maddesine göre; “Her Türk öz adından başka soyadını taşımağa mecburdur.”. Bu kanunun ikinci maddesinde ise soyadının nasıl kullanılması gerektiği şu şekilde belirtilmiştir: “Söyleyişte, yazıda, imzada öz ad önde, soyadı sonda kullanılır.”.

Bir ailenin fertlerini diğer ailelerden ayırmaya yarayan ve soydan soya geçen bir kelime olan soyadı, kendiliğinden kazanılır. Medeni Kanun'un 321. maddesindeki; “Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır.” hükmü, soyadının kendiliğinden nasıl kazanıldığını belirtmiştir. Buna göre çocuk, evlilik birliği içerisinde doğmuş ise babasının soyadını alacaktır. Ancak çocuk, annenin yeniden evlenmesi durumunda annenin bekârlık soyadını alır. Diğer taraftan Nüfus Hizmetleri Kanunu (28. madde) ve Nüfus Hizmetlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (23. madde) gereği evlilik birliği dışında doğan çocuk, annenin soyadını alır. Evlenen kadınlar ise evlilik töreninin bitmesiyle birlikte kocasının soyadını alır. Ancak kadınlar, eğer isterlerse kocalarının soyadlarının önünde önceki soyadlarını da kullanabilirler.

Müstear Ad

Takma ad, mahlas olarak da bilinen müstear ad, bir kimsenin belirli bir işi yaparken öz adı yerine kullandığı addır. Avnî (Fatih Sultan Mehmet), Fuzulî (Mehmed Bin Süleyman), Server Bedii (Peyami Safa) gibi adlar meşhur olmuş müstear adlara örnektir (Görsel 2.20).

Medeni Kanun'da doğrudan düzenlenmemiş olsa da müstear ad, kişilik hakkının kapsamına dâhil olup Medeni Kanun'un 26. maddesi gereği, kişinin ismi gibi korunur.

Lakap

Bir kimseye, başkaları tarafından takılan ve isminin yerine kullanılan ya da ismine eklenen addir. Lakap, özü itibarıyla bir niteleme olup bir ya da birkaç kelimedenden oluşabilir. Örneğin Yedi Sekiz Hasan Paşa, Mercimek Ahmet, Aksak gibi lakaplar tarihe mal olmuş önemli lakaplardan birkaçıdır.

Lakap, Medeni Kanun'da düzenlenmemiş ad türlerindedir. Ancak lakap, doktrinde korunmaya değer bir ad olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, lakabın ad olarak kabul edilmediği durumlarda da kişilik hakkına dâhil sayılarak korunması gerektiği ileri sürülmektedir.

Ticaret Unvanı

Bir taciri diğer tacirlerden ayırmaya yarayan addir. Türk Ticaret Kanunu'nun 39. maddesi gereğince her tacir ticari işletmesine ilişkin işlemleri bir ticaret unvanı ile yapmaya mecburdur. Bu sebeple tacir, seçtiği ticaret unvanını ticaret siciline tescil etmeye zorunludur. Ticaret unvanı, hem Medeni Kanun'a hem de

Görsel 2.20: Avnî müstear adını kullanan Fatih Sultan Mehmet

Türk Ticaret Kanunu'na göre korunması gerekli bir addır.

İşletme Adı

Hem tacirlerin hem de esnafların kullanmak zorunda oldukları ve onları diğer işletmelerden ayırmaya yarayan addır. Örneğin Seven Pastanesi, Açık göz Mobilya gibi adlar birer işletme adıdır. İşletme adı da, ticaret unvanı gibi hem Medeni Kanun hem de Türk Ticaret Kanunu uyarınca korunması gerekli görülen bir addır.

2.4.4.2. ADIN KORUNMASI

Ad, kişilik haklarına dâhil olan önemli bir unsurdur. Dolayısıyla ada saldırı kişilik hakkına yapılan bir saldırı niteliğindedir. Ada yapılan bir saldırının kişilik hakkına yapılan bir saldırı olarak nitelendirilmesi sebebiyle ad, kişiliğin korunmasıyla ilgili hükümlerden yola çıkarak korunur. Ancak ad, kişiliğin belirlenmesinde başvurulan en önemli işaret olduğu için kanun koyucu, adın korunmasına ilişkin ayrı bir hüküm daha düzenlemiştir. Medeni Kanun'un "Adın Korunması" başlıklı 26. maddesi ada yapılan saldırılar karşısında açılacak dava türlerini belirlemiştir.

"Adının kullanılması çekişmeli olan kişi, hakkının tespitini dava edebilir. Adı haksız olarak kullanılan kişi buna son verilmesini; haksız kullanan kusurlu ise ayrıca maddi zararının giderilmesini ve uğradığı haksızlığın niteliği gerektiriyorsa manevî tazminat ödenmesini isteyebilir."

İfadeden anlaşılacağı üzere, adın korunmasını gerektiren hâller iki başlık altında toplanabilir. Birincisi adın kullanılmasının çekişmeye meydan vermesi durumunda ortaya çıkan durumdur. Bir kimsenin, bir adı taşımayacağına yönelik bir itiraz ile karşılaşması durumunda adın kullanımı çekişmeli bir hâl alır. Örneğin A, B'nin bu ismi taşıyamaması gerektiğine yönelik bir broşür yayınlarsa ya da bunu herhangi bir gazetede belirtse B'nin adı çekişmeye yol açmış olur.

Adın korunmasını gerektiren ikinci durum ise adın haksız kullanılmasıdır. Bir kimsenin hakkı olmadan başkasına ait adı kullanması durumunda adın gasp edilmesi söz konusu olur. Bu durumda, kişilik hakları saldırıya uğrayan kişi "saldırıya son verilmesi" davası açabilir. Özellikle bir kişiyi belirtmeyen ve başkalarının da sahip olduğu bir adın kullanılması, adın haksız kullanılması değildir. Ayrıca bir kişinin, başka bir kişinin kullandığı adı kullanmaması gerektiğini ileri sürebilmesi için "korunmaya değer bir menfaatinin" olması gerekir. Örneğin "Ömer" adı ile piyasaya sunulan bir ürünün piyasadaki çekilmesi gerektiğine yönelik olarak adı "Ömer" olan herkes dava açamaz. Bu durumda, sadece "Ömer" adını taşıyan ve "Ömer" adının korunmasında "menfaat sahibi olan kişiler" haksız kullanma dolayısıyla adının korunmasını isteyebilir.

Medeni Kanun'un 26. maddesine göre adın kullanılmasının çekişmeli olması durumunda, tespit davası açılabilir. Bu madde hükmüne göre adın korunmasıyla ilgili açılacak diğer davalar ise şunlardır: saldırıya son verilmesi davası, önleme davası, maddi tazminat davası ve manevi tazminat davası.

2.5. TÜZEL KİŞİ VE TÜZEL KİŞİ TÜRLERİ

Modern hukuk sistemlerinin çoğunda olduğu gibi Türk hukuk sisteminde de "hak sahibi" olan kişiler, sadece fiziki varlığı olan bireyler değildir. Fiziki varlığı olmayan, ancak hak sahibi kılınmış bazı topluluklar veya kurumlar da vardır. Hukuk düzeni tarafından kendilerine "kişilik" verilmiş olan ve tek bir kişi sayılan oluşumlara **tüzel kişi** denir. Başka bir ifade ile tüzel kişi, "Belli bir amacı gerçekleştirmek üzere bağımsız bir varlık hâlinde teşkilatlanmış, haklara ve borçlara sahip olma iktidar ve yeteneği hukuk düzenince tanınmış kişi veya mal topluluklarıdır."

2.5.1. TÜZEL KİŞİ KAVRAMI

Tüzel kişilerin, ortak amaca sahip kişi veya mal toplulukları etrafında birleşen kişilerden veya malı tahsis eden kişilerden bağımsız bir kişiliği vardır. Ancak, tüzel kişiliğin hukuken “bir kişi” olarak kabul edilmesi için üç unsurun bir arada bulunması gerekir. Tüzel kişiliğin bağımsız bir kişi olarak var olabilmesinin ilk unsuru, örgütlenmedir. **Örgütlenme**, kurulması düşünülen tüzel kişilik için kanunen zorunlu olan organların oluşumunun tamamlanmasıyla gerçekleşen bir unsurdur. Sürekli olarak örgütlenmemiş şahıs veya mal topluluklarına hukuk düzenince tüzel kişilik tanınmaz.

Tüzel kişiliğin oluşumunun tamamlanması için gerekli olan bir diğer unsur ise kuruluş belgesinde yer alan sürekli amaçtır. Bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen kişi ya da mal topluluklarında, bireylerin kişisel çıkarlarının üstünde olan genel ve ortak çıkarın olması gerekir. Tüzel kişilerde oluşan bu çıkar; manevi çıkar, parasal çıkar veya bilimsel bir çıkar olabilir. Burada önemli olan; tüzel kişiliğin ortak çıkarının sürekli olmasıdır. Bu sebeple geçici bir amaç için bir araya gelmiş kişi veya mal topluluklarına “tüzel kişilik” denilmez.

Tüzel kişiliğin oluşumu için gerekli olan son unsur ise tüzel kişiliğin “hukuk düzenince” tanınmasıdır. Hukuk düzeni tarafından kişi veya mal topluluğuna tüzel kişilik verildiği anda, kişi veya mal topluluğu bağımsız bir varlık olur.

Tüzel kişilik, biyolojik kişilikten farklıdır. Biyolojik kişiliğin başlangıç anı “tam ve sağ olarak” doğum anıdır. Ancak, tüzel kişiliğin gerçekleştiği ana “doğum anı” gibi bir özellik atfedilemez. Bu sebeple tüzel kişiliğin kişilik kazanma anı devlet tarafından belirlenir. Türkiye’de, tüzel kişiliğin kişilik kazanma anını belirlemek amacıyla “serbest kuruluş sistemi”, “izin sistemi” ve “tescil sistemi” olmak üzere üç farklı sistem kabul edilmiştir.

Görsel 2.21: T.C. Ticaret Bakanlığı amblemi

İzin sistemine göre, kişi ya da mal topluluklarının tüzel kişilik kazanması devletin iznine bağlıdır. Örneğin Türk Ticaret Kanunu’na göre anonim şirketlerin kurulması için Ticaret Bakanlığından izin alınmalıdır (Görsel 2.21).

Kurulma anını düzenleyen ikinci sistem tescil sistemidir. **Normatif sistem** olarak da adlandırılan tescil sistemine göre tüzel kişiliğin kişilik kazanma anı, tüzel kişinin kurulması için gerekli olan koşulların yetkili makamlar tarafın-

dan incelenmesi sonrasındır. Yetkili makam tarafından yapılan inceleme sonucunda, kuruluş şartlarının yerine getirildiğinin tespit edilmesi durumunda tüzel kişiliğe izin çıkar. Örneğin Türk hukukuna göre vakıflar tescil sistemi ile kurulur.

Tüzel kişiliği kurmak isteyen kişilerin herhangi yetkili bir makamdan izin almasına gerek olmayan sistem **serbest kuruluş sistemi** olarak adlandırılır. Bu sistemde, tüzel kişiliğin kazanılması için gerekli olan koşullar mevzuat tarafından daha önceden belirlenmiştir. Mevzuat tarafından belirlenmiş olan koşulların yerine getirilip getirilmediği herhangi bir makam kontrolünden geçmez. Bu sebeple serbest kuruluş sisteminde mevzuat tarafından belirlenmiş koşullar yerine getirildiği anda tüzel kişilik kazanılmış olur. Örneğin siyasi partiler, sendikalar ve dernekler serbest kuruluş esasına dayanır.

Tüzel kişiliğin kazanılma anı kadar tüzel kişiliğin sona erme anı da önemlidir. Çünkü tüzel kişiliğin fiil ehliyetinin ve hak ehliyetinin sona ermesi ancak tüzel kişiliğin son bulmasıyla mümkündür. Tüzel kişiliğin sona erme anı ise “tüzel kişiliğin sona erme nedenlerine” göre belirlenir.

Hem Medeni Kanun hem de diğer kanunların ilgili hükümlerine göre tüzel kişilik üç şekilde sona erebilir.

Bunlar; kendiliğinden sona erme (infisah), bir irade ile sona erme ve mahkeme kararı ile sona ermedir.

Bir tüzel kişiliğin kanun veya kuruluş işleminde yer alan belirli nedenlerin gerçekleşmesi ile başka bir işleme veya karara gerek olmadan kanun gereği sona ermesi durumunda, tüzel kişilik kendiliğinden sona ermiş kabul edilir. **İnfisah** veya **dağılma** olarak da ifade edilen bu durum genellikle tüzel kişiliğin amacını gerçekleştirmesi ya da tüzel kişiliğin amacını gerçekleştirmesinin imkânsız hâle gelmesi durumunda gerçekleşir. Örneğin belli bir süre için kurulmuş tüzel kişiler bu sürenin dolmasıyla kendiliğinden sona erer.

Tüzel kişiliğin sona erme sebeplerinden bir diğeri fesihdir. Tüzel kişiliğin bir irade ile sona ermesi duruma örnek olan bu sona erme sebebinde tüzel kişilik, “yetkili organ ya da mahkeme kararı ile” sona erebilir. Yetkili organdan kasıt, ilgili tüzel kişinin bu konuda karar almaya yetkili olan organıdır.

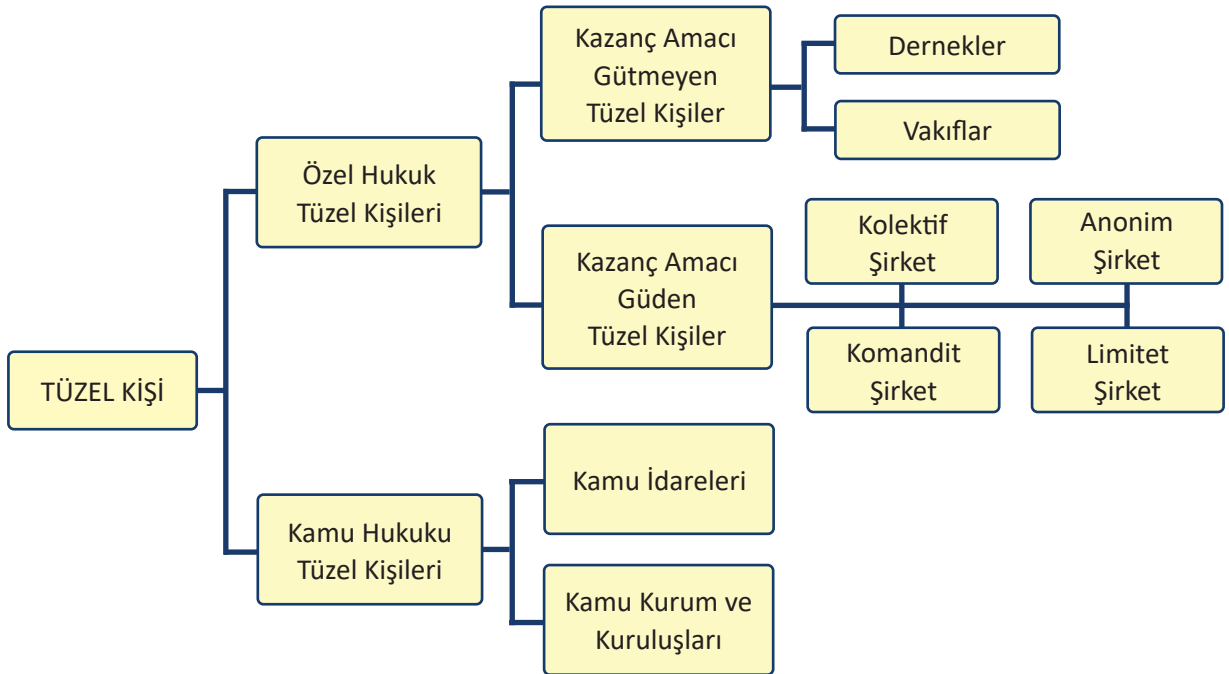
Tüzel kişiliği sona erdiren sebeplerden sonuncusu mahkeme kararıdır. Kanunda sayılan belirli nedenlerin ortaya çıkmasıyla tüzel kişilik, mahkeme kararıyla sona erdirilebilir. Buna göre, tüzel kişinin kuruluşundaki eksikliğin veya hukuka aykırılığın giderilmemesi, tüzel kişinin amacının hukuka, adaba ve ahlâka aykırı hâle gelmesi gibi nedenlerle tüzel kişilik, mahkeme kararıyla feshedilebilir.

Yukarıda verilen sebeplerden dolayı tüzel kişiliğin sona ermesi durumunda tüzel kişilik hemen sona ermez. Bu durumda tüzel kişilik “tasfiye” sürecine geçer. “Herhangi bir şekilde sona ermiş tüzel kişinin tüm hukuki ilişkilerinin sona erdirilmesine” **tasfiye** adı verilir. Tasfiye süreci içerisinde, tüzel kişi ile ilgili hukuki işlemler sonuçlandırılır. Tüzel kişinin tüm alacakları tahsil edilir ve tüm borçları ödenir. Bu işlemler bittikten sonra tüzel kişilik sona erer.

2.5.2. TÜZEL KİŞİ TÜRLERİ

Tüzel kişiler, genel olarak “özel hukuk tüzel kişileri” ve “kamu hukuku tüzel kişileri” olarak ikiye ayrılır (Görsel 2.22).

Özel Hukuk Tüzel Kişileri

Görsel 2.22: Tüzel kişi türleri

“Özel hukuk alanında bir hukuki işlem ile kurulmuş tüzel kişilerdir.”. Hangi tüzel kişilerin “özel hukuk tüzel kişisi” olduğu kanun hükümleri ile belirlenmiştir. Özel hukuk tüzel kişileri, kazanç paylaşma amacını taşıyıp taşıyamalarına göre ikiye ayrılır.

Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş olan ticaret ortaklıkları “kazanç paylaşma amacı taşıyan” tüzel kişilerdir. Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiş olan tüzel kişiliğe sahip ortaklıklar (şirketler) şunlardır: kolektif ortaklık, komandit ortaklık, limitet ortaklık, anonim ortaklık. Bunların yanısıra, Kooperatifler Kanunu’nda düzenlenen kooperatifler de kazanç paylaşma amacı güden tüzel kişiler arasında yer almaktadır.

Kazanç paylaşma amacı gütmeyen tüzel kişiler ise Medeni Kanun’da ve Sendikalar Kanunu’nda düzenlenmiştir. Medeni Kanun’da düzenlenen ve kazanç paylaşma amacı gütmeyen iki tür tüzel kişilik vardır. Bunlar, dernekler ve vakıflardır. Ayrıca, Sendikalar Kanunu’nda düzenlenen ve derneklerin özel bir türü sayılan “sendikalar” da kazanç paylaşma amacı gütmeyen tüzel kişilerdendir.

Kamu Hukuku Tüzel Kişileri

Kamu otoritesine sahip, kamu görevi yapan tüzel kişilerdir. Anayasa’nın 123. maddesine göre kamu hukuku tüzel kişileri, “kanunla” veya “kanunun verdiği yetkiye dayanılarak” kurulabilir. Kamu hukuku tüzel kişileri, kamu idareleri ile kamu kurum ve kuruluşlarıdır.

Kamu idareleri, kamu hizmeti görmek amacıyla kurulmuş ve örgütlenmiş tüzel kişilerdir. Bunlar, il özel idaresi, belediye ve köylerdir. İl, bağımsız bir tüzel kişiliği “olmayan” yerel idare teşkilatıdır. Ancak her ilde kamu idaresi olarak “il özel idaresi” vardır. **İl özel idaresi**, il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan, karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliğidir. Belediye ise müşterek mahalli ihtiyaçları düzenleme ve giderme amacıyla kurulmuş olan tüzel kişiliktir. Belediye teşkilatının kurulmadığı yerleşim yerleri de “köy” olarak ifade edilir. Köy, Anayasa’nın 127. maddesine göre mahalli idare birimi olup tüzel kişiliğe sahiptir.

Kamu hukuku tüzel kişiliklerinden bir diğeri kamu kurum ve kuruluşlarıdır. **Kamu kurumları**, tüzel kişilik tanınmış ve kamu hizmeti gören kurumlardır. Bu kurumlar, bir hizmet çeşidinin ortaya çıkardığı kurumlardır. Bu tüzel kişilerden bazıları doğrudan Anayasa’da düzenlenmişken bazıları da kendilerine özgü kanunlarla kurulmuştur. Anayasa’da tüzel kişiliğe sahip olduğu belirtilen kurumlar arasında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ve üniversiteler gösterilebilir. Özel kanunlar ile kurulmuş olan ve kamu tüzel kişiliğine sahip kamu kuruluşlarının bazıları şunlardır: Barolar, Türkiye Barolar Birliği, Ziraat Odaları, Türkiye Noterler Birliği, Karayolları, Devlet Su İşleri (Görsel 2.23).

Görsel 2.23: Özel kanunla kurulmuş kuruluşlardan Devlet Su İşleri

2.5.3. DERNEKLER

Medeni Kanun’un 56. maddesi ve Dernekler Kanunu’nun 2. maddesine göre **dernekler**, “Gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişi topluluklarıdır.” Bu tanıma göre derneğin dört temel unsuru vardır. Dernek, en az yedi gerçek veya tüzel kişiden oluşmaktadır. Ancak, dernek kurulduktan sonra derneğe başkaları da katılabilir. Derneği oluşturan veya derneğe katılan

kişilere **üye** adı verilir. Bu sebeple “üye”, derneklerin ilk unsurudur.

Derneğin ikinci unsuru üyeleri bir araya getiren “amaç”tır. Amacı olmayan dernek kurulamaz. Ayrıca, derneğin güttüğü amaç hukuka aykırı olamaz. Derneğin belirli bir amacı gerçekleştirilmesi için belirli bir süre kararlaştırılmaz. Önemli olan amacın gerçekleştirilmesidir. Bu sebeple derneğin üçüncü unsuru “süreklilik”tir.

Üye ve amaç unsurlarının varlığı, bu kişi topluluğunun dernek olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. Bu kişi topluluğunun tüzel kişilik kazanması için örgütlenmesi ve bağımsızlaştırılması gerekmektedir. Bunun için de derneğin kuruluş tüzüğünde derneğin amacı, derneğin üyeleri dışında “tüzel kişi” olduğu açık bir şekilde ifade edilmelidir. Bu sebeple derneğin son unsuru, “derneğin tüzel kişiliğe sahip olması”dır.

Her derneğin bir tüzüğünün olması zorunludur. Derneğin kurucu üyelerinin iradelerine dayanan tüzük, dernek için bir hukuk normu niteliğindedir. Derneğin tüzüğünde; derneğin adı, amacı, gelirleri, üyelik koşulları, organları, geçici yönetim kurulu gibi zorunlu olan unsurlar yer almalıdır. Dernek tüzüğünün bütün kurucu üyeler tarafından imzalanması gerekir. İmzalanan tüzük ile birlikte gerekli olan diğer belgelerin, yerleşim yerinin en büyük mülki amirine teslim edilmesi ile dernek tüzel kişilik kazanır. Türk hukuk sisteminde, derneklerin kuruluşunda serbest kuruluş sistemi benimsenmiştir.

Mülki amire gönderilen tüzük, mülki amir tarafından “60 gün” içinde dosya üzerinden incelenir. Yapılan inceleme sonunda, kanuna aykırılık veya eksiklik tespit edilmez ise dernek, dernekler kütüğüne kaydedilir. Ancak tüzükte ve diğer belgelerde bir eksiklik saptanırsa bu eksikliğin giderilmesi için dernek kurma isteminde bulunanlara “30 gün” süre verilir. Bu süre zarfında eksiklikler tamamlanmaz ya da hukuka aykırılık giderilmez ise en büyük mülki amir, derneğin feshi konusunda dava açılması için Cumhuriyet Savcılığına bildirimde bulunur. Cumhuriyet savcısı, yetkili asliye hukuk mahkemesinde derneğin feshi davasını açar

Dernekler, iradelerini organları aracılığıyla açıklar. Medeni Kanun, derneklerin zorunlu organlarının “genel kurul”, “yönetim kurulu” ve “denetim kurulu” olmak üzere üç tane olduğunu belirtmiştir. Derneklerin fiil ehliyetlerini kazanmaları için zorunlu olan bu organlardan birinin eksikliği, derneğin fiil ehliyetinden yoksun kalmasına neden olur. Derneğin üst düzey organı genel kuruldur. Derneğin kuruluşu anında kurulur ve derneğin tüm üyelerinden oluşur. **Yönetim kurulu** ise derneğin yönetim işlerini gören ve derneği dışarıda temsil eden kuruldur. Genel kurul tarafından seçilen “en az beş asil ve beş yedek üyeden” oluşur. Yönetim kurulunun dernek tüzüğüne göre seçimi imkânsız bir hâl almışsa dernek kendiliğinden sona erer. Derneklerin zorunlu organlarından sonuncusu olan **denetim kurulu**, dernek genel kurulu tarafından seçilen “en az üç asil ve üç yedek üyeden” oluşur. Denetim kurulu, derneğin iç denetimini yapar. Denetim sonuçlarını yönetim kuruluna ve genel kurula sunar.

Tüzel kişilik kazanmış dernek, üç farklı şekilde sona erebilir. Bunlar derneğin kendiliğinden dağılması, derneğin kendi kendini feshetmesi ve derneğin mahkeme kararıyla kapatılmasıdır.

Medeni Kanun’un 87. maddesi gereği dernekler, aşağıda sayılan hâllerde kendiliğinden dağılmış kabul edilir.

- Derneğin amacının gerçekleşmesi
- Derneğin amacının gerçekleşmesinin olanaksız hâle gelmesi
- Zorunlu organların oluşturulmamış olması
- İlk genel kurul toplantısının kanunda öngörülen sürede yapılmamış olması
- Derneğin borç ödemedede acze düşmüş olması

- Olağan genel kurul toplantısının üst üste iki kez yapılmamış olması
- Tüzük gereğince yönetim kurulunun oluşturulmasının olanaksız hâle gelmesi

Dernek tüzel kişiliği, derneğin kendi kendini feshetmesiyle de sona erebilir. Genel kurul, “her zaman” derneği feshetme kararı alabilir. Ancak genel kurul fesih kararını, toplantıya katılan üyelerin “üçte iki” çoğunluğuyla alabilir.

Derneğin tüzel kişiliğini sona erdiren bir diğer durum ise mahkeme kararıdır. Medeni Kanun’un 89. maddesine göre; “Derneğin amacı, kanuna veya ahlâka aykırı hâle gelirse; Cumhuriyet savcısının veya bir ilgilinin istemi üzerine mahkeme, derneğin feshine karar verir. Mahkeme, dava sırasında faaliyetten alıkoyma dâhil gerekli bütün önlemleri alır.”

2.5.4. VAKIFLAR

Medeni Kanun’un 101. maddesine göre **vakıflar**, “gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.” Bu tanıma göre vakfın dört temel unsuru vardır. Öncelikle vakfın belirli ve sürekli amacını gerçekleştirmeye özgülenmiş yeterli mal varlığının olması gerekmektedir. Bu kapsamda vakfın ilk unsurunun “mal varlığı” olduğu açıktır. Çünkü vakfı ortaya çıkaracak mal bulunmadıkça vakıf da olmaz. Bir mal varlığının tamamı ya da ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir niteliktedir. Bu sebeple vakfın mal varlığının kapsamına taşınır ve taşınmaz mallar, kıymetli evraklar ve alacak hakları girebilir.

Vakfın ikinci unsuru vakıf oluşturmadaki amaçtır. Vakıf, belirli ve sürekli bir amacının olması hâlinde kurulabilir. Vakfın amaç unsuru, manevi ya da iktisadi bir nitelik olabilir. Vakfın amacı, vakfı kuran kişinin iradesi ile serbestçe belirlenebilir. Kurulacak ya da kurulan vakfın, derneklerden farklı olarak birden fazla amacı olabilir. Ancak hiçbir vakfın amacı, imkânsız; hukuka, ahlaka, millî birliğe ve millî menfaatlere aykırı olamaz.

Vakfın üçüncü unsuru özgülemedir. **Özgüleme**, bir malın veya malvarlığının devamlı olarak vakfın amacına tahsis edilmesidir. Başka bir ifade ile özgüleme, vakıf için belirlenmiş amaca hizmet edecek malların bir tüzel kişi meydana getirmek niyetiyle ayırt edilmesidir. Özgüleme ile malların mülkiyeti hemen vakfa geçmez. Malların mülkiyeti, kurulan vakfın mahkemelerce tutulan sicile tescil edilip tüzel kişilik kazanmasıyla vakfa geçer.

Vakfın dördüncü ve son unsuru vakfı kuran kişidir. Vakıf kuran kişi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Vakıf kuran gerçek kişi ise fiil ehliyetine sahip olmalıdır. Bu sebeple sınırlı ehliyetsiz kişiler, kanuni temsilcisinin rızası olsa bile, vakıf kuramaz. Ancak tam ehliyetli ve sınırlı ehliyetliler vakıf kurabilir. 15 yaşını bitirmiş ve ayırt etme gücüne sahip sınırlı ehliyetsizler ise vasiyetname ile vakıf kurabilir.

Vakıf kurmak isteyen kişi Medeni Kanun’un 102. maddesi gereği, vakıf kurma iradesini, resmî senetle (noterde düzenlenen senet) veya ölüme bağlı tasarrufla açıklayabilir. Vakıf kurma iradesini gösteren belgeye **vakıf senedi** denir. TMK’ye göre vakıf senedinde bulunması gerekli olan unsurlar şunlardır: Vakfın adı, amacı, bu amaca özgülenmiş mallar ve haklar, vakfın örgütlenme şekli, vakfın yönetim şekli, vakfın yerleşim yeri.

Vakıf kurma işlemi tamamlandıktan sonra vakıf (vakfın yerleşim yeri asliye mahkemesince tutulan) özel bir sicile kaydedilir. Sicile kayıt anı, vakfın tüzel kişilik kazanma anıdır. Ancak mahkemenin vakfa onay vermesi için vakfın zorunlu organlarının oluşturulmuş olması gerekir. Medeni Kanun’un 109. maddesi gereği, vakfın tek zorunlu organı yönetim organıdır. **Yönetim organı**, bir kişiden oluşabileceği gibi birden fazla kişiden de oluşabilir. Vakfın tüm işlerini görmek, vakfı dışı karşı temsil etmek, vakıf mallarının

yönetimini yürütmek gibi yetkileri olan yönetim organının işleyişi ve temsil yetkisi vakıf senedinde belirtilmelidir.

Vakıflar; kanundan dolayı, mahkeme kararıyla ya da vakfedenin iradesiyle sona erer. Öncelikle, vakfı kuran kendi iradesi ile vakfı sonlandırabilir. Bu durumda vakıf kuran kişi, yönetim organına yetki vererek vakfın sonlandırılmasını talep edebilir. Vakfın amacının gerçekleşmesinin imkânsız hâle gelmesi ve değiştirilmesinin de olanaksız olması durumunda vakıf, kanundan dolayı kendiliğinden sona erer. Vakfın yasak amaç güttüğünün veya yasak faaliyette bulunduğu tespit edilmesi durumunda ise vakıf, mahkeme kararı ile dağıtılır. Sona ermenin ardından tasfiye ve tahsis işlemlerine geçilir. **Tasfiye süreci**, vakıf ile ilgili hukuki işlemlerin sonuçlandırılması, vakfın alacaklarının tahsil edilmesi ve borçlarının ödenmesini kapsar. **Tahsis** ise vakfın malvarlığının vakıf senedine göre başka bir kuruma, kuruluşa özgülenmesi ya da tüzel kişilik mahkeme kararı ile sona ermiş ise malvarlığının “en yakın amacı taşıyan kamu kurum veya kuruluşuna” geçme sürecini kapsar. Tasfiye ve tahsis işlemlerinin ardından, mahkeme siciline vakfın sona erdiği işlenir. Ayrıca vakfın sona erdiği, Vakıflar Genel Müdürlüğünün merkezî siciline de kaydedilerek Resmî Gazete’de ilan edilir.

2. UYGULAMA FAALİYETİ

DERNEK TÜZÜĞÜ VEYA VAKIF SENEDİ HAZIRLAMA

- Uygulama faaliyeti için yedişer kişilik gruplar oluşturunuz.
- “Medeni Hukuk” öğrenme birimindeki konuları inceleyiniz.
- Dernekler Kanunu veya Vakıflar Kanunu’nu okuyunuz.
- Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) veya Vakıf Bilgi Yönetim Sistemi (VBYS) hakkında araştırma yapınız. Dernek veya vakıf işlemlerinin sisteme nasıl işlendiğini inceleyiniz.
- İki A4 sayfasını geçmeyecek bir dernek tüzüğü veya vakıf senedi hazırlayınız.
- Süreci öğretmeninizle takip ediniz.
- Uygulama faaliyeti için süreniz iki haftadır.
- Hazırlayacağınız uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki uygulama değerlendirme formunda yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

DERNEK TÜZÜĞÜ VEYA VAKIF SENEDİ HAZIRLAMA UYGULAMASI DEĞERLENDİRME FORMU						
ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:			ÖĞRETMENİN ADI SOYADI:			
ÖĞRENCİNİN SINIFI-NUMARASI:			DEĞERLENDİRME PUANI:			
TARİH:						
YÖNERGE "Dernek Tüzüğü veya Vakıf Senedi Hazırlama" uygulaması tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre öğrencinin ulaştığı başarı düzeyini belirlemek için 1-Yetersiz, 2- Geliştirilebilir, 3- Orta, 4- İyi, 5-Çok iyi derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile işaretleyiniz.						
ÖLÇÜTLER		Dereceler				
		1	2	3	4	5
1	Dernek tüzükleri veya vakıf senetleri ile ilgili bir ön hazırlık yaptı.					
2	Grup içinde yapılmış görev paylaşımına aktif katılım sağladı.					
3	Dernek tüzüğü veya vakıf senetleri ile ilgili bilgilere kendi çabasıyla ulaştı.					
4	Yaşadığı bölgedeki bir derneğin tüzüğünü veya vakfın senedini özenle inceledi.					
5	Vakıf veya dernek yetkilileriyle görüşmeler yaparak onlardan (DERBİS) veya (VBYS) hakkında bilgi aldı.					
6	Vakıf veya dernek yetkililerinin rehberliğinde sistemdeki uygulamaları yaptı.					
7	Dernek tüzüğü veya vakıf senedinin yazımında Türkçe kurallarına ve genel hukuk diline uydu.					

8	Tüzük veya senette gerekli başlıklara ve içeriğe yer verdi.					
9	Çalışmasını özgün bir içerik ve ilgi çekici biçimde sundu.					
10	Uygulama faaliyeti için yazılı, görsel ve dijital kaynakları ve materyalleri uygun şekilde kullandı.					
11	Uygulama faaliyetini zamanında teslim etti.					
Toplam						
Ölçek Puanı						
<p>Ölçek Puanını 100'lük Sisteme Dönüştürme İşlemi: Tablodaki her ölçüt için en yüksek puan 5'tir. Tabloda toplam on bir ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 55'tir.</p> <p>Puan: $[(\text{Ölçek puanı} \times 100) / 55]$ formülü uygulanır.</p> <p>Değerlendirme ile İlgili Notlar: Bu ölçekte 100 puan üzerinden 70 puan aldıysanız bu öğrenme için başarı düzeyiniz yeterli demektir. 69 veya altında bir puan aldıysanız ilgili öğrenmeleri tekrar etmeniz gerekmektedir.</p> <p>Uygulama ile İlgili Notlar:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>						

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

gaiplik	genel kurul	hak ehliyeti	infisah (dağılma)	vasiyetname
gerçek kişi	erginlik	ayırt etme	kişisel durum	

1. kişiyi diğer kişilerden ayıran ve hukuk düzeninin kendilerine kimi sonuçlar bağladığı niteliklerdir.
2. Gerçek kişilerin ve tüzel kişilerin haklara ve borçlara sahip olabilmelerine denir.
3. Derneğin yönetim kurulu tarafından seçilir.
4. Sınırlı ehliyetsizler 15 yaşını bitirmiş ve gücüne sahip olmaları koşuluyla ile vakıf kurabilir.
5. Tüzel kişinin amacının imkânsız hâle gelmesi ile son bulmasına denir.
6. kavramından anlaşılması gereken insandır.
7. Medeni Kanun'una göre, için bireylerin 18 yaşını tamamlamaları gerekir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

8. Aşağıdakilerden hangisi özel hukuk kişisi değildir?
 - A) Gerçek kişiler
 - B) TSK Mehmetçik Vakfı
 - C) Köy
 - D) Adalet Lisesi Mezunları Derneği
 - E) Lösemili Çocuklar Sağlık ve Eğitim Vakfı
9. Kişi kavramı ile ilgili olarak verilmiş olan ifadelerden hangisi yanlıştır?
 - A) Kişi kavramı hukuki bir kavramdır.
 - B) Kişi kavramından kasıt insanlardır.
 - C) Dernek ve vakıflar tüzel kişiliktir.
 - D) Her insanın hak ehliyeti vardır.
 - E) Özel kişilerden başka kamu tüzel kişileri de vardır.

10. Ceyda, arkadaşı Kerem'in adını ve fotoğrafını kullanarak bir sosyal medya hesabı açmış ve kullanmaya başlamıştır.

Kerem, söz konusu hesabın kendisine ait olmadığını belirlenmesi amacıyla aşağıdaki davalardan hangisini açabilir?

- A) Men davası
- B) Tespit davası
- C) Tazminat davası
- D) Vekaletsiz iş görme davası
- E) Önleme davası

11. Kan hısımlığı ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Gerçek kişiler arasındaki hısımlıktır.
- B) Üstsoy hısımlığı, kan hısımlığı türüdür.
- C) Altsoy hısımlığı, kan hısımlığının türüdür.
- D) Baba ile evlatlık arasındaki hısımlık, kan hısımlığıdır.
- E) Dede ve torun arasındaki hısımlık, kan hısımlığıdır.

12. Suriye'den Türkiye'ye yalnız başına gelen 17 yaşındaki Rabia, Gaziantep'teki amcasının evinde kalmaktadır.

Buna göre, Rabia'nın yerleşim yeri ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Vesayet makamının bulunduğu yerdir.
- B) Annesinin yerleşim yeridir.
- C) Babasının yerleşim yeridir.
- D) Hâlen oturduğu yerdir.
- E) Yerleşim yeri yoktur.

13. Ali'nin, dayısı Ekrem ile olan hısımlık türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Üst soy kayın hısımlığı
- B) Üst soy kan hısımlığı
- C) Yansoy kan hısımlığı
- D) Yansoy kayın hısımlığı
- E) Alt soy kan hısımlığı

14. Kişisel gelişim kitaplarının yazarı olan Zeynep, popüler bir şarkıcı olan Naide'nin fotoğraflarını, kendisinden izin almadan, yazdığı kitabın kapağında kullanmıştır. Yazarın kitabı bu sayede çok satılmıştır.

Buna göre Naide'nin açacağı en uygun dava türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tazminat davası
- B) Vekâletsiz iş görme davası
- C) Tespit davası
- D) Önleme davası
- E) Men davası

3. BÖLÜM

AİLE VE AİLENİN SONA ERMESİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Nişanlanma, beşik kertmesi ve berdel kavramları hakkında araştırma yapıp sınıfta arkadaşlarınızla fikir alışverişinde bulununuz.
2. Son yıllarda boşanma oranları artmıştır. Bu artışın sebeplerini arkadaşlarınızla tartışınız.

2.6. AİLE VE AİLENİN SONA ERMESİ

Aile, bir milletin temel yapı taşı kabul edilmektedir. Milletlerin sağlıklı olabilmesi için bireylerin de sağlıklı olması gerekmektedir. Birey, aile içerisinde gözlerini açmakta ve temel değerlerini ailede edinmektedir. Ayrıca, bedensel ve zihinsel gelişiminin büyük bir kısmını aile içerisinde tamamlamaktadır. Bu nedenle aile kurumu hem Anayasa ile hem de diğer kanunlarla koruma altına alınmıştır.

2.6.1. AİLE HUKUKU VE AİLE KAVRAMI

T.C. Anayasası'nın 41. maddesindeki, "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." ifadesi ile ailenin korunması devletin bir görevi olarak belirlenmiştir. Ayrıca 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Türk Ceza Kanunu ile ailenin korunmasına yönelik güvenceler getirilmiştir.

2.6.1.1. AİLE HUKUKU

Medeni Kanun'un ikinci kitabı aile hukukunu düzenlemektedir. Nişanlanma, evlenme, soy bağı, hısımlık, velayet, evlat edinme gibi konuları içermektedir. Ayrıca ailenin kurulması, boşanma, nafaka yüküm-

lülükleri, eşler arasındaki mal rejimleri, çocuk malları, aile malları ve vesayet gibi konuları da düzenleyen hukuk dalı aile hukukudur.

2.6.1.2. AİLE KAVRAMI

Medeni Kanun'un çeşitli maddelerindeki hükümlere göre aile tanımı üç ayrı başlıkta incelenmektedir.

Dar Manada Aile

Medeni Kanun'un 143. maddesinde "Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir." ifadesi ile tanımlanır. Bu duruma göre aile, karı ve kocanın evliliği ile oluşmaktadır.

Geniş Manada Aile

TMK'nin 282. maddesinde geçen "Çocuk ile ana arasında soy bağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soy bağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soy bağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur." ifadesi ile çocuklar da aile kavramına dâhil edilmektedir (Görsel 2.24).

Görsel 2.24: Geniş manada aile

En Geniş Manası ile Aile

TMK'nin 367. maddesinde "Aile hâlinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu topluluğun kanuna, sözleşmeye veya örf'e göre belirlenen bir ev başkanı varsa evi yönetme yetkisi ona ait olur. Evi yönetme yetkisi, kan veya kayın hısımlığı, işçilik, çıraklık veya benzeri sebeplerle ya da koruma ve gözetme ilişkisi içinde ev halkı olarak bir arada yaşayanların hepsini kapsar." denilmektedir. Buna göre aile; kan, kayın hısımlığı, işçilik ilişkisine bağlı olarak bir ev reisinin başkanlığında aynı çatı altında yaşayanların tamamını kapsamaktadır.

TARTIŞALIM

Bekâr bir kimsenin evlat edinmesi ile bir aile kurulmuş sayılabilir mi? Tartışınız.

2.6.2. NİŞANLANMA

Görsel 2.25: Evlenme teklifi

Nişanlanma konusu Medeni Kanun'un 118. maddesinde düzenlenmiş ve "Nişanlanma evlenme vaadiyle olur." denilmiştir. Bu hükme dayanarak nişanlanma "iki kişinin birbirleri ile evleneceklerine yönelik bir sözleşmedir (Görsel 2.25)." şeklinde tanımlanabilir. Nişanlanma karşılıklı bir irade beyanı olup nişan akdi evlilik için karşı tarafı zorlama hakkı içermez. 18 yaşından küçükler için yasal temsilcilerin vermiş olduğu nişanlanma kararları küçükleri veya kısıtlıları bağlamaz.

Evlilik bağının kurulabilmesi için gerekli şartlar aynı

zamanda nişanlanmanın da ön şartlarıdır. Nişanlanmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli bu şartlar aşağıda sıralanmıştır.

- Birbirleri ile evlenme iradelerini ortaya koyan iki kişinin olması gerekmektedir. Türk Medeni Kanunu aynı cinsten olan kişilerin evlenmesini yasakladığı için bu iki kişinin cinsiyetleri farklı olmalıdır.
- Nişanlanmanın gerçekleşebilmesi için taraflar arasında evlenmeye engel bir kan bağı, hısımlık veya evlatlık ilişkisinin olmaması gerekmektedir.
- Bu kişilerin ayırt etme gücüne sahip olmaları gereklidir.
- Tarafların evli olmaması gerekmektedir.

Medeni Kanun'da nişanlanmanın bir şekil şartı belirtilmemişse de Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 2018 yılında vermiş olduğu bir kararla nişanlılık için şekil şartının da gerektiği hükmünü getirmiştir. Bu karar şu şekildedir: "Nişan, evlenme yaşına gelmiş kız ve erkeğin aileleri ile yakın dostları tarafından yörenin örf ve âdetleri doğrultusunda evleneceklerine ilişkin bir çeşit söz vermedir. Nişanlanma, bir aile hukuku sözleşmesidir. Nişanın hukuken geçerli olması için belli bir ritüel (merâsim ve bu sırada uyulması gereken usul ve kurallar) içinde yapılmış olması, nişanın duyurulması (ilan edilmesi) ve aile bireylerinin şahitliği çerçevesinde yapılması gerekmektedir."

2.6.3. NİŞANLILIĞIN SONA ERMESİ

Nişanlılık aşağıda sayılan hâllerde sona ermiş sayılır (Görsel 2.26).

Evlenme: Nişanlı çiftin evlenmesi ile nişanlılık sona erer.

Nişanı Bozma: Nişanlıların tek taraflı veya karşılıklı olarak birbirleri ile evlenmekten vaz geçmeleri (nişanı bozmaları) ile sona erer.

Hata, Hile, Korkutma: Nişanlanmanın bu yollara başvurulmuş olduğunun anlaşılması ile nişanlılık sona erer.

Yeni Bir Nişan: Taraflardan biri nişanlı iken başka biri ile yeniden nişanlanırsa ilk nişan bozulmuş sayılır.

Ölüm veya Gaiplik: Taraflardan biri veya her ikisinin ölmesi veya haklarında gaiplik kararı verilmesi hâlinde sona erer.

Evlenmeye Mâni Hâllerin Tespit Edilmesi: Taraflar arasında evlenmeye mâni bir akrabalık ilişkisinin varlığı veya akıl hastalığı gibi nedenler nişanlılığı sonlandırır.

İmkânsızlık: Taraflardan birinin sonradan cinsiyet değiştirmesi gibi evliliğin hukuken imkânsız hâle gelmesi durumunda nişanlılık son bulur.

Haklı bir neden olmaksızın nişanın bozulması karşı tarafa, nişan masraflarını talep etme (veya maddi-manevi tazminat isteme) hakkını doğurur.

2.6.4. EVLENMENİN TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Medeni Kanun evlilik için aranacak maddi ve şekil şartları sıralamış olmasına rağmen evliliğin tanımını yapmamıştır. Doktrine göre evlilik "Evlenmelerine kanunen engel bulunmayan bir erkek ve kadının tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yapmak üzere hukuka uygun olarak yaptıkları bir sözleşmedir."

Görsel 2.26: Nişanlılığın sona ermesi

Evlilik sözleşmesinin tarafları karı ve kocadır. Sözleşmenin konusu da “tam” ve “sürekli” bir hayat ortaklığı yaratmaktır. Buradaki tam kavramından kasıt evlilik akdi sırasında nikâh memurunun dile getirdiği “iyi günde, kötü günde; hastalıkta ve sağlıkta” hayatı paylaşmaktır. Evlilik akdi belli bir süre için yapılamaz. Evlilik akdi süresizdir (Görsel 2.27).

Evlenmenin hukuki niteliği; müessese, şart-tasarruf ve sözleşme teorileriyle izah edilmiştir.

Müessese (Kurum) Görüşü

Kurum görüşüne göre evlilik, tarafların açık irade beyanlarıyla kurulan bir müessesedir. Çünkü evlilik birliği, müessese kavramının üç unsurunu, yani teşebbüs, sosyal çevre ve organize kudret unsurlarını barındırır.

Şart – Tasarruf Görüşü

Evlenme ne idare hukukuna ne de özel hukuka özgü bir akittir. “Bu statünün hükümleri önceden genel ve objektif olarak devlet tarafından tayin ve tespit edilir. Emredici hukuk kurallarıyla düzenlenir. Buna göre evlenme, hükümleri önceden devlet tarafından emredici şekilde belirlenmiş şart tasarruftur.”

Sözleşme Görüşü

Evlenme, nişanlıların iradelerini kanunun öngördüğü şekle uyarak karşılıklı ve birbirine uygun surette açıklamalarıyla meydana gelir. Evlenme sözleşmesinden, eşlerin birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri doğar. Ancak evlenme sözleşmesi, bazı bakımlardan borçlar hukuku sözleşmelerinden farklılık gösterir. Örneğin evlenme sözleşmesinin şarta veya vadeye bağlanması mümkün değildir.

Son yıllarda baskın olan görüş, evlenmenin bir aile hukuku sözleşmesi olduğu yönündedir. 1965/3 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında da “Evlenme, kadınla erkeğin resmî memur önünde karşılıklı ve birbirine uygun irade bildirimleri ile meydana gelen bir özel hukuk sözleşmesidir.” ifadesi ile evliliğin bir aile hukuku sözleşmesi olduğu vurgulanmıştır.

2.6.5. EVLENMENİN KOŞULLARI

Evlilik akdinin gerçekleşebilmesi için aşağıda verilmiş şartlar gereklidir.

Yaş

Medeni Kanun’a göre evlenme yaşı 18’dir. Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve çok önemli bir sebep varsa on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Bu hükümden, dolaylı biçimde de olsa başka bir hüküm daha çıkmaktadır. Buna göre 15 yaşın altındakilerin evlenmesi mümkün değildir.

Ayırt Etme Gücü

Evlenecek kişilerin eylem ve işlemlerinin neden ve sonuçlarını, önem ve kapsamalarını anlayabilmeleri için gerekli olan bilinç, anlayış ve iradeye sahip olmaları gerekmektedir.

Yasal Temsilcilerin İzni

17 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını bitirmemiş kimselerin ve 18 yaşını doldurmuş olsalar bile kısıtlı olanların evlenebilmesi için yasal temsilcilerinin izinleri gerekmektedir.

Görsel 2.27: Evlilik töreni

Evlenmeye Engel Hısımlık

Medeni Kanun'un 129. maddesine göre aşağıda sıralanan hısımlık bağları evlenmeye engel teşkil eder. Evlenecek kişiler arasında bu hısımlık bağları bulunmamalıdır.

- Üstsoy ile altsoy arasında, kardeşler arasında, amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasındaki hısımlık
- Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğerinin üstsoyu veya altsoyu
- Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasındaki hısımlık

Tarafların Evli Olmaması

Eşlerden birinin veya her ikisinin evlenme merasiminin yapıldığı esnada başka biri ile evli olması mutlak butlan (bir işlemin hukuken hiç gerçekleşmemiş veya yok hükmünde sayılması) sebebidir.

Gaipliğine Karar Verilen Kişinin Evliliğinin Feshine Dair Mahkeme Kararı

Gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez. Yeniden evlenmek için eş hakkında gaiplik kararı verilmiş olması yeterli değildir, ayrıca mahkemeye müracaat edilerek "evliliğin feshi" kararı alınıp nüfus kayıt siciline işlenmelidir.

Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı bulunanlar evlenmelerine engel olmadığına dair doktor raporu olmadan evlenemezler.

Kadın İçin Bekleme Süresi

Medeni Kanun'un 132. maddesine göre "Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez." Bu maddenin amacı nesebin sahlılığını (doğacak çocuğun babasının kim olduğunun tam olarak belli olması) korumaktır. Doğumun gerçekleşmesi, hamileliğin sona ermesi veya kadının hamile olmadığına dair doktor raporu alması durumlarda bu süre beklenmez.

Şekil Şartı

Yukarıda sayılan maddeler "evliliğin maddi şartları" nı oluşturmaktadır. Bu şartlar dışında, evliliğin bir de "şekil şartı" vardır. Evliliğin şekil şartları da Medeni Kanun'un 134 ve 144. maddeleri arasındaki hükümlerle düzenlenmiştir.

"Evlenme töreni, evlendirme dairesinde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılır."

"Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine, birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur."

2.6.6. EŞLERİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Medeni Kanun'un 185. maddesinde eşlerin yükümlülükleri sayılmıştır. Bu yükümlülükler aşağıda verilmiştir.

Birliğin Mutluluğunu Sağlama

Eşler, el birliğiyle evlilik birliğinin mutluluğunu sağlamakla yükümlüdürler.

Sadakat

Sadakatın kapsamına yalnızca zina fiilini işlemek girmez. Eşlerden birinin üçüncü bir kişiyle yakın

duygusal ilişkiler kurması veya eşinin sırlarını başkalarına anlatması da sadakat yükümlülüğünün ihlali anlamına gelir.

Çocukların Bakımı ve Yetiştirilmesi

Eşler, çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Bu yükümlülük yalnızca eşlerin ortak çocuklarını kapsamakla kalmaz ergin olmayan üvey çocuklarını da kapsar (Görsel 2.28).

Dayanışma ve Yardım

Eşler birbirine yardımcı olmak zorundadır. Yapılacak yardım maddi olabileceği gibi manevi bir yardım da olabilir.

Görsel 2.28: Çocukların yetiştirilmesi

Birlikte Yaşama

Evlilik, tanımında da belirtildiği gibi, tam ve sürekli bir hayat ortaklığıdır. Bu nedenle eşler beraberce seçtikleri evde birlikte oturmak ve hayatı beraber yaşamak zorundadır. Haklı bir gerekçe olmadan aile konutunu terk etmek boşanma sebeplerinden biridir.

Giderlere Katılma

Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar. Maddi bir geliri olmayan eşler de giderlere emeği ile katılırlar.

2.6.7. EŞLER ARASINDAKİ MAL REJİMİ

Eşler arasındaki mal rejimi kavramından kasıt, eşlerin sahip olduğu malların evlilik birlikteliği süresince nasıl tasarruf edileceği ve bu birlikteliğin bitmesinden sonra malların tasarrufunun kime ait olacağıdır. Medeni Kanun'a göre aksi belirtilmedikçe "eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması" esastır (Tablo 2.1).

Tablo 2.1: Eşler Arasındaki Mal Rejimleri

EŞLER ARASINDAKİ MAL REJİMLERİ		
REJİM	AYRIM	TASARRUF
Edinilmiş Mallara Katılım Rejimi	<ul style="list-style-type: none"> Kişisel Mallar Edinilmiş Mallar 	Yasal sınırlar içerisinde her eş kişisel malları ve edinilmiş malları yönetme, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.
Mal Ayrılığı Rejimi	<ul style="list-style-type: none"> Mal Ayrılığı 	Yasal sınırlar içerisinde her eş kendi malları üzerinde yönetme, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.
Paylaşımli Mal Ayrılığı Rejimi	<ul style="list-style-type: none"> Kişisel Mallar Aileye Özgülenmiş Mallar 	Yasal sınırlar içerisinde her eş kendi malları üzerinde yönetme, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.
Mal Ortaklığı Rejimi	<ul style="list-style-type: none"> Kişisel Mallar Ortaklık Malları 	Eşler ortaklık mallarına bir bütün olarak sahiptir. Kimse ortaklık mallar üzerinde tek başına tasarrufta bulunamaz.

2.6.7.1. EDİNİLMİŞ MALLARA KATILIM REJİMİ

Bu sistemin en önemli özelliği evlilik birlikteliği süresince elde edilen bütün mallar ile eşlerin her birinin kişisel mallarının da çiftin ortak malı sayılmasıdır. TMK'nin 222. maddesine göre, "Bir eşin bütün malları, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal kabul edilir." Evlilik birliğinin boşanma, ölüm gibi sebeplerle sona ermesi hâlinde kişisel mallar paylaşım dışında kalır, edinilmiş mallar eşler arasında paylaşılır. Bu durumlarda aşağıda gösterilen edinilmiş mallar ve kişisel mallar ayrımı önem arz eder (Tablo 2.2).

Tablo 2.2: Edinilmiş Mal Rejiminde Edinilmiş Mallar ve Kişisel Mallar

EDİNİLMİŞ MALLAR – KİŞİSEL MALLAR	
EDİNİLMİŞ MALLAR (TMK 219. madde)	KİŞİSEL MALLAR (TMK 220. madde)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Çalışmasının karşılığı olan edinimler 2. Sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacıyla kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler 3. Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar 4. Kişisel mallarının gelirleri 5. Edinilmiş malların yerine geçen değerler 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya 2. Mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği mal varlığı değerleri 3. Manevi tazminat alacakları 4. Kişisel mallar yerine geçen değerler

2.6.7.2. SEÇİMLİK MAL REJİMLERİ

Eşler isterlerse aralarında yapacakları bir sözleşme ile edinilmiş mallara katılım rejimi dışında seçimlik mal rejimlerinden birini de kabul edebilirler. Medeni Kanun'a göre seçimlik mal rejimleri üç başlıkta incelenir.

Mal Ortaklığı Rejimi

TMK'nin 256 ve 257. maddelerine göre, mal ortaklığı rejimi, "ortaklık malları" ile "eşlerin kişisel malları"ndan oluşur. Bir eşin kişisel malı olduğu ispatlanmadıkça tüm malvarlığı değerleri ortaklık malı sayılır. "Genel mal ortaklığında eşlerin kanun gereğince kişisel mal sayılanlar dışındaki malları ile gelirleri ortaklık mallarını oluşturur. Eşler, ortaklık mallarına bölünmemiş bir bütün olarak sahip olurlar. Hiçbir eş, ortaklık payı üzerinde tek başına tasarruf hakkına sahip değildir." Eşler, sadece edinilmiş mallardan oluşan bir ortaklık seçebilecekleri gibi belirli mal varlığı değerlerini de ortaklık dışında tutabilirler.

Mal ortaklığı rejiminde eşlerden her birinin sadece kişisel kullanımına ayrılmış olan eşyası ile manevi tazminat alacakları kanundan dolayı kişisel maldır. Kanundan doğan bu kişisel mallar dışında taraflar, sözleşmeyle de kişisel malları tek tek belirleyebilirler. Eşler olağan yönetim sınırları içerisinde mallar üzerinde tasarrufta bulunabilir ve ortaklığı sorumluluk altına sokabilir. Olağanüstü durumlarda diğer eşin izin şartı aranır.

Mal Ayrılığı Rejimi

TMK'nin 242. maddesine göre, "Eşlerden her biri, yasal sınırlar içerisinde kendi malvarlığı üzerinde yö-

netim, yararlanma ve tasarruf haklarını korur.” Kısaca mal ayrılığı rejimi herkesin kendi mallarından ve borçlarından sorumlu olmasını, ayrılık hâlinde de malların paylaşılmamasını ifade etmektedir.

Paylaşımlı Mal Ayrılığı Rejimi

Edinilmiş mallara katılım rejimine çok benzemektedir. Sözleşmenin son bulması hâlinde eşler arasında paylaştırmaya konu olacak mallar edinilmiş mallara katılım rejimindekinden farklı olarak kişisel mallar – aileye tahsis edilmiş mallar ayrımına dayanır.

Bu rejimde üç tür mal vardır. Birincisi paylı mülkiyet uygulanacak mallar, ikincisi ailenin ortak kullanması ve yararlanmasına tahsis edilmiş mallar ile ailenin ekonomik geleceğini güvence altına almaya yönelik yatırımlar, üçüncüsü de eşlerin her birinin kendisine ait mallardır.

Eşler arası mal rejimleri boşanma, ölüm ve başka bir mal rejimine geçme ile son bulur (Görsel 2.29).

Görsel 2.29: Eşler arası mal rejimlerinin son bulması

2.6.8. EVLİLİK BİRLİĞİNİN SONA ERMESİNİN SEBEPLERİ

Evlilik birliği tek tek anlatılacak olan aşağıdaki hâllerde son bulur.

- Ölüm – Gaiplik
- Boşanma
- Yokluk
- Butlan
 - * Mutlak Butlan
 - * Nispi Butlan

2.6.8.1. ÖLÜM - GAİPLİK

Medeni Kanun’da “Evlilik, ölümle son bulur.” şeklinde açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak Kanun’da ölüme bağlı sonuçların düzenlendiği maddelerden ve eşler arası mal rejimlerinin son bulmasına dair hükümlerden açıkça anlaşılmaktadır ki ölüm, evliliği sonlandıran hukuki bir olaydır (Görsel 2.30). Hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kişinin eşi de mahkemeye müracaat ederek evliliğin feshini talep edebilir.

2.6.8.2. BOŞANMA

Medeni Kanun’da sayılan şartların oluşması hâlinde çiftlerden birinin veya her ikisinin beraber yargı yoluna müracaat ederek evlilik birliğini sonlandırmalarıdır. Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir. Medeni Kanun’da boşanma sebebi olarak aşağıdaki hususlar sıralanmıştır.

Görsel 2.30: Ölüm

Zina

Zina evli bir kadın ya da erkeğin eşi dışındaki başka bir kimse ile kendi rızası ve isteği ile cinsel birlikteliği şeklinde tanımlanmaktadır.

Hayata Kast, Pek Kötü Muamele veya Onur Kırıcı Davranış

Hayata kast, açıkça anlaşılacağı gibi eşlerden birinin diğerini öldürmeyi amaçlamasıdır. Fiziksel şiddet, evden kovma gibi bir eşin diğer eşin vücut bütünlüğüne, bedensel ve ruhsal sağlığına zarar verici davranışlar pek kötü muameleyi oluşturmaktadır. Hakaret, aile sırlarının açıklanması, küfür de onur kırıcı davranışlara örnek olarak verilebilir.

Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

Medeni Kanun'un konuyu düzenleyen 163. maddesi; suç işlemeyi değil, "küçük düşürücü bir suç" işlemeyi boşanma sebebi olarak kabul etmektedir. Cinsel taciz, hırsızlık, uyuşturucu ticareti vb. gibi suçlar bu türden suçlardan kabul edilir. Haysiyetsiz hayat sürmenin tam bir tanımı yapılmamakla birlikte dilencilik, teşhircilik, kumar, alkol bağımlılığı vb. gibi toplumun değerleri ile ahlak, şeref ve namus anlayışına aykırı yaşam tarzı bu başlık altında değerlendirilmelidir.

Terk

Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek maksadıyla eşlerden birinin diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ise bu bir boşanma sebebidir. (Ayrıca, Medeni Kanun, eşlerden birinin diğerini ortak konutu terk etmeye zorlamasını veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engellemesini de terk etmek olarak kabul etmiştir.)

Akıl Hastalığı

Medeni Kanun'un 165. maddesine göre "eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir."

Evlilik Birliğinin Sarsılması

Medeni Kanun'un 166. maddesinde "Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir." denilmektedir (Görsel 2.31). Ancak hangi durumların evlilik birlikteliğini sarstığı sayılmamaktadır. Verilen yargı kararları ışığında aşağıdaki hususlar bu kapsamda değerlendirilmektedir.

- Güven sarsıcı davranışlar
- Aşırı borçlanma sebebi ile icra takibine maruz kalma
- Eşini sevmediğini beyan etme
- Eşinin bağımsız konut isteğine duyarsız kalma
- Eşin ev işlerini yapmaktan kaçınması
- Eşlerin çocuklarının bakımı, eğitimi vb. konularla ilgilenmemesi

Görsel 2.31: Evlilik birliğinin sarsılması

- Evlilik sınırlarının başkalarına anlatılması
- Eşin ahlaksızlıkla itham edilmesi

2.6.8.3. YOKLUK

Yokluk kavramından kasıt sözleşmenin kurucu unsurlarından bir veya birkaçının olmayışıdır. Evlilik birlikteliği konusunda evliliğin farklı iki cins arasında olması gerektiği ve evlilik törenin nikâh memuru önünde gerçekleşmesi şartlarına değinilmişti. Bu iki unsur evlilik birlikteliği için aranan kurucu unsurlardır. Aynı cinsiyete sahip iki kişinin evlenmesi veya evlilik süresince çiftlerden birinin cinsiyet değiştirmesi ile evlilik töreninin resmî nikâh memuru önünde yapılmaması hâlinde evlilik yok hükmündedir.

2.6.8.4. BUTLAN

Butlan sözleşmenin geçerlilik unsurlarından birinin eksikliği hâlidir. Yoklukta sözleşme hiç oluşmamış sayılır. Butlanda ise kurucu unsurlar mevcuttur ancak geçerlilik şartları eksiktir. Yakın hısımlar arasındaki evlilikler, akıl hastası birinin evlenmesi, evliliğin hile ya da korkutma ile yapılması, akıl hastalığı, kanunda sayılan yakın hısımlarla evlilik, çiftlerden birinin veya ikisinin de evli iken yaptıkları evlilik mutlak butlana örnektir. Hile, korkutma, hafıza kaybı gibi hâllerde yapılan evlilikler ise nispi butlana örnek olarak verilebilir.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

yasal temsilcilerinin	boşanma	edinilmiş mallara katılım
evlenme	geniş manada	

1. Anne, baba ve çocuklardan oluşan aile aile kavramı ile ifade edilmektedir.
2. 17 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını doldurmamış kişilerin evlenebilmesi için izni gereklidir.
3. Eşler aralarında farklı bir mal rejimi belirlenmemişse rejimi esastır.
4. Yargı yolu ile evlilik birlikteliğinin sonlandırılmasına adı verilir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

5. Aile hukuku aşağıdaki konulardan hangisini düzenlemez?
A) Hısımlık B) Velayet C) Nişanlanma D) Nafaka E) Miras
6. Nişanın bozulması ile aşağıdaki hediyelerden hangisi geri istenebilir?
A) Nişan bohçası
B) Kızın kardeşlerine alınan takım elbise
C) Nişan hediyesi olarak kız evine götürülen koç
D) Nişan hediyesi olarak damat adayına hediye edilen araba
E) Nişan merasimi için aile arasında yapılan yemeğin parası
7. Eşlerin sorumlulukları ile ilgili olarak aşağıda sayılan nedenlerden hangisi doğrudur?
A) Sadakat yükü sadece kadına aittir.
B) Çocukların bakımı tek başına anneye aittir.
C) Evin geçimini sağlamak erkeğin sorumluluğudur.
D) Eşlerden birinin işi gereği uzun süre başka bir yerde yaşaması boşanma nedenidir.
E) Eşler arası dayanışma maddi ve manevi anlamda olmalıdır.
8. Aşağıdakilerden hangisi evlilik birliğinin sarsılma nedenlerinden biri değildir?
A) Evlilik sırlarını komşulara anlatmak
B) Aşırı borçlanma sebebi ile icra takibine maruz kalma
C) Eşini sevmediğini beyan etme
D) Eşinin bağımsız konut isteğine duyarsız kalma
E) Eşin ev işlerini yaparken yorulduğunu söylemesi

4. BÖLÜM

EŞYA HUKUKU - ZİLYETLİK

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Eşya denince aklınıza gelen varlıkları sınıflandırmanız istenseydi, bunu yaparken hangi ölçütleri kullanırdınız? Arkadaşlarınızla fikirlerinizi paylaşınız.
2. Bir ev sahibi ile kiracısının hakları ve bir cep telefonunun sahibi ile telefon tamircisinin hakları arasındaki farklar neler olabilir? Arkadaşlarınızla konuşarak liste oluşturunuz.

2.7. EŞYA HUKUKU - ZİLYETLİK

Eşya hukuku, kişilerin eşya üzerindeki hâkimiyetlerini, bu hâkimiyetin nasıl kurulacağını, neleri kapsayacağını, diğer kişilere nasıl açıklanacağını konu edinen hukuk dalıdır. Eşya üzerinde kişilere doğrudan hâkimiyet sağlayan haklara **ayni haklar** denir. Kişilerin eşyalar üzerinde hâkimiyet sağlayan haklara sahip olmaları, toplumdaki diğer insanların da onların bu haklarını (eşya üzerindeki hâkimiyetlerini) kabul etmelerini ve buna göre davranmalarını gerektirir. Bu durumda, kişilerin eşyalar üzerinde hak sahibi olduğunu, dışarıya ve diğer insanlara açıklamaları ve diğer insanların da onların bu haklarını tanımaları için bazı kural ve göstergelere ihtiyaç vardır.

2.7.1. EŞYA HUKUKU

Kişilerin eşya üzerindeki haklarının ve hâkimiyetlerinin hukuken tanınması ve kabul edilmesi için menkul (taşınabilir) ve gayrimenkul (taşınamayan) eşyalar için farklı biçimler öngörülmektedir. İnsanların “taşınabilir eşyalar” üzerindeki hâkimiyetlerinin tanınması ve kabul edilmesi, **zilyetlik** kelimesiyle ifade edilmektedir. Zilyetlik, farklı biçimlerle veya davranışlarla kişilerin eşyalar üzerinde fiilî hâkimiyet sahibi olduklarının görülmesine, gösterilmesine ve dışarıya açıklanmasına yarayan hukuki durumdur. Hukuk

düzeni, kişilerin “taşınabilir eşyalar” üzerindeki aynı haklarının göstergesi olarak “zilyetliğin” açıklanmasını yeterli bir araç ve dayanak olarak kabul etmektedir. Fakat hukuk, kişilerin, taşınamayan (gayrimenkul) eşyalar üzerinde aynı haklarını kullanabilmeleri için sadece “zilyetliğin” karine (delil) olarak kabul etmemektedir. Gayrimenkullerde zilyetlik yerine eşyanın, devletin kaydını tuttuğu “tapu sicilinde, tescil edilmiş olmasını” (resmî kayıt altına alınmış olmasını) ön koşul olarak kabul etmektedir (Görsel 2.32).

Görsel 2.32: Taşınmaz eşyalarda tescil

“Aynı haklar”, “zilyetlik” ve “tapu sicili” kavramları, bunların açıklanması ve uygulanma biçimleri eşya hukukunun temel konusunu oluşturmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun “4. Kitap” başlığı altında toplanmış bölümü, diğer kanun, genelge, tüzük ve yönetmeliklerde bulunan genel hükümler, ülkemizde uygulanan eşya hukukunun temel dayanaklarıdır.

2.7.2. AYNİ HAK VE EŞYA

Kişilerin herhangi bir varlık ve eşya üzerinde sahip olduğu, herkese karşı ileri sürülebilen mutlak haklara **aynî hak** denir. Bu haklar, kişilere eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyet sağlar. Bu nedenle herkese karşı ileri sürülebilir. Bir aynı hakkın sahibi, bu hakkından doğan tüm yetkilerini, eşya üzerinde doğrudan doğruya kendisi kullanmaya yetkilidir. Kişinin bu kullanım hakkını toplumdaki herkes tanımak ve bu hakka uymak zorundadır.

2.7.2.1. AYNİ HAK

Aynı hakkın diğer haklardan farkını görmek için “alacak hakkı” örnek verilebilir. **Alacak hakkı**, mutlak bir hak değil, bir kişinin başka bir kişiye karşı sahip olduğu “şahsi bir hak”tır. Alacak hakkının sahibi bir kişi, sadece borçludan, bu hakkını tanınmasını ve gerektiği şekilde davranmasını isteyebilir. Şahsi bir hak olan “alacak hakkından” kaynaklanan bir borcu, hak sahibine, tüm toplum ödemek zorunda değildir. Bu borcun ifası ile sadece borçlu kişi yükümlüdür. Eşya üzerindeki aynı hakkın sahibi ise bu hakkının ve yetkilerinin tanınmasını, toplumdaki herkesten isteme hakkına sahiptir. Toplumdaki tüm insanlar bu hakkın sahibi bireyin eşya üzerindeki hâkimiyetini ve onunla ilgili tüm yetkilerini tanımak, ona göre hareket etmek zorundadır. Burada gözden kaçırılmaması gereken önemli bir nokta da alacak hakkını, sadece “borçlu” ihlal edebilirken, bir aynı hakkı toplumdaki “tüm bireyler” ihlal edebilir. Sadece borçlu kişi veya kişilerin alacaklıya borcunu ödememesi, hak sahibinin hakkının ihlal edileceği anlamına gelir. Toplumdaki diğer bireylerin bu borcu alacaklıya ödememeleri de bir hak ihlali teşkil etmez. Fakat bir eşya üzerinde aynı hak sahibi bir bireyin eşyasına zarar verecek olursa veya onun eşyasını kullanmasını kısıtlamaya kalkışırsa toplumdaki tüm bireyler, bu kişinin hakkını ihlal etmiş olacaktır. Çünkü eşyalar üzerindeki aynı haklar mutlak haklardır.

Aynı hakların üç temel unsuru ve özelliği vardır. Bunlar “eşya”, “eşya üzerinde hak sahibinin doğrudan doğruya hâkimiyetinin olması” ve “herkese karşı ileri sürülebilmesi”dir.

Aynı haklar, farklı yönlerden değerlendirildiğinde farklı türlere ayrılabilir. Bu hakları aynı hakların hak sahibine sağladığı yetkiler yönünden ve hak sahibinin belirlenme biçimi yönünden ele almak daha doğru olacaktır.

Sağladığı Yetkilere Göre Aynı Haklar

Eşya üzerinde hak sahibine sağladığı yetkiler yönünden aynı haklar iki gruba ayrılmaktadır.

Mülkiyet Hakkı

Aynı haklar arasında kişilere eşya üzerinde en geniş yetkiyi sağlayan haklardır. Herhangi bir eşyanın mülkiyet hakkını elinde bulunduran kişiye, o eşyayı kullanma, ürünlerinden yararlanma ve eşyayı tüketme yetkisi verir (Görsel 2.33).

Görsel 2.33: Mülkiyet hakkı

Sınırlı Aynı Haklar

Kişilere, eşyalar üzerinde mülkiyet hakkının içindeki bazı yetkilerin farklı biçimlerde ayrılması ve bunların yeni bir hak olarak tanımlanmasıyla oluşur. Mülkiyetin sadece kullanma ve yararlanma yetkileri yeni bir hak sahibine verilebilir. Sınırlı aynı haklar, eşya üzerinde mülkiyet hakkının sahibinin dışında başka kişilere kısmi hâkimiyet sağlar. Bu haklar mülkiyet hakkının sahibinin yetkilerini sınırlandırır.

Hak Sahibinin Belirlenme Biçimine Göre Aynı Haklar

Hak sahibinin belirlenişine göre aynı haklar “şahsa bağlı” ve “eşyaya bağlı” aynı haklar olarak iki alt gruba ayrılmaktadır.

SIRA SİZDE

Murat, sahibi olduğu evi Seçil'e kiraya vermiştir. Kiracısı Seçil, Murat'a kirasını zamanında ödemek için bankaya doğru yola çıkmış ama yolda yürürken içinde parasının bulunduğu çantasını çaldırılmıştır. Bu nedenle Seçil, kira bedelini Murat'a zamanında ödeyememiştir. Olayı dramatize ederek Murat'ın ve Seçil'in haklarının türünü tespit ediniz.

2.7.2.2. EŞYA

Aynı hakların en önemli unsurlarından biri olan **eşya**, Türk Medeni Kanunu'na göre, aşağıda verilen temel özelliklere sahip olmalıdır.

- Cismani (maddi) varlığı olmalı.
- Sınırları belli olmalı.
- Hukuki hâkimiyete elverişli olmalı.
- Kişisel/bedensel olmamalı.
- Ekonomik bir değeri olmalı.

“Eşya” kavramı hukuk dilinde, günlük dilde kullanılan eşya kavramından biraz farklılık göstermektedir. Günlük dilde bu kavram, daha çok varlıkların fiziksel özelliklerini ifade etmek için kullanılırken hukukta varlıklara, **fiziksel** özelliklerinin yanında, **işlevsel** bir anlam da yüklemektedir. Hukukta, herhangi bir varlığın eşya olarak kabul edilebilmesi için onun sadece fiziki yapısına bakılmaz. Aynı zamanda bu varlığın

2. MEDENİ HUKUK

“ekonomik”, “toplumsal”, “ahlaki işlevine” de bakılmaktadır. Örneğin tek bir mısır tanesi, bir hayvanın tek bir tüyü, günlük hayatta fiziksel olarak bir eşya gibi değerlendirilebilir fakat hukuken, bunlar tek başına bir eşya olarak kabul edilmemektedir. Çünkü bir tek mısır tanesinin ve bir tek hayvan tüyünün insanın herhangi bir ihtiyacını karşılayacak büyüklüğe, ekonomik değere veya miktara sahip olduğu iddia edilemez. Bunların üzerinde, bir sanatçının mikroskobik boyutlarda işlediği bir yazı veya resim mevcutsa bu durumda, bu varlıklar hukuken eşya olarak kabul edilecektir. Böyle bir durumda bu varlıklarda **işlevsel** bir farklılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu eşyaların sahibi kişilerin, bunların sanat eserine dönüştüğünü, ekonomik değerlerinin arttığını veya başka eşyalarla değiş tokuş yapabileceklerini iddia edebilecekleri öngörülebilir.

TMK sadece cismani varlığı olan şeylerin eşya olarak kabul edileceğini belirtmiştir. Hukuk, cismani varlığı bulunmayan ama ekonomik değeri olan şeyleri de bazı hâllerde eşya gibi kabul etmektedir. Örneğin bazı hakların eşya gibi değerlendirildiği ve bunların da eşyalarda olduğu gibi satış veya devir konusu yapılabileceği görülmektedir.

TMK’de bir varlığın eşya sayılabilmesi için “hukuki hâkimiyete elverişli” olması gerektiği belirtilmektedir. Burada kastedilen, varlığın yasaklanmış olmaması gerektiği ve kişilerin, bireysel mülkiyetine alamayacakları, sınırları tanımlanmamış varlıkların eşya olarak sayılamayacağıdır. Örneğin hukuken satışı yasaklanmış herhangi bir madde, ülkenin tabii kaynakları, gökyüzü, gezegenler vb. eşya hükmünde kabul edilemez. Bunlar herhangi bir şekilde mülkiyete konu edilemez.

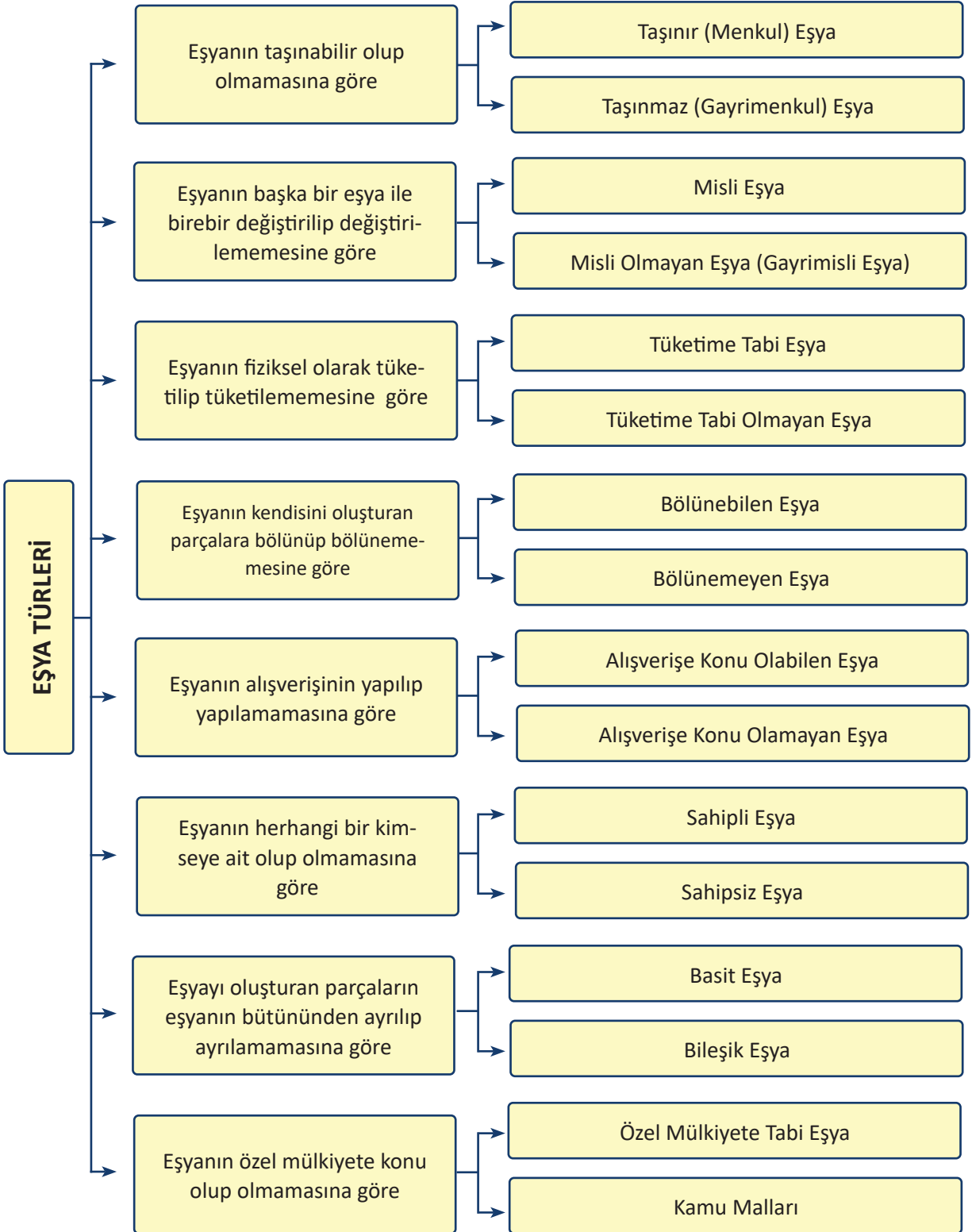
Eşyaların “kişisel/bedensel olmaması” kuralına göre insanların vücudu, organları ve cesedi eşya olarak kabul edilemez veya bunlar üzerinde herhangi bir hak iddia edilemez. Böyle bir iddia hem hukuken bir suçtur hem de insani olarak kabul edilemeyecek bir durumdur. İnsan vücudunun doğal parçası hâline gelmiş takma organları da eşya olarak kabul edilemez. Fakat takma diş gibi “vücuttan kolaylıkla çıkarılıp el değiştirebilecek” olan parçalar, insan vücudunun parçası olarak görülmemekte ve eşya olarak sayılmaktadır (Görsel 2.34).

Görsel 2.34: Takma organlardan protez bacak

2.7.3. EŞYA TÜRLERİ

Eşya, farklı ölçütler içinde değerlendirilip farklı türlerde ele alınmaktadır (Görsel 2.35).

Görsel 2.35: Eşya türleri

Taşınır (Menkul) Eşya – Taşınmaz (Gayrimenkul) Eşya

Herhangi bir zarara uğramaksızın buldukları yerden başka bir yere taşınabilen, yani toprağa bağlı olmayan eşyalar menkul; başka bir yere taşınamayan eşyalar ise gayrimenkul eşyalar olarak kabul edilmektedir.

Taşınır–taşınmaz eşya ayrımı, kişilerin eşyalar üzerindeki aynı haklarının belirlenmesi sürecinde, bu eşyaların “zilyetliklerine” mi yoksa “sicil kaydına” mı bakılması gerektiğine karar verilirken temel rolü oynamaktadır.

Misli Eşya - Misli Olmayan Eşya (Gayrimisli Eşya)

Misli eşyalar alışveriş hayatında tartma, sayma veya ölçme gibi yöntemlerle belirli hâle gelen eşyalardır. Misli eşyalardan biri diğerinin yerine kolayca konabilir. Örneğin tartma yöntemiyle miktarı belirlenmiş iki kg patates veya domates, aynı miktardaki başka patatesler veya domatesler ile kolaylıkla değiştirilebilir. Gayrimisli eşyalar ise kendine özgü nitelikleriyle başka bir eşya ile birebir değiştirilmesi mümkün olmayan eşyalardır. Örneğin herhangi bir otomobil; markası, modeli, üretim yılı, rengi, kullanım süresi ile kendine has özelliklere sahiptir. Bu aracı, nitelikleri kendisiyle aynı başka bir araçla birebir değiştirmek mümkün değildir. Aynı şekilde, gayrimenkuller, sanat eserleri veya özel siparişle dikilmiş bir elbise de gayrimisli eşyalardır.

Bu ayrımın eşya hukuku açısından önemi, misli eşyaların bütüncül bir miktar olarak değerlendirilmesi gerektiği kuralından kaynaklanmaktadır. Örneğin bir kg domates üzerindeki mülkiyet hakkı tek bir aynı haktır. Farklı kişiler, bir kg domatesin her bir tanesinin üzerinde ayrı ayrı aynı hakları olduğunu iddia edemezler.

Tüketime Tabi Eşya - Tüketime Tabi Olmayan Eşya

Bir eşya, kullanım amacına uygun olarak kullanıldığı zaman, fiziksel olarak tüketiyorsa tüketime tabi eşyadır. Buna karşılık her ne kadar zaman içinde, kullanıldıkça yıpransa dahi eşya tükenmiyor, sadece yararlanmak amacıyla kullanılıyorsa bu eşya, tüketime tabi olmayan bir eşyadır. Fakat niteliği itibarıyla, bazen, tüketilemeyen eşyalar, “hukuken” tüketilebilen eşya olarak değerlendirilmektedir. Örneğin herhangi bir dükkândan satın alınan bir çift ayakkabı, müşterisi için tüketime tabi olmayan eşyadır. Ayakkabının ekmek gibi tüketilemeyeceği ortadadır. Fakat satıcı için bu ayakkabı, hukuken, tüketilebilen bir eşya sayılmaktadır (Görsel 2.36).

Görsel 2.36: Tüketime tabi olmayan eşyalar

Gayrimenkuller her zaman tüketime tabi olmayan eşyalardır.

Bölünebilen Eşya - Bölünemeyen Eşya

Fiziksel olarak özellikle ilerlemiş olan teknoloji sayesinde, her eşya bölünebilir. Fakat buradaki ayrım, eşyanın hukuki yönden bölünüp bölünemeyeceğine bakılarak yapılmaktadır. Bir eşya, kullanılabilirlik özelliğini, özünü kaybetmeden ve ekonomik değerinde önemli bir azalma olmadan, aynı niteliklere sa-

hip birden fazla ayrı eşyaya ayrılabilirse hukuki yönden bölünebilir eşyadır. Bu şekilde ayrılamıyorsa bölünemeyen eşyadır. Örneğin bölündüğü zaman ekonomik olarak birbiriyle eşdeğer olacak parçalara ayrılabilen arazi bölünebilir eşyadır. Fakat bir tablo, çaydanlık veya televizyon bölünemeyen eşyadır.

Eşyanın bölünebilir olup olmaması, eşya hukukunda, özellikle müşterek (paylı) mülkiyetin bitirilmesinde önem taşımaktadır. Eğer müşterek mülkiyetin konusu bölünebilen bir eşya ise bu eşya kişiler arasında aynen taksim (doğrudan bölme) yoluna gidilmektedir. Eğer eşya, bölünemeyen bir eşya ise bu durumda satışa çıkarılmakta, satış bedeli mülkiyetin paydaşları arasında bölüştürülmektedir.

Alışverişe Konu Olabilen Eşya - Alışverişe Konu Olamayan Eşya

Nitelikleri itibarıyla eşya özelliklerine sahip olsa bile, statüleri veya özel yasalar nedeniyle alışverişe yapılamayan eşyalara **alışverişe konu olamayan eşyalar** denir. Örneğin kamu malları alışveriş konusu yapılamaz. Satışı veya üretimi yasaklanmış olan maddeler de aynı şekilde alışveriş konusu olamaz.

Sahipli Eşya - Sahipsiz Eşya

Özel mülkiyetin konusu olabilecek bir eşyanın mülkiyet hakkını elinde tutan herhangi bir kişi varsa bu eşya sahipli eşyadır. Fakat böyle bir eşya üzerinde kimse mülkiyet hakkı edinmemişse ya da eşya, sahibi tarafından terk edilmişse bu sahipsiz eşyadır.

Hukukta bir de sahiplenilmesi, hâkimiyet altına alınması mümkün olmadığı için eşya sayılmayan ve sahipliği özel hukuk ilkeleriyle el değiştirmeyeceği için sahipsiz kalan eşyalar vardır. Irmaklar, denizler gökyüzü gibi hâkimiyet altına alınamayan varlıklar eşya olarak kabul edilmez. Tüm halkın ortak kullanımına açık olması gereken, sadece devletin tasarrufu altında bulunan eşyalara **kamu malları** denir. Bu eşyalar özel hukuk alanının dışında tutulmuştur. Eşya hukuku açısından bu ayrımın önemi, sahipli eşyaların mülkiyet hakkının devren kazanılabileceği, sahipsiz eşyaların mülkiyet hakkının ise aslen kazanılabileceği kuralının uygulamasında ortaya çıkmaktadır.

Basit Eşya - Bileşik Eşya

Basit eşyalar, tek başına var olabilen, ayırt edilemez bir bütünlük taşıyan eşyalardır. Basit eşyalar doğal olarak var olabileceği gibi insan üretimi olarak da ortaya çıkabilir. Örneğin elmas, ağaç gibi eşyalar doğal olarak ortaya çıkarken kumaş, çay bardağı gibi eşyalar insan emeği ile ortaya çıkmaktadır.

Bileşik eşya; birden çok yalın şeyin ayırt edilemez biçimde birleşmesinden meydana gelen ve bu birleşme neticesinde kendisini oluşturan parçalardan ayrı, bağımsız bir varlığı olan eşyadır. Örneğin bina, otomobil veya televizyon farklı şeylerin birleşmesinden oluşmaktadır ve bunlar kendilerini oluşturan parçalardan ayrı, bağımsız bir varlığa sahiptir.

Bileşik eşyayı meydana getiren parçalara **mütemmim cüz** (bütünleyici parça) denir. Bu parçalar, bütünden ayrıldığı zaman fiziksel olarak varlığını korusa da bunların hukuki yönden eşya olarak ayrı bir varlığı yoktur. Aynı hak bileşik eşyanın bütünü üzerinde kurulur. Parçalar için ayrı ayrı aynı haktan bahsedilmez. Bunun anlamı bu parçalar üzerinde ayrı ayrı, bağımsız bir mülkiyet hakkının kabul edilmeyecek olmasıdır. Çünkü hukuken eşya olma özelliğine sadece parçaların birleşmesiyle ortaya çıkan "bileşik eşya" sahiptir.

Bileşik eşyayı oluşturan bütünleyici parçalar arasında bir eşitlik bulunabileceği gibi, bunlar ast-üst ilişkisi içinde değerlendirilmesi gereken parçalardan oluşuyor da olabilir. Bu şekilde bir alt-üst ilişkisi varsa parçalar arasında **asli ve fer'i mütemmim cüz** ayrımı ortaya çıkar. Menkul bir eşya, bir gayrimenkulle birlikte bulunuyorsa, bu menkul eşya "fer'i mütemmim cüz" olarak kabul edilir. Bu türden menkul eşyalara gayrimenkule uygulanan hükümler uygulanır. Örneğin bir arazinin mülkiyet hakkı, bu arazinin altındaki

ve üstündeki varlıkların da mülkiyetinin elde edilmesi anlamına gelir. Çünkü bunlar arazinin bütünüyle parçalarıdır (Görsel 2.37).

Özel Mülkiyete Tabi Eşya - Kamu Malları

Kamunun hizmetine tahsis edilen eşyalar; park, okul, orman, sahil, hastane, akarsu, özel kanunlarla korunan kültür ve tabiat varlıkları ve tabii eşyalar devletin mülkiyetindedir. Özel mülkiyete konu olmazlar. Bunların dışında kalan ve hiç kimsenin mülkiyetinde bulunmayan mallar da devletin mülkiyetinde sayılır. Bu gibi yerlerde belirli şartlarda zilyetlik ile özel mülkiyet kazanılabilir. Fakat bu türden durumlar, Medeni Kanun ile değil, Kadastro Kanunu ile düzenlenmiştir.

Görsel 2.37: Arazinin üstü ve yer altı

Devletin özel mülkiyetinde olan araziler (hazine arazileri) de vardır. Devlet bu arazilerde eğer gerekli görülürse özel kişiler gibi tasarrufta bulunabilir.

SIRA SİZDE

Aşağıdaki eşyaların türüne karar veriniz. Neden bu türden bir eşya olduğunu düşündüğünüzü arkadaşlarınıza açıklayınız.

- Bir kilogram ıspanak–Bir bilim adamı tarafından 150 yıl önce cam bir fanusa konulmuş ve günümüze kadar korunmuş bir yaprak ıspanak
- Bir mağazadan aldığınız bir takım elbise–Bir mağaza sahibinin mağazasında sattığı bir takım elbise

2.7.4. AYNİ HAKLARA EGEMEN OLAN İLKELER

Ayni haklarda aşağıdaki ilkeler hakimdir.

Belirlilik (Muayyenlik) İlkesi

Ayni haklar ancak mevcut ve ferdan (tek tek) belirlenmiş, hukuki olarak sınırlanabilen, maddi bir bütünlük arz eden eşyalar üzerinde kurulabilir. Tür olarak var olmasına karşın, tek tek belirlenmemiş bir eşya üzerinde ayni hak söz konusu olamaz. Bir evdeki tüm mobilyalar bütün olarak ayni hak konusu yapılamaz. Bu şekilde tür olarak belirlenen eşyaların mülkiyetinin başkasına verilebilmesi için bu türün içindeki tüm eşyaların üzerinde, tek tek tasarruf işleminin yapılması gereklidir.

Bir eşya, tür olarak değil, ferdan ama bütün tamamlayıcı parçaları ve unsurlarıyla birlikte bir ayni hakkın konusu olabilir. Mülkiyet bir şeyi meydana getiren mütemmim cüzleri de kapsar. Bir ev üzerinde mülkiyet hakkı, evin içindeki tüm parçalar için bütün olarak kurulur. Kapıların kollarının mülkiyeti başka birine, pencerelerinki başkasına, duvarların mülkiyeti ayrı bir kişiye devredilemez. Türk hukuk düzeninde, bu kuralın bir istisnası kat mülkiyeti konusunda görülmektedir.

Aleniyet (Kamuya Açıklık) İlkesi

Ayni hakların hak sahibinin dışında kalan tüm diğer kişiler tarafından açıkça görülecek, bilinecek şe-

kilde dışarıya gösterilmesi gereklidir. Çünkü aynı hak mutlak bir hak olduğundan, toplumdaki herkese karşı ileri sürülebilir bir haktır. Toplumdaki tüm bireyler aynı hak sahibinin, hakkını kullanım yetkilerine uymak zorundadır. “Hak güvenliği” kavramı, herhangi bir kişinin malvarlığında, kendi rızası dışında, olumsuz bir değişikliğin meydana gelmeyeceğini açıklamak için kullanılır. “İşlem güvenliği” kavramı ise onun bilmediği herhangi bir sebepten dolayı, malvarlığında gerçekleşecek olumlu bir değişikliğin önlenmeyeceğini ifade etmektedir.

Hak ve işlem güvenliğinin sağlanması, aynı haklar konusunda, tüm toplum için yaşamsal bir öneme sahiptir. Tüm aynı hak ilişkilerinde, hak ve işlem güvenliğinin sağlanması aleniyet ilkesine (kamuya açıklık) bağlıdır. Çünkü hak ve işlem güvenliğini sağlamanın yolu, tüm toplumun, kişinin aynı hakkını açıkça bilmesine bağlıdır. Örneğin Gökçe yeni aldığı göz alıcı güzellikte bir elbiseyi giydiği zaman, Elif’in, üzerindeki bu elbiseyi çekip alamayacağından emin olmalıdır. Gökçe bu elbiseyi para ödeyip alırken toplumdaki diğer bireylerin bu eşyanın mülkiyetinin ona ait olduğunu bilmesi gerekmektedir. Gökçe, ertesi gün üzerinde bu elbiseyi görüp beğenen herhangi birinin, bu elbisenin kendisinin olduğunu iddia ederek onu üzerinden çekip almak isteyeceğini bilirse bu elbiseyi almayacaktır.

Bireyler, başka kişilerin üzerinde gördükleri bir elbisenin mülkiyetinin sahibinin de bu kişiler olduğunu bilmekte ve buna göre davranmaktadırlar. Yani bir elbiseyle dışarıda rahatlıkla gezen bir birey, elbisenin mülkiyetinin kendisine ait olduğunu tüm topluma aleniyetle göstermiş olmaktadır. Hiç kimse, sokakta gördüğü birinin üzerindeki elbisenin kendinin olduğunu veya kendisine daha çok yakışacağı için onun kendisine verilmesi gerektiğini iddia edemez. Aksine bir durum, toplumsal bir kargaşaya sebep olurdu. Böyle bir kargaşanın olmaması için hak ve işlem güvenliğinin güvencesi sayılabilecek “aleniyet” ilkesi, aynı haklarda yaşamsal bir öneme sahiptir.

Menkul eşyalar üzerinde kurulan aynı hakların aleniyeti “zilyetlik” aracılığıyla gerçekleşir. Fakat gayrimenkul eşyaların ekonomik değerinin daha yüksek olması nedeniyle bunlar için zilyetlikten farklı, daha sağlam, daha güvenli bir aleniyet tedbiri alınması gerekmektedir. Burada, aynı hakkın diğer bireylere tanıtılması görevini devlet kendisi üstlenmiştir. Gayrimenkullerin aleniyeti zilyetlik ile değil devlet eliyle tutulan “tapu kayıtları” ve “tescil” ile sağlanmaktadır (Görsel 2.38).

Görsel 2.38: Gayrimenkul

Güvenin Korunması İlkesi

Taşınırlarda zilyetlik, taşınmazlarda tapu sicili aracılığıyla aynı hakkın aleniyeti sağlanır. Bazen bireylerin kusuru veya kötü niyetli davranışları nedeniyle aynı hakkın gerçek durumu ile topluma (dışarıya) gösterilen durumu birbirinden farklı olabilir. Örneğin bir menkul eşyanın sahibinin kendisi olduğunu iddia eden bir birey, bunu çalmış olabilir. Benzer şekilde, tapu sicilinde görülen bir gayrimenkulle ilgili aynı hak, yanlış tescil edilmiş olabilir.

Bunları bilmeyen iyiniyetli başka bir kişi, bu menkul veya gayrimenkul eşyalar üzerinde aynı hak elde ederse kendisiyle ilgisi olmayan çalma olayı veya tapudaki yanlış kayıt nedeniyle aynı hakkını kaybetmeli midir yoksa hakkının korunması mı gerekmektedir?

Türk Medeni Kanunu, bu soruya cevap olarak **aleniyet** ilkesi gereği, kamuya açıklanan duruma güvenen iyiniyetli kişinin hakkının korunması gerektiğini belirtmiştir. Bu koruma gayrimenkullerle ilgili haklarda

mutlak, menkullerde ise sınırlandırılmıştır. TMK “tescile” ve “zilyetliğe” güvenenlerin kazanımlarını koruyarak aynı haklarda aleniyetin önemini vurgulamış ve işlem güvenliğini de korumuş olmaktadır.

Sınırlı Sayı ve Tipe Bağlılık İlkesi

Eşyalar üzerinde, sadece kanunda önceden tanımlanmış aynı hak türleri kurulabilir. Bu kurala sınırlı sayıda olma ilkesi denilmektedir. TMK aynı hak türü olarak sadece, mülkiyet, irtifak, rehin ve gayrimenkul mükellefiyetini kabul etmektedir. Hukuk düzeni bu şekilde aynı hakların sadece sayısını sınırlamakla kalmamış, bunların muhtevasını (içeriğini) belirlemede de sınırlama getirmiştir. Bu sınırlamaya da tipe bağlılık ilkesi denmektedir. Kişiler bir aynı hakkın içeriğini belirlemede serbesttir. Fakat, sadece kanunun aleniyet verme imkânı tanıdığı yerlerde ve tanıdığı ölçüde serbesttir. Rehın hakkında ve mülkiyet

hakkında çok kısıtlı olan muhtevayı belirleme serbestisi, irtifak hakkında biraz daha geniş tutulmuştur.

Hak Düşürücü Süre veya Zamanaşımına Bağlı Olmama İlkesi

Yenilik doğuran haklar, kanunlarda öngörüldüğü süre içinde kullanılmazsa düşer. Örneğin bir alacaklı borçludan, muaccel (vadesi gelmiş) alacağını, kanunda belirtilen süre zarfında talep etmezse alacağı zamanaşımına uğrar. Fakat TMK aynı haklar konusunda, ne hak düşürücü bir süre ne de zamanaşımını kabul etmektedir. Fiilen yararlanılmayan aynı haklarda, süreye bağlı olarak hak düşmeyeceği gibi, aynı hakkın herhangi bir bireye karşı ileri sürülmesini sağlayacak davalar da zamanaşımına uğramaz (Görsel 2.39). Bu konuda, sadece Kadastro Kanunu’nda, kadastro tutanakları kesinleştikten sonra tapu kayıtlarına işlenecek aynı haklarla ilgili istisnai bir hüküm mevcuttur.

Görsel 2.39: Zamanaşımı

2.7.5. ZİLYETLİK

Aslında, Arapça “Zî” ve “Yed” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen “Zilyet” kelimesi, Arapça’dan Türkçe’ye geçmiş, hukukta da kullanılır olmuştur. Arapçada “zî” ifadesi “sahip”, “yed” kelimesi de “el” demektir. İki kelimenin birleşmesi ile ortaya çıkan anlam “elin sahibi” olmaktadır. Yani, “zilyet” kelimesi, herhangi bir eşyanın üzerinde hâkim konumda bulunan “elin sahibi kişi” anlamına gelmektedir.

Türk Medeni Kanunu’nda ise “zilyetliğin” doğrudan bir tanımı verilmemiştir. “Bir şey üzerinde fiilî hâkimiyeti bulunan kimse onun zilyedir.” cümlesiyle 973. maddede “zilyet” kelimesinin örtülü bir tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre, **zilyetlik** menkul veya gayrimenkul bir eşya üzerinde “fiilî hâkimiyet”, **zilyet** ise bu hâkimiyeti elinde bulunduran “kişi” anlamına gelmektedir.

Eşyalar üzerindeki zilyetlik fiilî bir iktidar, güç sahibi olma biçiminde ortaya çıkar. Kişilerin menkul eşyaların üzerinde hak sahibi olduğunu topluma gösterme, bu eşyaların üzerindeki hâkimiyetin kendilerine ait olduğunu dışarıya açıklama işlevini, hukuk düzeni zilyetlik olgusuna vermiştir. Aleniyet ilkesi çerçevesinde düşünüldüğünden, zilyetlik, bir zilyet tarafından herhangi bir menkul eşya üzerinde iddia edilen aynı hakkın varlığına karine (delil) olarak kabul edilmektedir. Zilyetliğin menkul (taşınabilen) eşyalarla ilgili kabul edilen işlevini, konu gayrimenkul (taşınamayan) eşyalar olunca “tapu sicili” yerine getirmektedir. Gayrimenkullerin üzerindeki hâkimiyetin değerlendirilmesi gerektiğinde, bu eşyalar üzerinde kimin hak sahibi olduğunu topluma gösterme, bu eşyaların üzerindeki hâkimiyetin kime ait olduğunu dışarıya açıklama işlevini, öncelikli olarak “tapu sicili” yerine getirmektedir.

Aleniyet ilkesini dikkate alan hukuk düzeni, zilyetliğin devredilmesini, hukuki işlemler yoluyla menkul eşyalar üzerinde aynı hak kazanılmasının ön koşulu olarak kabul etmektedir. Aynı hakkın gerçek sahibi

olmayan zilyetliğini devreden bir kişiden, bunu bilmeden, iyiniyetli biçimde, menkul eşya üzerindeki aynı hakkı devralan kişilerin bu kazanımlarını, hukuk düzeni büyük ölçüde korumaya almıştır. Örneğin hırsızlıkla elde edilmiş bir menkul malın zilyetliğinin sahibi kişiden, bu eşyanın çalıntı olduğunu bilmeden, onun söylediklerine inanıp iyiniyetli bir şekilde ödeme yaparak, bir aynı hakkı devralan kişinin, bu eşyanın üzerinde kazandığı aynı hakkı korunmaktadır. O kişinin bu eşya üzerindeki aynı hakkı yok sayılmamakta, geçerli kabul edilmektedir.

Başlangıçta bir eşyanın üzerinde gerçekten aynı hakka sahip olup olmadığına bakmaksızın hukuk düzeni, “fiilî olarak” o eşyanın zilyedi olan kişinin zilyetliğini de koruma altına almıştır. Burada amaçlanan, bir kargaşanın ortaya çıkmasının önüne geçmek, toplumsal düzenin doğru işlenmesini ve insanların güvende kalmasını sağlamaktır. Yani, herhangi bir eşyayı elinde tutan, bunun zilyetliğinin kendisinde olduğunu belli eden davranışlarla onu kullanmaya devam eden bir kişinin zilyetliği korunmaktadır. Zilyetliğin ispat edilmesinin zor olduğu veya uzun süreceği durumlarda zilyetliğin “fiilî bir durum” olarak korunmasının önemi daha anlaşılabilir bir kural olmaktadır.

Medeni hukukta zilyetliğin bir eşya üzerindeki fiilî hâkimiyet anlamında kullanılması, onun, aynı hakların kişilere, eşya üzerinde sağladığı tam hâkimiyet anlamından farklı bir anlama geldiğini göstermektedir. Fakat zilyetlik olgusu kişilere, eşya üzerinde sadece fiziki bir hâkimiyet değil, hukuki bir hâkimiyet de sağlamaktadır (Görsel 2.40).

Görsel 2.40: Eşya üzerinde hâkimiyet

Zilyetlik, bir “aynı hak” olarak değerlendirilir. Kişiler çoğu zaman hem zilyetlik hem de aynı hakka birlikte sahip olmaktadır. Fakat ikisinin ayrıldığı durumlar da görülebilmektedir. Örneğin çalıntı bir malın zilyetliğini elinde bulunduran bir hırsızın, bu malın aynı hakkını da elinde bulundurduğunu iddia edemeyiz. Bu örnek, bir aynı hak olan mülkiyet hakkı ile zilyetliğin farklı olduğunu göstermektedir. Eşyayı çalan kişi burada, eşyanın gerçek sahibi olsaydı hem zilyetliğin hem de aynı hakkın sahibi olurdu. Fakat burada aynı hakkı olmaksızın çalıntı malı elinde bulunduran kişinin, eşyanın üzerinde bir hâkimiyetinin olduğu görülmektedir. Bu sebeple zilyetliğin, diğer aynı haklarla yakından ilgili olsa da doğrudan doğruya onlara bağlı olmadığı, aynı hak sahibi olmanın, bir eşyanın zilyetliğini elde etmek için ön koşul olmadığı söylenebilir. Zilyet olan kişinin, illa eşyanın maliki olması şartı aranmamaktadır. Çünkü aynı hak sahibi ile zilyet her zaman aynı kişi olmayabilir.

Zilyetlik ile diğer aynı haklar arasındaki farklılığı, sadece, çalıntı eşya, onun gerçek sahibi ve onu çalan kişi arasındaki ilişkiler çerçevesinde değerlendirmek doğru olmayacaktır. Zilyetlik kavramının ima ettiği anlamın daha kapsamlı biçimde ele alınması ve değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Örneğin bir cep telefonunun gerçek sahibi telefonu bozulduğunda vakti olmadığı için arkadaşından onu tamirciye götürmesini rica etmiştir. Bu durumda, cep telefonunun “sahibi” telefonun hem zilyedi hem de maliki konumundadır. Fakat bu kişinin telefonunu tamirciye götürecek olan arkadaşı, telefonun sadece zilyedir. Bu kişi telefonu tamirciye bıraktıktan sonra, telefonun zilyedi tamirci olacaktır (Görsel 2.41). Bu süreç boyunca ne telefonu tamirciye götüren arkadaşı ne de tamirci, telefonun

Görsel 2.41: Zilyet

mülkiyet hakkının sahibi değildir. Onlar, telefonun hâkimiyeti kendilerinde olduğu müddetçe ona zilyettirler. Aynı hakka (mülkiyet hakkına) sahip tek kişi, sadece telefonun sahibi ilk kişidir. Diğerleri onun eşyasına bir süreliğine zilyetlik etmektedir.

2.7.6. ZİLYETLİĞİN ÖGELERİ (UNSURLARI)

Zilyetliği oluşturan ilk unsur olan fiilî hâkimiyet, zilyetliğin maddi unsuru olarak değerlendirilmektedir. Medeni Kanun'un 973. maddesindeki "Bir şey üzerinde fiilî hâkimiyeti bulunan kimse, onun zilyedir." cümlesindeki **fiilî hâkimiyet** kavramlaştırması, kişilerin eşyalar üzerindeki "maddi ve fiziki egemenliğini" anlatmak için kullanılmaktadır. Fiilî hâkimiyetin varlığından söz edebilmek için eşya ile kişi arasında yer bakımından bir yakınlık, maddi bir ilişki bulunmalıdır. Bununla birlikte, burada söz konusu olan "yakınlık" kavramıyla kastedilen, eşyanın, illa zilyedin hemen elinin altında bulunması değildir. Buradaki "yakınlık" kişinin söz konusu eşyayı kullanabilecek, ondan istediği şekilde yarar sağlayabilecek ve onu dış etkenlerden ve müdahalelerden koruyabilecek yakınlıkta olması demektir.

2.7.6.1. FİİLÎ HÂKİMİYET

Zilyetliğin "fiilî hâkimiyet" unsurunun olup olmadığının belirlenmesi

- Zilyetliğin "türüne",
- Herhangi bir eşyanın doğal "niteliklerine",
- Kullanım "amacına",
- Toplumun bu eşyaya ve onun zilyetliğine "bakış açısına" göre değişebilmektedir. "Fiilî hâkimiyet" unsurunun var olup olmadığına zilyetliğin ve eşyanın bu özelliklerine göre farklı şekillerde karar verilebilmektedir.

Örneğin altın bir yüzük normal koşullarda zilyedinin parmağında takılı olmalıdır. Bir halı, sahibinin ya evinde ya balkonunda ya da kendisinin bildiği halı yıkama işi yapan bir kişinin dükkânında olmalıdır. Fakat araba için durum böyle değildir. Çünkü arabanın hareketli bir eşya olduğu, kişinin onu pek çok yere bırakabileceği, park edebileceği aşikârdır. Eğer kalabalık bir caddede yürürken bir yüzük bulunmuşsa bu yüzüğün üzerinde, belli bir kişinin fiilî hâkimiyetinin yani zilyetliğinin devam ettiği düşünülemez. Bu yüzük ya kaybolmuş ya da atılmış diye düşünülür. Aynı şekilde, caddede yürürken çöpe yakın bir yere bırakılmış bir halı görülürse bu halının kaybolduğu değil zilyedinin onu terk ettiği düşünülür. Fakat cadde kenarına bırakılmış, park edilmiş bir araba görüldüğünde, bu arabanın zilyedinin onu terk ettiği veya kaybettiği düşünülmez.

Bazen eşyanın üzerindeki fiilî hâkimiyet unsuru, eşya, zilyedinin doğrudan kullanımında olmasa da kendisinden oldukça uzakta bulunsu bile devam edebilir. Bu duruma örnek olarak kiraya verilmiş bir evin zilyetliği gösterilebilir. Kiraya verilen evin zilyedi, ondan dolaylı biçimde olsa da yararlanmaya devam eder. Ev sahibinin uzakta olsa bile aylık kira bedelini aldığı evinin üzerinde, fiilî hâkimiyeti vardır ve zilyetliğini kaybetmeyecektir. Uzak bir yerde yaşayan bir arkadaşına ödünç verdiği bir kitabın sahibi, o kitabın zilyedi olmaya devam edecektir. Burada da zilyetliğin fiilî hâkimiyet unsuru vardır ve kişinin zilyetliğinin devam etmesi için eşyasının yanında olması gerekmemektedir.

2.7.6.2. ZİLYETLİK İRADESİ

Zilyetliğin unsurlarından biri olan **zilyetlik iradesi** bir kişinin bir eşyanın zilyedi sayılması için o eşya üzerinde fiilî hâkimiyet kurmayı, bu hâkimiyetini devam ettirmeyi istemesi demektir. Herhangi bir kişinin bir eşyanın zilyetliğini istememesi, o eşyanın hâkimiyetini ele geçirmeyi düşünmemesi demek böyle bir iradesinin (isteginin) olmaması anlamına gelmektedir (Görsel 2.42). Bu durumda, bir eşyayı kullanmak, ondan faydalanmak için kendi fiziki, maddi, hukuki etki alanında bulunduran bir kişinin zilyetlik iradesi

Görsel 2.42: Zilyetlik iradesinin olmaması
(terk edilmiş eşyalar)

ve dolayısıyla zilyetliği vardır. Eğer kişinin böyle bir iradesi yoksa zilyetliği de yoktur. Hukukta, zilyetlik iradesi unsurunun gerekli görülmediği istisnai bir zilyetlik vardır. Medeni Kanun'un 599. maddesi mirasçılarının, kendileri istese de istemese de mirası bir bütün olarak devralacaklarını belirtmektedir. Mirasçılık durumunda zilyetlik, kişilerin iradesi ile değil, kanundan doğan bir zorunluluktan dolayı elde edilmektedir. Mirasçılar, eğer miras bırakanın mirasını almak istemiyorlarsa ancak kendi iradeleriyle mirası reddetmek istediklerini belirtip "sulh mahkemesine sözlü veya yazılı beyanla" başvurarak mirasın zilyetliğini reddedebilirler.

Zilyetlik iradesi ile eşya üzerindeki hâkimiyeti ele geçiren kimse, yine kendi iradesi ile bu hâkimiyeti bırakmak isteyinceye kadar veya onun iradesi olmadan başka biri bu hâkimiyeti bir şekilde ele geçirinceye kadar o eşyanın zilyedidir. Zilyetliğin "zilyetlik iradesi" unsurunun bulunmadığını iddia eden tarafın, bunu ispat etmesi gerekmektedir.

2.7.7. ZİLYETLİĞİN TÜRLERİ

Zilyetlik, farklı özellikler içinde değerlendirilip farklı türlerde ele alınmaktadır (Görsel 2.43).

Görsel 2.43: Zilyetliğin türleri

Asli Zilyetlik – Fer’i Zilyetlik

TMK’nin 974. maddesi “Zilyet, bir sınırlı aynı hak veya bir kişisel hakkın kurulmasını ya da kullanılmasını sağlamak için şeyi başkasına teslim ederse bunların ikisi de zilyet olur. Bir şeyde malik sıfatıyla zilyet olan asli zilyet, diğeri fer’î zilyettir.” açıklamasıyla, bu iki zilyetlik biçimini ayırmaktadır. Örneğin bir eşyayı kiraya vererek şahsi bir hak sağlamak için başkasının denetimine, gözetimine bırakan kişi “malik” sıfatıyla hareket ettiği için **asli zilyet**; eşyayı kiralayan kişi ise **fer’i zilyettir**. Kiracının burada kendisinin fer’i zilyet olduğunu kabul edip bunu bilerek o eşyayı kullanmaya devam etmesi durumunda bir sorun çıkmayacaktır. Fakat kiracı, malikin zilyetliğini inkâr edip kiraladığı eşyanın kendisinin olduğunu iddia etmeye başlarsa malikin asli zilyetliğini kabul etmemiş olacaktır.

Vasitasız (Dolaysız) Zilyetlik – Vasıtalı (Dolaylı) Zilyetlik

Eşya üzerindeki fiilî hâkimiyetini doğrudan kullanan kişilerin zilyetliği **vasitasız zilyetlik** olarak adlandırılır. Eşya üzerindeki fiilî hâkimiyetini bir başkası aracılığı ile kullanan kişilerin zilyetliği ise **dolaylı zilyetlik**dir. Vasıtalı zilyedin, zilyetliği kendisine devretmesi ile birlikte, zilyetliği kullanma imkânına sahip olan kişiye **dolaysız zilyet** denilmektedir. **Dolaylı zilyet**; zilyetliğinde bulunan bir eşyayı sınırlı bir aynı veya şahsi hak kurmak üzere bir başkasına devreden zilyettir. Dolaylı zilyet çoğu zaman malik sıfatına sahiptir. Örneğin bir evin kiracısı evin dolaysız zilyedi olurken evin maliki dolaylı zilyet olmaktadır.

Dolaylı zilyedin eşyayı hâkimiyeti alanında bulundurmaması onun hâkimiyetini sona erdirmez. Dolaylı zilyet, dolaysız zilyet aracılığı ile zilyetliğini korur ve devam ettirir. Örneğin bir evin maliki kiracısı aracılığıyla zilyetliğini devam ettirir. Çünkü ev sahibi zilyetliğini kiracısına devretmekte, onun aracılığıyla fiilî hâkimiyetini kullanmaya devam etmektedir. Dolaysız zilyet, zilyetliğin kendisine dolaylı zilyet tarafından verilen bir hak olduğunu bilir ve ona karşı sorumluluğu olduğunu farkındadır. Dolaysız zilyet, dolaylı zilyet ile aralarındaki hukuki ilişki ortadan kalkınca eşyayı ona geri teslim etmekle yükümlüdür. Örnek olarak verilen kiracı – evin sahibi ilişkisinde, dolaysız zilyet olan kiracı evden çıkarken evi, dolaylı zilyedine, evin sahibine teslim etmekle yükümlüdür.

Tek Zilyetlik – Birlikte Zilyetlik

Tek zilyetlik, bir eşya üzerinde bir tek kişinin yalnız başına zilyet olmasıdır. **Birlikte zilyet** ise bir zilyet üzerinde birden fazla kişinin zilyet olması anlamına gelir. Birlikte zilyetlik ise iki şekilde ele alınmaktadır.

Ortak (Müşterek) Zilyetlik: Bir eşyaya birlikte zilyet olanlardan her birinin, o eşyayı diğerlerinden bağımsız olarak tek başına kullanma yetkisine sahip oldukları zilyetlik türüdür. Örneğin bir apartmanda oturan dört kişi de apartmanın girişinde bulunan bir banka oturabilmekte, bahçedeki gölgelikten beraberce veya tek tek yararlanmaktadır. Bahçede yer alan bu gölgeliği de bankı da her biri, birbirinden bağımsız olarak kullanabilir (Görsel 2.44).

Elbirliği Hâlinde (İştirak Hâlinde) Zilyetlik: Bir eşyaya birlikte zilyet olan kişilerin o eşyayı ancak birlikte kullanabilecekleri zilyetlik türüdür. Örneğin bir para kasasının açılabilmesi için iki anahtar gerekiyorsa ve bu iki anahtarın her biri farklı iki kişide ise ve ancak bu iki kişi de kasayı sadece birlikte açabiliyorsa burada, iştirak hâlinde zilyetlik vardır.

Görsel 2.44: Ortak zilyetlik

Eşya Zilyetliği – Hak Zilyetliği

Her türden eşya üzerindeki zilyetliğe **eşya zilyetliği** denmektedir. Menkul veya gayrimenkul eşyaların hepsinin üzerinde kullanılan zilyetlik bu zilyetlik türü içinde değerlendirilebilir. **Hak zilyetliği** ise herhangi bir eşya üzerinde zilyetlik gerekmez, irtifak hakları üzerinde kurulabilen zilyetliktir.

Kendisi İçin Zilyet - Başkası İçin Zilyet - Emin Sıfatıyla Zilyet

Eşya üzerinde zilyet olan kişinin aynı veya şahsi bir hakka dayanarak zilyetliğini devam ettirmesine **kendisi için zilyetlik** denir. Böyle bir hakkı olmadan eşyayı taşıyıcı, vekil gibi başkaları için elinde bulunduran kişilerin zilyetliğine de **başkası için zilyetlik** denir. Örneğin müvekkiline ait bir dosyayı kendi dolabında saklayan bir avukat, dosyaya başkası için zilyetlik etmektedir.

Bir eşya üzerinde aynı hakkı olan kişinin, kendi rızası ile bu hakkı başka birine devretmesinden sonra, zilyetlik kendisine devredilen kişiye **emin sıfatıyla zilyet** denir. Emin sıfatıyla zilyet olan kişiler de başkası için zilyettir. Örneğin arabası olan birisi arabasını satmak istiyor fakat satış sürecinde yapılacak evrak işleri ile uğraşmak istemiyor. Böyle birinin güvendiği bir aracı şirkete veya bir arkadaşına, arabasının satışını yapması için vekâlet vermesi durumunda, vekâlet verilen kişilere “emin sıfatıyla zilyet” denilmektedir.

Başkası için zilyet olan kişi, eşyanın vasıtasız zilyededir. Ama eşyanın fer’i zilyedi değildir. Çünkü eşya üzerinde aynı veya şahsi hakkı yoktur.

Hakka Dayanan Zilyetlik – Hakka Dayanmayan Zilyetlik

Malikin, rehinli alacaklının, kiracının zilyetliği hakka dayanan zilyetliktir. Kiraladığı bir eşyaya kendinin olduğu iddiasıyla sahip çıkan kiracının “kiracı” sıfatıyla değil “malik” sıfatıyla zilyetliği veya eşyayı çalan hırsızın zilyetliği hakka dayanmayan bir zilyetliktir (Görsel 2.45). Bu ayırım aynı hakların korunmasında önem taşımaktadır. Haksız zilyetlik durumunda, zilyedin kendisinin haksız olduğunu bilip bilmemesine göre, ikinci bir ayırım yapılmaktadır. Eşya üzerinde haksız biçimde zilyetlik iddiasında bulunan kişi, bunu bilmiyorsa onun zilyetliğine **iyiniyetli zilyetlik** denilmektedir. Eğer bu kişi kendisinin iddiasında haksız olduğunun farkındaysa ve bunu bilinçli şekilde yapıyorsa onun zilyetliğine **kötü niyetli zilyetlik** denilmektedir. Böyle bir ayırımın yapılması, zilyedin, eşya üzerinde aynı hak sahiplerine geri verme borcunun kapsamının nasıl belirleneceğini etkilemektedir.

Görsel 2.45: Hakka dayanmayan zilyetlik

SIRA SİZDE

Bir evin sahibi ve kiracısı

Aynı apartmanın otoparkını kullanan kişiler

İşyerine ait bir para kasasını kendi anahtarlarıyla tek başlarına açabilen iki ortak

Bir otelde çalışan, otelde kalanların değerli eşyalarını alıp bu eşyaları kasada saklayan görevli

Yukarıdaki örneklerdeki zilyetlik türlerinin neler olduğunu tespit ederek nedenlerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.7.8. ZİLYETLİĞİN KAZANILMASI VE KAZANMA YOLLARI

Zilyetlik aşağıdaki yöntemlerden biri ile kazanılabilir.

Aslen Kazanma

Bir eşya üzerinde, fiilî hâkimiyet kurmak isteyerek “zilyetlik iradesi” gösteren kimsenin, başka birinin rızası söz konusu olmadan, kendi zilyetlik iradesi ile zilyetlik kazanmasına **aslen kazanma** denir. Bu malın daha önceden başkasının zilyetliğinde bulunup bulunmamasının bir önemi yoktur. Örneğin denizden tutulan balık üzerinde edinilen zilyetlik aslen kazanmaya dayanmaktadır (Görsel 2.46).

Görsel 2.46: Aslen kazanma

Devren Kazanma

Bir kimsenin bir eşyanın zilyetliğini, bir başkasının o eşyayı tamamen bırakması sonucu kazanmasına **devren kazanma** denilmektedir. Örneğin herhangi bir eşyanın başka birinden satın alınarak üzerinde zilyetlik kazanılması zilyetliğin devren kazanılmasıdır.

Tesisen Kazanma

Eşyanın asıl zilyedinin kendisi de zilyet kalacak biçimde, bir başka kişiyi de eşyanın zilyedi olarak kabul etmesi durumunda, ikinci kişi zilyetliği tesisen kazanmış olacaktır. Örneğin bir gayrimenkul eşyanın maliki, eşyasını kiralamak amacıyla bir başkasına vermişse bu durumda, kiracının zilyetliği **tesisen kazanılmış** bir zilyetliktir.

Miras Yoluyla Kazanma

TMK 599. maddesine göre, miras bırakanın geride bıraktığı tüm mallar üzerinde mirasçılar zilyetlik kazanmaktadır. Bu zilyetlik için ne fiilî hâkimiyetleri ne de zilyetlik iradeleri gerekmektedir. Mirasçılar, miras bırakanın ölümüyle birlikte onun zilyetliğindeki malların tümünün zilyedi sayılırlar.

2.7.9. ZİLYETLİĞİN KAYBI

Zilyetlik, zilyedin arzusuyla veya zilyedin arzusu dışında sona erebilir. Kişinin herhangi bir eşya üze-

rindeki zilyetliğini başkasına devretmesi veya eşyaları terk etmesi, zilyedin kendi arzusuyla zilyetliğini kaybetmesi anlamına gelecektir. Çünkü bu durumlarda, zilyedin, kendi arzusuyla, eşya üzerindeki fiilî hâkimiyetinin kalktığı görülmektedir. Burada zilyetlik iradesinin sona ermesinden kaynaklı bir zilyetlik kaybı oluşmaktadır.

Zilyetliğin, zilyedin arzusu dışında sona ermesi durumu ise başka bir kişi eşya üzerinde fiilî hâkimiyet kurduğu ve önceki zilyedin zilyetliğini tanımadığı hâllerde görülmektedir. Eşyanın zilyedinin değişmesi sebebiyle bir önceki zilyedin zilyetliği sona erer. Bu durumda kişilerin eşya üzerindeki fiilî hâkimiyetlerini kaybetmelerinden kaynaklı bir zilyetlik kaybı oluşmaktadır. Fakat TMK'nin 976. maddesine göre, "Fiilî hâkimiyetin geçici nitelikteki sebeplerle kullanılmaması veya kullanma olanağının ortadan kalkması zilyetliği sona erdirmez." Örneğin aracını evinin yan tarafındaki sokağa park etmiş birinin, aracı üzerindeki zilyetliği devam etmektedir.

2.7.10. ZİLYETLİĞİN KORUNMASI

Toplumda huzurun, güvenin ve sosyal hayatın düzgün yürümesinin sağlanması için zilyetliğin korunması özel bir önem arz etmektedir (Görsel 2.47). Bu sebeple eşyalar üzerindeki fiilî hâkimiyetin bir hakka dayanıp dayanmadığı düşünülmeden birincil olarak zilyetlik korunmaktadır. Eğer koruma altına alınmış olan zilyetliğin konusu eşyanın üzerinde, zilyet zaten bir hakka sahip ise hem zilyetliğin korunmasından hem de sahip olduğu hakkına dayanan davalardan yararlanması mümkün olacaktır.

Görsel 2.47: Zilyetliğin korunması

Hukuk düzeninde, her türden zilyetlik ihlaline karşı koruma önlemleri alınmıştır. Zilyetliğin korunmasında, zilyetliği ihlal eden kişi her kim olursa olsun, kusurlu olsa da olmasa da zilyetlik ihlal edilmiş sayılmaktadır. Bu konuyu oldukça önemli bir konu olarak kabul eden hukuk düzeni, bu korumanın iki temel biçimde yapılabileceğini kabul etmektedir.

Zilyedin Kuvvet Kullanma İmkânı

TMK'nin 981. maddesine göre, "Zilyet, her türlü gasp veya saldırıyı kuvvet kullanarak defedebilir. Zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi, taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir. Ancak, zilyet durumun haklı göstermediği derecede kuvvet kullanmaktan kaçınmak zorundadır."

Zilyedin, kendi rızası olmaksızın zilyetliğinin ele geçirilmesini veya eşya üzerinde fiilî hâkimiyetini kullanmasına engel olunmasını her şekilde önleme hakkı mevcuttur. Fakat kanunun verdiği yetki çerçevesinde, zilyetlik ihlal edilirse bu durum zilyetliğe saldırı olarak görülmemektedir. Örneğin belediyenin kaçak yapıları önleme ve yıkım ekiplerinin zilyedin gayrimenkulüne girmesi, zilyetliğin ihlali gibi değerlendirilmemektedir.

Zilyetliğin gaspı ve ona saldırı hâlinde, zilyedin zilyetliğini kuvvet kullanarak engelleme hakkı, gasp ve saldırı fiilleri devam ediyorsa kabul edilmektedir. Aksi durumda, eğer gasp ve saldırı bitmiş ise yani zilyetliği gasp eden kişi eşyayı ele geçirmişse eşyanın, gasp eden kişiden geri alınması söz konusu olur. Bu durumda farklı koşullar ortaya çıkmaktadır ve konu farklı biçimde değerlendirilmektedir.

Zilyedin zilyetliğini korurken kuvvet kullanma hakkı, ister zilyetliğini savunma, ister onu geri alma şeklinde olsun, olayın kendisini haklı göstereceğinden fazla, aşırı kuvvet kullanmaktan kaçınması şartına bağlıdır. Örneğin içinde meyve ağaçları ekili bir bahçenin sahibi, bahçesine meyve koparmaya giren çocukları gördüğü zaman, onların meyveleri almasını istemiyorsa çocukları kovabilir ama onları dövemez ya da yaralayamaz.

Zilyetlik Davaları

Zilyetliğin gaspı veya saldırıya uğraması durumlarında, kuvvet kullanarak zilyetliğini savunamamış veya kuvvet kullanmak istememiş olan kişiler, sonrasında, zilyetliklerini korumak için dava açma yoluna başvurabilirler. Zilyetliği gasp edilmiş kişiler, gasp fiiline karşı “zilyetliğin geri verilmesi davası” ve “tazminat davası” açabilirler. Zilyetliği saldırıya uğramış kişiler ise “saldırımı sona erdirmeye”, “saldırının önlenmesi” veya “tazminat davaları” açabilirler.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

bileşik eşya	zilyetlik	aleniyet
dolaysız zilyedi	dolaylı zilyedi	misli eşya

1. İnsanların eşyalar üzerindeki aynı haklarının tüm toplum tarafından dikkate alınması gerekir. Bu nedenle, diğer insanların özellikle taşınır eşyalar üzerindeki aynı haklarını görmemize yarayan ilk işarettir.
2. Sahibi olduğumuz beş kg şeker ile komşumuzun sahip olduğu beş kg şekeri kolayca değiştirebiliriz. Bu şekilde birbiriyle miktarı belli olmak şartıyla kolayca değiştirilebilen eşyalara denir.
3. Bir taksinin sahibi değil ama şoförü olarak çalışan kişi taksinin iken taksinin sahibi olan kişi olur.
4. Haksız olarak bir eşyanın zilyetliğini elinde bulunduran bir kişiden o eşyayı iyiniyetle satın alan bireylerin kazanımları, eşya çalıntı olmasına rağmen korunmaktadır. Bunun nedeni hukukta kabul edilen, aynı haklarla yakından ilgili olan ilkesidir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

5. Aynı haklarla ilgili aşağıda verilmiş cümlelerden hangisi doğru değildir?
 - A) Aynı hakların kişilere eşya üzerinde en kapsamlı yetkiyi sağlayan türü mülkiyet hakkıdır.
 - B) Aynı hakların sahipleri haklarının ihlal edilmesinin üzerinden 5 yıllık bir süre geçer ise ve bu haklarını geri kazanmak için herhangi bir girişimde bulunmazlarsa haklarını kaybederler.
 - C) Kişilerin aynı haklarını sadece onlara borçlu olan kişiler değil, toplumdaki tüm bireyler ihlal edebilir.
 - D) Eşyalar üzerinde mülkiyet hakkının sahibi kişi dışında başka kişilere kısmi hâkimiyet sağlayan haklara sınırlı aynı haklar denir.
 - E) Aynı haklar insanlara eşyalar üzerinde tam hâkimiyet sağlayan haklardır.
6. “Üç dönümlük bir arazi satın alan bir kişi, bu arazide, toprağın altında bulunan bir değerli taşın mülkiyetini de kazanmış olur. Bu durum satın alınan arazinin hukukta kabul edilen eşya türünün özelliklerinden kaynaklanmaktadır.”

Yukarıda verilen ifadede eşyanın hangi türü anlatılmaktadır?

 - A) Sahipli
 - B) Tüketime tabi olmayan
 - C) Bileşik
 - D) Misli olmayan
 - E) Bölünemeyen

7. Yol kenarında bırakılmış bir masa bulunursa bu masanın zilyetliğinin olmadığı düşünülür. **Yukarıdaki ifadede anlatılan durumda, masanın zilyetliğinin olmamasının nedeni zilyetliğin hangi ögesinin (unsurunun) yokluğudur?**
- A) Zilyetliğin tesisen kazanılması
B) Zilyetliğin aslen kazanılması
C) Dolaylı zilyetlik
D) Dolaysız zilyetlik
E) Zilyetlik iradesi
8. “Hukuk kuralları gereği; pazarda şeftali satan bir pazarcının, kendisinden izin almadan tezgahındaki şeftalilerden birini almak isteyen bir çocuğun o şeftaliyi almasını istemiyorsa ona bağırabilir ama onu dövemez.”
TMK’nin 981. maddesine göre, “Zilyet, her türlü gasp veya saldırıyı kuvvet kullanarak defedebilir. (1) Zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi, taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir. (2) Ancak, zilyet durumun haklı göstermediği derecede kuvvet kullanmaktan kaçınmak zorundadır. (3)”
Pazarda yaşanan olayın anlatıldığı, yukarıdaki paragrafta altı çizili ifadenin, TMK’nin 981. maddesinde geçen, numaralandırılmış hangi cümle veya cümleler ile doğrudan ilgili olduğu söylenebilir?
- A) 1-2
B) 1-2-3
C) 1-3
D) 2
E) 3
9. **Aşağıdakilerden hangisi zilyetliğin kazanılma yollarından biri değildir?**
- A) Devren kazanma
B) Miras yoluyla kazanma
C) Aslen kazanma
D) Vasıtasız kazanma
E) Tesisen kazanma
10. Bir takma dişin, olağan koşullarda, zilyedinin ağzında takılı olması gerekir. Eğer bir pazar yerinde alışveriş yaparken insanlar bir takma diş bulurlarsa bu takma dişin artık zilyetliğinin olmadığını düşünürler. Çünkü zilyedinin onu kaybettiği varsayılır.
Yukarıdaki durumda artık eşyanın zilyetliğinin olmadığı kabul edilme nedeni aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Eşyanın türünün belirli olmaması
B) Aynı hakkın ihlal edilmesi
C) Zilyedinin eşya üzerinde fiilî hâkimiyetinin olmaması
D) Emin sıfatıyla zilyet olmaması
E) Zilyetliğin fer’i zilyetlik olması

5. BÖLÜM

BORÇ, BORCUN İFASI VE SONA ERMESİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Borç denince aklınıza gelen borç türlerini sıralayınız. Arkadaşlarınızla fikirlerinizi paylaşınız.
2. Alacaklı ve borçlu kelimeleri günlük dilde ne anlama gelmektedir? Hukuk dilinde başka anlamları var mıdır? Arkadaşlarınızla tartışınız.

2.8. BORÇ, BORCUN İFASI VE SONA ERMESİ

İki kişi arasında ortaya çıkan bir hukuki ilişkiden doğan yükümlülüklerle **borç**, bu yükümlülüklerin yerine getirilmesine de **borcun ifası** denilmektedir. Bu yükümlülükleri yerine getirmesi gereken kişiye **borçlu**, onun borcunu ifa etmesi gereken kişiye de **alacaklı** denir.

Alacaklının borçludan ifasını talep edeceği bu borç, onun için bir **alacak** hakkı, borçlu için ise bir **yükümlülük** doğurmaktadır. Borç veya alacak, hukuki anlamda **edim** olarak isimlendirilir. Hukuki anlamda edimler üç farklı biçimde ortaya çıkabilir. Edimler bazen bir şeyin verilmesi, bazen bir şeyin “yapılması” bazen de bir şeyin “yapılmaması” şeklinde oluşabilir.

2.8.1. BORÇLAR HUKUKUNUN TANIMI, KONUSU

Borçlar hukuku, bireyler arasındaki borç ilişkilerini düzenleyen bir “özel hukuk” dalıdır. Borçlar hukukunun temel kaynağı, 2012 yılında yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)’dur. TMK’nin 5. maddesine göre, “Borçlar Kanunu’nun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm ‘özel hukuk ilişkilerine’ uygulanır.” Borçlar hukukunun konusu, kişiler arasında kurulan tüm “borç ilişkileri”, bu ilişkilerden doğacak “alacak hakları” ve “borçlardır”.

Borçlar hukukunun konusunu teşkil eden borç ilişkilerinde uygulanan bazı temel ilkeler vardır. Tüm alacaklıları, borçluları ve diğer tarafları etkileyen, borçlar hukukunu diğer hukuk alanlarından ayıran bu ilkeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

İrade Özgürlüğü İlkesi

Borçlar hukukunda, kişilerin kendi özgür istekleri ile kendileri için haklar veya borçlar yaratabilmesidir. İrade özgürlüğü ilkesi; sözleşme özgürlüğü, eşitlik ve şekil serbestisi olarak üç alt başlığı içermektedir.

Sözleşme Özgürlüğü: Borçlar hukuku alanına giren ilişkilerde, kişiler sözleşme yapıp yapmamakta tamamen özgürdür. Eğer bir sözleşme yapacaklarsa bunu kimlerle yapacaklarını veya yapmayacaklarını kendileri seçebilirler. Borçlar hukukunun en önemli ilkelerinden birinin sözleşme özgürlüğü olduğu söylenebilir.

Eşitlik: Borçlar hukukunda, taraflardan hiçbirisi kanun önünde, diğeri karşısında bir üstünlüğe sahip değildir. Sözleşme yapan kişilerin eşitlik ilkelerine dayanarak bu sözleşmeyi özgürce yapmış olmaları aranmaktadır.

Şekil Serbestisi: Borçlar Kanun'unun 12. maddesine göre "Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe hiçbir şekle bağlı değildir." Borçlar hukukunda, borçlu ve alacaklı yapacakları sözleşmeyi sözlü, yazılı veya resmî yazılı şekilde oluşturmakta özgürdür.

Nispilelik İlkesi

Borçlar hukukunda, tüm sözleşmeler, sadece sözleşmenin taraflarını bağlayıcıdır, taraf olmayan diğer kişileri (üçüncü şahısları) etkilemez.

Dürüstlük İlkesi

Sözleşmenin tarafları, sözleşme kurulmadan önce, sözleşmenin kurulması sürecinde ve sözleşme yapıldıktan sonraki süreçte, birbirlerine karşı dürüst hareket etmek zorundadır. Aksine bir durumda, sözleşmeler hukuki olarak sorunlu olacaktır.

Kusurlu Sorumluluk İlkesi

Borç ilişkilerinde, taraflar özgürce sözleşmeler yapabilir. Fakat taraflar yapılan sözleşmeye aykırı davranırsa veya sözleşme olmasa bile herhangi bir kişi haksız fiiliyle karşı tarafa zarar verirse tazminat ile bu haksızlığı gidermesi beklenir. Haksız fiil veya sözleşmeye aykırı davranışta bulunan kişiler, verdikleri zararı karşılarlar. Bu şekilde tazminat sorumluluğunun ortaya çıkması için kişilerin "kusurlu davranış" içine girmiş olmaları gerekir.

Karşılıklılık (İvazlılık) İlkesi

Borçlar hukukunun temel konusu olan sözleşmeler, insanlar arasında karşılıklı borç ilişkileri ortaya çıkarır. Bu ilişkilerdeki tarafların birbirlerine karşı "edimlerini" (yükümlülüklerini) ifa etmeleri gerekir. Örneğin bir satış sözleşmesinde, satıcı sattığı eşyayı teslim etmekle alıcı buna karşılık gelen bedeli ödemekle yükümlüdür.

Borçlunun İkametinde İfa İlkesi

Borçlar Kanunu'nun 89. maddesine göre, borcun ifa yerini, taraflar kendi iradeleriyle belirleyebilir. Fakat aksine bir anlaşma yok ise "Para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde, parça borçları, sözleşmenin kurulduğu sıradaki borç konusunun bulunduğu yerde, bunların dışındaki bütün borçlar, doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde ifa edilir."

Kişilerin Aleyhine Borç İlişkisi Kurulamaması İlkesi

Borçlar hukukunda kişilerin özgür iradelerine önem verilmektedir. Sözleşmelerin tarafları dışındaki üçüncü kişilere, kendi özgür irade açıklamaları olmadan hiçbir borcun yükümlülüğü verilemez. Diğer kişiler, alacaklının ve borçlunun kendi aralarında yapacakları hiçbir sözleşme ile borcun sorumlusu sayılamazlar.

2.8.2. BORÇ KAVRAMI

Borç kavramı genel olarak “Alacaklının borçludan istemeye yetkili olduğu, borçlunun da yerine getirmek zorunda olduğu bir **davranış** biçimi veya bir **davranıştan kaçınma** biçimidir.” Bir satış sözleşmesi sonucunda, satıcının satılan malın mülkiyetini “alıcıya devretmesi” gerekir. Haksız fiili işlemiş olan bir kişinin haksız fiili nedeniyle zarar gören kişiye “tazminat ödemesi” gerekir. Sebepsiz zenginleşme durumunda, zenginleşen tarafın karşı tarafa, sebepsiz zenginleşme unsurlarını “iade etmesi” gerekir. Bu üç yükümlülüğe **borç** denir. Bu borçların ortaya çıkma sebebi olan “satış sözleşmesi”, “haksız fiil” ve “sebepsiz zenginleşme” olaylarından dolayı kişiler arasında doğacak ilişkiye, hukukta borç ilişkisi denir.

Borçların ve borçların ediminin nitelikleri şunlardır:

- Hukuken korunan bir menfaate dayanması
- İmkânsız olmaması
- Kanunun emredici hükümlerine aykırı olmaması
- Ahlaka aykırı olmaması
- Kişilik haklarına aykırı olmaması
- Belli ya da belirlenebilir nitelikte olması

Taraflar arasında geçerli sayılacak bir borcun oluşabilmesi için hukuken kabul edilebilir sebeplerin bulunması gerekir. Türk hukukunda kabul edilen borç sebepleri aşağıda sıralanmıştır.

Sözleşmeler

İki tarafın karşılıklı ve birbirine uygun “özgür iradeleriyle” yaptığı sözleşmeler borç kaynağıdır. “İfa borcu”, bu şekilde kurulmuş geçerli sözleşmelerden doğar (Görsel 2.48).

Görsel 2.48: Sözleşmeler

Haksız Fiiller

Kişilerin hukuka aykırı biçimde, başkalarına verdikleri zararlardan dolayı ortaya çıkan borçlara tazminat borcu denilir. Haksız fiilleri işleyen kişiler, bu fiilleri sebebiyle zarara uğrattıkları kişilere (karşı tarafa), bu borçlarını ödemekle yükümlüdür.

Sebepsiz Zenginleşmeler

Kişilerin malvarlığının sebepsiz yere azalması (başka kişiler tarafından azaltılması) veya bir malın mülkiyetinin geçerli bir sebep olmaksızın değişmesi **sebepsiz zenginleşme**dir. Burada önemli olan nokta, sebepsiz zenginleşmeden bahsedilebilmesi için zenginleşmenin hukuka uygun olmamasıdır. Hukukta, sebepsiz zenginleşme de borcun nedenlerinden biridir. Sebepsiz zenginleşen kimse, yani geçerli bir hukuki dayanak olmaksızın başkasının mal varlığını eksilterek kendi mal varlığını arttıran kişi, bu mal varlığını “iade borcu” altına girmektedir.

Kanunlardan Doğan Borçlar

Borçların doğmasına sebep olan diğer sebepler dışında, kanunun öngördüğü bir mükellefiyetten dolayı ortaya çıkan borçlar bu grupta yer alır. Örneğin boşanan çiftlerden eğer bir taraf maddi zorluk ve yoksulluk ile yüz yüze kalacak ise diğer tarafın bu eşe ödeyeceği nafaka, kanundan doğan bir borçtur. Evlilik bittikten sonra, iki eş arasında, sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme gibi borç doğuran sebepler olmasa da nafaka borcu kanunda öngörülmektedir.

2.8.3. BORÇ VE BORÇ İLİŞKİSİ ARASINDAKİ FARKLAR

Borç ilişkisi, geniş anlamıyla “borçların ortaya çıkmasına” dayanan ve borcun ifasının tamamlanmasına kadar devam eden hukuki bir süreci ifade etmektedir. Borç ilişkilerinde, alacaklı ve borçlunun yerine getirmekle yükümlü olduğu “borcun konusu olan davranış biçimine” **edim** denir.

Borçlar hukukunun düzenlediği borç ilişkileri, iki veya daha çok kişi arasında kurulur. Bu kişilerden birine, diğer kişi veya kişilerden belirli bir “edimi” isteme yetkisi veren, diğer kişiyi veya kişileri de böyle bir edimi yerine getirmekle sorumlu kılan hukuki bir ilişkidir. Bu ilişkinin taraflarından alacaklıya karşı belirli bir “edim” borcu altına giren kişiye **borçlu**, borçludan belirli bir borcu isteme hakkına sahip olan kişiye de **alacaklı** denilir. Borç ilişkisi, borçlu için hukuki bir “yükümlülüğü”, alacaklı için de bir “alacak hakkını” içerir. Alacaklı ve borçlu arasındaki borç ilişkilerinin temel konusu borçtur. Kişilerin borcun edimini ifa etmemeleri, kendilerine hukuki müeyyideler (yaptırımlar) uygulanmasına yol açar.

Borç ile borç ilişkisi arasındaki farklar kısaca aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır.

- Borç, borç ilişkisinin başlangıcı ile aynı anda doğabileceği gibi farklı zamanlarda da doğabilir. Örneğin elden peşin ödemesi yapılan satışlarda borç, borç ilişkisi ile aynı anda doğmaktadır. Kira sözleşmelerinde ise borç, borç ilişkisinden sonra, kiracının kira parasını ödeyeceği zaman ortaya çıkmaktadır.
- Borcun başka kişilere devri mümkündür fakat borç ilişkisi, ilişkinin tarafları arasında hüküm ifade eder ve başka kişilere devredilmez.
- Borç tek bir edimi ifade ederken borç ilişkisi birden çok alacağı veya edimi kapsayabilir.

2.8.4. BORÇ İLİŞKİSİNİN ÖGELERİ

Borç ilişkileri alacaklı, borçlu ve edimden oluşur.

Alacaklı: Bir borç ilişkisinde karşısındaki kişi veya kişilerden edimin yerine getirilmesini talep etme hakkına sahip olan taraftır.

Borçlu: Alacaklı tarafa edimi yerine getirme yükümlülüğü olan taraftır.

Edim: Borç ilişkilerinde, tarafların yerine getirmekle yükümlü olduğu davranış biçimidir.

Borç ilişkisinin ögeleri birbirleriyle karşılıklı ilişki ve bağlılık içindedir ve bu ilişkiler kurulduğu andan itibaren beraberinde, alacaklı ve borçlu için bazı haklar ve yükümlülükler getirmektedir. Bu yükümlülükler aşağıda sıralanmıştır.

Asli Hak: Bir borç ilişkisinde elde edilmek istenen en temel amaçtır ve borç ilişkisi doğuran bir sözleşmenin ana ögesidir. Örneğin bir satıcının sattığı malın karşılığında alacağı para onun asli hakkıdır (Görsel 2.49).

Fer’i Hak: Bu haklar asli hakkı tamamlayan, genişleten, onların ifa edilmesini garanti altına alan haklardır. Fer’i haklar asli haklardan bağımsız olarak kurulmaz. Örneğin bir borçlunun, satın aldığı ürünün ödemesini satıcıya zamanında yapmazsa bir miktar faiz ödemesi gerektiği sözleşmede belirtilmiş olabilir.

Görsel 2.49: Borç ilişkisinde asli hak

Bu durumda ödemenin gecikmesi nedeniyle satıcının alacağı para onun fer'i hakkıdır.

Tali Hak: Asli ve fer'i haklar, bir borç ilişkisinde birincil haklar olarak doğabilir. Fakat tali haklar bu haklardan dolayı ikincil haklar olarak doğar. Bu haklar borç ilişkisini oluşturan temel haklardan değil, ilişkinin tarafları açısından ikincil haklardır. Örneğin sattığı malın parasını da faizini de zamanı geçtiği hâlde ödemeyen borçludan, alacaklının malını geri istemesi bu türden bir hakktır.

Asli Edim Yükümlülüğü: Bir borç ilişkisinin ana konusunu içeren edimlerdir. Örneğin bir evin kiralanmasından

doğan borç ilişkisinde, ev sahibi için evin kullanımını kiracıya vermek; kiracı için ise kira bedelini zamanında ödemek, asli edim yükümlülüğüdür.

Yan Edim Yükümlülüğü: Bu tür yükümlülükler borç ilişkisinin asli edimine yapılan ek koşulları kapsar. Tarafların asli edimi kararlaştırmış olmasına rağmen, bununla yetinmeyip başka koşulların yapılmasına da karar vermeleriyle ortaya çıkar. Örneğin taraflar, satıcının bir malı satmasından sonra, bu malın borçlunun evine kadar nakliyesi sırasında oluşabilecek hasarları, satıcının ödeyeceğine karar verebilirler. Bu durumda taşıma sırasında malda oluşacak hasarlara karşı yapılacak sigortanın parasını ödemek, satıcının yan edim yükümlülüğüdür.

2.8.5. BERCUN TARAFLARI

Borcun tarafları, edimi yerine getirmekle yükümlü olan “borçlu” ve kendisinin lehine olarak edimde bulunulacak olan “alacaklı” kişilerden oluşur. Sözleşmelerde her iki taraf da karşılıklı olarak hem alacaklı hem de borçlu konumundadır. Örneğin bir satış sözleşmesinde satıcı, alıcıdan, sattığı malın bedelini isteme hakkına sahipken alıcı da satın aldığı malı ondan isteme hakkına sahiptir. Aynı şekilde, satıcının sattığı bir malı teslim etme borcu, alıcının da satın aldığı malın bedelini ödeme yükümlülüğü vardır.

DİKKAT

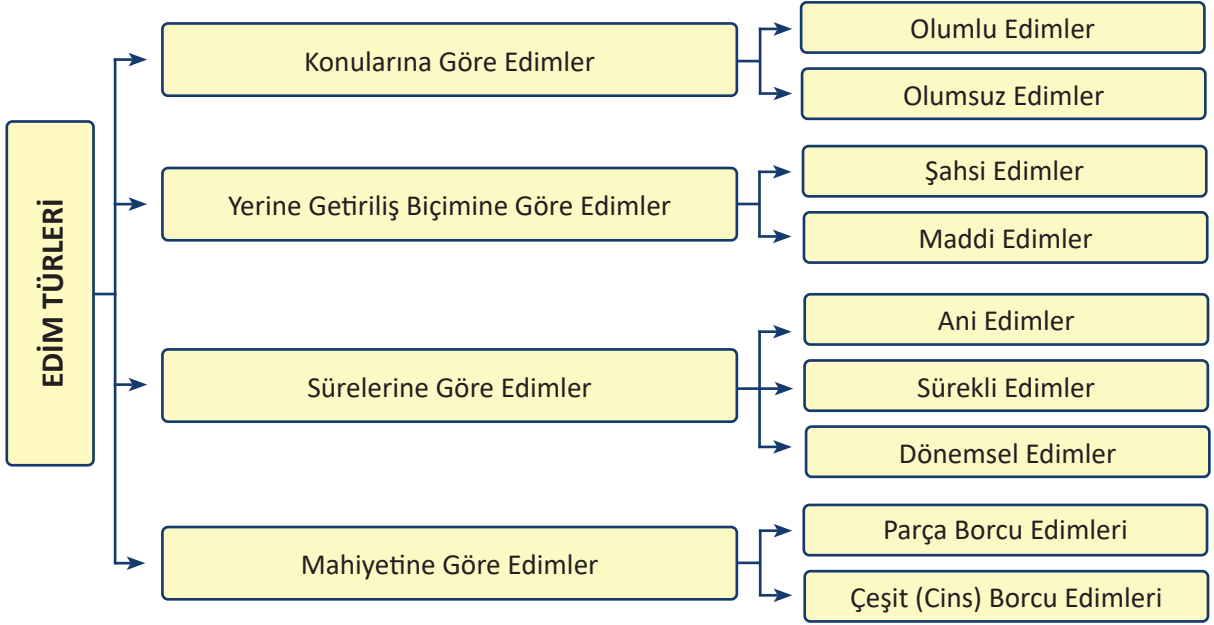
Aralarında geçen bir konuşma ile sözlü olarak Berkant ve arkadaşı Cemre bir sözleşme yapmıştır. Berkant Cemre'den 2.000 TL karşılığında cep telefonunu satın almıştır. Aralarındaki konuşmada, Berkant arkadaşına bir ay sonra bu parayı kendisine onun evine gelip ödeyeceğini söylemiştir. Borç ve borç ilişkisi kavramları açısından değerlendirmek gerekirse

- Cemre **alacaklı**, Berkant **borçlu** olarak borç ilişkisinin taraflarıdır.
- Berkant'ın ödemesi gereken 2000 TL para, **borçtur** (Borçlunun borcu, alacaklının alacağıdır.).
- Cep telefonunun bedeli 2000 TL paranın ödenmesi, **edimin ifasıdır**.
- Berkant ve Cemre'nin arasında, karşılıklı irade beyanına dayanan satış sözleşmesi **borcun kaynağıdır**.

Berkant ve Cemre'nin aralarında sözleşmenin kurulacağı zamandan başlayan, iki tarafın irade beyanıyla sözleşmenin kurulmasıyla devam eden, borcun ödeme yerinde, doğru zamanda, sözleşmede öngörüldüğü şekilde yapılması kapsayan tüm süreç ise **borç ilişkisidir**.

2.8.6. BORÇ İLİŞKİSİNİN KONUSU: EDİM

Edimler çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılabilir (Görsel 2.50).

Görsel 2.50: Edim türleri

Konularına Göre Edimler

Konularına göre edimler olumlu edimler ve olumsuz edimler olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Olumlu - Olumsuz Edimler

Edim, borçlunun bir işi gerçekleştirmesi veya bir şeyi alacaklıya vermesi şeklinde ise bu edim olumlu edimdir (Görsel 2.51). Olumsuz edimler ise “yapmamak”, “vermemek” biçiminde kararlaştırılmış edimlerdir. Örneğin bir satış sözleşmesiyle, satıcının sattığı malı “teslim etmesi” olumlu bir edimdir. Bir evi veya işyerini kiralayan kiracının, orada, gece herkesin uyuduğu geç saatlerde “yüksek sesle müzik dinlememesi” olumsuz bir edimdir.

Görsel 2.51: Aracın, satıcı tarafından alıcıya teslim edilmesi

Yerine Getiriliş Biçimine Göre Edimler

Yerine getiriliş biçimlerine göre edimler şahsi edimler ve maddi edimler olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Şahsi - Maddi Edimler

Şahsi edimler, tarafların kendi emek, zihin veya bedenleri ile ifa edeceği edimlerdir. Eğer edim malvarlığı ile ifa edilirse bu maddi bir edimdir. Örneğin bir kitap yazmak üzere yayıneviyle anlaşma yapan yazarın, “kitabı kendi emeğiyle yazıp yayınevine teslim etmesi” şahsi bir edimdir. Bir buzdolabı satın alan şahsın, satıcıya “buzdolabının parasını ödemesi” ise maddi bir edimdir. Bu ayırmada önemli olan

nokta şudur ki şahsi edimi, sadece bu edimi yerine getirmekle yükümlü olan “borç ilişkisinin tarafı kişi” ifa edebilir. Maddi edimi ise eğer isterlerse “diğer şahıslar da” yükümlü kişi adına ifa edebilir. Örneğin yayıneviyle anlaşan yazar yerine başka birinin gidip kitap yazması mümkün değilken buzdolabı satın almış kişinin yerine, kardeşi gidip ödeme yapabilir.

Sürelerine Göre Edimler

Edimler sürelerine göre edimler ani edimler ve dönemsel edimler olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Ani - Sürekli - Dönemsel Edimler

Borçlunun bir defada yerine getirdiği edime ani edim denir. Alacaklının bu edimin tek seferde ifa edilmesinden, amaçladığı kazancı sağladığı görülür. Örneğin ekmeğin parasının ödenmesidir (Görsel 2.52). Sürekli edim, borçlunun belli bir süre boyunca devamlı olarak ifa etmesi gereken edimdir. Örneğin kiraya verilmiş bir evin kiracısının, aralarındaki borç ilişkisi devam ettiği müddetçe, ev sahibine her ay kira parasını ödemesi sürekli bir edimdir. Borçlunun belli bir zaman içinde periyodik aralıklarla edimini tekrarlayarak tamamlaması ise dönemsel bir edimdir. Örneğin taksitle çamaşır makinesi satın almış bir kişinin altı ay boyunca her ayın ilk haftası, satıcıya ödeme yapması dönemsel bir edimdir.

Görsel 2.52: Alıcı ve satıcı

Mahiyetine Göre Edimler

Edimler mahiyetlerine göre edimler parça borcu ve çeşit (cins) borcu edimler olarak iki gruba ayrılmaktadır.

Parça Borcu- Çeşit (Cins) Borcu Edimleri

Borç ilişkisinin tarafları, borcun konusunu “ferden belirlemişlerse” (belirli bir eşyanın özelliklerini belirtilerek somutlaştırmış ve o eşyanın teslimine karar vermişlerse) bu borç **parça borcudur**. Borcun konusunu, sadece cinsini belirterek kararlaştırmışlarsa bu borç **çeşit borcudur**. Örneğin taraflar bir arabanın satışı konusunda anlaşmış, aracın markasını, modelini, rengini belirlemişlerse bu durumda edim parça borcu edimidir. Taraflar beş adet ekmeğin satışı konusunda sözleşme yapmışlarsa bu durumda edim, çeşit borcu edimidir.

2.8.7. BORCUN YAPTIRIMI

Girdiği borç ilişkisinde hukuka aykırı davranışlar sergileyen kişilerin başkalarına zarar vereceğini öngören hukuk sistemi, bu kişileri verdiği zararı tazmin etmekle (karşılama) yükümlü tutmaktadır. Buna **borcun yaptırımı** veya borcun sorumluluğu denir. Borcunu yerine getirmeyen borçlu, alacaklının uğrayacağı zararı karşılamakla yükümlüdür. Borçlunun malvarlığının tümü, borcunun teminatı olarak kabul edilmektedir. Eğer alacaklıya borcunu ifa etmezse kendi malvarlığından alacaklının hakkını karşılamaya mecbur tutulur. Alacaklı taraf, uğradığı zararı, devletin icra kurumlarına başvurarak borçlunun malvarlığından tahsil etme hakkına sahiptir.

Hukuki açıdan, borçların yaptırımı borçlunun “sınırsız” (bütün malvarlığıyla) sorumluluğuna dayanmaktadır. Fakat, bazı durumlarda borçlunun sorumluluğu ve uğrayacağı yaptırımlar sınırlandırılmıştır. Bor-

cun yaptırımı ve borçlunun sorumluluğu şu iki biçimde sınırlandırılır: sadece belli bir mal veya mallar ile sorumluluk, sadece belirli bir miktar ile sorumluluk.

2.8.8. BORÇ İLİŞKİSİNİN SONA ERMESİ

Borç ilişkisinin sona ermesi, taraflar arasında bir borcun, bir edimin yerine getirilmesi veya borçlunun ve alacaklının yükümlülüklerinin hukuken ortadan kalkmasıyla gerçekleşir. Örneğin bir evin kiracısı, evi kullandığı ayların kira bedelini ev sahibine ödemiş ve artık evden ayrılmışsa iki taraf arasındaki borç ilişkisi sona erer. Asli borçlara dayanan borç ilişkilerinin, asli borçların ifa edilmesiyle veya başka nedenlerle sona erdiği durumlarda, asli borca bağlı tüm fer'i borçlara dayanan borç ilişkileri de sona erer. Borcu sona erdiren hâller aşağıda sıralanmıştır.

İbra

Borç ilişkisinin taraflarının (alacaklıyla borçlunun) karşılıklı anlaşmaya vararak borcu sona erdirmelerine ibra denir. İbra sözleşmelerinde bir şekil zorunluluğu yoktur. Tarafların karşılıklı iradesi yeterlidir. TBK'nin 132. maddesine göre, "Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir."

Yenileme (Tecdit)

Yeni bir borçla eski bir borç sona erdirilebilir. Fakat tarafların bu konuda açık iradeleri olmalıdır.

Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi

Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer.

İfa İmkânsızlığı

Borcun ifasının artık borçlu tarafından yerine getirilmesinin imkânsız olması hâlinde borç sona erer.

Takas

Tarafların ikisinin de aynı cinsten alacağı mevcutsa bir tarafın irade beyanı ile az olan alacak oranında borcun sona ermesidir. Para ödemesine dayanan borçlar, takas için en uygun borçlardır. Çünkü "aynı cinsten borç" olarak para borçlarının takası daha kolaydır.

Zamanaşımı

Borçların üzerinden ne kadar süre geçerse geçsin, borç ilişkileri sona ermemektedir. Fakat borcun son ödeme zamanının üzerinden belli bir süre geçerse borçlunun, borcunu ifa etmeme hakkı ortaya çıkmaktadır. Borçluyu, borcunu ödemekten kurtaran bu hak, bir defa hakkıdır. Borçlar için zamanaşımı süresi on yıl olarak kabul edilmektedir. Fakat TBK'nin 147. maddesi, "kira, anapara faizi, ücret, ortaklık sözleşmesinden doğan alacaklar" gibi bazı borçları beş yıllık zamanaşımı süresine bağlamıştır.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

ibra	irade özgürlüğü ilkesi	yan edim
asli edim	borç ilişkileri	borçları

1. Borç ilişkisine giren kişiler kanun önünde birbirleri karşısında herhangi bir üstünlüğe sahip olmadıkları için gereği, sözleşmelerini istedikleri kişilerle yapma veya yapmama hakları vardır.
2. İnsanlar başka kişilere devredebilirler ama sadece tarafları arasında geçerlidir ve başka kişilere devredilmez.
3. Bir müşterinin, satıcının nakliye ve montajını kendisinin yapacağını kabul etmesi şartıyla bir buzdolabı satın alması durumunda, buzdolabının nakliye ve montajı için gerekli masrafları ödemek, satıcının yükümlülüğüdür.
4. İnsanların sözleşmelerinde uygulamak zorunda olduğu belirlenmiş bir kural yoktur. İki tarafın borcu sona erdirmek için göstereceği karşılıklı irade yeterlidir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

5. **Borçlarda bulunması gereken özelliklerle ilgili aşağıdaki cümlelerden hangisi yanlıştır?**
 - A) Borçlar hukuken korunan bir menfaate dayanmalıdır.
 - B) Kanunun emredici hükümlerine uygun olmalıdır.
 - C) Genel toplum ve ahlak kurallarına uygun olmalıdır.
 - D) Belli ya da belirlenebilir olmalıdır.
 - E) Kişilik haklarına aykırı olmalıdır.
6. "Bir otomobil satışından doğan borç ilişkisinde, otomobili satın alan kişi için satıcıya aracın parasını ödemek, satıcı için ise zamanında ve sözleşmenin şartlarına uygun biçimde otomobili alıcıya teslim etmek..."
Yukarıda borç ilişkisinin hangi ögesi anlatılmaktadır?
 - A) Borçlu
 - B) Haksız Fiil
 - C) Alacaklı
 - D) Sebepsiz zenginleşme
 - E) Edim

7. Seda ile Mert'in boşanma davası sonunda iki çocuğun, annelerinde kalmasına karar verilmiştir. Fakat çocukların eğitim masraflarını karşılamakta Seda'nın yetersiz kalacağını öngören mahkeme, Mert'in her ay ona bir miktar nafaka ödemesine hükmetmiştir.

Anlatılan olayda mahkemenin kararı borçlar hukukunda kabul edilen borç sebeplerinin hangi türüne dayanmaktadır?

- A) Haksız fiiller
B) Sebepsiz zenginleşme
C) Sözlü anlaşmalar
D) Kanunlardan doğan borçlar
E) Yazılı anlaşmalar

8. Evinin tadilatını yaptırmaya karar veren Aylin, duvar ustası Ayhan ile bir sözleşme yapmıştır. Bir ay içinde tamamlanmasına karar verdikleri tadilat işini, Ayhan'ın kendi emeğiyle yapması, onun bu borç ilişkisindeki edim yükümlülüğüdür.

Anlatılan olayda Ayhan'ın yerine getirmekle yükümlü olduğu edim hangi türden bir edimdir?

- A) Parça borcu edimi
B) Çeşit (cins) borcu edimi
C) Maddi edim
D) Şahsi edim
E) Dönemsel edim

9. Aysun, satıcıdan aldığı cep telefonunun ödemesini yapmıştır. Fakat telefon kendi evine geldiği zaman telefonu kargo şirketinden teslim almamış, satıcıya iade etmiştir. Satıcıyla bu konuda görüşmüş, ona, cep telefonunu satın almaktan vazgeçtiğini çünkü telefonun camının kırık olduğunu söylemiştir. Satıcı, Aysun'a, telefonu kendisinin sağlam şekilde kargoya teslim ettiğini, dolayısıyla para iadesi yapması gerekmediğini iddia etmiştir. Satıcı telefonun nakliyesi sırasında oluşabilecek hasarlarla ilgili yükümlülüğün alıcıya, Aysun ise bu yükümlülüğün satıcıya ait bir yükümlülük olduğunu iddia etmiştir. Aralarında bu konuyla ilgili anlaşmazlık çıkmıştır.

Anlatılan olayda, taraflar borç ilişkisinin hangi ögesi konusunda anlaşmazlığa düşmüştür?

- A) Asli edim yükümlülüğü
B) Alacaklı
C) Yan edim yükümlülüğü
D) Borçlu
E) Asli hak

10. 25 yaşında, bir üniversite öğrencisi olan İlkay satın aldığı bir motosikletin parasını vadesi geldiği hâlde ödememiştir. Motosiklet satıcısı, İlkay'ın abisini aramış ve ondan bu borcu ödemesini istemiştir. İlkay'ın abisi Kürşat, satıcıya, aralarında böyle bir alışverişin veya böyle bir sözleşmenin olmadığını, kardeşi ile yaptığı bir sözleşmenin sadece kardeşini bağladığını söylemiştir. Konuşmanın sonunda, sözleşmelerde taraf olmayan diğer kişilerin (üçüncü şahısların) sorumlu tutulamayacağını vurgulamıştır.

Yukarıdaki olayda borçlar hukukunda ve borç ilişkilerinde geçerli olan hangi ilke anlatılmaktadır?

- A) Dürüstlük
B) Karşılıklılık (İvazlılık)
C) Sözleşme özgürlüğü
D) Nispilelik
E) Kusurlu sorumluluk

2. ÖZ DEĞERLENDİRME

“Medeni Hukuk” öğrenme birimi sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlamak için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için aşağıdaki formda “Evet” ve “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa öğrenme birimini tekrar gözden geçirmelisiniz.

ÖLÇÜTLER	DERECELENDİRME	
	EVET	HAYIR
Medeni hukukun kaynaklarını sıralarım.		
Dürüstlük kuralını ve bu kuralın uygulama alanını açıklarım.		
Örnek olaylardan yola çıkarak bu olaylarda hakkın nasıl kötüye kullanıldığını açıklarım.		
Kişi ve kişilik kavramlarını açıklarım.		
Gerçek ve tüzel kişiler arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri açıklarım.		
Gerçek ve tüzel kişiliklerin hangi hâllerde sona erdiğini açıklarım.		
Akrabalık bağlarıyla ilgili örneklerden yola çıkarak hısımlık türlerini açıklarım.		
Kişiliğin korunmasında açılacak dava çeşitlerini sıralarım.		
Yerleşim yeri ve çeşitleri ile yerleşim yerine hâkim olan ilkeleri açıklarım.		
Nişanlılığı sona erdiren hâlleri sıralarım.		
Evlenmenin koşullarını açıklarım.		
Aynı haklara egemen olan ilkeleri sıralarım.		
Zilyetliğin öğelerini açıklar, kazanılma yollarını bilirim.		
Zilyetliğin türlerini açıklarım.		
Borç ve borcun ifası kavramlarını açıklarım.		
Borç ilişkisini sona erdiren hâlleri açıklarım.		

A

Aşağıdaki cümlelerin başında verilmiş boşluklara, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. () Hâkim her somut olayda tarafların haklarını kullanırken ne kadar dürüst davranıp davranmadığını kendiliğinden göz önüne almak durumundadır.
2. () İnsanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşit değillerdir.
3. () Hukuken kişilik, reşit olma ve ayırt etme gücüne sahip olmakla başlar.
4. () Ana karnındaki cenin hak sahibidir.
5. () Evlilik kişiyi ergin kılar.
6. () Hâkimin kanun koyucunun kural koyarken neyi amaçladığını değerlendirmesine amaçsal yorum denir.
7. () TMK tek tek sıraladığı aynı hak türleri dışında başka bir aynı hak türünü kabul etmemektedir. Bunun sebebi aynı hakların kurulmasında geçerli olan "aleniyet ilkesi"dir.
8. () Bir satış sözleşmesi sonrasında, bir aracın satıcısının satılan aracın mülkiyetini alıcıya devretmesi aralarındaki sözleşmeden doğan borç ilişkisinin yaptırımıdır.

B

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

öz adı ve soyadı	insanlar	mirasçılıkta	sınırlı	başkası
kamu	Türk Medeni Kanunu	içtihat	erginlik	sebebsiz zenginleşme

9. medeni hukukun en önemli kaynağıdır.
10. Hâkimin bir uyuşmazlığı çözerken yararlandığı yargı kararlarına denir.
11. Hukukta gerçek kişi kavramı ile kastedilenin olarak anlaşılması gerekir.
12. Medeni Kanun'a göre için aranan ölçüt 18 yaştır.
13. Soyadı Kanunu'na göre kişiler, imzalarda kullanmalıdır.
14. Kişilik haklarında sayı ilkesi geçerlidir.
15. Tüm halkın kullanımına açık olan alanlar, özel mülkiyet ve alışveriş konusu yapılamayan mallarıdır.
16. Eşyaların sahibi kendisi olmadığı halde otele gelen müşterilerin eşyalarını alıp bu eşyalara bir müddet göz kulak olduğu için bir otelin resepsiyon görevlisi için zilyettir.
17. zilyetlik, kişilerin iradesi ile değil, kanundan doğan bir zorunluluktan dolayı elde edilir.

C

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

18. Kişiliğin başlangıcı ve sonlanması ile ilgili olarak söylenenlerden hangisi doğrudur?

- A) Kişilik ana rahmine düşmekle başlar.
- B) Ana rahmindeki ceninin fiil ehliyeti vardır.
- C) Kişiden 5 yıl boyunca hiçbir haber alınamaması durumunda kişi gaip sayılır.
- D) Kişilik sadece ölümle son bulur.
- E) Mahkeme bir kişinin gaipliğine karar verirse onun kişiliği sona erer.

19. Aşağıdakilerden hangisi kısıtlılık sebebi değildir?

- A) Trafik kurallarına uymamak
- B) Savurganlık
- C) Alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı
- D) Kötü yaşama tarzı, kötü yönetim
- E) Kişinin kendi isteği

20. Gerçek adı Faruk Nafiz Çamlıbel olan öğretmen, aynı zamanda bir kitap yazarı ve şairdir. Bazı şiirlerinde "Çamdeviren" ve "Deli Ozan" gibi farklı isimler de kullanmıştır.

Buna göre, Faruk Nafiz Çamlıbel'in bazı şiirlerinde kullandığı bu farklı isimlerin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öz ad
- B) Lakap
- C) Mahlas
- D) Unvan adı
- E) Ön ad

21. Aşağıda verilen tüzel kişiliklerden hangisi kamu hukuku tüzel kişileri arasında yer alır?

- A) Dernekler
- B) Kooperatifler
- C) Sendikalar
- D) Siyasi partiler
- E) Kamu kurumları

22. Aşağıdakilerden hangisi özel hukukun dalı değildir?

- A) Ticaret hukuku
- B) İş hukuku
- C) Anayasa hukuku
- D) Fikir ve sanat eserleri hukuku
- E) Medeni hukuk

23. Aşağıdakilerden hangisi Medeni Kanun'da düzenlenmiş bir konu değildir?

- A) Nişanlanma
- B) Miras
- C) Mülkiyet
- D) Adın korunması
- E) TBMM'nin görevleri

24. Yeni bir ev satın alan Sezgin, evin parasını satıcıya ödemiş ama bir hafta sonra eşyalarını yerleştirmek için eve gittiği zaman evin iki odasının kapılarının söküldüğünü görmüştür. Sezgin satıcıyı aramış ve neden kapıların söküldüğünü ona sormuştur. Satıcı kendisinin de yeni bir ev aldığını, sattığı evin kapılarını da yeni aldığı bu eve takmak için götürdüğünü belirtmiştir. Sezgin böyle bir durumu kabul etmesinin mümkün olmadığını söylemiştir. Satıcıya, kapıların evden söküldüğü zaman fiziksel olarak varlığını korusa da bunların hukuki yönden evden ayrı eşyalar olarak düşünülemeyeceğini ve kendisinin mülkiyet hakkının evin bütünü üzerinde geçerli olduğunu anlatmıştır. "Evin kapıları, pencereleri, duvarları ayrı ayrı satılamaz. Evi satın alan kişi bunların hepsinin mülkiyetini kazanmış olur." diye açıklama yapmıştır.

Yukarıdaki paragrafta eşyanın hangi türü anlatılmaktadır?

- A) Tüketime tabi olmayan
- B) Sahipli
- C) Misli olmayan
- D) Bileşik
- E) Bölünemeyen

25. Aşağıdakilerden hangisi hâkimin karar verirken faydalandığı mahkeme kararlarına verilen diğer addır?

- A) Doktrin
- B) İçtihat
- C) Öğreti
- D) Örf âdet
- E) Kıyas

26. Borç ilişkisinin taraflarının karşılıklı anlaşmaya vararak borcu sona erdirmeleridir. Bu sözleşmelerde bir şekil zorunluluğu yoktur. Borcun tarafların karşılıklı olarak irade beyan etmeleri yeterlidir.

Yukarıdaki paragrafta borç ilişkisini sona erdiren hâllerden hangisi anlatılmaktadır?

- A) Takas
- B) İfanın imkânsızlaşması
- C) Tecdid
- D) İbra
- E) Zamanaşımı

3. MEDENİ USUL HUKUKU

Neler Öğreneceksiniz?

1. Medeni usul hukukunun temel kavramlarını öğrenecek, bu kavramların hukukta ve günlük hayatta ne ifade ettiğini ayırt edebilmeyi
2. Mahkemelerin görev ve yetkileri, dava tarafları, dava aşamaları ve türleri öğrenebilmeyi
3. Davanın dilekçeler teatisi ve tahkikat aşamaları öğrenilecek, bu aşamalarda hazırlanan dilekçelerin ve tutanakların unsurları hakkında bilgi sahibi olabilmeyi
4. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükümleri, ispat hukuku, kanun yolları ve geçici hukuki koruma tedbirleri öğrenebilmeyi

3.

ÖĞRENME BİRİMİ

Temel Kavramlar

1. Medeni usul hukuku
2. İlk derece mahkemeler
3. Davanın aşamaları
4. Dilekçeler teatisi
5. Ön inceleme
6. Tahkikat
7. Kanun yolları

1. BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKU

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. “Usul esastan önce gelir.” ilkesini arkadaşlarınızla tartışınız.
2. “Hâkim; hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn olmalıdır.” sözünü günümüz Türkçesine uyarlayınız.
3. Sulh Hukuk Mahkemeleri ve Asliye Hukuk Mahkemeleri arasındaki farklar nelerdir? Araştırıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1. MEDENİ USUL HUKUKUNUN KONUSU, AMACI VE KAYNAKLARI

Yargı, devletin yasama ve yürütme organından bağımsızlaşmış mahkemelerden oluşan, hukuki uyuşmazlıkları çözen bir devlet organıdır. Anayasaya göre yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır. Bu organ ülke düzeyine yayılmış ve kendi içinde hiyerarşik şekilde teşkilatlanmıştır.

3.1.1. YARGI KAVRAMI

Kıta Avrupası Hukuk Sistemi’ni benimsemiş olan ülkemizde yargı faaliyeti de çeşitli kollara ayrılmıştır. Kamu hukuku-özel hukuk ayrımının doğal sonucu olarak uyuşmazlık konusu ve davanın türüne göre sorunu çözecek yargı yeri de değişiklik göstermektedir.

Anayasa yargısı, idari yargı ve adli yargı olarak bölümlere ayrılan yargı örgütlenmesinde her bir yargı yolunda faaliyet gösterecek olan yargı mercileri de birbirinden ayrılmıştır (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: Yargının kolları

Kendi başına bir yargı kolu olmasa da asker kişilerin askerî suçlarıyla ilgili konularda disiplin mahkemeleri, seçimle ilgili uyuşmazlıklarda Yüksek Seçim Kurulu, kamu kurumlarının mali denetimleriyle ilgili uyuşmazlıklarda da Sayıştay tarafından verilen kararlar hukuki sonuçlar doğurur.

3.1.2. YARGI KOLLARI VE YARGILAMA HUKUKU

Yargı birliği sisteminin kabul edildiği ABD, İngiltere, Kanada, Avusturalya gibi ülkelerde kamu hukuku-özel hukuk ayrımı olmadığı için ülkenin her yerinde aynı tür mahkemeler ve tek bir yüksek mahkeme bulunur.

3. MEDENİ USUL HUKUKU

Ülkemizin de içinde bulunduğu yargı ayrılığı sistemini kabul eden Fransa, Almanya, İtalya gibi ülkelerde kamu hukuku-özel hukuk ayrımının doğal sonucu olarak yargı örgütü de kollara ayrılmıştır. Bunun için kişiler arası uyuşmazlıklara “hukuk yargısı” (medeni yargı), konusu suç teşkil eden davranışlara “ceza yargısı”, idare hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklara “idari yargı”, kanunların anayasaya uygunluğunun denetimi bakımından “anayasa yargısı” görevlendirilmiştir. Ayrıca her yargı kolunun kendi içinde üst mahkemeleri bulunur.

Bu yargı ayrılığının doğal sonucu da mahkemelerin görev ve yetkilerini yerine getirirken uyguladıkları hukuk kurallarının farklılaşmasıdır. Özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklara “hukuk yargılaması hukuku” (medeni usul hukuku), ceza hukukundan doğanlara “ceza yargılaması hukuku” (ceza muhakemesi hukuku), idari yargıdakilere de “idari yargılama hukuku” uygulanır (Görsel 3.2). Kanunda ve hukuk kolunun adında geçen “muhakeme”, “yargılama” ve “usul” sözcükleri aynı anlama gelir (Tablo 3.1).

Görsel 3.2: Ceza muhakemesi hukuku

Tablo 3.1: Yargı Kolları

	YARGI KOLU		
	Adli Yargı (Hukuk mahkemeleri için)	Adli Yargı (Ceza mahkemeleri için)	İdari Yargı
Yargılama Hukukunun Adı	Medeni Usul Hukuku	Ceza Yargılaması Hukuku	İdari Yargılama Hukuku
Temel Kanun	Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)	Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)	İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK)

3.1.3. YARGI ÖRGÜTÜ

Yargılama, bir hukuksal uyuşmazlığı çözmek için yargı organlarının yaptığı işlemlere verilen addır.

Anayasaya göre “Mahkemelerin kuruluşu ve görevleri kanunla düzenlenir.” Bu kanunun adı da “Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun”dur.

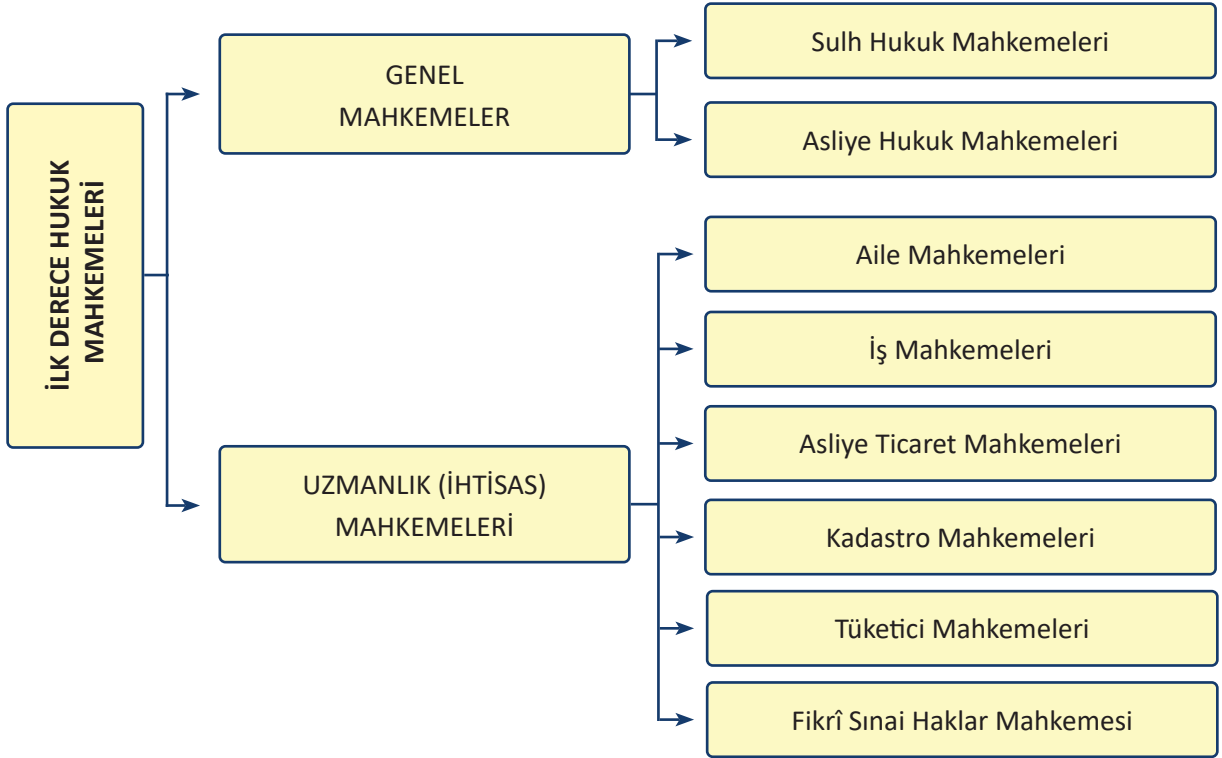
BİLGİ KUTUSU

Aşağıda verilmiş kavramlar eş anlamlıdır ve bu eş anlamlı kavramlar birbirinin yerine kullanılabilir.

- **Hüküm:** Yargı
- **Mahkeme:** Yargı Yeri
- **Muhakeme:** Yargılama
- **Hâkim:** Yargıç

Özel hukuk alanındaki uyuşmazlıklar adli yargıdaki “hukuk mahkemeleri”nde görülür. Hukuk mahkemeleri, sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri ile belirli bir uzmanlık alanı için kurulan (aile, iş, ticaret, kadastro gibi) mahkemelerden oluşur. Hukuk mahkemeleri her il merkezinde ve gerektiği kadar da ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Kurulunun görüşü ile Adalet Bakanlığınca kurulur.

Sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri genel görevli mahkemelerdir. Bakacakları davalar belli işlerle sınırlandırılmamıştır. Uzmanlık mahkemelerinin görevi dışındaki bütün uyuşmazlıklar genel görevli mahkemelerde görülür. Sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemelerinin görevleri Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda sayılmış olup uzmanlık mahkemeleri de kendi kuruluş kanunlarındaki görevleri yerine getirir (Görsel 3.3).

Görsel 3.3: İlk derece hukuk mahkemeleri

3.1.4. MEDENİ USUL HUKUKUNUN KONUSU AMACI VE KAYNAKLARI

Medeni usul hukuku, hukuk mahkemelerinde görülen davaların nasıl çözümleneceğine dair yol ve yöntemi gösteren bir yargılama hukuku dalıdır. Bir hukuk davasının hangi mahkemede açılacağı, coğrafi olarak neredeki mahkemede açılacağı, dava dilekçesinin nasıl hazırlanacağı, iddia ve savunmaların nasıl yapılacağı, delillerin ne şekilde ibraz edileceği, mahkeme kararının nasıl verileceği ve bu karara karşı hangi yollara başvurulacağı gibi kuralları düzenler.

TARTIŞALIM

Medeni hukuk ile medeni usul hukuku arasındaki ilişkiyi tartışınız.

Medeni usul hukukunun amacı, kişilerin hakları ihlal edildiğinde onlara korunma yollarını sağlamaktır. Hak sahibi olduğunu iddia edenin hakkını ispat edebilmesi ve hak ihlali yaptığı söylenen tarafın da savunmasını almak yoluyla mahkeme hukuki barışı sağlar. Buradaki hukuki barış, kişiler arasındaki özel hukuk uyuşmazlıklarını çözüme kavuşturarak sağlanır.

DİKKAT

Özel hukuk mahkemeleri “suç ve ceza” kavramlarıyla ilgilenmez. “Hukuka aykırılığa” çözüm bulurlar. Konusu suç oluşturan olaylar ceza mahkemelerinde görülür.

Örneğin bir boşanma davasında tarafların birbirine şiddet uygulaması söz konusuysa bu durum, aile mahkemesinde bir boşanma nedeni olarak ele alınır. Ancak taraflar aynı davranış için suç duyurusunda bulunup ceza yargılamasını başlatabilirler.

Medeni usul hukukunun ana kaynağı 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)'dur. 2011'den beri yürürlükte olan bu kanunun yanı sıra; Tebligat Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Avukatlık Kanunu, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu gibi birçok düzenleme de medeni usul hukukunda gerektiğinde kullanılmaktadır.

3.2. YARGILAMA FAALİYETİNİN NİTELİĞİ VE SÜJELERİ

Bir hukuk devletinde kimse kendi hakkını kendi alamayacağı için (ihkakihak yasağı) haksızlığa uğradığını düşünen kişi yargı organına başvurur. Medeni usul hukuku kuralları da bu yargı organının nasıl çalışması gerektiğini düzenler.

3.2.1. YARGILAMA FAALİYETİNİN NİTELİĞİ VE SÜJELERİ

Devlet, yargı gücünü, bağımsız mahkemeler aracılığıyla kullanır. Hâkimlik, özel kanunıyla (2802 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile) düzenlenmiş diğer memurlardan farklı statüde bir kamu görevidir.

Anayasaya göre hâkimler “Anayasaya, kanunlara ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre karar verirler.”

Hâkimlik mesleğine girmek için bir hukuk fakültesinden mezun olup Adalet Bakanlığınca açılan hâkimlik sınavında başarılı olmak ve üç ay süreli genel stajı ve on dört ay süreli görev stajını başarıyla tamamlamak gerekmektedir.

Her mahkemede bir kalem teşkilatı vardır. Hâkimlerin dışında bir yazı işleri müdürü, yeterli sayıda zabıt kâtibî, memur, mübaşir, hizmetli ve diğer görevliler bulunur. Mahkeme kaleminde ve duruşmalarda, keşif, tespit gibi mahkeme dışında yapılacak tüm faaliyetlerde tutanakların tutulması, yazışmaların yapılması, dosyaların nihayete erdirilmesi, tebligatların usule uygun yapılması gibi önemli işler yazı işleri ve zabıt kâtipleri tarafından gerçekleştirilir.

Hukuk mahkemelerinde cumhuriyet savcısı bulunmaz. Sadece istisnai bazı durumlarda, kamu düzenini ilgilendiren bazı davalarda, cumhuriyet savcısı hukuk mahkemelerinde de dava açabilir. Bu davalar aşağıda belirtilen davalardır.

- Derneğin feshi

- Evliliğin iptali
- Evlenmenin reddi
- Soy bağıının kurulmasına itiraz
- Yaş, ad, soyadı ve nüfus kayıtlarının düzeltilmesi davaları

3.2.2. MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI

Hâkimler, diğer tüm kamu görevlilerinden farklı olarak görevlerini yaparken bağımsızdırlar. Devletin egemenlik yetkilerinden biri olan yargı yetkisinin doğru kullanılabilmesi için getirilmiş bu düzenleme ile hâkimlerin hem yasama hem de yürütme organından bağımsız olmaları amaçlanmıştır. Hâkimlerin bağımsızlığını sağlamak için getirilen ilkeler aşağıda sıralanmıştır.

- Hiçbir organ, makam, merci veya kişi hâkimlere emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz (Anayasa 138. madde).
- Görülmekte olan bir dava hakkında yasama meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz (Anayasa 138. madde).
- Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez (Anayasa 138. madde).
- Hâkimlerin tüm özlük işleri Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK) tarafından yerine getirilir.

3.2.3. HÂKİMLİK TEMİNATI

Hâkimlik teminatı hâkimlere meslekleriyle ilgili verilen güvenceleri ifade eder ve hâkimlerin her türlü endişeden uzak olarak çalışabilmesi için getirilen kurallardan oluşur. Böylelikle hâkimler kamu yararına uygun olarak adaletin gerçekleşmesi için güven içinde çalışabilirler (Görsel 3.4). Anayasada hâkimlik teminatının unsurları aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

- Hâkimler azlolunamaz (görevden alınamaz).
- 65 yaşından önce, kendileri istemedikçe emekli edilemez.
- Bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle özlük haklarından yoksun bırakılamaz.
- Hâkimler hakkındaki tüm denetimleri HSK yapar.

Görsel 3.4: Hâkimlik teminatı

3.2.4. HÂKİMLERİN TARAFSIZLIĞI

Hâkimlerin bir uyuşmazlığı çözerken taraf tutmaması gerekir. Bir davada taraflardan biriyle ilgisinin bu-

3. MEDENİ USUL HUKUKU

lunması hâlinde hâkimin tarafsızlığından şüphe duyulur. İşte böyle bir durumda hâkimin davaya bakamaması veya davaya bakmasının yasak olması gerekir. Tarafsızlığından şüphe duyulmasını gerektiren bir durum varsa hâkimin reddi yoluna gidilebilir.

Hâkimin Davaya Bakmasının Yasak Olduğu Durumlar

Aşağıda sıralanmış sebeplerden biri varsa taraflar talep etmeden hâkim davadan çekinmek (istinkaf etmek) zorundadır.

- Hâkim, kendisine ait olan veya doğrudan ya da dolayısıyla ilgili bulunduğu davalara bakamaz.
- Hâkim, aralarında evlilik bağı kalkmış olsa bile eşinin davasına bakamaz.
- Kendisi veya eşinin altsoy veya üstsoyunun davasına bakamaz.
- Üçüncü derece dâhil kan ve kayın hısımlarının davalarına bakamaz.
- İki taraftan birinin vekili, vasisi, kayyımı veya yasal danışmanı sıfatıyla hareket ettiği davaya bakamaz.

Taraflar da davanın her aşamasında hâkimin davaya bakamayacağını ileri sürebilirler. Davaya bakması yasak olan hâkim, buna rağmen davaya bakmaya devam ederse hakimin esasa yönelik olarak verdiği bütün kararlar, istinaf mahkemesi veya diğer üst mahkemeler tarafından iptal edilir.

Hâkimin Reddi

HMK 36. maddeye göre hâkimin tarafsızlığından şüpheyi gerektiren önemli bir sebebin bulunması hâlinde, taraflardan biri hâkimi reddedebilir (Görsel 3.5). Ret sebepleri aşağıda sıralanmıştır.

- Davada hâkimin iki taraftan birine öğüt vermiş ya da yol göstermiş olması
- Davada hâkimin iki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olması
- Davada, tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş veya hâkim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olması; uyuşmazlıkta arabuluculuk veya uzlaştırmacılık yapmış bulunması
- Davanın, dördüncü derece de dâhil yansoy hısımlarına ait olması
- Dava esnasında hâkimin iki taraftan birisi ile davası veya aralarında bir düşmanlık bulunması
- Hâkimin tarafsızlığına gölge düşürecek önemli bir sebebin bulunması

Görsel 3.5: Hâkimin reddi

Bu durumlarda taraflar, ret dilekçesiyle birlikte mahkemeye başvurur. Ret talebi başka bir hâkim tarafından incelenir. Karar verilinceye kadar reddi istenen hâkim davaya bakamaz.

3.3. MAHKEMELERİN GÖREV VE YETKİLERİ

Bir yargı kolunda çalışan mahkemelerin hangilerinin, neredeki davalara bakacağı konusuna **görev ve yetki kolları** denir.

ARAŞTIRALIM

Sulh hukuk mahkemelerinin görev alanına giren davalar hangileridir? Araştırınız ve öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.3.1. MEDENİ YARGIDA GÖREV VE YETKİ

Belirli bir hukuk davası açmak istendiğinde ilk bilinmesi gereken bu davanın hangi mahkemede açılacağıdır. Bunu kararlaştırdıktan sonra, coğrafi olarak hangi mahkemeye gidileceği sorusu da yetki konusunu oluşturur. Bir uyuşmazlık hakkında görevli mahkemeyi bulurken ilk yapılması gereken mahkeme türünü tespit etmektir. Mahkemelerin görevleri kanunla düzenlendiği için HMK veya diğer ilgili kanunlara bakılarak gidilecek mahkemenin hangisi olduğu bulunur. Örneğin aile hukukundan kaynaklı davalar (boşanma, velayet, nafaka gibi) aile mahkemelerinde görülür. Aile mahkemesi yoksa asliye hukuk mahkemesinde görülür. Yani aile hukuku kaynaklı uyuşmazlıklarda görevli mahkeme aile mahkemesi, o yoksa asliye hukuk mahkemesidir. Yetkili mahkeme ise eşlerden birinin yerleşim yerindeki mahkemedir.

3.3.2. MEDENİ YARGIDA GÖREVLİ MAHKEMELER

Medeni yargıda genel görevli mahkemeler sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleridir. Eğer uzmanlık mahkemesinin görev alanına girmeyen bir dava söz konusuysa bu türden bir davaya genel görevli mahkemeler bakar.

Sulh Hukuk Mahkemelerinin Görevleri

- Kira ilişkisinden doğan davalar
- Taşınır ve taşınmaz malların paylaşılması ve ortaklığın giderilmesi davaları
- Zilyetliğin korunmasına yönelik davalar
- Çekişmesiz yargı işleri

Medeni yargıda “asli” mahkeme olan asliye hukuk mahkemeleri, sulh hukuk mahkemelerinin ve uzmanlık mahkemelerinin bakmadığı her davada görevlidir.

Asliye Hukuk Mahkemelerinin Görevleri

- Malvarlığı haklarına ilişkin davalar
- Şahıs varlığı haklarına ilişkin davalar
- Aksine düzenleme bulunmayan tüm dava ve işler

Medeni yargıda özel görevli veya uzmanlık mahkemeleri, belirli bir hukuki ilişkinin çözümü amacıyla kurulmuştur. Baktıkları davalar o hukuki ilişkiyle sınırlıdır. Örneğin aile hukukundan doğan uyuşmazlıklar aile mahkemesinde, iş hukukundan doğan davalar iş mahkemesinde görülür.

Asliye Ticaret Mahkemelerinin Görevleri

- Ticaret Kanunundan doğan mutlak ticari ilişkilere dair davalar
- Bir işletmenin satılması, birleştirilmesi davaları
- Rekabet yasağı

3. MEDENİ USUL HUKUKU

- Yayın sözleşmesi
- Ticari mümessillerle ilgili olanlar gibi uyumsuzlıklardan doğan ticari davalar

İş Mahkemelerinin Görevleri

- İşçi ile işveren arasında iş sözleşmesinden doğan davalar
- Sosyal Güvenlik Kurumu ve Türkiye İş Kurumunun taraf olduğu iş ve sosyal güvenlik düzenlemelerinden kaynaklı davalar

Tüketici Mahkemelerinin Görevleri

- Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'dan kaynaklanan davalar
- Ayıplı malın tespiti, satışının durdurulması, ayıbın giderilmesi davaları

Aile Mahkemelerinin Görevleri

- Nişanlanma, evlenme, boşanma, eşler arasındaki mal rejiminden doğan uyumsuzluklar (Görsel 3.6)
- Soybağına ilişkin davalar, tanıma, evlat edinme davaları
- Şiddet mağduru kadın, çocuk ve aile bireylerinin tedbir talepleri
- Nafaka davaları
- Aile mallarının korunması, aile konutu şerhi

Görsel 3.6: Aile mahkemeleri

Kadastro Mahkemelerinin Görevleri

- Taşınmazlara ilişkin mülkiyet davaları
- Tapuya şerh edilecek sınırlı ayni haklar
- Sınır, ölçü ile ilgili uyumsuzlıklara ilişkin davalar

Fikrî ve Sınai Haklar Mahkemelerinin Görevleri

- Marka, coğrafi işaret, tasarım konularına ilişkin davalar
- Patent, faydalı modelden kaynaklanan davalar

Mahkemeler görevlerine ilişkin kuralları resen (kendiliğinden) gözetirler. Davanın görevli mahkemede görülmesi kamu düzeniyle ilgili olduğu için hiçbir mahkeme görev alanına girmeyen bir davaya bakmaz. Mahkeme, dosyanın ön incelemesinde görevli olup olmadığını inceler. Eğer görevli olmadığını tespit ederse "görevsizlik" kararı verir. Mahkeme görevsizlik kararı verdiğinde, görevli mahkemeyi gösterir ve dosyayı o mahkemeye gönderir.

3.3.3. MEDENİ YARGIDA MAHKEMELERİN YETKİSİ

Bir davaya hangi yerdeki mahkemenin bakacağını belirleyen ilkeye **yetki kuralı** denir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre genel yetki kuralı "Davanın açıldığı tarihte davalının yerleşim yeri mahkemesidir." Ancak bazı durumlar için HMK özel yetki kuralları da getirmiştir.

Memur, öğrenci, asker gibi bir yerde geçici olarak bulunan kişilere yönelik davalar, bu kişilerin geçici olarak oturdukları yer mahkemesinde açılabilir.

Sözleşmeden doğan davalarda, sözleşmenin yerine getirileceği yer mahkemesinde de dava açılabilir.

Mirastan doğan davalarda yetki, mirasa konu malın veya mirasçılarının yerleşim yeri olarak belirtilmiştir.

Bu örnekler davanın görülmesini kolaylaştırma, tarafların adil yargılanma hakkına uygun bir şekilde ulaşmasını sağlamak için getirilmiş istisnalardır. Davanın yetkisiz mahkemede açılması durumunda, mahkeme “yetkisizlik” kararı verir ve yetkili mahkemeyi göstererek dosyayı oraya gönderir.

ÖNERİ

Araştırma: Birden çok davacının veya davalının bulunduğu davalar için Türkiye’de yerleşim yeri olmayanların davaları, sigorta davaları vb. diğer davalar için farklı mahkemelere özel yetki kuralları tanımlanmıştır.

Araştırıp arkadaşlarınızla paylaşabilirsiniz.

SIRA SİZDE

Aşağıdaki örneklerde görevli ve yetkili mahkemelerin neresi olduğunu bulunuz.

- Konya’da bulunan bir taşınmaz için mirasçılarının hepsi Ankara’da ikamet eden mirasın paylaşılması davası
- Asıl yerleşim yeri İzmir olmasına rağmen Eskişehir’de üniversite öğrencisi olan Betül’e karşı açılan kiracılıktan kaynaklı tahliye davası
- Fiilen ayrı yaşayan, Bursa’da ikamet eden Ali ile Kayseri’de ikamet eden Mine’nin boşanma davası
- Merkezi Ankara’da olan A... Limitet Şirketinin, merkezi Aydın’da olan B... Limitet Şirketi’ne 300.000 TL değerinde kıyafet satın malları kendilerine teslim etmesine rağmen alacağını tahsil edememesinden kaynaklı alacak davası

3.3.4. AYNI MAHKEMENİN BİRDEN FAZLA DAİRESİ ARASINDAKİ İŞ DAĞILIMI

5235 sayılı Kanun’a göre “İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu durumda daireler numaralandırılır.” Örneğin İstanbul Anadolu Adliyesi 30. Sulh Hukuk Mahkemesi, Ankara 14. Aile Mahkemesi gibi. Daireler arasındaki iş dağılımı Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenebilir.

ARAŞTIRALIM

Bulduğunuz yargı çevresindeki adliyede, kaç türlü hukuk mahkemesi olduğunu araştırınız ve bunların sayılarını tespit ediniz.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

genel	Danıştay	yetki kuralı
hukuk mahkemeleri	Yargıtay	vicdani kanaatlerine

1. adli yargının temyiz mahkemesidir.
2. Hâkimler "Anayasaya, kanunlara ve hukuka uygun olarak göre karar verirler."
3. Özel hukuk alanındaki uyuşmazlıklara ülkemizde adli yargıdaki tarafından bakılır.
4. Sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri görevli mahkemelerdir.
5. Bir davaya hangi yerdeki mahkemenin bakacağını belirleyen ilkeye denir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. **Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre aşağıdakilerden hangisi hâkimin reddi sebebi değildir?**
 - A) Davada hâkimin iki taraftan birine öğüt vermiş ya da yol göstermiş olması
 - B) Davada hâkimin iki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olması
 - C) Davada hâkimin tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş olması
 - D) Davanın hâkimin uzmanlık alanını aşan bir konuya ait olması
 - E) Dava esnasında hâkimin iki taraftan birisi ile davası bulunması
7. **Medeni usul hukukunun temel kanunu aşağıdakilerden hangisidir?**
 - A) Ceza Muhakemesi Kanunu
 - B) Hukuk Muhakemeleri Kanunu
 - C) Anayasa
 - D) Borçlar Kanunu
 - E) Türk Ticaret Kanunu
8. **Aşağıdakilerden hangisi mahkemelerin bağımsızlığı ile ilgili ilkelerden değildir?**
 - A) Hiçbir organ, makam, merci veya kişi hâkimlere emir ve talimat veremez.
 - B) Görülmekte olan bir dava hakkında yasama meclisinde soru sorulamaz.
 - C) Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır.
 - D) Hâkimlerin tüm özlük işleri HSK tarafından yerine getirilir.
 - E) İdare, mahkeme kararlarını gerekirse değiştirerek uygulayabilir.

9. Medeni yargı koluna giren bir davanın, bu yargı kolunda kurulmuş bulunan ilk derece mahkemelerinden hangisi tarafından görüleceğini ifade eden kurallar aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Yetki
 - B) İş bölümü
 - C) Görev
 - D) İş dağılımı
 - E) Yargı yolu
10. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre genel yetkili mahkeme aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Davalının geçici olarak oturduğu yer mahkemesi
 - B) Davalının yerleşim yeri mahkemesi
 - C) Davalının bulunduğu yer mahkemesi
 - D) Davalının mallarının bulunduğu yer mahkemesi
 - E) Davalının nüfusa kayıtlı olduğu yer mahkemesi
11. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre genel görevli mahkeme aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Aile mahkemesi
 - B) Ticaret mahkemesi
 - C) İcra mahkemesi
 - D) Asliye hukuk mahkemesi
 - E) İş mahkemesi
12. "Genel kural olarak hukuk mahkemelerinde cumhuriyet savcısı bulunmaz."
Aşağıdaki davaların hangisi bu kuralın istisnalarından biridir?
- A) Alacak davası
 - B) Tahliye davası
 - C) Derneğin feshi davası
 - D) Boşanma davası
 - E) Tazminat davası
13. Aşağıdakilerden hangisi fikri ve sınai haklar mahkemesinin görevine dahil dava ve işlerden biri değildir?
- A) Marka davaları
 - B) Patentten doğan davalar
 - C) Coğrafi işaret davaları
 - D) Nafaka davaları
 - E) Faydalı modelden kaynaklı davalar

2. BÖLÜM

DAVADA TARAFLAR VE YARGILAMAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Günlük dilde ve hukuk dilinde “husumet” ne demektir?
2. “Temsil etmek” ne anlama gelmektedir? Mahkemelerde kişilerin “temsil edilmesi” gerekli midir? Neden? Arkadaşlarınızla fikir alışverişinde bulununuz.

3.4. DAVADA TARAFLAR VE YARGILAMAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER

Toplum düzeninin ayakta kalması ve sosyal barışın korunması için kişilerin sahip olduğu haklar, hukuk düzeni tarafından korunmalıdır. Hukukun tek işlevi, kişilerin sahip olduğu hakları düzenlemek değildir. Hukuk düzeninin, bir yandan kişilerin haklarını tanıması; diğer yandan “ihkakıhak”ı (kendiliğinden hak alma) yasaklaması sonucu bireysel hakların korunması devletin sorumluluğu altına girmiştir. Devlet, bu sorumluluğundan kaynaklanan nedenlerden dolayı mahkemeler kurmuş ve kişilere dava hakkı tanımıştır.

3.4.1. MEDENİ YARGIDA TARAF KAVRAMI

Dava hakkı, bir kimsenin hak elde etmek veya sahip olduğu hakkın korunmasını istemek amacıyla devletin tarafsız ve bağımsız mahkemelerine başvurma hakkını ifade etmektedir. Kişinin dava hakkını kullanarak mahkemeye başvurması ve devletin “hak dağıtmada” harekete geçmesini istemesine ise **dava** denir.

Medeni yargılama hukukunda dava, davalı ve davacı olmak üzere “iki taraf sistemi” üzerine kurulmuştur. Bir davada, davayı açan kişiye **davacı**; kendisine karşı dava açılan kişiye ise **davalı** denir. Davada, davacı ve davalı olarak gösterilen kişilere **taraf** denir. Hukuk düzeninde hiç kimse kendisine karşı dava açamayacağı için bir davada, davacı ve davalı taraflar aynı kişi olamaz. Eğer bir davada davalı ve davacı taraf aynı kişide birleşirse dava sona erer. Örneğin ailenin tek çocuğu olan A'nın annesi ölmüştür. A, kendisine olan borcunu ödemediği için babası B'ye dava açmıştır. Bu durumda A davacı, B ise davalıdır. Ancak yargılama sırasında B ölmüştür. A, B'nin tek mirasçısı olduğu için (davacı ve davalı birleştiği için) dava sona erer.

Bir mahkemenin önüne gelen davada, davalı ve davacı bulunuyorsa bu yargılamaya **çekişmeli yargı** (nizalı kaza) denir (Görsel 3.7). Karşılıklı bir uyuşmazlığın bulunduğu çekişmeli yargıda hâkim, davalı ve davacı rolünde olan tarafların olup olmadığını resen göz önünde bulundurur. Çünkü çekişmeli yargıda davacı ve davalının olması dava şartlarından biridir. **Dava şartları** ise bir davanın açılması ve dava konusu uyuşmazlık hakkında inceleme yapıp esas hakkında karar verilmesi için gerekli olan şartlardır. Tarafın belirtilmesi bir dava şartı olduğu için dava açılırken davalı tarafının gösterilmesi zorunludur. Dava açılırken davalı taraf gösterilmemiş ise dava dilekçesi reddedilir. Çünkü mahkemenin, hiç belirtilmemiş tarafı araştırma yükümlülüğü yoktur. Diğer taraftan, dava açılırken dava dilekçesinde birden fazla davalı veya birden fazla davacı gösterilebilir.

Görsel 3.7: Çekişmeli yargı

Bir davada davacı ve davalı, mahkemede eşit hak ve yetkiye sahiptir. Buna, medeni yargılama hukukunda **silahların eşitliği** denir. Bu eşitlik, davalı ve davacının mutlak anlamdaki eşitliğini değil, şekli anlamdaki eşitliğini ifade eder. Çünkü davada, davalı ya da davacı tarafında üstlenilen rol nedeniyle birçok farklılık bulunur. Ancak hâkim, her iki tarafı da dinleyecek ve bir sonuca ulaşacaktır.

Çekişmeli bir davada, dava şartı olan davalı ve davacının bulunması, çekişmesiz yargı için söz konusu değildir. Medeni yargılama hukukunun bir alt dalı olan **çekişmesiz yargı** (nizasız kaza); karşılıklı bir uyuşmazlığın bulunmadığı, bu sebeple tarafların yer almadığı yargı türüdür. Bu yargı türünde taraf kavramı yerine “ilgili” kavramı yer alır. Çekişmesiz bir yargılamada birden çok ilgili bulunabilir. Hatta bu ilgililerin tümü farklı iddia ve taleplerde bulunabilir. Bu sebeple çekişmesiz yargıda mahkemeye başvuran ilgililerin görüş birliği içerisinde olup olmamaları önemli değildir. Örneğin “Haman” adındaki kişi, adının sürekli “hamam” olarak anlaşıldığını ve bundan rahatsızlık duyduğunu belirterek isim değiştirme davası açabilir. Hatta aile üyeleri de “Haman” ile birlikte mahkemeye başvuruda bulunup adının değiştirilmesini talep edebilir. Bu durumda, isim değiştirme talebinde bulunanların tamamı ilgili kabul edilir.

3.4.2. TARAF EHLİYETİ

Medeni hukuktaki “hak ehliyetinin” medeni usul hukukundaki karşılığı olan **taraf ehliyeti**, mahkemelerde davalı veya davacı olarak bulunabilme ehliyetidir. Kanun koyucu, Medeni Kanun’un 50. maddesinde; “Maddi haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir.” diyerek kimlerin taraf ehliyetine sahip olduğunu düzenlemiştir. Buna göre taraf ehliyetine sahip olabilmenin koşulu, hak ehliyetine sahip olmaktır. Bütün gerçek ve tüzel kişiler hak ehliyetine sahip olduğu için taraf ehliyetine de sahiptir.

Taraf ehliyeti, dava koşuludur. Bu sebeple taraf ehliyetine sahip olmayan kişiye dava açılmışsa dava reddedilir. Taraf ehliyetine sahip olmayan birine dava açılmış ve mahkeme bunu fark etmeden hüküm vermiş ise bu hüküm hiçbir hukuki sonuç doğurmaz.

Gerçek kişilerin taraf ehliyeti, tam ve sağ olarak doğmaları ile başlar. Ancak cenin, ana rahmine düştüğü andan itibaren, sağ doğmak koşuluyla taraf ehliyetine sahiptir. Herhangi bir davaya ceninin taraf olması gerekirse cenine “kayyım” atanır. Kayyım, ceninin yasal temsilcisi olarak cenin adına dava açabilir. Kayyım dava açar ve dava devam ederken çocuk ölü doğarsa kayyımın taraf ehliyeti son bulduğu için dava konusuz kalır (reddedilir). Ancak, çocuk doğmadan dava sonuçlanır ve çocuk ölü doğarsa mahkemenin kararı hükümsüz olur.

Gerçek kişilerin taraf ehliyeti ölüm ile sona erer. Bu sebeple davanın açıldığı tarihten önce ölmüş kişiye dava açılmaz. Ölmüş kişiye dava açılmışsa mahkeme, taraf ehliyetinin olmaması nedeniyle davayı reddeder. Mahkeme davalının öldüğünü “bilmeden” karar veriyse bu karar, hukuken geçersizdir. Ancak, mirasçılardan malvarlığının etkilendiği bir davada, davalının öldüğü “bilinmeden” dava açılmış olabilir. Bu tür davalarda, yargılama sırasında davalının öldüğü tespit edilirse dava hemen düşmez. Nitekim davaya mirasçılar ile devam edilebilir.

Dava devam ederken davacı veya davalı taraflardan birinin ölümü ile dava konusuz kalmaz. Dava sırasında taraflardan biri ölür ise mirasçılardan mirası kabul etmelerine veya reddetmelerine göre hareket edilir. Bu tür durumlarda dava, mirası ret için kanunda öngörülen süreler geçinceye kadar ertelenir. Ancak davaya devam etmek isteyen taraf davanın devam etmesini isterse mahkeme, bu sürenin geçmesini beklemeden, davanın takip edilmesi için kayyum atanmasına karar verebilir.

Gerçek kişiler dışında tüzel kişiler de hak ehliyetine sahip oldukları için taraf ehliyetine sahiptir. Tüzel kişilerin taraf ehliyeti, kanunun öngördüğü şekilde kurulmalarıyla başlar. Genel olarak bütün “özel hukuk tüzel kişileri”nin (dernekler, vakıflar, şirketler vb.) ve “kamu tüzel kişileri”nin taraf ehliyeti vardır.

3.4.3. DAVA EHLİYETİ

Dava ehliyeti, medeni hukuktaki “fiil ehliyetinin” medeni usul hukukundaki karşılığıdır. Bu sebeple medeni hakları kullanma ehliyeti olan bütün gerçek ve tüzel kişilerin dava ehliyeti vardır. Yani ayırt etme gücüne sahip (mümeyyiz), ergin olan (reşit) ve kısıtlı (mahcur) olmayan her kişi, dava ehliyetine sahiptir. Ancak ayırt etme gücüne sahip küçükler ile kısıtlılar, kural olarak dava ehliyetine sahip değildir. Ayrıca, ayırt etme gücüne sahip olmayanların (tam ehliyetsizlerin) fiil ehliyetleri yoktur. Fiil ehliyeti olmayan bu kişilerin de dava ehliyeti yoktur. Dava ehliyetine sahip olmayan kişiler, davada yasal temsilcileri tarafından temsil edilirler. Örneğin 12 yaşındaki A, top oynarken B’ye ait arabanın 2.000 TL değerindeki ön camını kırmıştır (Görsel 3.8). B, A’ya karşı zararın giderilmesi davası açabilir. Dava açılması durumunda, davada A’yı anne ve babası temsil eder.

Bir kişinin bizzat dava açması ya da yetkili kıldığı bir temsilci ile davayı takip edebilmesi için dava ehliyetine sahip olması gerekir. Bu sebeple dava ehliyeti, tarafa ilişkin dava şartıdır. Ancak dava ehliyeti

olmayan bir kişinin dava açması ya da dava ehliyeti olmayan kişiye dava açılması hâlinde, dava hemen reddedilmez. Dava ehliyeti olmayan bir kişi dava açmış ise mahkeme, söz konusu tarafın yasal temsilcisine tebligat gönderir. Bu tebligatta yasal temsilciye, davaya devam edilip edilmeyeceğine yönelik karar verilmesi için uygun bir süre tanınır. Yasal temsilci, kendisine verilen süre içerisinde davaya onay verirse davaya yasal temsilci tarafından devam edilir. Ancak yasal temsilci, kendisine verilen süre içerisinde cevap vermez veya davaya onay vermezse dava reddedilir. Diğer taraftan, dava ehliyeti olmayan birine dava açılmış ise dava dilekçesi, davalının yasal temsilcisine gönderilir. Yasal temsilci yok ise davalıya, mahkeme tarafından yasal temsilci atanır.

Görsel 3.8: Aracın camının kırılması

Gerçek kişiler gibi tüzel kişiler de dava ehliyetine sahiptir. Hem “özel hukuk tüzel kişilerinin” hem de “kamu tüzel kişilerinin” dava ehliyetleri vardır. Tüzel kişiler, davada kendilerini temsile yetkili organlar aracılığıyla temsil edilirler. Ancak verilen hüküm sadece tüzel kişinin temsil organını değil tüzel kişinin tamamını etkiler.

3.4.4. DAVA TAKİP YETKİSİ

Dava dilekçesinde, davacı ve davalı taraflar dava ehliyetine de sahip ise dava içerisindeki iş ve işlemleri yapabilirler. Tarafların davayı sonuçlandırıp kendileri için hüküm almaları, ancak dava takip yetkisine sahip olmaları ile mümkündür. Bu sebeple davanın geçerli bir şekilde açılıp incelenmesi ve sonuca bağlanmasında davayı açanın dava takip yetkisine sahip olması gerekir. Çünkü **dava takip yetkisi**, dava konusu hukuki ilişkinin tarafı olmaktır. Dava konusu hak veya hukuki ilişkinin tarafı olmak ise verilecek hükümden etkilenmek demektir. Buna karşın davacı, “hakkın” veya “hukuki ilişkinin” başkasına ait olduğunu iddia edip (hak yerini bulsun diye) hüküm verilmesini isterse dava takip yetkisi doğmaz. Örneğin A, B ile evlidir. B, arkadaşı C’ye 2.000 TL borç vermiştir. C, borcunu ödemezse A, mahkemeye başvurup kendi adına dava açamaz. Çünkü A’nın dava takip yetkisi yoktur.

Dava takip yetkisi, davalı için de geçerlidir. Çünkü bir davanın davalısı kendisini savunmak zorundadır. Örneğin A, B’nin kiracısıdır. B, evin tahliye edilmesini isteyecekse A’ya karşı dava açmalıdır. B, kiracısı olmayan C’ye dava açarsa C’nin dava takip yetkisi olmadığı için dava reddedilir.

3.4.5. SIFAT (HUSUMET)

Sıfat, dava hakkı ile taraflar arasındaki “gerçek” ilişkidir. Bir hak kime ait ise o kişinin dava açması ya da o kişiye dava açılması gerekir. Bir dava dilekçesinde gösterilen kişiler, “şeklen” davanın tarafıdır. Ancak tarafların lehine veya aleyhine karar verilebilmesi için “gerçek” taraf sıfatı olmalıdır. Bir hakkı zarar görmüş kişinin gerçek davacı olması “aktif taraf” sıfatını taşımasına bağlıdır. Ayrıca davalı aleyhine karar ve-

rilmesi için davalının da gerçek “pasif taraf” sıfatına sahip olması gerekir. Özetle bir davada taraf olarak gösterilen kişiler; taraf ehliyetine, dava ehliyetine ve dava takip ehliyetine sahip olsalar bile, eğer taraflardan biri “gerçekten” davalı veya davacı olamıyorsa (sıfat yoksa) dava esastan reddedilir (Görsel 3.9). Örneğin A, Mersin’deki dairesini satmak istemektedir. Aksaray’da bulunan B, daireyi satın almak için avukatı C’ye vekâlet vermiştir. C, Mersin’e gidip tapudaki satış işlemlerini bitirmiş; ancak B, satış bedelini vadesinde ödemiş değildir. Bu durumda A, C’ye karşı satış bedelinin ödenmesi için alacak davası açmıştır. C, sözleşmenin “gerçek” tarafı olmadığı için açılacak dava, “taraf sıfatının yokluğu” nedeniyle esastan reddedilir.

Görsel 3.9: Davada vekalet verme

Sıfat, bir dava şartı değildir. Çünkü bir kişinin gerçekten hak sahibi veya borçlu olup olmadığı davanın esasına girildikten sonra tespit edilir. Bu durumda dava, esastan ret veya kabul edilir. Oysa dava şartları, davanın esas olarak incelenmesini engelleyen nedenlerdir.

3.4.6. DAVA ARKADAŞLIĞI

Bir davada, davacı ve davalı olmak üzere iki taraf vardır. Davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin olması dava arkadaşlığı ile mümkündür. Subjektif dava birleşmesi olarak da ifade edilen **dava arkadaşlığı**, birden fazla kişinin aynı taraf rolüne sahip olmasıdır. Aynı taraf yanında yer alan kişiler **dava arkadaşı** adını alır. Bir davada birden fazla davacı varsa **aktif dava arkadaşlığı**; birden fazla davalı varsa **pasif dava arkadaşlığı** söz konusu olur. Bir davadaki dava arkadaşlığı, ihtiyari dava arkadaşlığı ve mecburi dava arkadaşlığı olmak üzere iki farklı şekilde ortaya çıkar.

İhtiyari Dava Arkadaşlığı

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 57. maddesinde belirtilen şartların oluşması durumunda ortaya çıkan dava arkadaşlığıdır. İhtiyari dava arkadaşlığında, birden çok kişinin davacı veya davalı tarafta yer alması tarafların “isteğine” bağlıdır. Bir davada, ihtiyari dava arkadaşlığı üç şekilde ortaya çıkabilir.

- Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun el birliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortaya çıkması. Örneğin aynı evde kalan dört üniversite öğrencisi, iki aylık kira bedelini ödemiş değildir. Ev sahibi, öğrencilerden bir tanesine dava açabileceği gibi öğrencilerin tamamına da dava açabilir.
- Ortak bir işlem ile hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmiş olmaları. Örneğin müteahhit A, otoparkının kullanıma hazır hâle getireceğini belirttiği bir apartmandaki bütün daireleri satmıştır. Ancak satış işlemlerinin bitmesine ve aradan bir yıl geçmesine rağmen otopark kullanıma hazır hâle getirilmemiştir. Bu durumda, maliklerin tamamı birlikte A’ya karşı dava açabileceği gibi bir malik tek başına da A’ya dava açabilir.
- Davaların temelini oluşturan vakıaların veya hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması. Örneğin ünlü bir dergi markası M; futbolcu A ve öğretmen C’nin fotoğraflarını, onlardan izin almadan, kısım sayısında yayınlamıştır. A ve C kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunun tespiti ve maddi tazminat davasını ayrı ayrı açabilecekleri gibi bu davayı birlikte de açabilirler.

Yukarıda sayılan sebepler oluşmadığı halde ihtiyari dava arkadaşlığı şeklinde dava açılırsa mahkeme,

Görsel 3.10: Tek bir dilekçe ile dava açma

bu davaların ayrılmasına karar verecektir. Bu sebepler oluşmuş ama davalar ayrı ayrı açılmışsa mahkeme, davaları ayrı ayrı karara bağlayabileceği gibi davaların birleştirilmesine de karar verebilir.

İhtiyari dava arkadaşlığında birlikte dava açılacaksa ya da birden fazla kişiye dava açılacaksa tek bir dilekçe ile dava açılır (Görsel 3.10). Bu dava dilekçesinde, davacıların ya da davalıların ad, soyad, adres ve diğer bilgileri ayrı ayrı gösterilir. Ancak, dava arkadaşları için ortak bir tebligat adresinin olması zorunludur. Her ne kadar tek bir dava gibi görülse de ihtiyari dava arkadaşlığında, her dava arkadaşının davası birbirinden bağımsızdır. Bu sebeple mahkeme, dava sonunda her dava arkadaşı hakkında tek bir hüküm verir. Her bir dava arkadaşı, tek başına, verilen hüküm için kanun yoluna başvurabilir.

Zorunlu (Mecburi) Dava Arkadaşlığı

Zorunlu dava arkadaşlığı, kanun sebebiyle; birden fazla kişinin davalı olması veya birden fazla kişinin davacı olması ile oluşan dava arkadaşlığıdır. Bir davada zorunlu dava arkadaşlığı varsa dava arkadaşlarından biri tek başına davacı veya davalı olamaz. Bu durumda birden fazla kişi, birlikte dava açmalı ya da birden fazla kişiye dava açılmalıdır. Kanundan doğan bu zorunluluk nedeniyle zorunlu dava arkadaşlarından sadece birkaçı dava açmış veya birkaçına dava açılmış ise dava hemen reddedilmez. Mahkeme, zorunlu dava arkadaşı olan kişilerin davaya katılması için davalılara veya davacılar belli bir süre verir. Verilen süre içerisinde eksik olan dava arkadaşları, davaya taraf olarak katılmazsa dava takip yetkisinin eksikliğinden dolayı dava reddedilir.

Zorunlu dava arkadaşlığı; “maddi” zorunlu dava arkadaşlığı ve “şekli” mecburi dava arkadaşlığı olmak üzere iki şekilde ortaya çıkar. **Maddi zorunlu dava arkadaşlığı**nda, dava arkadaşlarının tamamının birlikte dava açması veya dava edilmesi zorunludur. Çünkü maddi zorunlu dava arkadaşlığında “tek bir dava ve tek bir hüküm” vardır. Buna karşın **şekli anlamda zorunlu dava arkadaşlığı**, sadece “davalılar” arasında ortaya çıkabilir. Bu dava türünde, dava arkadaşları birlikte hareket etmek zorunda değildir. Ayrıca mahkeme de tek bir hüküm vermek zorunda değildir.

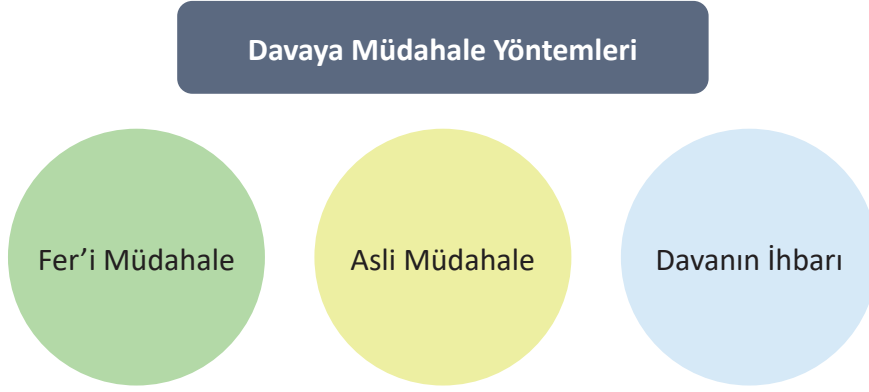
3.4.7. DAVAYA MÜDAHALE YÖNTEMLERİ

Dava, davacı ve davalı olmak üzere iki taraflıdır. Davalı veya davacı tarafta, dava arkadaşı olarak birden fazla kişi bulunsa bile üçüncü taraf yoktur. Bu sebeple mahkemeler, davanın tarafı olmayan üçüncü kişiler hakkında herhangi bir karar veremez. Ancak bazı davalarda, verilecek hükümden etkilenecek üçüncü kişiler vardır (Görsel 3.11). Örneğin şehirlerarası yolcu taşıyan bir otobüs, şoförün hatasından dolayı A'ya çarpmış ve A sakat kalmıştır. A, otobüs firmasına “maddi tazminat davası” açmıştır. Bu davada A davacı, otobüs firması ise davalı taraftır. Yargılama sırasında “şoför” üçüncü bir taraf olarak davaya katılmaz. Ancak, şoförün hatası sonucu tazminat ödeyen firma, tazminat bedelini şoförden rücu etmek isteyebilir (Firma ödediği tazminatı hatalı olduğu için şoföre ödetmek amacıyla ona dönüş

Görsel 3.11: Davaya müdahale

yapmak isteyebilir). Benzeri durumlarda; üçüncü kişilerin, davanın taraflarından birisinin yanında ve o tarafın “yardımcısı” olarak davaya katılmasına **davaya müdahale** denir. Davaya müdahale, müdahale edenin kendiliğinden davaya müdahil olması veya taraflardan birinin haberi ile olabilir. Görülmekte olan bir davaya müdahale; asli müdahale, fer’i müdahale ve davanın ihbarı olmak üzere üç şekilde gerçekleşir (Görsel 3.12).

Görsel 3.12: Davaya müdahale yöntemleri

Fer'i Müdahale

Bazı davalarda, verilecek hükümden “doğrudan” etkilenecek üçüncü kişiler vardır. Bu kişiler, haklarını korumak için görülmekte olan bir davaya dâhil olmak isteyebilirler. Bir davada sadece davacı ve davalı taraf olduğu için üçüncü kişi, bu tarafların birinin yanında; ancak davanın tarafı olmadan katılmak zorundadır. Üçüncü kişinin görülmekte olan bir davaya, davayı kazanmasında yarar bulunan tarafın yanında katılmasına **fer’i müdahale** denir. Fer’i müdahale sayesinde üçüncü kişi, yanında katıldığı tarafın davayı kazanmasına yardımcı olur. Bu sebeple fer’i müdahil taraf değil, taraf yardımcıdır. Nitekim müdahil, yanında katıldığı tarafın yardımcı olduğu için bu durum daha sonra kendisine karşı dava açılmasına engel olur. Müdahilin bu yararı elde etmesi; yanında katıldığı taraf ile ortak hareket etmesi ve davada delil göstermesine bağlıdır.

Bir davaya fer’i müdahil olmak isteyen kişi (taraflar haber vermeden), davanın görüldüğü mahkemeye dilekçe ile başvuruda bulunur. Mahkemeye verilen bu dilekçede, müdahale nedeni ve bunun dayanaklarının gösterilmesi zorunludur. Mahkeme, üçüncü kişinin davaya müdahil olmasında yarar görürse katılma talebini kabul ederek davaya devam eder. Fer’i müdahilin yanında bulunduğu, yardımcı olduğu taraf asıl taraftır. Asıl taraf, müdahilin yaptığı işlemleri kabul etmeyebilir. Çünkü dava sonunda asıl taraf davayı kaybederse asıl taraf ile müdahil yeni bir davada karşı karşıya gelebilir.

Asli Müdahale

Asli müdahale; görülmekte olan bir davada, dava konusu şey üzerinde hak iddia eden üçüncü kişinin, davanın taraflarına karşı, “aynı mahkemede ayrı bir dava” açmasıdır. Bu nedenle asli müdahalede iki dava söz konusudur. Bunlardan ilki, iki taraf arasında görülmekte olan bir davadır. İkincisi ise ilk davanın taraflarına karşı açılan davadır. İkinci dava (asli müdahale) ilk davanın taraflarına karşı açıldığı için ilk davanın davacı ve davalısı, bu davada mecburi dava arkadaşısıdır. Örneğin B, Almanya’da yaşamakta ve yaz dönemlerinde Türkiye’ye gelmektedir. A, B’ye ait villayı vekâleti olmadan C’ye kiralamıştır. C, üç aylık kira bedelini ödememiştir. A, kira bedelinin tahsili için C’ye dava açmıştır. Bu dava, görülmekte olan ilk dava olup davacı tarafta A, davalı tarafta ise C bulunmaktadır. Yargılama sırasında B, mahkemeye baş-

vuruda bulunup hem A hem de C için dava açmıştır. B, bu davada asli müdahildir. Açılan ikinci davada, A ve C mecburi dava arkadaşı olduğu için ikisi de davalı tarafta bulunur.

Asli müdahale, bağımsız bir dava olduğu için asli müdahil, fer’i müdahilden farklı olarak taraf sıfatına sahiptir. Davalar ve davaların tarafları farklı olduğu için iki dava hakkında da ayrı karar verilebilir. Hatta mahkeme, her iki davayı birlikte inceleyip karar verebilir.

Davanın İhbarı

Dava devam ederken, taraflardan birisinin, kendisine yardım üzere üçüncü kişiye davayı haber vermesine (duyurmasına), **davanın ihbarı** denir. Davanın ihbarı, özü itibarıyla davaya müdahale değildir. Çünkü davaya müdahale, üçüncü kişinin “kendi inisiyatifi” ile gerçekleşir. Mecburi dava arkadaşlığının söz konusu olduğu durumlarda davanın ihbarı söz konusu değildir. Nitekim davanın ihbarının ilk koşulu, ihbar yapılacak kişinin davanın tarafı olmayan üçüncü kişi olmasıdır. İhbarda bulunan taraf, davayı kaybettiği takdirde bunu üçüncü bir kişiye rücu edilebilecekse dava bu üçüncü kişiye ihbar edilir.

Görülmekte olan bir davada, davayı ihbar etmek isteyen taraf bu isteğini mahkeme veya noter aracılığıyla gerçekleştirebilir. İhbarda bulunan tarafın, ihbarda bulunmak için herhangi bir makamdan izin almasına gerek yoktur. Davanın ihbarı ile davayı öğrenen üçüncü kişi, iki şekilde hareket edebilir. Birinci durumda, hareketsiz kalıp davaya müdahil olmayı reddedebilir. İkinci durumda, ihbarı kabul edip mahkemeye gider ve davaya, fer’i müdahil olarak katılabilir.

3.4.8. DAVADA TARAFLARIN TEMSİLİ

Dava ehliyeti bulunan herkes, davasını kendisi veya tayin ettiği vekil aracılığıyla açabilir ve takip edebilir. **Temsilci**, davayı taraf adına yürüten kişidir. Bu sebeple temsilci, taraf değildir. Medeni hukukta temsil (vekâlet), yasal temsil ve iradi temsil olmak üzere ikiye ayrılır. **Yasal temsil**, dava ehliyeti olmayan kişiler için öngörülmüş temsildir. Ayrıca tüzel kişilerin, kendilerini temsile yetkili organı aracılığıyla temsil edilmesi de yasal temsil kapsamında değerlendirilir. Yasal temsilin hangi hâllerde mümkün olduğu, içeriği ve sona ermesi kanunla belirlenir. Yasal temsilci, temsil ettiği kişi adına hareket eder. Bu sebeple bir davanın açılıp açılmayacağına tek başına karar veremez. Örneğin davanın açılması için izin gerekiyorsa yasal temsilci izin belgelerini mahkemeye vererek dava açabilir. Gerekli olan belgelerin mahkemeye verilmemesi durumunda dava açılmamış sayılır.

Türk Hukuk Sistemi’nde, avukat ile temsil zorunlu değildir. Bu nedenle, dava ehliyeti olanlar kendi davasını açıp takip edebilir veya atadığı bir temsilci aracılığıyla davasını açabilir ve takip edebilir. Bu tür durumlarda **iradi temsil** söz konusu olur. İradi temsil, tarafların iradelerine dayanan temsildir. Davanın taraflarından herhangi birisi, kendisini temsil edecek kişiye vekâlet (temsilcilik) vererek davayı takip etmek isteyebilir. Ancak vekâlet verilecek kişiler, sadece, baroya kayıtlı avukatlardır. Kişi, noterde yapacağı işlem ile baroya kayıtlı avukatlar arasından bir veya birkaçına vekâlet verebilir. Vekâlet, temsil yetkisi bakımından genel vekâlet ve özel vekâlet olmak üzere ikiye ayrılır. **Genel vekâlet**, herhangi bir davada gerekli olan bütün iş ve işlemleri yapabilme yetkisidir. Ancak genel vekâleti alan kişilerin, vekâlet verenin izni olmadan yapamayacağı işlemler de vardır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 74. maddesine göre temsilcilerin; sulh olma, hâkimi reddetme, davanın tamamını ıslah etme, yemin teklif etme, yemin kabul etme gibi bazı işlemleri yapabilmesi, açık yetki verilmesi ile mümkündür. Belirli bir veya birkaç işlemin temsilci aracılığıyla yapılmasına olanak veren vekâlet türüne ise **özel vekâlet** denir. Özel vekâletname olarak düzenlenmiş bir vekâletnamede, temsilcinin yapabileceği iş ve işlemler yer aldığı için temsilci, bu işlemlerin dışında herhangi bir işlem yapamaz.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

sıfat	tüzel
özel	dilekçe

1. Dava, ancak hem davacı hem de davalı tarafın gösterildiği bir ile açılır.
2. kişilerin taraf ehliyeti, kanunun öngördüğü şekilde kurulmalarıyla başlar.
3. dava hakkı ile taraflar arasındaki "gerçek" ilişkidir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

4. "Bir davada davacı ve davalı, mahkemede eşit hak ve yetkiye sahiptir."
Yukarıda anlatılan ilke, medeni yargılama hukukunda nasıl isimlendirilir?
 - A) Davanın şartı
 - B) Çekişmeli yargı
 - C) Silahların eşitliği
 - D) Taraf ehliyeti
 - E) Dava takip yetkisi
5. Davada taraf ehliyeti ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
 - A) Dava koşuludur.
 - B) Dava ehliyetine sahip olmayan kişiye karşı dava açılmışsa dava reddedilir.
 - C) Gerçek kişilerin taraf ehliyeti, tam ve sağ olarak doğum ile başlar.
 - D) Gerçek kişilerin taraf ehliyeti ölüm ile sona erer.
 - E) Tüzel kişilerin taraf ehliyeti, yönetim kurulunun istifası ile biter.
6. Tusem, Ankara ilinde bulunan taşınmazlarının satımı ve ilgili bütün iş ve işlemlerin yapılması için avukatı Mesut'a vekâlet vermiştir.
Yukarıda anlatılan vekâlet türü aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Genel
 - B) Özel
 - C) İradi
 - D) Zorunlu
 - E) İhtiyari

3. BÖLÜM

DAVANIN AŞAMALARI, TÜRLERİ VE DAVA ŞARTLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Neden farklı dava türleri vardır? Fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Bir davanın hangi aşamalardan oluştuğunu araştırıp bu aşamaları gösteren bir görsel hazırlayınız. Hazırlayacağınız görseli sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.5. DAVANIN AŞAMALARI, TÜRLERİ VE DAVA ŞARTLARI

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre medeni yargılama alanında iki temel yargılama usulü vardır. Bunlardan ilki, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 118 ile 186. maddeleri arasında düzenlenmiş olan yazılı yargılama usulüdür. Diğeri ise adı geçen kanunun 316 ile 322. maddeleri arasında düzenlenmiş olan basit yargılama usulüdür. Buna göre davanın açıldığı mahkemeye veya uyuşmazlığın niteliğine göre uygulanacak yargılama usulü farklı olacaktır. Örneğin sulh hukuk mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır. Ancak, asliye hukuk mahkemelerinde esas olan yargılama usulü yazılı yargılama usulüdür. Yazılı yargılama usulü ve basit yargılama usulü farklı konularda ve farklı mahkemelerde uygulandığı için yargılama türlerindeki dava aşamaları farklılık gösterir.

3.5.1. DAVANIN AŞAMALARI

Yazılı Yargılama Usulünde Dava Aşamaları

Yazılı yargılama usulünde dava, dilekçe ile açılır. Bu sebeple davanın ilk aşaması, dilekçelerin karşılıklı verilmesi aşamasıdır. Dilekçelerin mahkemeye verilmesinden sonra ön inceleme aşamasına geçilir. Ön

3. MEDENİ USUL HUKUKU

inceleme sonucunda dava koşulları uygunsa tahkikat aşamasına geçilir. Tahkikat tamamlandıktan sonra, sözlü yargılama yapılır ve hüküm (karar) verilir (Görsel 3.13).

Dilekçeler Aşaması (Dilekçelerin Teatisi)

Dava, mahkemeye verilen “dilekçe” ile açılır. Bu sebeple medeni usul hukukunda yargılama, dava dilekçesinin mahkemeye verilmesi ile başlar. Mahkemeye verilecek dava dilekçesi, davalı sayısından bir fazla olarak düzenlenip mahkemeye verilir. Bu dilekçe, dava dilekçesinin bütün unsurlarını taşımaktadır.

Ön İnceleme Aşaması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 137. maddesine göre **ön inceleme**; dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra başlayıp tahkikata kadar süren dava aşamasıdır. Ön inceleme, duruşmalı da duruşmasız da yapılabilir. Her iki durumda da hâkim, tarafların iddia ve savunmalarını göz önünde bulundurarak anlaş-tıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder. Bu aşamadan sonra tahkikat aşamasına geçilir.

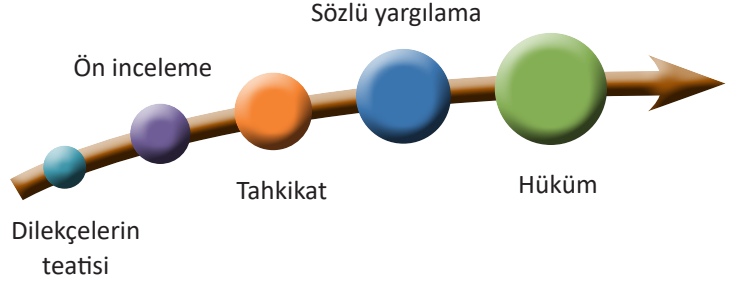
Tahkikat (İnceleme) Aşaması

Tahkikat, tarafların ileri sürdükleri olguların doğruluğunun araştırıldığı ve kanıtların tartışıldığı aşamadır. Tahkikat aşamasında hâkim, karar vermek için gerekli olan araştırma ve incelemeleri yapar (Görsel 3.14). Hâkim, araştırma ve inceleme yapmak için duruşma gününü belirler ve tarafları mahkemede dinler.

Mahkeme önünde yargılama ve tahkikat için ayrılmış zaman dilimine **oturum** (celse) denir. Oturum sırasında, tarafların hâkim karşısında buldukları yargılama evresine ise **duruşma** denir. Tahkikat aşaması, celseler ile gerçekleşir. Ön inceleme aşamasından sonra taraflar duruşmaya davet edilir. Belirlenmiş duruşmaya tarafların her ikisi de gelir ise tahkikat devam eder. Ancak tarafların ikisi de duruşmaya gelmezse dosya işleminden kaldırılır. Taraflardan biri duruşmaya gelir ve diğeri gelmezse duruşmaya devam edilir. Bu durumda gelmeyen taraf, yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemez.

Sözlü Yargılama Aşaması

Sözlü yargılama aşaması, tahkikatın bitmesi ile başlayan ve hüküm aşamasına kadar devam eden süreçtir. Tahkikat bittikten sonra mahkeme, sözlü yargılama ve hüküm için gün ve saat tayin ederek iki tarafı da davet eder (meşruhatlı davetiye). Taraflara gönderilen davetiyede, belirlenmiş gün ve saatte mahkemede bulunmama durumunda yokluklarında hüküm verileceği bildirilir. Taraflar kendilerine ulaşan meşruhatlı davetiye sonrasında, sözlü yargılamaya katılıp katılmama kararında serbesttir. Ancak taraflar sözlü yargılama aşamasında mahkemede hazır bulunmuşlarsa hâkim, son sözlerini sorar ve hüküm verir.

Görsel 3.13: Yazılı yargılama usulünde dava aşamaları

Görsel 3.14: Davada tahkikat aşaması

Karar Aşaması

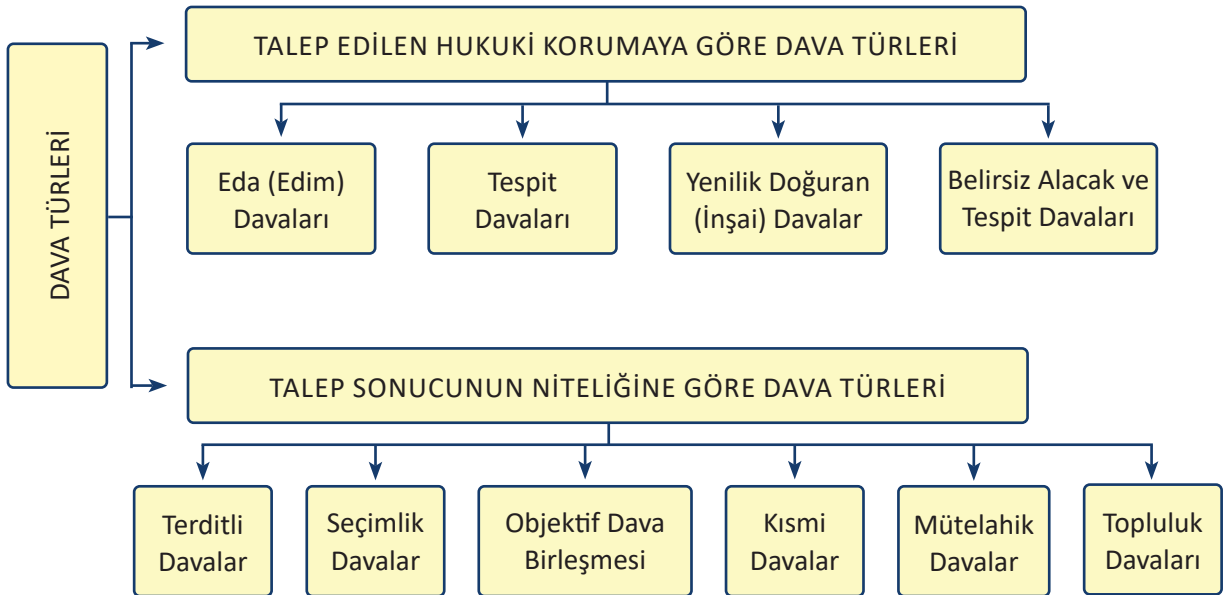
Karar, yargılamanın son evresidir. Bu sebeple karar, yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve tefhim edilir (Karar duruşma anında hazır bulunan taraflara sözlü olarak bildirilir.). Bir karar, hâkim tarafından mahkemede açıklanmadıkça sonuç doğurmaz. Çünkü bir kararın sonuç doğurması için taraflara tefhimi ve tebliği zorunludur. Karar metninde, kararı veren hâkim veya hâkimler ile birlikte kâtabin de adı, soyadı, sicil numarası yazılmalı ve karar metni imzalanmalıdır.

Basit Yargılama Usulünde Dava Aşamaları

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen ikinci yargılama usulü, basit yargılama usulüdür. **Basit yargılama usulü**, daha çabuk sonuçlandırılması gereken, daha kısa bir incelemeye ihtiyaç duyan ve daha kolay bir inceleme ile sonuçlandırılacak davalar için kabul edilmiş bir usuldür. Bu dava usulünde de dava, mahkemeye verilen bir dilekçe ile açılır. Mahkeme tarafından davalıya gönderilen bu dilekçeye davalı, iki hafta içerisinde cevap verebilir. Bu yargılama usulünde cevaba cevap ve ikinci cevap yoktur. Bu sebeple davacı dava dilekçesinde, davalı da cevap dilekçesinde delillerini açık şekilde belirtmelidir. Mahkeme, dilekçelerin verilmesinden sonra dosya üzerinden karar verebilir. Ancak mahkeme, dosya üzerinden karar veremiyorsa ön inceleme aşamasına geçer. Ön inceleme aşamasından sonra mahkeme, tahkikat aşamasına geçer ve en fazla iki duruşma ile yargılamayı tamamlar. Tahkikatın tamamlandığı ikinci duruşmada hâkim, tarafların son beyanlarını alır ve yargılamanın sona erdiğini belirterek hükmü tefhim eder.

3.5.2. DAVANIN TÜRLERİ

Davalar değişik şekillerde isimlendirilir. Bu isimlendirmeler doğrudan kanun tarafından yapılmış olabileceği gibi, doktrin veya uygulamada da ortaya çıkmış olabilir. Benzer şekilde, davaların farklı şekillerde ayırma tabi tutulması da mümkündür (Görsel 3.15). Ancak davaların sınıflandırılmasında dikkat edilen husus, talep edilen hukuki koruma ya da talep sonucunun niteliğidir.

Görsel 3.15: Dava türleri

3.5.2.1. TALEP EDİLEN HUKUKİ KORUMAYA GÖRE DAVA TÜRLERİ

Mahkemeden istenen hukuksal korumaya göre davalar; edim davası, tespit davası, yenilik doğuran (inşai) davalar ile belirsiz alacak ve tespit davası olmak üzere dörde ayrılır (Görsel 3.16).

Eda (Edim) Davaları

Davacının; davalının bir şey yapmaya, bir şey vermeye ya da bir şeyi yapmamaya mahkûm edilmesini istediği dava çeşididir. Edim davasının kabulü; davalının bir şey vermesi, yapması ya da yapmamasına ilişkin bir emirdir. Ancak eda davasının reddi sadece tespit niteliğindedir.

Görsel 3.16: Hukuksal korumaya yönelik davalar

Tespit Davaları

Bir belgenin sahte olup olmadığının tespiti ile bir hakkın veya hukuksal ilişkinin varlığı veya yokluğunun belirlenmesi için açılan davalardır. Tespit davaları, olumlu tespit davası ve olumsuz tespit davası olmak üzere ikiye ayrılır. **Olumlu tespit davası**, bir hakkın veya hukuksal ilişkinin varlığının belirlenmesi için açılan davadır. Örneğin kiracılığın tespiti davası. **Olumsuz tespit davası** ise bir hakkın veya hukuksal ilişkinin bulunmadığının belirlenmesi için açılan davadır.

Yenilik Doğuran (İnşai) Davalar

Bir hukuki durumun kurulması, kaldırılması veya değiştirilmesi için açılan davalardır. Örneğin boşanma davası, babalık davası, soy bağının reddi davası. İnşai davanın kabulü, kesin bir hüküm niteliğinde olması sebebiyle "dava konusu şey" herkese karşı ileri sürülebilir. Ancak mahkeme, inşai davayı reddederse bu hüküm, olumsuz bir tespit niteliğindedir.

Belirsiz Alacak ve Tespit Davaları

Alacaklının, davanın açıldığı tarihte, alacağının miktarını ya da değerini tam olarak bilmediği durumlarda açılan davalardır. Ancak, her ne kadar alacağın değeri tam olarak bilinmese de bu davanın açılması için asgari bir ücretin veya değer in dava dilekçesinde gösterilmesi zorunludur. Bu davalarda mahkemelerin görevi, taraflar arasındaki uyumsuzluğa konu olan alacağın tespit edilmesidir.

3.5.2.2. TALEP SONUCUNUN NİTELİĞİNE GÖRE DAVA TÜRLERİ

Bir dava açıldığında davacı, belirli bir hukuki ilişkiden kaynaklı olan talebini davalıya yöneltmektedir. Bazen de davacı, birden fazla talebini tek bir dava ile davacıya yöneltebilmektedir. İleri sürülen talep veya talepler bir edaya ilişkin olabileceği gibi tespit veya inşai hakka da ilişkin olabilir. Bu kapsamda, davacının talep sonunun niteliği göz önüne alındığında davalar; terditli davalar, seçimlik davalar, objektif dava birleşmesi, kısmi dava, mütelahik dava ve topluluk davası olmak üzere beşe ayrılır.

Terditli Davalar

Basamaklı dava veya kademeli dava olarak da adlandırılan bu dava türünde davacı, dava dilekçesinde iki talepte bulunur. Davacının ilk talebine **birinci (asıl) talep**, ikinci talebine ise **fer'i (yardımcı) talep** denir. Davacı, mahkemeden, öncelikle birinci talebinin incelenmesini, eğer bu kabul edilmeyecekse yardımcı talebinin incelenmesini ister. Terditli davalarda mahkeme, öncelikle asıl talebi incelemek ve karara bağlamak zorundadır. Asıl talebi reddeden mahkeme ikinci talebi incelemek ve karara bağlamak zorundadır.

Bir davanın terditli dava olarak kabul edilmesi için aşağıdaki üç koşulun bir arada bulunması gerekir.

- Davanın, aynı davacı tarafından aynı davalıya karşı açılması gerekir.
- Davacı, tek bir dilekçe ile birden fazla istemini, aralarında aslilik ve fer'ilik ilişkisi ile ileri sürmesi gerekir.
- Birlikte ileri sürülen talepler arasında hukuksal bir bağlantı olmalıdır.

Seçimlik Davalar

Borçlunun, seçimlik borç konularından birini ifa ederek borcundan kurtulduğu davalardır (Görsel 3.17). Buna göre, seçim hakkı kendisine verilen borçlu veya üçüncü kişinin bu hakkı kullanmaktan kaçınması hâlinde; alacaklı seçimlik dava açarak borcun ifa edilmesini talep edebilir. Örneğin A ile B aralarında bir satım sözleşmesi yapmışlardır. Sözleşmeye göre A, İzmir'deki evini B'ye verecektir. Bunun karşılığında B, A'ya Çanakkale'de bulunan çiftliğini veya Bursa'da bulunan otomobil tamir atölyesini verecektir. A, tapudaki işlemleri bitirip evinin tapusunu devretmesine rağmen B hareketsiz kalmıştır. Buna göre, sözleşme gereği seçim hakkı borçluya (B) aittir. Borçlu ne Çanakkale'de bulunan çiftliğini ne de Bursa'da bulunan otomobil tamir atölyesini A'ya devretmiştir. A seçimlik dava açarak B'nin bu seçimlik borçlardan birini yerine getirmesini talep edebilir.

Görsel 3.17: Borçlunun borçlardan birini seçmesi

Objektif Dava Birleşmesi

Davacının, aynı davalıya karşı birbirinden bağımsız birden fazla asli istemini aynı dava dilekçesinde ileri sürdüğü dava türüdür. Bu dava türünde, görünüşte tek bir dava vardır. Gerçekte ise talep sayısı kadar dava mevcuttur. Mahkeme, taleplerin tümü hakkında ayrı ayrı karar vermek ve hükümde göstermek zorundadır. **Dava yığılması** veya **kümülatif dava yığılması** olarak da adlandırılan bu dava türünün ortaya çıkabilmesi için varlığı gereken koşullar aşağıda verilmiştir:

- Davanın, aynı davacı tarafından aynı davalıya karşı açılması gerekir.
- Talepler arasında aslilik-fer'ilik ilişkisi kurulmamış olmalıdır.
- Taleplerin tümü bakımından ortak yetkili bir mahkeme bulunmalıdır.
- Tek bir dilekçe ile birden fazla ve birbirinden bağımsız talebin ileri sürülmesi gerekir.
- Birlikte ileri sürülen taleplerin tümü aynı yargı çeşidi içinde yer almalıdır.

Görsel 3.18: Alacağın bir kısmının talep edilmesi

Kısmi Davalar

Bazı uyuşmazlıkların temel nedeni, taraflar arasındaki alacak miktarının belli olmamasıdır. Miktar veya parasal tutara ait olan bu uyuşmazlık devam ederken alacaklı, alacağının bir kısmını dava yolu ile talep edebilir (Görsel 3.18). Davacının, hakkının tamamını değil, belirli bir kısmını talep ederek açtığı bu tür davalara **kısmi dava** denir. Davacının, kısmi dava açması için "alacağının tamamının" bilinmemesi veya tartışma konusu olması gerekir. Örneğin A, amcası B ile bir

3. MEDENİ USUL HUKUKU

satım sözleşmesi yapmıştır. Sözleşmeye göre A arabasını B'ye satacak; B, sözleşme bedeli olan 60.000 TL'yi 15 Mart 2020'de ödeyecektir. Ancak B, vadesi geçmesine rağmen borcunu ifa etmemiştir. A, bunun üzerine B'yi aramış, Covid-19 virüsü nedeniyle araba fiyatlarının arttığını ve arabanın gerçek bedelinin 75.000 TL olduğunu belirtmiştir. B ise araba fiyatlarının artmasının sözleşmeyi etkilemediğini, borcunun 60.000 TL olduğunu belirtmiştir. A ve B arasındaki araba fiyatı tartışması devam ederken A, 40.000 TL'lik kısmi dava açabilir.

Kısmi dava açılırken dava dilekçesinde "kısmi dava" olduğunun belirtilmesi zorunlu değildir. Çünkü kısmi dava, ek dava açılmasına engel değildir. Ancak bir davanın kısmi dava olarak nitelendirilmesi için aşağıda verilen koşulların bulunması zorunludur.

- Alacağın tamamı aynı hukuksal ilişkiye dayanmalıdır.
- Talep, konunun niteliği bakımından bölünebilir olmalıdır.

Mütelahik Davalar

Davacının, dava dilekçesinde, birden fazla hukuksal nedene dayandığı davalara **mütelahik dava** denir. Örneğin bir davada davacı, hem sözleşme aykırılığına hem de haksız eyleme dayanıyorsa bu iki nedenden herhangi birisi davacıyı haklı çıkarabilir. Mütelahik davalarda, davacının tek bir talebi vardır. Ancak bu talebin kabul edilmesi için birden fazla neden vardır.

Topluluk Davaları

Derneklerin, vakıfların veya diğer "tüzel kişilerin", temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için açtıkları davalara **topluluk (grup, sınıf) davası** denir. Sadece tüzel kişilerin açabileceği bu dava türü, ortak menfaatlerin zedelenmesi sonucunda menfaati zedelenen herkesin ayrı ayrı dava açmaması için ön görülmüştür. Topluluk davasını açacak olan tüzel kişi, dava dilekçesinde; statü çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının ya da temsil ettiklerinin menfaatlerini korumayı talep etmelidir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 113. maddesine göre tüzel kişiler, aşağıdaki nedenlerle dava açabilir.

- İlgililerin haklarının tespiti
- Hukuka aykırı durumun giderilmesi
- İlgililerin gelecekteki haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesi

3.5.3. DAVA ŞARTLARI

Mahkemenin uyuşmazlığın esasını inceleyebilmesi için varlığı veya yokluğu gerekli olan şartlara **dava şartları (koşulları)** denir. Bu şartlar, davanın açılması için değil; davanın incelenip karara bağlanması için gereklidir (Görsel 3.19). Çünkü dava şartları gerçekleşmeden bir davanın esasını incelenmez. Açılmış bir davada hâkim, dava şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini kendiliğinden (resen) dikkate alır. Tarafların, dava şartları ile ilgili talepte bulunmalarına gerek yoktur. Ancak taraflar, dava şartları konusunda hâkime yardımcı olabilir.

Görsel 3.19: Dava şartlarının incelenmesi

Bir davanın açılması sırasında "mevcut olması" gereken dava şartlarına **olumlu dava şartları** denir. **Olumsuz dava şartları** ise davanın açılması sırasında "bulunmaması" gereken şartlardır. Bu sebeple açılan bir davada olumsuz dava şartlarından biri varsa

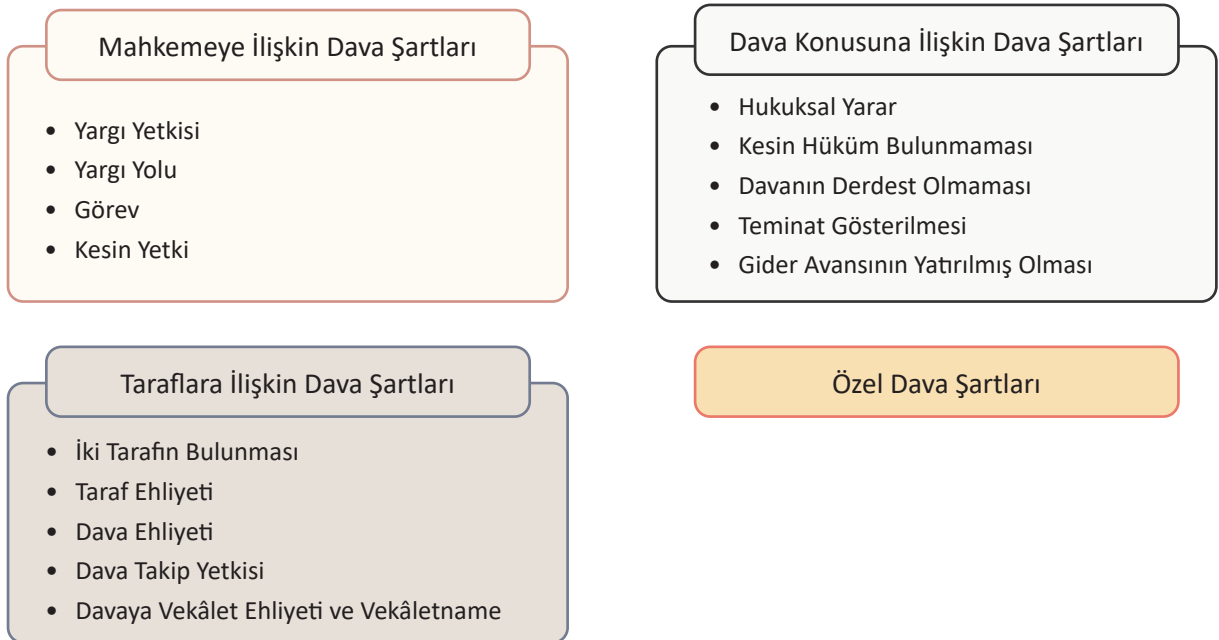
veya olumlu dava şartlarından biri yoksa davanın esasını incelenmez. Hem olumlu hem de olumsuz dava şartlarının birtakım özellikleri vardır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

- Dava şartları, ön inceleme aşamasında (duruşmalı veya duruşmasız) incelenir.
- Dava şartları, davanın her aşamasında olmak zorundadır.
- Dava şartlarının incelenmesinde resen inceleme ilkesi esastır.
- Dava şartlarının oluşmadığını taraflar da ileri sürebilir.
- Dava şartları yoksa mahkeme, davanın dinlenebilir (mesmu olması) olmadığı gerekçesi ile davayı reddetmek zorundadır.
- Dava şartlarının eksikliğinin giderilmesi mümkün ise mahkeme, bunların tamamlanması için kesin süre verir.
- Dava şartlarının eksikliği nedeniyle usulden reddedilen bir dava, dava şartlarının tamamlanmasıyla tekrar açılabilir.
- Dava koşulu oluşmadan bir hüküm verilmişse bu, mutlak bozma nedenidir.
- Dava şartları, ilk itirazlardan önce incelenir.
- Öncelikle mahkemeye ilişkin dava şartları, daha sonra taraflara ilişkin dava şartları ve son olarak da dava konusuna ilişkin dava şartları incelenir.

Bir davanın esastan incelenmesi için gerekli olan dava şartları; genel dava şartları ve özel dava şartları olmak üzere ikiye ayrılır.

3.5.3.1. GENEL DAVA ŞARTLARI

Her dava için aranması gereken dava şartlarına **genel dava şartları** denir. Bu şartlar yoksa bir davanın esastan incelenmemesi gerekir. Genel dava şartları; mahkemeye ilişkin dava şartları, taraflara ilişkin dava şartları ve dava konusuna ilişkin dava şartları olmak üzere üçe ayrılır (Görsel 3.20).

Görsel 3.20: Dava şartları

Mahkemeye İlişkin Dava Şartları

Bir davanın, doğru yerde, doğru bir mahkemede açılması gerekir. Bu sebeple mahkemeye ilişkin dava şartları ilk incelenen dava şartlarıdır. Bir davada, mahkemeye ilişkin dava şartları dört başlıkta incelenir. Bunlar; yargı yetkisi, yargı yolu, görev ve kesin yetkidir.

Yargı Yetkisi

Türk mahkemelerinin yargı yetkisi, ülkenin hâkimiyet sınırlarıdır. Bu sebeple Türk yargısına tabi olmayan kişiler (diplomatik temsilciler) ile yabancı ülkelerde açılan davalar bakımından Türk yargısının yetkisi bulunmamaktadır.

Yargı Yolu

Adli yargıda bir davanın görülebilmesi için davanın idari yargıda değil, adli yargı kolu içinde yer alması gerekmektedir. Çünkü her mahkeme, ancak kendi yargı koluna giren dava ve işlere bakabilir.

Görev

Bir dava ancak görevli mahkemede incelenebilir. Görevsiz mahkemede açılan dava, usulden reddedilir.

Kesin Yetki

Davanın, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen yetkili mahkemelerde açılması gerekir.

Taraflara İlişkin Dava Şartları

Bir davanın açılması için gerekli olan ilk unsur, davacı ve davalının olmasıdır. Davacısı veya davalısı olmayan bir dava açılmaz. Ancak bir davada iki tarafın olması, davanın incelenmesi için yeterli değildir. Çünkü hem davacının hem de davalının birtakım özelliklere sahip olması gerekir. Bu özelliklere, **taraf-lara ilişkin dava şartları** denir. Bir davada, taraflara ilişkin dava şartları beş başlıkta incelenir. Bunlar; iki tarafın bulunması, taraf ehliyeti, dava ehliyeti, dava takip yetkisi ve davaya vekâlet ehliyetidir.

İki Tarafın Bulunması

Bir davada, uyumsuzluk hâlinde olan iki taraf yoksa o bir çekişmesiz yargı işidir. Çünkü davadan söz edebilmek için iki tarafın bulunması gerekir (Görsel 3.21).

Görsel 3.21: Davada taraflar

Taraf Ehliyeti

Bir davada her iki tarafın taraf ehliyeti olmalıdır. Herhangi bir tarafın taraf ehliyetine sahip olmaması durumunda dava, usulden reddedilir.

Dava Ehliyeti

Davada, her iki tarafın da dava ehliyeti olmalıdır. Dava ehliyetine sahip olmayan taraflar, kanuni temsilcileri tarafından temsil edilirler.

Dava Takip Yetkisi

Başkası adına hukuksal koruma isteminde bulunulması hâlinde davanın esastan incelenmesi için dava takip yetkisine sahip olunması gerekir.

Davaya Vekâlet Ehliyeti ve Vekâletname

Vekil aracılığıyla takip edilen davalarda, vekilin davaya vekâlet ehliyetine sahip olması ve usulüne uygun düzenlenen bir vekâletnamesinin bulunması gerekir. Aksi hâlde dava, usulden reddedilir.

Dava Konusuna İlişkin Dava Şartları

Açılmış bir davada davacının mahkemeden talebi davanın konusunu oluşturmaktadır. Ancak, bir davanın incelenmesi için davanın konusunun bulunması tek başına yeterli değildir. Mahkemenin, dosyayı esastan incelemesi için dava konusunun taşınması gereken şartlar vardır. Bunlar; hukuksal yarar, kesin hüküm bulunmaması, davanın derdest olmaması, teminat gösterilmesi ve gider avansının yatırılmış olmasıdır.

Hukuksal Yarar

Mahkemeden hukuki koruma talep eden tarafın, davayı açmakta hukuki yararı olmalıdır. “Hukuki yarar”, hukuk düzeni tarafından korunan yarardır.

Kesin Hüküm Bulunmaması

Davacı ve davalı tarafın aynı konuda, aynı nedenlerden dolayı açılmış ve kesin hüküm verilmiş bir davasının olmaması gerekir.

Davanın Derdest Olmaması

Açılmış ve görülmekte olan bir dava varken “aynı” ikinci bir dava açılmaz.

Teminat Gösterilmesi

Yasada teminat gösterilmesinin zorunlu olduğu durumlarda, teminat gösterilmeden davanın esasını incelenmez.

Gider Avansının Yatırılmış Olması

Davacı, dava açarken peşin ödemesi gereken yargılama harçlarını yatırmalıdır. Ayrıca davacı; dava sırasında ortaya çıkması muhtemel bilirkişi, keşif giderleri, tebligat masrafları ve tanık ücreti gibi yargılama giderleri için de gider avansını yatırmak zorundadır.

3.5.3.2. ÖZEL DAVA ŞARTLARI

Genel dava şartları dışında, bazı davalar için kanunla belirlenmiş özel dava şartları vardır. Bu şartlar da, hâkim tarafından, davanın her aşamasında resen incelenir. Ancak, bir hususun özel dava şartı olup olmadığının tespit edilmesi kolay olmayabilir. Bu durumda hâkim, belirtilen şartın davanın esasını incelemeye engel olup olmadığına bakacaktır. Adli yargı alanında, en çok karşılaşılan özel dava şartlarından bazıları aşağıda sıralanmıştır.

- Tasarrufun iptali davasında aciz belgesi ibraz edilmelidir.

- Borçtan kurtulma davasında %15 teminat yatırılmalıdır.
- Terk sebebiyle boşanma davasında eşe ihtar çekilmeli ve iki aylık bekleme süreci geçmelidir.

3.5.4. İLK İTİRAZLAR

Bir davanın başında ileri sürüldüğünde dikkate alınan ve yargılama usulüne ilişkin itirazlara, **ilk itiraz** denir. İlk itirazlar, davanın ilgili olduğu yargı koluna göre farklılık göstermektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, medeni yargılama usulünde ilk itirazlar; yetki itirazı ve tahkim itirazı olmak üzere iki tanedir.

Yetki İtirazı

Mahkemelerin yetkisi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na tabidir. Kanun'a göre mahkemelerin yetkisi, kesin yetki kuralları ve kesin olmayan yetki kuralları olmak üzere iki şekilde belirlenir. Buna göre, bir davada, yetkinin kesin olmadığı durumlarda, taraflar yetki itirazını ilk itiraz olarak ileri sürmelidir. Daha sonra bu konuda yapılacak itirazlar mahkeme tarafından dikkate alınmaz.

Tahkim İtirazı

Tarafların, sözleşmeden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların belirledikleri hakem tarafından veya hakem kurulunca çözüleceği konusunda yaptıkları anlaşma tahkim anlaşmasıdır. Geçerli bir tahkim anlaşması mevcutsa taraflar ilk olarak belirledikleri tahkim kuruluna başvurmalıdır. Ancak geçerli bir tahkim anlaşması olmasına rağmen davacı mahkemeye başvurursa mahkeme davayı esastan inceleyecektir. Mahkemenin söz konusu davaya bakmaması için davalı taraf, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi gerektiğini, ilk itiraz olarak ileri sürmelidir. Davalının, süresi içinde, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi gerektiğini ileri sürmesi durumunda mahkeme, bunu ilk itiraz olarak inceler ve karar verir.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

kısmi	mütelahik	terditli
taraflar	topluluk	

1. Asli talep ve fer'i talep olmak üzere iki talebin mahkemeye sunulduğu; mahkemenin birinci talebi kabul etmemesi durumunda ikinci talebin değerlendirilmesinin istenildiği davalara davalar denir.
2. Birden fazla hukuksal nedeni olan davalara dava denir.
3. Sadece tüzel kişilerin açabileceği dava türü davasıdır.
4. Dava şartlarının oluşmadığını ileri sürebilir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

5. Aşağıdakilerden hangisi bir davanın temel aşamalarından değildir?
 - A) Ön inceleme
 - B) Sözlü yargılama
 - C) Tahkikat
 - D) Dilekçelerin teatisi
 - E) Keşif
6. Dava şartları ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
 - A) Dava şartları, ön inceleme aşamasında (duruşmalı veya duruşmasız) incelenir.
 - B) Dava şartları, davanın her aşamasında olmak zorundadır.
 - C) Dava şartlarının incelenmesinde tarafların başvurması esastır.
 - D) Dava şartlarının oluşmadığını taraflar da ileri sürebilir.
 - E) Dava şartlarının eksikliği nedeniyle usulden reddedilen bir dava, dava koşulunun tamamlanmasıyla tekrar açılabilir.
7. "Açılmış ve görülmekte olan bir dava varken 'aynı' ikinci bir dava açılmaz."
Yukarıdaki cümlede, dava konusuna ilişkin dava şartlarından hangisi anlatılmaktadır?
 - A) Teminat gösterilmesi
 - B) Davanın derdest olmaması
 - C) Kesin hüküm bulunmaması
 - D) Hukuksal yarar
 - E) Gider avansının yatırılmış olması

8. Aşağıdakilerden hangisi dava şartlarından biri değildir?

- A) Tarafın dava ehliyetine sahip olması
- B) Mahkemenin görevli olması
- C) Kesin yetki kuralı bulunmayan hâllerde mahkemenin yetkili olması
- D) Tarafın taraf ehliyetine sahip olması
- E) Yargı yolunun caiz olması

9. Aşağıdakilerden hangisi dava konusuna ilişkin dava şartlarından biri değildir?

- A) Hukuksal yarar
- B) Teminat gösterilmesi
- C) Gider avansının yatırılmış olması
- D) Davanın derdest olmaması
- E) Dava takip yetkisi

10. Aşağıdakilerden hangisi talep sonucunun niteliğine göre yapılan sınıflandırmaya uygun bir dava türü değildir?

- A) Terditli dava
- B) Kısmi dava
- C) Topluluk davası
- D) Tespit davası
- E) Mütelahik dava

11. Aşağıdaki mahkemelerden hangisinde basit yargılama usulü ile yargılama yapılması esastır?

- A) Asliye hukuk
- B) Sulh hukuk
- C) Ağır ceza
- D) Asliye ticaret
- E) Bölge adliye

4. BÖLÜM

DAVANIN AÇILMASI İLE DİLEKÇELER TEATİSİ VE ÖN İNCELEME

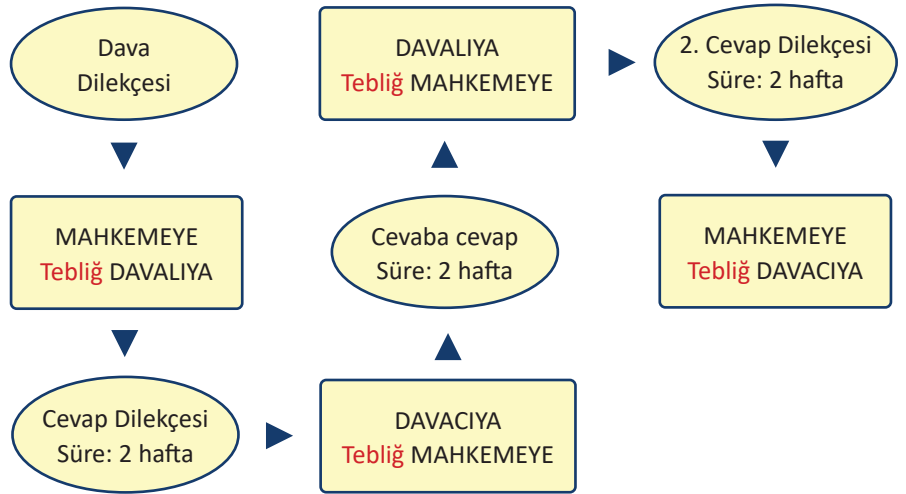

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Bir dava dilekçesinde hangi unsurların bulunması gerektiğini arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Bir davada iddia sahibi tarafın dava dilekçesi vermesi sonrasında davalı tarafın bu dilekçeye karşı cevap dilekçesi vermemesi durumunda hukuki olarak bunun sonuçları neler olabilir?

3.6. DAVANIN AÇILMASI İLE DİLEKÇELER TEATİSİ VE ÖN İNCELEME

Medeni hukuk bir özel hukuk alanıdır. Bu alanda ortaya çıkan uyuşmazlıkların mahkemelerde değerlendirilip karara bağlanabilmesi için öncelikle uyuşmazlığın taraflarından birinin mahkemeye başvuru yapması gereklidir (Görsel 3.22). Bu uyuşmazlıklarda mahkeme kendiliğinden harekete geçemez ve hâkim, iki

Görsel 3.22: Davanın açılması ve dilekçeler teatisi

tarafından birinin talebi olmaksızın kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz. Özel hukuk mahkemelerinde bir uyuşmazlığın dikkate alınması için ilk şart, taraflardan birinin davayı açmasıdır (dava dilekçesini vermesidir). HMK'nin 119. maddesinde dava sürecinin ancak taraflardan birinin "dava dilekçesi" vermesiyle başlayacağı ve davanın "dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte açılmış" sayılacağı belirtilmiştir.

3.6.1. DAVANIN AÇILMASI

Bir davanın başlaması için dava dilekçesinde HMK'de de düzenlenen bazı unsurların mutlaka yer alması gerekir. Davanın açılacağı mahkemeye hitaben yazılmak zorunda olan bu dilekçe davalıya mahkeme tarafından tebliğ edilir (bildirilir). Dava dilekçesinin kendisine tebliğ edilmesinden sonra davalının "cevap dilekçesi" verme hakkı vardır. Davalının vereceği cevap dilekçesinde de dava dilekçesinde olduğu gibi bazı unsurların bulunması zorunludur. Dava dilekçesinde bulunması zorunlu olan unsurların neler olduğu ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 119. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Bu unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

- Mahkemenin adı
- Davacının ve davalının (tarafların) adları, soyadları ve adresleri
- Davacının Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası
- Varsa tarafların yasal temsilcilerinin ve dava vekilinin adı, soyadı ve adresleri
- Davanın konusu (bunun yanında eğer malvarlığı haklarına ilişkin bir dava ise bu türden davalarda, dava konusunun değeri)
- Davacının iddiasına dayanak olan bütün olayların sıra numarası verilerek anlaşılır şekilde açıklanmış özetleri
- İddia edilen her bir olayın hangi kanıtlarla ispat edileceği
- Davanın dayandığı hukuki sebepler
- Açıkça ifade edilmiş biçimde davada talep edilen sonuç
- Davacının (eğer varsa, davacının kanuni temsilcisinin veya vekilinin) imzası

Bir dava dilekçesinde üstte sayılan unsurların eksik olmaması gerekir. Ayrıca, dilekçede "dilekçenin verildiği anda" bulunması zorunlu unsurlar aşağıda sıralanan unsurlardır.

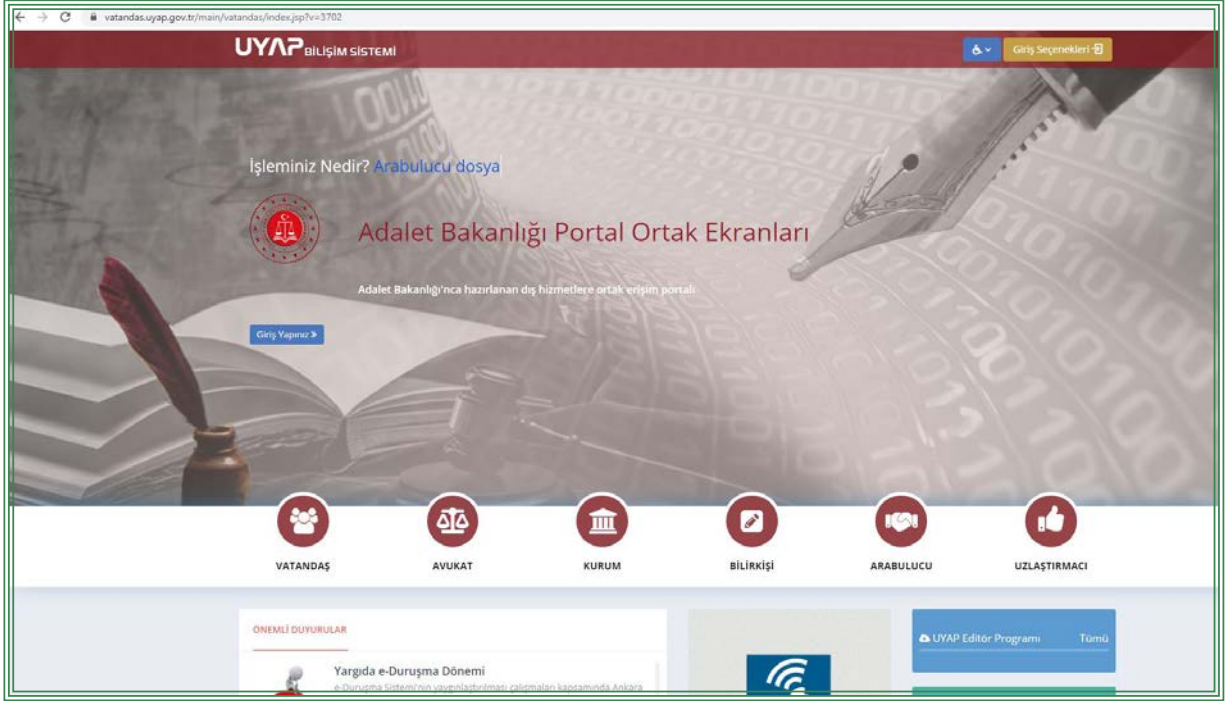
- Mahkemenin adı
- Davanın konusu
- Davacının iddiasına dayanak olan bütün olayların özeti
- İddia edilen olayların ispat edileceği kanıtlar
- Davada talep edilen sonuç

Bunlar dışında kalan diğer unsurlarda bir eksiklik varsa hâkim, bu eksikliği tamamlaması için davacı tarafta "bir haftalık süre" verir. Dilekçede bulunan eksik unsurların bu süre içinde tamamlanması gereklidir. Eğer davacı bir hafta içinde dilekçesindeki eksikleri tamamlamazsa böyle bir "dava hiç açılmamış" sayılır.

Yazılı yargılama usulünde tarafların dava dilekçesi ve cevap dilekçesi verme haklarının yanında, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçesi sunma hakları da vardır.

Dava dilekçesi hâkime verilir. Hâkim, dilekçenin verildiği tarihi yazıp imzalar ve kalem tevzi işleriyle görevlendirilen yazı işleri birimine gönderir. Memur (eğer dava harca tabi ise harç ve gider avansı tahsil edildikten sonra), alınması gereken harçları ve ödenmesi gereken avans tutarını hesaplar ve davacıyı

vezneye yönlendirir. Dava dilekçesinin davalı kişi sayısından bir adet fazla örneğinin bulunmasına dikkat edilmelidir. Yargı işlemleri daha çok UYAP (Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi) kullanılarak yapılır (Görsel 3.24). Bu sebeple elektronik ortamda dava dilekçesi hazırlanıp ilgili mahkemeye gönderilebilir.

Görsel 3.23: UYAP (Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi)

Mahkeme, kendisine ulaşan dava dilekçesini davalıya tebliğ eder ve davalının iki hafta içerisinde cevap verebileceğini belirtir. Davalının cevap vermesi zorunlu değildir. Ancak davalının cevap vermemesi, davayı inkâr anlamındadır. Eğer davalı, dava dilekçesine cevap dilekçesi yazarsa bu cevap davacıya tebliğ edilir. Davacı cevap aldıktan sonra, iki hafta içinde, “cevaba cevap dilekçesi” (replik) verebilir. Cevaba cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren davalı, “ikinci cevap dilekçesi” (düplik) verebilir. Cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinin verilmesinden sonra “dilekçelerin teatisi” aşaması biter ve ön inceleme aşamasına geçilir.

UYGULAMA

Verilen örnek davadan faydalanarak bir dava dilekçesi hazırlayınız. Mahkemeye, dava dilekçeleri verilirken dilekçe ekleri de dilekçeyle beraber verilmelidir. Aşağıdaki dava dilekçesinin ekleri de verilmiştir. Siz de hazırlayacağınız dava dilekçesinin eklerini, dilekçenize eklemeyi unutmayınız.

MERSİN ASLİYE HUKUK MAHKEMESİNE

DAVACI: Selman T... (TCKN: 12345*)

ADRES:

VEKİLİ: Av. Cemal V....

(Adres antette)

ADRES:

DAVALI: Mustafa R...

ADRES:

DAVA KONUSU: Arsaya yapılan tecavüzün önlenmesi ve 20.000 TL zararın tazmini istemi

AÇIKLAMALAR

1. Müvekkilim Selman T...’nin evinin bulunduğu kendi arsasında aynı zamanda on beş adet portakal ağacı ekilidir. Müvekkilim evinin geçimini bu ağaçlardan elde ettiği gelir ile sağlamaktadır.
2. Müvekkilimin komşusu, davalı Mustafa R..., müvekkilimin arsasının hemen bitişiğindeki evinin tadilatını yapmaya başlamıştır. Fakat tadilat işlerini yaptırırken kullanacağı malzemeyi taşıdığı kamyonuyla müvekkilimin bahçe duvarının yıkılmasına ve üç adet ağacının sökülmesine sebep olmuştur. Müvekkilimin zararı toplam olarak 20.000 TL’dir.
3. Müvekkilim konuyla ilgili davalıya başvurmasına rağmen karşı taraftan olumlu bir cevap alamamıştır. Bu nedenle davanın açılması zorunluluk hâline gelmiştir.

DELİLLER: Keşif, tanık beyanları ve diğer tüm yasal deliller

HUKUKİ DELİLLER: Tapu kaydı, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve ilgili tüm yasal mevzuat

İSTEM: Yukarıda açıkladığımız sebeplerle, davalının arsaya yapmış olduğu tecavüzün, masrafları davalıya ait olmak üzere kaldırılmasına, 15/10/2021 tarihinden itibaren hesaplanacak kanuni faiz ile birlikte 20.000 TL tazminatın kendisine ödetilmesine, yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesine karar verilmesini yüce mahkemenizden saygıyla talep ederim.

20/11/2021

Davacı (veya vekili)

Adı Soyadı:

İMZA

EK:

1. Tapu kayıt sureti (Görsel 3.25)
2. Genel Vekâlet Sureti (Görsel 3.26)

İli		<p style="text-align: center;">Türkiye Cumhuriyeti</p> <p style="text-align: center;">TAPU SENEDİ</p>		Fotoğraf			
İlçesi							
Mahallesi							
Köyü							
Sokağı							
Mevkii							
Satış Bedeli		Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Yüzölçümü		
					ha	m ²	
Niteliği							
Sınırı							
GAYRİMENKULÜN Edinme Sebebi							
Sahibi							
Geldisi		Yevmiye No.	Cilt No.	Sahife No.	Sıra No.	Tarihi	Gittisi
Cilt No.							Cilt No.
Sahife No.		Siciline Uygundur.					Sahife No.
Sıra No.							Sıra No.
Tarih		<small>NOT: * Mülkiyetin gayri aynı haklar ile şerhler için tapu kütüğüne müracaat edilmelidir. ** Tebliğat Kanunu Hükümleri gereğince adres değişikliği ilgili Tapu Sicil Müdürlüğüne bildirilecektir.</small>					Tarih
D.M.O. Basım İşl. Md.		Döner Sermaye İşletmesi tarafından bastırılmıştır.			Stok No		129

Görsel 3.24: Dava dilekçesi eklerinden tapu senedi

<p>T. C. Adalet Bakanlığı MERSİN ... NOTERİ</p> <p>ADRES:--- Tel: ----</p> <p>Değerlendirme pulu makbuz mukabili tahsil edilmiştir.</p>	<p>TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERSİN ... NOTERLİK</p> <p style="text-align: center;"><u>VEKÂLETNAME</u></p> <p><u>VEKÂLET VEREN:</u> Mehmet oğlu 1975 doğumlu Selman T....; Caddesi, ... mahallesi, MERSİN</p> <p><u>VEKİL:</u> Tarık oğlu Cemal V...</p> <p>Leh ve aleyhimde açılmış ve açılacak dava ve takiplerden dolayı T.C. Yargı organlarının, meclislerinin daire ve kuruluşlarının her kısım ve derecesinde, her yol ve sıfatla beni temsile, hak menfaatlerimi korumaya, bilgi edinme kanunu çerçevesinde bilgi edinme başvurusunda bulunmaya, tüm kurumlar nezdinde uzlaşma görüşmeleri yürütmeye, arabuluculuk aşamasında tarafımı temsile, işlemleri yürütmeye, tapu dairelerinde her türlü aynı hakkın tescil, tadil ve terkin işlemlerini yapmaya, şerh koymaya, bilgi ve belge almaya, babalık ve her türlü soy bağına ilişkin davaların takibine, adli sicil ve arşiv kaydı almaya, düzeltmeye ve sildirmeye, davalar açmaya, icra takibinde bulunmaya, açılmış davalara katılmaya, takibe ve neticelendirmeye, tahkime ve hakem tayinine, her nevi dilekçe ve evrakları beni temsilen kendi imzası ile ilgili kurum ve kuruluşlara vermeye, tebliğ ve tebellüğe, tanık ve bilirkişi göstermeye, karşı taraftan gösterilenleri kabul veya redde, protesto, ihtarname ve ihbarname keşidesine, keşide olunanlara cevap vermeye, yemin teklif, kabul ve redde, keşif yaptırmaya, keşiflerde hazır bulunmaya, keşif raporlarına itiraza, yeniden keşif talebinde bulunmaya, ihtiyati ve icrai tedbir ve hacizler yaptırmaya ve kaldırmaya, reddi miras talebinde bulunmaya, icra daireleri, Yargıtay, Sayıştay, Danıştay, Bölge İdare Mahkemeleri, Vergi Mahkemeleri ile yasalarla kurulmuş ve kurulacak yargı organları ve diğer devlet dairelerinin tümünde gerekli her türlü kanuni işlemleri yaptırmaya, takibe, murafaaya, kararları temyiz etmeye, kararların düzeltilmesi ve yargılamanın iadesini istemeye, hâkim, bilirkişi, hakem, şahit, kâtip ve bilirkişileri şikâyete ve redde, dava nakline, duruşmalarına katılmaya, elden evrak alıp vermeye, kayıt ve suretler çıkartmaya, dosyaları tetkike, yanlışlıkları düzeltirmeye, vergi daireleri, vergi itiraz, takdir, temyiz ve uzlaştırma komisyonları ile yasalarla bu konularda kurulmuş ve kurulacak organlarda beni temsile, uzlaşma talebinde bulunmaya, tutanakları imzalamaya, itiraza gerekli yasal işlemleri takip ve neticelendirmeye, duruşmalardan varestede tutulmam yolunda talepte bulunmaya, tüm kararların infazını ilgili kuruluşlardan istemeye, alacağı veya icra dosyasını temlik almaya, temlik vermeye, icra takibi ile veya savcılık şikâyeti ile ilgili çek bedelinin bankaya ödenmesi ve blokesi halinde bankadan tahsile, karşılıksız çek yaprağı bedelini bankalardan tahsile, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmaya, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve diğer uluslar arası yasal başvurularda bulunmaya, ahz-u kabza (teslim alıp elinde bulundurmaya), sulh ve ibraya, davadan ve temyizden feragate, feragat ve davaları kabule, icra satışlarına iştirake, pey sürmeye, teminat yatırmaya ve çekmeye, mal beyanında bulunmaya, gümrük müdürlüklerinden el konulan taşınırıların iadesine, teslimine, üçüncü gerçek veya tüzel kişilerle her türlü sözleşme imzalamaya, hakim ve savcılar hakkında yapılacak her türlü disiplin ve cezai şikayetleri adıma yapmaya bu yetkilerin bir kısmı veya tamamı ile başkalarını da tevkil, teşrik ve azle, bu yetkileri birlikte ve ayrı ayrı kullanmak üzere Mersin Barosuna 3** sicil numarası ile kayıtlı 12345*T.C. Kimlik No.lu ve Mersin... Vergi Dairesine bağlı Avukat Cemal V.... tarafımdan yetkili vekil tayin edildi.</p> <p><u>Vekâlet Veren:</u> Selman T.... (TCKN: 12345*) İMZA</p> <p style="text-align: center;">İmza Mühür MERSİN ... NOTERİ</p>	<p>Y. No.:</p> <p>C. No.:</p>
---	--	---

Görsel 3.25: Dava dilekçesi eklerinden genel dava vekâletnamesi

3.6.2. DAVANIN AÇILMASININ SONUÇLARI

Dava açılmasının hukuki açıdan sonuçları, maddi sonuçlar ve usul hukukuna ilişkin sonuçlar olmak üzere ikiye ayrılır (Tablo 3.2).

Tablo 3.2: Davanın Açılmasının Sonuçları

DAVANIN AÇILMASININ SONUÇLARI	
MADDİ HUKUK BAKIMINDAN SONUÇLARI	USUL HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLARI
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dava açılmasıyla birlikte, dava konusu alacak ya da hak için söz konusu olan zamanaşımı kesilmiş olur (TBK 154: 1-2; TTK 750, TMK 714 ve 777. maddeleri). 2. Hak düşürücü süreye bağlı davalarda dava açılması ile hakdüşürücü süre korumuş olur. 3. Dava açılması ile bazı şahıs varlığı hakları malvarlığı hakkına dönüşür. 4. Davanın açılması ve dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesi ile davalı mütemerit olur (borcunu vadesinde ödemeyen borçlunun ödemediği borcundan kaynaklanan tüm zarar ve ziyanı topluca ödemek zorunda kalması) (TBK 117. maddesi). 5. Davanın açılması ve dava dilekçesinin tebliğ edilmesi ile davalıda var olduğu kabul edilen iyiniyet, kötü niyete dönüşür. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mahkemenin davayı inceleme zorunluluğu ortaya çıkar. 2. Dava şartları davanın açıldığı (dilekçenin verildiği) tarihe göre incelenir. 3. Dava, açıldığı tarihteki duruma göre karara bağlanır. 4. Davanın açılması ile derdestlik ortaya çıkar, dava görülmeye başlanır. 5. İhtiyati tedbir ve/veya ihtiyati haciz korunur (HMK 397 ve İİK 264. madde) 6. Davayı geri alma yasağı doğar (HMK 123 ve 150. maddesi).

3.6.3. CEVAP DİLEKÇESİ

Mahkemenin, dava dilekçesiyle başlamış olan davayı, davalıya tebliğ etmesinden sonra, davalı iki yoldan birini seçebilir. Bunlardan birincisi, davacının dava dilekçesinde bildirmiş olduğu vakıaları tamamen veya kısmen inkâr edebilir. İkinci ise dava dilekçesinde kendisine bildirilmiş vakıaları inkâr etmez ama bu vakıaların davacının talep ettiği istemi haklı gösterecek nitelikte olmadığını iddia edebilir. Davalı kişi, dava dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren mahkemeye iki hafta içinde bir cevap dilekçesi vermelidir. HMK'nin 126. maddesine göre, cevap dilekçesi davanın açıldığı mahkemeye verilir. Bu dilekçeye davacı sayısı kadar örnek eklenmelidir. Cevap dilekçesi havale edildiği tarih itibarıyla verilmiş sayılır ve mahkeme tarafından davacı kişiye veya kişilere tebliğ edilir.

Cevap dilekçesinde bulunması gereken unsurlar vardır. Bu unsurlar aşağıda sıralanmıştır.

- Mahkemenin adı
- Davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri (davalı yurt dışında ikamet ediyorsa açılan dava ile ilgili işlemlere esas olmak üzere yurt içinde göstereceği bir adres)

- Davalının T.C. kimlik numarası
- Varsa tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı, soyadı ve adresleri
- Davalının savunmasına dayanak olan bütün vakıaların sıra numarası verilerek anlaşılır şekilde açıklanmış özetleri
- Savunmanın dayanağı olarak ileri sürülen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceği
- Savunmada dayanılan hukuki sebepler
- Açıkça ifade edilmiş biçimde talep edilen sonuç
- Davalının veya varsa kanuni temsilcisinin yahut vekilinin imzası

Cevap dilekçesinde sayılan unsurların bulunması zorunludur. Bu dilekçe ile ilgili ayrıca aşağıdaki hususlar da oldukça önemlidir.

- Cevap dilekçesi davacı sayısından bir adet fazla düzenlenir.
- Dilekçe harca tâbi değildir ama davalı, dilekçenin davacıya tebliği için gerekli giderleri ödemelidir.
- Adli tatil de olsa mahkemelere cevap dilekçesi verilebilir.
- Yazılı yargılama usulünde cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren “iki hafta”dır.
- Eğer kanuni cevap süresi içinde cevap dilekçesi düzenlemek, davanın niteliği gereği zor ise davalı cevap süresinin uzatılmasını isteyebilir. Davalı cevap dilekçesi için süre uzatma talebini ancak “cevap süresi içinde” bildirebilir. Bu başvurunun süresinde yapılmış olması şartıyla mahkeme, bir defaya mahsus olarak davalıya ek süre verebilir. Bu ek süre bir aydan fazla olamaz.

BİLGİ KUTUSU

- Cevap dilekçesinin verilmesi ile davalının artık davanın esasına girişmiş olacağı kabul edilir. Bu sebeple artık ilk itirazda bulunamaz. Cevap dilekçesi vermiş olan davalı, cevap süresi içinde vereceği bir dilekçe ile de ilk itirazda bulunamaz. Davalının muvafakati ile de olsa ıslah yolu ile de olsa ilk itirazlar daha sonraki süreçte artık ileri sürülemez.
- Davalının süresi içinde, cevap dilekçesi vermemesi hâlinde davalının, davacının dava dilekçesinde öne sürdüğü vakıaların tümünü inkâr etmiş olduğu kabul edilir. Bunun anlamı davalı kişinin, davacının ileri sürdüğü hakkın hiç ortaya çıkmamış olduğu veya böyle bir hakkın artık var olmadığını iddia etmiş sayılacağıdır.

3.6.4. TARAFLARIN İKİNCİ DİLEKÇELERİ

Davacı, cevap dilekçesinin mahkeme tarafından kendisine tebliğ edilmesinden itibaren “iki hafta içinde” cevaba cevap dilekçesi verebilir. Aynı şekilde, davalı da davacının cevabının kendisine tebliğ edilmesinden itibaren “iki hafta içinde” ikinci cevap dilekçesi verebilir.

Davacının cevaba cevap, davalının da ikinci cevap dilekçesi hakkında, niteliğine aykırı düşmediği sürece dava ve cevap dilekçelerine ilişkin hükümler kıyasen uygulanır.

3.6.5. İDDİANIN VE SAVUNMANIN GENİŞLETİLMESİ VE DEĞİŞTİRİLMESİ

Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerinde bir kısıtlama olmaksızın iddia ya da savunmalarını genişletebilir veya değiştirebilirler. Fakat eğer davada ön inceleme aşamasına geçilmiş ise artık sadece

karşı tarafın açık muvafakati ile iddia ya da savunmalarını genişletebilir veya değiştirebilirler. İddianın ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı, her iki taraf için de ikinci dilekçelerin verilmesiyle başlar. Buna göre, davacı için bu yasağın “cevaba cevap dilekçesi”ni vermesiyle davalı için de “ikinci cevap dilekçesi”ni vermesiyle başlar.

HMK'nin 141. maddesine göre ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeret bildirmeksizin gelmez ise gelen taraf onun muvafakati olmadan da iddia ya da savunmasını genişletebilir veya değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia da savunma da artık genişletilemez ya da değiştirilemez.

İddiayı genişletme ve değiştirme yasağıyla ilgili istisnalar aşağıda sıralanmıştır.

- Davalının açık rızası
- İslah (Bir davada karşı tarafın onayından veya hâkimin kararından bağımsız olarak davanın taraflarından birinin başvurabileceği hukuksal bir işlemdir. Bu işlemle, taraflardan biri, usulle ilgili yaptığı işlemleri, gerekli masrafları karşılamak şartıyla ve yasada belirtilen süre içinde, uygun yöntemleri kullanarak tamamen veya kısmen düzeltebilir.)
- Davalının mazeretsiz olarak ön inceleme duruşmasına gelmemesi

Sayılan istisnalar dışında iddiayı genişletme ve değiştirme sayılmayan durumlar da vardır. Bu durumlar aşağıda belirtilmiştir.

- Davacının, dava dilekçesinde bildirdiği hukuki sebepleri genişletmesi veya değiştirmesi, davayı genişletme ve değiştirme sayılmaz.
- Talep sonucunun daraltılması, davayı genişletme ve değiştirme sayılmaz.
- Ayrı bir dava sebebi oluşturacak nitelikte bulunmayan, mevcut vakianın içeriğine dâhil olan vakıaların ileri sürülmesi, yeni vakia ileri sürüldüğü anlamına gelmez. Bu nedenle, bu durum dava sebebinin genişletilmesi sayılmaz.
- Davacının sonradan ileri sürdüğü vakia, dava dilekçesinde bildirdiği vakıaların delili niteliğinde ise bu hâlde de dava sebebinin genişletilmesinden söz edilemez; bu durum davayı değiştirme ve genişletme sayılmaz.

ARAŞTIRALIM

Aşağıda sayılan durumlarda iddiayı genişletmek veya değiştirmek yasak değildir.

- Mahkemenin talep edilenden başka bir şeye de hüküm vermesinin caiz olduğu durumlar
- Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalar
- Dava açılmasından sonra doğan vakıaların ileri sürülmesi
- Belirsiz alacak davası bakımından kabul edilen özel durum
- Tarafta iradi değişiklik

* Bu durumlarda iddiayı genişletme veya değiştirmenin serbest bırakılmasının nedenlerini araştırıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. MEDENİ USUL HUKUKU

İddiayı genişletme ve değiştirme yasağıyla ilgili olduğu gibi, savunmayı genişletme ve değiştirme yasağıyla ilgili de istisnalar vardır. Bu istisnalar şunlardır:

- Davacının açık rızası
- İslah
- Davacının mazeretsiz olarak ön inceleme duruşmasına gelmemesi

Sayılan istisnalar dışında savunmayı genişletme ve değiştirme sayılmayan durumlar da vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

- Davalının cevap dilekçesinde bildirdiği hukuki sebepleri genişletmesi veya değiştirmesi, davayı genişletme ve değiştirme sayılmaz.
- Davalının mevcut vakianın içeriğine dâhil olan bir hususu ileri sürmesi veya açıklaması yeni vakıa ileri sürüldüğü anlamına gelmez.
- Mevcut vakıaların delili olan hususların gösterilmesi de yeni vakıa ileri sürülmesi değildir. Ancak, delil ileri sürülürken yeni bir vakıa da ileri sürülüyorsa bu yasak kapsamında kabul edilecektir.

DİKKAT

Aşağıda sayılan durumlarda savunmayı genişletmek veya değiştirmek yasak değildir.

- Cevap veya ikinci cevap dilekçesinin verilmesinden sonra ortaya çıkan savunma sebeplerinin ileri sürülmesi
- Davalı kişinin mahkeme tarafından resen incelenmesi gereken konuları, cevap veya ikinci cevap dilekçesinden sonra da olsa davacının muvafakatine ihtiyaç duymadan ya da islah yoluna başvurması gerekmeden ileri sürebilmesi

ARAŞTIRALIM

Bazı durumlarda savunmayı genişletme veya değiştirmenin serbest bırakılmasının nedenlerini araştırıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.6.6. ÖN İNCELEME

Davada dilekçelerin karşılıklı verilip tamamlanmasından sonra ön inceleme aşamasına geçilir. Ön inceleme, dilekçelerin verilmesinden sonra, tahkikattan önce, davanın ayrı bir aşamasıdır. Bu aşama tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan, davalarda tahkikat aşamasına geçilemez ve tahkikat için oturum günü verilemez.

HMK'nin 140. maddesi uyarınca eğer ön inceleme duruşmalı yapılırsa "Ön inceleme duruşmasının sonunda, tarafların sulh veya arabuluculuk faaliyetinden bir sonuç alıp almadıkları, sonuç alamadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanakla tespit edilir. Bu tutanağın altı, duruşmada hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür." Hâkim, tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek

tespit eder. Tarafları sulha (anlaşmaya) davet eder. Duruşma yapılmadan da ön inceleme yapılabilir. Duruşma yapılsa da yapılsa da ön inceleme aşamasında hâkim, mutlaka aşağıda verilen soruların cevabını aramalıdır (Görsel 3.27).

Görsel 3.26: Ön inceleme

- Dava şartları tamam mı?
- İlk itirazlar tamam mı?
- Tarafların temel iddia ve savunmaları neler?
- Tarafların uyuşmazlık noktaları neler? Tespit edildi mi?
- Gerekli olan belgeler eklenmiş ve açıklama yapılmış mı?
- Taraflar sulh oluyor mu?
- Taraflar arabulucuya başvuruyor mu?
- Ön inceleme için gerekli hususlar tutanağa geçirildi mi?

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

iddia	tarafardan	davalının
tebliğ	dava dilekçesi	cevap dilekçesi

1. Davanın açılacağı mahkemeye hitaben yazılmak zorunda olan mahkeme tarafından davalıya tebliğ edilir.
2. Davalı eğer verirse artık ilk itirazda bulunamaz, davaya esastan girişmiş olur.
3. Yargılamanın ön inceleme aşaması tamamlanınca artık genişletilemez.
4. Mahkemenin davalıya davayı tarihinden itibaren davalının cevap dilekçesi verme süresi iki haftadır.
5. Davanın başlaması için birinin mahkemeye başvuru yapması gerekir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi dava dilekçesinde bulunması zorunlu unsurlardan biri değildir?
 - A) Davacının ve davalının (tarafaların) adları
 - B) Davanın konusu
 - C) Mahkemenin adı
 - D) Davacının vergi numarası
 - E) Dayanılan hukuki sebep
7. Dava dilekçesinin aşağıdakilerin hangisinin sayısından bir adet fazla örneğinin bulunması gereklidir?
 - A) Zabıt kâtabi
 - B) Hâkim
 - C) Davalı
 - D) Davacı
 - E) Muhasebe memuru
8. Aşağıda verilmiş hangi unsur dava dilekçesinin verildiği anda dilekçede bulunması zorunlu unsurlardan değildir?
 - A) Mahkemenin adı
 - B) Davanın konusu
 - C) Davada talep edilen sonuç
 - D) Tarafların yasal temsilcilerinin imzası
 - E) Davacının iddiasına dayanak olan bütün olayların özeti

5. BÖLÜM

DAVANIN AÇILIŞI VE SONA ERME SÜRECİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Günlük dilde ve hukukta “ispat” kavramı ne anlama gelmektedir?
2. Deliller hukuka aykırı biçimde elde edilirse bu deliller mahkeme tarafından dikkate alınmamaktadır. “Hukuka aykırı elde edilen deliller” ne ifade etmektedir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

3.7. DAVANIN AÇILIŞI VE SONA ERME SÜRECİ

Dilekçelerin verilmesi (dilekçelerin teatisi) aşamasından sonra, ön inceleme aşamasında davanın tarafları ısrarla sulha teşvik edilmiş ama aralarında sulh mümkün olmamışsa davada tahkikat aşamasına geçilir. Tahkikat aşaması, ön inceleme aşamasında sulha çağrılmış olan tarafların anlaşabildiği veya anlaşamadığı konuların yer aldığı “anlaşmazlık tutanağı” temelinde yürütülür.

Bu aşamada hâkim, dilekçelerde ve ön incelemede tarafların iddiaları, suçlamaları, savunmaları ve kanıtları hakkında bir karara varmak için gerekli incelemeleri ve araştırmaları gerçekleştirir. Bu amaçla mahkeme bir duruşma günü kararlaştırır ve duruşmada iki tarafı da dinler. Tarafların tüm iddiaları, savunmaları ve bunlara dayanak teşkil eden vakıalar tek tek değerlendirilir. Elde edilen bulgular bir tutanağa aktarılır.

Tahkikat ilk derecedeki yargılamada en uzun aşamadır. Bu aşamada görevli hâkimin diğer aşamalardan daha etkin biçimde rol oynadığı söylenebilir. Hâkim, tarafların iddialarını ve savunmalarının dayanağı olan vakıaların gerçek olup olmadığını dikkatlice araştırır. Araştırmasını yaparken hâkim, davanın doğru şekilde sonuca bağlanması için vakıalarla ilgili tüm delilleri inceler. Bu delillerin, doğru deliller olarak kabul edilip edilmeyeceğini ve hüküm vermeye elverişli olup olmadığını kararlaştırır. Her delilin nasıl inceleneceği, her delil türü için farklı şekilde düzenlenmiştir. Tahkikat sürecinde her delil için öngörülmüş olan farklı usul uygulanır. İlk olarak davanın dilekçeler aşamasında tarafların dilekçelerine ekledikleri belgeleri inceleyen hâkim, taraflar arasında anlaşmazlığın sebebi tüm çekişmeleri ve vakıaları anlamaya

çalışır. Ön inceleme aşamasından sonra mahkeme, uyuşmazlık konusu tüm hususlar ve çekişmeli vakıalar hakkında ayrıntılı inceleme yapmak için davanın taraflarını duruşmaya çağırır.

3.7.1. TAHKİKAT

Duruşma, davanın taraflarının hâkim karşısında hazır buldukları (veya bulunmak için çağırıldıkları) yargılama evresidir (Görsel 3.27). Mahkeme önünde yapılan tahkikat ve sözlü yargılama işlemleri için ayrılan zaman dilimine ise **celse (oturum)** denir. Tahkikatın yürütülmesi duruşmalarla gerçekleştirilir. Yapılan bu duruşmalarda işlemlerin yazılı “tutanakla” kayıt altına alınması oldukça önemlidir. Çünkü HMK’nin 156. maddesine göre, “Ön inceleme, tahkikat ve yargılama işlemleri, ancak tutanakla ispat olunabilir.”

Görsel 3.27: Duruşma salonu

Tahkikat duruşmaları celseler şeklinde ve genellikle sözlü olarak yapılır. Duruşma şekli bir faaliyettir. Bu nedenle kurallara uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerekir. Duruşmalarda uyulması gereken önemli bazı kurallar aşağıda verilmiştir.

- Duruşmalar aleni (herkese açık) biçimde yapılır.
- Duruşmada, hâkim ve zabıt kâtabi; toplu mahkeme söz konusu ise mahkeme heyeti ve zabıt kâtabi hazır bulunur. Bunların hazır olmadığı durumlarda, duruşma yapılamaz. Ancak “Hukuki veya fiilî engellerle zabıt kâtabi görev yapamayacak durumda olur ve işin gecikmesinde sakınca bulunursa görevin niteliğine uygun yemin ettirilmek koşuluyla, başka bir kimse, zabıt kâtabi olarak görevlendirilebilir.” Oturumlarda ise davanın tarafları bulunmalıdır. Kendileri katılmıyorsa bile vekilleri ya da kanuni temsilcileri hazır bulunmalıdır.
- Her davada duruşma yapılmalıdır. Hâkim, kanunda belirtilen istisnai bir durum yoksa duruşma yapmadan hüküm veremez. Duruşma yapılamazsa bile hâkimin tarafları duruşmaya çağırması gerekir.
- Duruşmanın gününü ve saatini hâkim belirler.
- Mahkeme, tarafların kabul etmesi şartıyla kendilerinin veya vekillerinin, canlı yayın aracılığıyla ses ve görüntü yoluyla buldukları yerden duruşmaya katılmalarına ve işlem yapmalarına izin verebilir.
- Tarafların duruşmaya katılan vekilleri; tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağırılmış diğer kişilere uygun şekilde doğrudan soru sorabilir. Taraflar sadece hâkim aracılığıyla soru sorabilirler.
- Dava dosyasında saklı kalmak şartıyla yargılamanın zorunlu kıldığı hâllerde, mahkeme fotoğraf çekimi yapabilir veya ses ve görüntü kaydı alabilir. Bu zorunlu hâller dışında duruşma sırasında fotoğraf çekilemez ve hiçbir şekilde ses ve görüntü kaydı yapılamaz.

Mahkemenin tarafları duruşmaya çağırarak için hazırladığı duruşma davetiyesinde, tarafların belirtilen günde duruşmada hazır bulunmaları gerektiği belirtilir. Mahkemeye geçerli bir mazeret bildirmeden duruşmaya katılmazlarsa tahkikatın onlar olmadan devam edeceği ve yapılan işlemlere itiraz edemeyecekleri bildirilmelidir. Bu davetiye **meşruhatlı davetiye** denir. Davetiye gönderildiği hâlde duruşmaya katılmayan taraflar, duruşmadan kendi aleyhlerine çıkacak sonuçlara katılmak zorunda kalacaktır.

Taraflardan birinin veya hepsinin duruşmaya gelmemesi hâlinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkar.

- Mahkemenin taraflara bildirdiği oturum günü ve saatinde yapılan duruşmaya bir taraf gelir, diğer taraf geçerli bir mazereti olmaksızın gelmezse ve gelen tarafın talebi bu yönde olursa davaya, gelmeyen tarafın yokluğunda devam edilir. Bu takdirde, duruşmaya katılmamış olan taraf, kendi yokluğunda yapılan işlemlere itiraz hakkını kaybeder.
- Taraflardan her ikisi de duruşmaya mazeretsiz olarak katılmazsa mahkeme, dosyanın işlemden kaldırılmasına karar verir. Bu işlem geçici bir sonuç olup üç ay içinde taraflardan biri dilekçe ile mahkemeye başvurursa dava yenilenebilir.

Duruşma sırasında zabıt kâtabi, tahkikat ve yargılama işlemlerinin icrasıyla iki tarafın ve diğer ilgililerin sözlü açıklamalarını, hâkimin belirttiği şekilde (gerekirse özet biçiminde) tutanağa kaydeder. Taraflar veya diğer ilgililer ancak hâkimin izniyle sözlü açıklamalarını tutanağa yazdırabilirler. Duruşma tutanağında kesinlikle bulunması gereken unsurlar aşağıda verilmiştir.

- Mahkemenin adı
- Duruşmanın açıldığı yer, gün ve saat
- Hâkim, zabıt kâtabi, duruşmada hazır bulunan taraflar (varsa vekilleri, kanuni temsilcileri, fer'i müdahil ve tercümanın) adları ve soyadları
- Yargılamanın aleni ya da gizli yapıldığı
- Beyanda bulunana okunmak ve imzası alınmak şartıyla ikrar, yeminin edası, davanın geri alınmasına muvafakat, davadan feragat, davayı kabule ilişkin beyanlar ve sulh müzakereleri ile sonucu
- Beyanda bulunana okunmak kaydıyla taraf, tanık, bilirkişi veya uzman kişi beyanı
- Duruşma dışında yapılan işlemlerin özeti
- Tarafların sundukları belgelerin neler olduğu
- Tarafların soruşturmaya ilişkin istekleri ile kanunların tutanağa yazılmasını emrettiği diğer konular
- Ara kararlar ve hükmün sonucu
- Karar veya hükmün açıklanma biçimi

Tahkikat ve yargılama sırasında yapılan işlemler teknik araçlarla kayıt altına alınmışsa bu durumun tespiti için başka bir tutanak hazırlanması gereklidir. Her duruşma tutanağında ara karar ve son olarak da kısa karar (son celse) yer alır. Her duruşma tutanağında "Gereği düşünüldü." cümlesinden sonra o celsenin ara kararı yazılır. Gereğeli karar ise daha sonra yazılmalıdır. Dava ile ilgili, mahkemeye sunulan her türlü dilekçe ve belge hâkim veya yazı işleri müdürü tarafından havale edildikten sonra, zabıt kâtabi tarafından dava dosyasına eklenir.

BİLGİ KUTUSU

Aralarında bağlantı görülmesi durumunda, aynı yargı çevresinde bulunan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, davanın her aşamasında olduğu gibi tahkikat aşamasında da talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir. Birleştirme kararı ikinci davanın açıldığı mahkeme tarafından verilir.

Tahkikat aşamasında mahkeme, yargılamanın daha iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak adına, birlikte açılmış ya da sonradan birleştirilmiş davaların ayrılmasına da aynı şekilde karar verebilir.

ETKİNLİK

Aşağıda verilmiş duruşma tutanağını inceleyiniz. Daha sonra siz de bir duruşma tutanağı hazırlayıp sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

<p>T.C. MERSİN 1. AİLE MAHKEMESİ</p>	<p>DURUŞMA TUTANAĞI</p>
<p>SAYI : 2021/1234 Esas</p>	
<p>CELSE NO : 1 CELSE TARİHİ : 16/11/2021</p>	
<p>HAKİM : Belma</p>	
<p>T.C. MERSİN 1. AİLE MAHKEMESİ</p>	<p>DURUŞMA TUTANAĞI</p>
<p>SAYI : 2021/1234 Esas</p>	
<p>CELSE NO : 1 CELSE TARİHİ : 16/11/2021</p>	
<p>HAKİM : Belma</p>	
<p>KATİP : Yusuf</p>	
<p>Belirli gün ve saatte celse açıldı.</p>	
<p>Davacı Vekili Av. Ayşe Ceren duruşmaya katıldı., başka gelen yok, açık duruşmaya devam olundu,</p>	
<p>Dava dilekçesi,aile nüfus kaydı, tensip tutanağı, sosyo ekonomik araştırma tutanakları okundu.</p>	
<p>Davacı vekilinden soruldu; dava dilekçemizi aynen tekrar ediyoruz, tanıklarımızı önümüzdeki celse hazır edeceğiz, ayrıca tedbir nafakası yönündeki talebimizi yineliyoruz, bu yönde karar verilmesini talep ederiz dedi,beyanı okundu,imzası alındı.</p>	
<p>Davacı vekili Ayşe Ceren</p>	
<p>GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:</p>	
<p>1-Duruşma gününün davalıya tebliğine, gerekli giderin davacı tarafça karşılanmasına,</p>	
<p>2-Davalı hakkında sosyo ekonomik araştırma tutanağı düzenlenmesi için yabancı yetkili makamına müzekkere yazılmasına, giderin davacı tarafça karşılanmasına,</p>	
<p>3-İleride azaltılıp çoğaltılmak,tamamen kaldırılmak ve esas hükümle birlikte yeniden gözden geçirilmek kaydıyla dava tarihi olan 22/10/2021 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere davacı için aylık taktiren 500 TL, müşterek çocuk için aylık taktiren 350 TL tedbir nafakasının TMK_nun 169. maddesi gereğince davalıdan alınıp,davacıya ödenmesine,</p>	
<p>4-Bu nedenle duruşmanın 14/03/2022 günü saat 09:00 bırakılmasına karar verildi. 16/11/2021 09:43:54</p>	
<p>Katip 12345 e-izimlendir</p>	<p>Hakim 123456 e-izimlendir</p>
<p>1/1</p>	
<p>UYAP Bilgi Sistemlerinde yer alan bu dokümanı http://vatandas.uyap.gov.tr adresinden kodu ile erişebilirsiniz.</p>	

3.7.2. İSPAT HUKUKU

İspat, davada iddia edilen olguların gerçekleştiği konusunda davaya bakan hâkimi inandırmak için başvuru tüm yöntemlerdir. **İspat hukuku**, her türden iddianın veya vakianın doğru olduğuna hâkimi ikna etmeyi amaçlayan tüm ispat faaliyetlerini kapsar. **Delil** ise en genel tanımıyla ispat için başvuru her türlü araçtır. İspat işlemleri yargılama açısından oldukça önemlidir. HMK'nin 189. maddesine göre; "Taraflar, kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahiptir." Davanın tahkikat aşaması, ispat ve deliller konusunda yapılacak işlemlerin en belirgin şekilde öne çıktığı aşamadır. Fakat dilekçeler ve sözlü yargılama aşamalarında da hâkimin bu konuyu değerlendirmesi gerekir. Örneğin kiracısından 5.000 TL alacaklı olduğunu iddia eden bir ev sahibi, kiracıya karşı açacağı alacak davasında, yazılı ya da sözlü kira sözleşmesini ve bu sözleşmeden kendisinin alacak hakkının doğduğunu ispat etmelidir. İspatın bir delili olacak olan kira sözleşmesinin, ev sahibinin elinde mevcut olmaması durumunda, alacak hakkını başka delillerle ispat etmesi gerekecektir (Görsel 3.28).

Görsel 3.28: Kira sözleşmesi

İspat yükü altındaki taraf, iddiasının veya savunmasının dayandığı çekişmeli vakianın doğru olduğuna hâkimi inandırması gereken taraftır. Davacı taraf iddiasını, davalı taraf ise savunmasının dayandığı vakiaları ispat eder. Tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakialara ispatın konusu denir. Fakat HMK'nin 187. maddesine göre, "Bu vakiaların ispatı için delil gösterilir. Herkesçe bilinen vakialarla, ikrar edilmiş vakialar çekişmeli sayılmaz." Bunun anlamı, maddi vakiaların ispatın konusu olabileceği ama hukuk kurallarının ispatın konusu olmadığıdır. Vakiaların ispatı gerekirken hukuki sebebin ispatı gerekmez. Çünkü her davada hâkim, hukuki sebepleri resen (kendiliğinden) araştırır, bulur ve uygular. Hukuki sebeplerin ispatının gerekmemesi gibi ispatın gerekmediği başka hâller de vardır. Bu hâller aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Herkesçe Bilinen (Maruf ve Meşhur) Vakialar

Bir vakıayı, özel bir yetenek, ilgi, uzmanlık veyahut araştırmaya gerek olmaksızın herkes kolaylıkla biliyorsa bu durumda o vakıayı ispata gerek yoktur. Örneğin belli bir tarihin, haftanın hangi gününe denk geldiğini ispat etmekle uğraşılmaz. Çünkü takvime bakan herkes, o günün hangi gün olduğunu kolayca bulabilir.

İkrar

Davanın taraflarından birinin (veya vekilinin) kendisinin aleyhine bir vakianın doğru olduğunu kabulleyip bunu mahkemeye bildirmesi durumunda, karşı tarafın artık bu vakıayı ispat etmesi gerekmez. Vakianın doğru olduğu konusunda yapılacak böyle bir bildirim "açık" olmalıdır. Davanın taraflarından birinin bir vakıayı anlatırken karşı tarafın sessiz kalması, karşı tarafın bu vakıayı ikrar ettiği anlamına gelmez. Vakianın açık ikrarı mahkemeye sunulacak imzalı bir belge (dilekçe) ile veya sözlü olarak yapılabilir. Eğer ikrar sözlü olarak dava duruşması esnasında yapılırsa bu durumun duruşma tutanağına geçirilmesi ve ikrarda bulunan tarafın tutanakta ikrarının bulunduğu yerin altına imzalaması gerekir.

Karine

Bilinmeyen bir olayın veya hukuksal bir durumun varlığının veya yokluğunun başka bir olaya dayanılarak

ispat edilmesine **karine** denir. Karineler, “fiilî karineler” ve “kanuni karineler” olarak iki gruba ayrılır. **Fiilî karineler**, bilinen bir vakıadan yola çıkarak genel hayat tecrübelerine dayanan hâkimin, bilinmeyen bir vakıa hakkında sonuç çıkarmasını sağlayan karinelerdir. Örneğin bir borçlunun borcunu ödediği zaman borç senedini alacaklıdan alması, toplumun genel yaşamı ve insanların tecrübelerine göre olması gereken bir durumdur. Hâkim eğer borçlunun elinde borç senedinin bulunduğunu görürse (borçlunun borcunu ödemiş alacaklıdan da senedi geri almış olduğunu) “fiilî bir karine” olarak kabul eder. Hâkimin belli bir vakıadan bilinmeyen bir başka vakıa hakkında sonuç çıkarmasına gerek kalmadan bunun bizzat kanun hükmü ile yapılmasına **kanuni karine** denir. Kanuni karineler de “kesin olan kanuni karineler” ve “kesin olmayan kanuni karineler” olarak iki gruba ayrılır. Kesin kanuni karinelerin aksi “iddia da edilemez, ispat da edilemez.” Örneğin tapu sicili kayıtları kesin kanuni karinelerdendir. Tapu siciline kayıtlı olan gayrimenkullerle ilgili hususların bilinmediği ileri sürülemez. Buna karşılık, kesin olmayan kanuni karinelerin aksi ispat edilebilir. Örneğin menkul bir malın zilyedinin onun maliki olarak kabul edilmesi kanuni karinedir ama bunun aksinin ispatı mümkündür. Malın zilyedinin o malı çaldığı ispat edilirse bu durumda kanuni karinenin aksi ispat edilmiş olacaktır.

İspat Türleri

İspat türleri, farklı ölçütler temelinde farklı kategoriler içerisinde değerlendirilebilir. Fakat HMK'nin, ispatı kimin yaptığını esas alarak tanımladığı ispat türleri üç ana gruba ayrılmıştır. HMK'de yer alan bu ispat türleri aşağıdaki gibidir.

Asıl İspat

Somut bir vakıayı ileri sürüp bu vakıadan kendi lehine sonuçlar çıkaran tarafın (ispat yükü kendisine düşen tarafın) yerine getirmesi gereken ispat türüdür.

Karşı İspat

İspat yükü kendisine düşen tarafın, hasmının (karşı tarafın) henüz kesin delille ispatlayamamakla birlikte hâkimde bir ölçüde de olsa oluşturduğu kanaati sarsmak için (başka) bir vakıayı ispatlamasıdır. Karşı ispat ayrıca henüz yapılmamış olan asıl ispatın yapılabilmesini mantıksal açıdan imkânsız kılacak nitelikteki vakıaları ispatlamayı da kapsar. Örneğin arazisindeki ağaçların kendisinin kestiğini iddia eden davacı komşusuna karşı, davalı diğer komşunun, davacının ağaçlarının kesildiği tarihte, kendisinin yurtdışında olduğunu ispatlaması karşı ispattır. Bu karşı ispatı ile davalı komşu, davacının iddia ettiği vakıayı ispatlamasını, imkânsız hâle getirmiştir.

Aksini İspat

İspatın konusu bir vakıanın bir karineye dayanılarak ispat edilmiş sayıldığı bir hâlde, ispat yükü kendisine düşmeyen tarafın, bu vakıanın söz konusu karinede öngörüldüğü durumun aksine gerçekleştiğini, ispatlamasıdır. Örneğin kanuni karine olarak içeriği doğru olarak kabul edilen bir resmî sicil yahut belgenin aslında gerçeği yansıtmadığının ispat edilmesi “aksini ispat”tır.

3.7.3. DELİLLER VE İNCELENMESİ

Davada, davacı tarafın veya davalının bir maddi vakıanın gerçek olup olmadığına hâkimi inandırmasını sağlayan ispat araçlarına **delil** denir. Delil, davada ispat amacıyla kullanılacak dava öncesinde ve mahkeme dışında ortaya çıkmış bir vakıayı temsil etmelidir. Ayrıca, mahkeme dışında oluşmuş bir vakıayı mahkemeye doğru biçimde yansıtmaya ve onu mahkemeye aktarmaya elverişli olmalıdır (Görsel 3.29). Bilimsel açıdan makul kabul edilmiş her türlü bilgi delilin konusu olabilir. Bilimsel açıdan kullanmaya veya mahkemeye bilgi aktarmaya elverişli olmayan araçlar delil olarak kabul edilmez. Örneğin rü-

yalar, fal, istiare gibi bilimsel ölçütlerle değerlendirildiği zaman, güvenilir bilgi kaynakları olarak kabul edilmeyen araçlar mahkemelerde delil olarak kabul edilemez.

Delil ve Emare

Hukuki doktrine göre, ispat edilecek bir vakıadan ayrı ama genel tecrübelerden ve kurallardan hareketle ispat edilecek vakıa hakkında sonuç çıkarmaya imkân veren diğer vakıalara **emare** denir. Emareler tecrübe kuralları aracılığıyla davadaki uyuşmazlığa uygulanacak hukuk normunun koşul olayı hakkında sonuç çıkarmayı sağlayabilecek olaylar olmalıdır.

Görsel 3.29: Deliller

HMK bazı hâllerde karar verebilmek için hâkimin delil yerine emareye başvurabileceğini kabul etmektedir. Hâkimin emare yoluyla ispatı kabul etmesi için söz konusu diğer vakıanın ispat edilmiş olması şartı vardır. Fakat bu diğer vakıa ispat edilmiş olsa dahi hâkim bir vakıa hakkında karar vermek için emare ispatıyla yetinmemelidir. Bir vakıada emare ispatını hâkimin yeterli kabul edebilmesi için bunun ayrıca kanun tarafından açıkça öngörülmüş olması gerekir. Kanunda belirtilen, emarenin hâkim tarafından ispat aracı olarak kabul edileceği hâller, genellikle uyuşmazlığın esasıyla doğrudan ilgili olmayan hususlar veya geçici nitelikteki kararlardır. Örneğin hâkimin reddi hususu veya ihtiyati tedbir kararı gibi geçici kararlardır.

Genel Olarak Delil Türleri

Deliller çeşitli açılardan farklı biçimlerde ayrıma tâbi tutulabilir. Fakat çoğunlukla iki ana tür altında incelenmektedir. Bu iki ana tür kanuni (kesin) deliller ve takdirî delillerdir.

Bir vakıaya ilişkin olarak mevcut olmaları ve usulüne uygun şekilde mahkemeye sunulmaları hâlinde, hâkimin takdir yetkisini kaldırarak söz konusu vakıanın doğru kabul edilmesi sonucunu doğuran deliller **kesin deliller**dir. “Vakıanın varlığı konusunda” hâkimin takdir yetkisini kaldırması (vakıanın mevcudiyetine ilişkin kanaatine sınırlama getirmesi) bu delillerin önemli özelliğidir. Fakat vakıanın mevcut ve doğru kabul edilmesi, o vakıa esas alınarak yapılacak “hukuki değerlendirme konusunda” hâkimin takdir yetkisini kaldırmaz. Bir delilin kesin delil kabul edilmesi, ancak kanunun ona bu niteliği vermiş olmasıyla mümkündür. Çünkü hukukta esas olan, anayasaya, hukuka ve kanunlara uygun olmak şartıyla hâkimin her konuda vicdani kanaatine göre hüküm vermesidir. Bu kural çerçevesinde hâkimin delilleri de serbestçe takdir etmesi esastır. Kanunun kesin delille ispat edilmesi gerekliliği öngördüğü vakıalar, takdirî delillere başvurularak ispatlanamamaktadır. Bu durum herhangi bir delilin kesin delil olarak kabul edilmesinin sonuçlarından bir diğeridir. Bu sonucun hukuki açıdan anlamı, hâkimin davada bu delillerle sunulan vakıaları doğru kabul edebilmek için sadece takdirî delillerle yetinememesidir.

“Delil” özellikleri taşımak ve bu şekilde nitelendirilebilmek şartıyla kesin deliller dışında kalan bütün ispat araçları, **takdirî deliller**dir. Bunlardan bazıları HMK’de sayılmıştır. HMK’nin 192. maddesinde “Kanunun belirli bir delille ispat zorunluluğunu öngörmediği hâllerde, Kanunda düzenlenmemiş olan diğer delillere de başvurulabilir.” denilmektedir. Bunun anlamı kanunda açıkça sayılanlardan farklı delillerin de takdirî deliller olarak kabul edildiğidir.

Hukuka Aykırı Elde Edilen Deliller

Medeni usul hukukunda bir vakıanın gerçek olup olmadığının anlaşılması için veya vakıanın ispat edilmesi için başvuru tüm delillerin hukuka uygun yollardan elde edilmiş olması gerekir. Bu kural gereği,

3. MEDENİ USUL HUKUKU

kanunda açık biçimde delil olarak sayılan delillerden olsa bile, hukuka uygun biçimde elde edilmediği sürece, hiçbir delil geçerli kabul edilmeyecektir. Bu konu HMK'nin 189. maddesinde açık biçimde düzenlenmiştir. Buna göre, "Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller, mahkeme tarafından bir vakianın ispatında dikkate alınamaz." Bu düzenlemede dikkat edilmesi gereken nokta, delilin kendisinin değil, onun "hukuka aykırı biçimde elde edilmiş" olmasının, vakianın ispatında dikkate alınmama sebebi olduğudur. Delilin hukuka aykırı olarak elde edilmiş olması konusu, hem ceza hukuku alanını ilgilendiren hem de özel hukuk alanını ilgilendiren, hukuk düzeninin izin vermediği bütün yöntem ve davranışları kapsamaktadır. Özellikle suç unsuru içeren veya kişilik haklarının ihlâli anlamına gelen her türden yöntem veya davranışla elde edilmiş hiçbir delil davada ispat aracı olarak kullanılamaz (Görsel 3.30). Hukuk düzeni, bu türden delillerin hiçbirini hukuka aykırı yollardan elde edilmiş olduğu için ispat aracı olarak kabul etmemektedir.

Görsel 3.30: Hukuka aykırı biçimde elde edilen deliller

Delillerin Mahkemeye Bildirilmesi ve Sunulması

Delillerin mahkemeye bildirilmesi ve sunulması HMK'nin 189. maddesi tarafından "Taraflar, kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahiptir." ifadesiyle belli bir usul ve süreye bağlanmıştır. Delillerin mahkemeye bildirilmesi ile ilgili usul ve süre kuralları birbirini tamamlayan farklı hükümlerle ele alınmıştır. HMK'de düzenlenmiş bu genel kurallar aşağıda sıralanmıştır.

Taraflarca Getirilme Kuralı

Kanunla belirtilen durumlar dışında, hâkim, kendiliğinden delil toplayamaz. Delilleri davanın tarafları mahkemeye bildirmeli ve sunmalıdır. Bu kuralın iki istisnası vardır. Bunlar "bilirkişi" incelemesi ve "keşif" delilidir. Davada, tarafların bu konuda açık istemi olmasa bile hâkim bu delillere kendiliğinden başvurabilir.

Somutlaştırma Yükü Kuralı

Davacı veya davalı tarafın, iddia ve savunmalarının dayanağı olan vakıaları zaman, yer ve içerik bakımından ispata elverişli biçimde belirgin hâle getirmeleri gerekir. HMK'nin 194. maddesine göre "Tarafların, dayandıkları delilleri ve hangi delilin hangi vakianın ispatı için gösterildiğini açıkça belirtmeleri zorunludur." Kanunun dava ve cevap dilekçelerini konu alan maddeleri bu ilkeyi tamamlayan düzenlemeler içermektedir. İlk olarak 119. maddede davacının dava dilekçesinde iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetlerini ve iddia edilen her bir vakianın hangi delillerle ispat edileceğini belirtmek zorunda olduğu ifade edilmektedir. Aynı şekilde davalının savunması olan cevap dilekçesinde de bu kurallar geçerlidir. Dava ve cevap dilekçelerinde iki tarafın da bu somutlaştırma kuralına uyma zorunluluğunun yanında, ellerindeki yazılı delilleri (belgeleri) de başka yerlerden getirti-

lecek olanları da dilekçelerine ekleme zorunlulukları vardır. Bu dilekçe kurallarının gereğini yapmayan tarafa hâkim, ön inceleme aşamasında iki haftalık bir süre verebilir. Eğer bu iki hafta içinde de taraflar bu kuralın gerektirdiği gibi delillerini tamamlamazlarsa bu delillerden vazgeçmiş sayılırlar. Fakat eğer taraflardan herhangi biri kasti bir amaç taşımadan bu süre içinde delillerini tamamlamazsa “mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir.”

Vakıaların ispatı için yazılı deliller dışında kalan “tanık”, “bilirkişi” ve “keşif” delillerine dayanılacaksa tarafların hangi vakıaların bu delillerle ispatlanacağını belirtmeleri yeterlidir. Hâkim, bilirkişi ve keşif delillerine zaten kendisi de resen başvurabilir.

Delillerin İncelenmesi

Her delilin nasıl inceleneceği, delilin özelliklerine göre farklılık gösterir. Örneğin bilirkişinin veya tanıkların nasıl ve nerede dinleneceği, bilirkişi raporunda nelerin yer alması gerektiği, ilgili delil açısından farklı şekilde düzenlenmiştir. Ancak, HMK’de genel olarak bütün deliller için geçerli olan, delillerin incelenmesi konusunda bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu genel düzenlemeler aşağıda sıralanmıştır.

- Kanunda belirtilen hâller dışında, deliller davaya bakan mahkeme huzurunda, mümkün olduğu kadar birlikte ve aynı duruşmada incelenir. Zorunlu hâllerde, bazı delillerin incelenmesi başka bir duruşmaya bırakılabilir. Tarafların ellerinde bulunmayan ve incelenmesine karar verilen delillerin getirilmesi için mahkemece ilgili resmî makam ve mercilerle üçüncü kişilere bu husus bildirilir. Mahkemeye getirilmesi mümkün olmayan deliller, bulunduğu yerde incelenebilir veya dinlenebilir (HMK 195 ve 197. maddeler).
- Delil gösteren taraf, karşı tarafın açık izni olmadıkça o delile dayanmaktan vazgeçemez (HMK 196. madde).
- Kanuni istisnalar dışında hâkim delilleri serbestçe değerlendirir (HMK 198. madde). Burada, istisnalardan kastedilen “kesin deliller”dir. Bir vakia hakkında kesin delil WW hâkimin o vakıanın doğru olduğunu kabul etmesi gerekir.
- Mahkeme, taraflarca gösterilmiş olan delillerin incelenmesinden sonra, davanın muhakeme ve hüküm için yeterli derecede aydınlandığını anlarsa tahkikatın bittiğini kendilerine bildirir. Ancak, hâkim, uyuşmazlığın anlaşılmasının zorunlu kıldığı durumlarda, maddi veya hukuki açıdan belirsiz veya çelişkili gördüğü konular hakkında yeni deliller gösterilmesini isteyebilir. Ayrıca davayı aydınlatmak için hâkimin sorular sorma, işaret etme ve müzakere etme ödevi de vardır. Hâkimin uyuşmazlığın anlaşılması için yapması gereken bu görevlerin tamamına birden **hâkimin davayı aydınlatma ödevi** denir. Hâkim aydınlatma ödevini ancak iki tarafın iddia ve savunmalarının sınırları içinde kalmak şartıyla yapabilir.

Senetle (Kesin Delille) İspat Kuralı ve İstisnaları

Davada, taraflar hukuka uygun, her türden delile başvurabilirler. Fakat bazı hâllerde taraflar iddialarını ancak kesin (kanuni) delillerle ispat etmek zorundadır. Bu ispat kuralına **senetle ispat zorunluluğu kuralı** denir ve HMK’de bu başlık altında düzenlenmiştir. HMK’nin 200. maddesinden anlaşıldığı kadarıyla ispat edilecek vakia bir “hukuki işleme” dayanıyor ve bu işlemin değeri, işlemin yapıldığı tarih itibarıyla ispat sınırını aşıyorsa bu vakıanın ispatı sadece kesin delillerle (senetle) yapılabilir. Dilekçelerde yer alan ispat edilecek vakia bir “hukuki fiil” ise bu vakıanın her tür delille ispatı mümkün olmaktadır. İspat hukukunda bu ayrıma önem verilmiştir.

Senetle ispat kuralından bir sonuç daha ortaya çıkmaktadır. Buna göre; konusu para olan bir hukuki işlem yapıldığı anda, kanunda gösterilen parasal sınırı geçmiyorsa bile, bu işlem sonucunda hak elde

eden kişi, o işlemi bir senede (kesin delile) dayandırabilir. Bu durumda o senedin hüküm ve sonuçlarını ortadan kaldıracak veya azaltacak iddialarda bulunan diğer tarafın da iddia ettiği vakıaları senetle ispat etmesi gereklidir. Bu kural **senede karşı senetle ispat kuralı** olarak adlandırılmaktadır.

Senetle ispat ve senede karşı senetle ispat kurallarına başvuru vakıalar, senet yerine diğer kesin deliller (yemin ve ilâm) ile de ispatlanabilir. Bu sebeple bu kurallar bazen “kesin delille ispat kuralı” ve “kesin delile karşı kesin delille ispat kuralı” olarak da adlandırılmaktadır. Aynı şekilde vakıanın kesin delille ispat edilmesi gereken bazı hâllerde, elinde kesin delili bulunmayan tarafların en sık müracaat ettiği takdirî delilin “tanık” delili olduğu görülmektedir. Bu sebeple senetle ispat kuralının bazen “tanıkla ispat yasağı” olarak da ifade edildiği görülür.

HMK’de senetle ispat kuralının üç temel istisnası bulunmaktadır. Bunlar “delil başlangıcı” bulunması, ispatı gereken vakıa açısından “senet almanın imkânsız olması”, senedin “mücbir sebep sayılabilecek şartlar altında kaybolması”dır. Bu durumlarda, senetle ispatı gerektiren vakıaların ispatı için takdirî deliller (bunlar arasında özellikle tanık delili) kullanılabilir. Bu üç ana başlık altında verilen istisnalar aşağıda kısaca anlatılmıştır.

Delil Başlangıcı

HMK’nin 202. maddesine göre “**Delil başlangıcı**, iddia konusu hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş belgedir.” Delil başlangıcı kabul edilen deliller, kesin delil türleri olan senet ve ilam dışında kalan diğer tüm resmî belgelerdir. Örneğin e-postalar, senetlerin fotokopileri, çizimler, krokiler, fotoğraflar, görüntü veya ses kayıtları gibi belgeler.

Senet Almanın İmkânsız Olması

Aşağıda sayılan işlemler söz konusuysa bu işlemlerde senet almanın imkânsız veya gereksiz gibi görünmesi sebebiyle iddianın senetle ispatlanması zorunluluk olmaktan çıkar.

- Altsoy ve üstsoy, kardeşler, kaynana, eşler, kayınbaba ile gelin ve damat arasındaki işlemler
- İşin niteliğine ve tarafların durumlarına göre toplumda yaygın olarak senetsiz yapılan hukuki işlemler
- Senet yapmanın imkânsız veya çok zor olduğu yangın, sel, kaza, deprem gibi olağanüstü güçlük hâllerinde yapılan işlemler
- Hakkında, irade bozukluğu ve aşırı yararlanma iddiaları mevcut olan hukuki işlemler
- Hakkında, üçüncü kişilerin muvazaa iddiaları söz konusu olan hukuki işlemler

Senedin Kaybolması

Senetle ispat zorunluluğunu ortadan kaldıran nedenlerden biridir. Fakat bu istisna da “bir senedin sahibi elinde beklenmeyen bir olay veya zorlayıcı bir nedenle yahut usulüne göre teslim edilen bir memur elinde veya noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetlendirecek delil veya emarelerin bulunması” hâlinde geçerlidir.

3.7.4. KESİN DELİLLER

HMK’ye göre; kabul edilen ilâm, senet ve yemin olmak üzere üç çeşit kesin delil vardır. Bu deliller aşağıda anlatılmaktadır.

İlam

Davanın taraflarına mahkeme tarafından verilen nihai kararın tasdikli nüshasına **ilam** denir (Görsel 3.31). Mahkemenin kararı davadaki uyuşmazlığı esastan çözen bir karar ise bu kararın kesinleşmesi sonucu ortaya “kesin hüküm” çıkar ve bu hüküm kesin delil olarak kabul edilir.

Görsel 3.31: İlam

Senet

Bir kimsenin üzerine imza attığı, kendisi aleyhine olacak şekilde delil teşkil etmek üzere oluşturduğu herhangi bir yazılı belgeye **senet** denir. Bu belge fiziki bir varlığa ve bir vakıa hakkında bilgilendirici bir niteliğe sahip olmalıdır. Senetlerde dört unsurun bulunması şartı aranmaktadır. Bunlar, “vakıa hakkında kesin bilgi içermesi”, “yazı ile ifade edilmiş olması”, “yazının fiziki varlığa sahip bir cisim üzerinde yer alması”, “aleyhine kullanılacak kişinin imzasını içermesi”dir. Senetlerin düzenlenmesinde bir resmî makamın rolünün olup olmamasına göre, senetler “âdi senetler” ve “resmî senetler” olarak iki türde yapılabilir.

Yemin

Kesin delillerin üçüncüsü olan **yemin**, taraflardan birisinin, ispatı yapılamamış bir vakıanın doğruluğunu, “kanunda belirtilen özel bir şekilde riayet ederek” bildirmesidir. Bu durumda, kişinin vakıayla ilgili beyanı doğru kabul edilecektir. İspat yükü altındaki taraf eğer kesin bir delille ispat yükünü yerine getiremezse yemin deliline başvurabilir. Fakat bu onun kendi isteğine bağlıdır. Taraflara mahkeme tarafından bir yemin zorunluluğu getirilemez. Bir vakıanın ispatında yemin deliline başvuracak tarafın bunu davanın başlangıcında dava ve cevap dilekçelerinde bildirmesi gerekir. Fakat söz konusu vakıanın ispat edileceği zaman geldiğinde yemin deliline başvurmadan vazgeçip başka bir delile başvurmakta serbesttir.

3.7.5. TAKDİRİ DELİLLER

Kanunda sayılan takdirî deliller; belge (senet ve ilâm hariç), tanık beyanı, bilirkişi ve keşiftir. Bu deliller aşağıda anlatılmıştır.

Belge

HMK'nin 199. maddesine göre **belge** (senet ve ilâm hariç), “Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları”dır.

Tanık Beyanı

Geçmişte meydana gelmiş çekişmeli bir vakıa veya durum ile ilgili olarak bir davadaki uyuşmazlığın çözümü için önem arz eden bilgiyi mahkemeye aktaran kişiye **tanık** denir. Tanık bu bilgiyi görme veya işit-

3. MEDENİ USUL HUKUKU

me duyuları aracılığıyla elde etmiştir. Tanığın mahkemeye aktardığı bilgi **tanık beyanı** olarak adlandırılır. Tanığın aktardığı bu bilgi “vakianın gerçekleştiği anda” “kendisinin” görme ve işitme duyularına dayanır.

Bilirkişi

Bir vakıda çözüm için özel veya teknik bilgi gerektiren hâller varsa hâkim, bilirkişi görüşü alınmasını isteyebilir (Görsel 3.32). Fakat hâkimlik mesleğinin sağladığı genel ve hukuki bilgiler ve tecrübeyle çözümlenebilecek konular için bilirkişi dinlenemez. Mahkeme bilirkişi olarak yalnızca bir kişiyi görevlendirebilir. Ancak gerekçesi açıkça gösterilmek suretiyle birden fazla kişiden oluşacak bir kurul da bilirkişi olarak görevlendirilebilir. Bilirkişinin (veya bilirkişilerin) görev alanını bu görevi veren mahkeme belirler. Tanık delilinden farklı olarak hâkim, taraflar istememiş bile olsa, kendiliğinden bilirkişiye müracaat etmeyi seçebilir.

Görsel 3.32: Bilirkişi

Keşif

Hâkimin, “uymazlık konusu hakkında bizzat duyu organları yardımıyla bulunduğu yerde veya mahkemede inceleme yaparak bilgi sahibi olmak amacıyla” vakianın gerçekleştiği bölgede taşınır veya taşınmaz eşyaları incelemesine **keşif** denir. Örneğin hâkimin bir trafik kazasının gerçekleştiği yerin görülüp incelenmesi aracılığıyla kazanın nasıl gerçekleştiği hakkında bilgi sahibi olması bir keşiftir. Hâkim, keşif kararını “mahkemece, sözlü yargılamaya kadar taraflardan birinin talebi üzerine veya resen” alabilir.

SIRA SİZDE

Sezgin, sahibi olduğu binayı, bir limitet şirkete, etüt merkezi olarak işletmesi için aylık 5.000 Türk lirası karşılığında kiraya vermiştir. Şirket, binada etüt merkezi olarak faaliyetlerine başlamış ama üçüncü ay bittiği hâlde binanın kira bedelini ödememiştir. Bunun üzerine Sezgin, şirkete dava açmış ve 15.000 Türk lirası muaccel kira alacağının temerrüt faiziyle birlikte tahsil edilmesini talep etmiştir. Şirket, kira bedelini etüt merkezi müdürünün Sezgin’e üç şahidin huzurunda ödediğini ileri sürmüştür.

- Etüt merkezinin işletmecisi şirket, kira bedelinin zamanında ödendiğini ispat etmek için “tanık beyanı” deliline başvurabilir mi? Cevabınızı sebeplerini açıklayarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.7.6. TAHKİKATIN BİTMESİ VE SÖZLÜ YARGILAMA

Tahkikat aşaması, delillerin incelenmesi ve bunlardan elde edilen bilgiler ışığında mahkemede oluşacak kanaatle davanın tarafları arasında çekişmeli olan vakıaların gerçek olup olmadığının belirlendiği dava aşamasıdır. Yargılamanın en uzun aşamasıdır. Bu aşamanın sonunda mevcut ve doğru olduğu mahkemece takdir edilen vakıalara **sübut bulmuş vakıalar** denir.

İspat faaliyetleriyle sübut bulanlar ile taraflar arasında çekişmeli olmadığı için ispat faaliyeti gerektirmeyen, uyuşmazlığın halli için önemli vakıalar, tahkikat aşaması sonunda bir araya getirilmiş olur. Hâkim, tarafların iddiaları ve savunmaları aracılığıyla toplanan delilleri dikkatlice inceler. İnceleme sonrasında, “duruşmada hazır bulunan taraflara tahkikatın tümü hakkında açıklama yapabilmeleri için söz verir.” Taraflar mahkemeye, toplanan ve incelenen deliller üzerinden, sübut bulan veya bulmayan vakıalarla ilgili görüşlerini ve değerlendirmelerini sunabilirler. Mahkemeden tahkikatın genişletilmesini isteyebilirler. Fakat mahkeme tahkikatın genişletilmesini gerektiren bir durum kalmadığını görürse tahkikatın bittiğini taraflara bildirir.

Tahkikat bittikten sonra mahkeme “sözlü yargılama” ve “hüküm” için tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmaları için tarafları davet eder. Bu davetiyede taraflara, belirlenen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmazlarsa yokluklarında hüküm verileceği bildirilir. Sözlü yargılamanın ayrı bir oturumda yapılması esastır. Sözlü yargılamada hâkim, her iki tarafa da mevcut vakıalar karşısında iddia ve savunmanın ileri sürdüğü talepler hakkındaki değerlendirmelerini sözlü şekilde mahkemeye sunabilmeleri için söz vermesi gereklidir. Tarafların değerlendirmelerini tamamlamalarından sonra hâkim, “aynı oturumda”, nihai kararını verir. Nihai kararını sözlü olarak açıklayıp tutanağa kaydettirmesi gerekir. Hükümün (nihai kararın) hâkim tarafından sözlü şekilde taraflara açıklanmasına **hükümün tefhimi** denir. Tefhim edilerek tutanağa geçirilen karara ise **kısa karar** denir. Hükümün tefhimini, duruşmada bulunanlar ayakta dinler. Sözlü yargılamada açıklanan kısa karar, çoğunlukla gerekçeyi ihtiva etmez. Bunun sebebi, hükümün bütün unsurlarıyla (özellikle gerekçesiyle) yazılmasının zorluğudur. Ancak, “hüküm sonucunun (kısa kararın) tefhim edildiği hâllerde, gerekçeli kararın bir ay içinde yazılması gerekir.

Hâkim iddia ve savunma hakkındaki nihai değerlendirmesini, yargılama sonunda “karar” olarak açıklar. İlk derece mahkemesindeki yargılama sürecine (davaya) son verdiği için hâkimin bu kararına **nihai karar** denir. Hâkim, nihai kararla kural olarak taraflar arasındaki uyuşmazlığın esası hakkında bir karar vermiş olur. Bir aylık süre içinde mahkeme tarafından yazılması gereken nihai karara **hüküm** denir. Yazılacak hükümün hangi konuları içermesi gerektiği HMK’nin 297. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre bu yazı şu hususları kapsmalıdır:

- Hükümü veren mahkeme ile hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin ad ve soyadları ile sicil numaralarını, mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa hükümün hangi sıfatla verildiğini
- Tarafların ve davaya katılanların kimlikleri ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını, varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları ile adreslerini
- Tarafların iddia ve savunmalarının özetini, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delilleri, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesini, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebepleri
- Hüküm sonucu, yargılama giderleri ile taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iade miktarını, varsa kanun yollarını ve süresini
- Hükümün verildiği tarihi ve hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin imzalarını
- Gerekçeli kararın yazıldığı tarihi

Hükümün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin taleplerden her biri hakkın-

da verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir.

Yukarıda verilen hususları içeren karara, **gerekçeli karar** adı verilir. Gerekçeli kararın da hükmü veren hâkim tarafından yazılması esas olup “kısa karar”a uygun olarak kaleme alınması gerekir. Nihai karar hükmü veren hâkim ile zabıt kâtabi tarafından imzalanır. Hüküm yazıldıktan ve imzalandıktan sonra mahkeme mühürü ile mühürlenir. Daha sonra hükmün nüshaları yazı işlerinden sorumlu müdür tarafından taraflara makbuz karşılığında verilir. Ayrıca bu yazının bir nüshası da dava dosyasında saklanır. Taraflardan her birine verilen hüküm nüshasına **ilam** adı verilir.

İlk derece mahkemelerinin verdikleri kararlara karşı, kural olarak kanun yoluna (istinaf, temyiz) gidilebilir. Fakat bazı durumlarda, nihai karara karşı kanun yoluna müracaat imkânı kaldırılmıştır. Kanun yolları, ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararların hatalı (hukuka aykırı) veya eksik olması ihtimali göz önünde bulundurularak öngörülmüştür. Kanun yolları isteğe bağlıdır ve bir süreye tâbi tutulmuştur. Süresi içinde ve usulüne uygun şekilde müracaat edilmemesi hâlinde, hükmün bir üst mahkemeye, resen gönderilmesi söz konusu değildir. HMK’ye göre ilk derece mahkemesi tarafından verilen bir nihai karar şu hâllerde kesinleşir:

- Nihai kararın verildiği anda kesin olması
- Kanun yoluna müracaat hakkından feragat edilmesi
- Süresi içinde kanun yoluna müracaat edilmemesi
- Kanun yoluna müracaatın üst mahkemeye reddedilmesi ve gidilebilecek başka bir kanun yolunun bulunmaması

BİLGİ KUTUSU

Nihai kararın kesinleşmesine **şeklî anlamda kesinlik** denir. Şeklî anlamda kesinleşen bir hükümle (nihai kararla) halledilmiş bulunan bir uyuşmazlık yeniden ilk derece mahkemesi önüne getirilemez. Kesinleşen karar hem davanın taraflarını hem de bütün mahkemeleri bağlar. Kararın tarafları ve diğer mahkemeleri bağlamasına **hükmün kesinleşmesi** denir.

3.7.7. DAVAYA SON VEREN TARAF USUL İŞLEMLERİ

Tasarruf ilkesi medeni usul hukukuna hâkim olan ilkelerden biridir. **Tasarruf ilkesi** davanın taraflarının kural olarak dava konusu üzerinde serbestçe tasarruf edebilmeleri demektir. Bu yetki, davanın taraflarına, usulüne uygun olmak şartıyla yargılamanın sona erdirilmesi konusunda da tasarruf edebilme hakkını verir. Bunun sonucu olarak davalı açık rızası ile davasını geri alabilir. Bunun yanında taraflar ayrıca aşağıda sıralanmış olan diğer taraf usul işlemlerinden birini de tercih edebilirler.

- Davacı davasından feragat edebilir.
- Davalı davayı kabul edebilir.
- Davanın iki tarafı da doğmuş bulunan kanun yolu haklarından feragat edebilir yahut sulh yapabilir.

Feragat, kabul ve sulh dava konusu olan uyuşmazlığın davanın taraflarınca sona erdirilmesi anlamına gelir. Bu sebeple artık mahkemenin uyuşmazlığın esası hakkında bir karar vermesine gerek kalmaz. Bu taraf usul işlemleri aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Davadan Feragat

Davacının, talep sonucundan, bir daha dava açmamak üzere, kısmen veya tamamen vazgeçmesine **davadan feragat** denir (HMK 307. madde). Bu, ancak davacı tarafından yapılabilecek bir usul işlemidir. Davadan feragatin nasıl olması gerektiği Hukuk Muhakemeleri Kanunu tarafından düzenlenmiştir. Feragat tek taraflı bir irade beyanı olup, kayıt ve şarta bağlanmaksızın, dilekçeyle veya yargılama sırasında (mahkemede) sözlü olarak yapılır. Feragatin yargılama sırasında sözlü olarak yapılması durumunda, bunun açıkça tutanağa geçirilmesi ve altına feragat eden davacının imzasının alınması şarttır. Feragatin geçerli olabilmesi için karşı tarafın muvafakati yahut hâkimin onayı gerekli değildir (HMK 309. madde). Feragat dava açıldığı andan hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir ve “kesin hüküm” gibi hukuki sonuç doğurur. Bununla davacı davayı kaybetmiş gibi olur. Ayrıca feragatte bulunan taraf, davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilir.

Davayı Kabul

Davalı tarafın, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü talep sonucuna, bütün bir gelecek için sonuç doğurmak üzere, kısmen veya tamamen muvafakat etmesine **davayı kabul** denir (HMK 308. madde). Bu, ancak davalı tarafından yapılması mümkün bir usul işlemidir. Davayı kabul tek taraflı bir irade beyanıdır. Herhangi bir şarta bağlanmaksızın dilekçeyle veya yargılama sırasında (mahkemede) sözlü olarak yapılır. Davayı kabulün yargılama sırasında (mahkemede) sözlü olarak yapılması durumunda, bunun açıkça tutanağa geçirilmesi ve altına davayı kabul eden davalı tarafın imzasının alınması bir geçerlilik şartıdır. Kabulün geçerli olabilmesi için davacının muvafakati veya hâkimin onayı gerekli değildir. Geçerli bir kabul, feragatte olduğu üzere, kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Davalı taraf davasını kaybetmiş gibi olur.

Sulh

Görülmekte olan bir davada, tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla mahkeme huzurunda yapmış oldukları sözleşmeye **sulh** denir (HMK 313. madde). Bununla davacı taraf davasından (talep sonucundan) kısmen feragat eder, davalı taraf da kalan kısım itibarıyla davayı kabul eder. Bu şekilde dava konusu yapılmış olan uyuşmazlık, tarafların uzlaşmasıyla, kısmen veya tamamen son bulur. Sulh sadece mahkeme huzurunda yapılabilir. Sözlü olarak iletilen uzlaşmanın tutanağa geçirilmesi ve tutanağın her iki tarafça imzalanması gerekir. Eğer dışarıda yazılı şekilde hazırlanmış bir sulh anlaşması varsa onun da mahkemeye sunulması gerekir. Yazılı anlaşmanın mahkemeye sunulduğunun da tutanağa geçirilmesi gereklidir. Feragat ve kabulde olduğu gibi sulh da hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

kanuni	tarafların	sonrasında
altsoy	öncesinde	belge

1. Karineler, fiilî ve karine olarak iki türe ayrılır.
2. Tanık beyanı, bilirkişi, keşif ve takdirî delillerdir.
3. ile yapılacak işlemlerde senet almanın zorluğu düşünülmediğinden, bunlar arasındaki davalarda iddianın senetle ispatlanması zorunlu değildir.
4. Delil, davada ispat amacıyla kullanılabilir dava ve mahkeme dışında ortaya çıkmış bir vakıayı temsil eder.
5. Hükmün tefhimi tutanağa geçirilen karara kısa karar denir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi duruşmaların kurallarından biri değildir?

- A) Duruşmalar herkese açık yapılmalıdır.
- B) Duruşmalarda hâkim, zabıt kâtabi ve adliye müdürü mutlaka bulunmalıdır.
- C) Davadan kaynaklı bir zorunlu durum var ise duruşmalarda mahkeme video kaydı yapılabilir.
- D) Duruşmanın gününe ve saatine hâkim karar verir.
- E) Duruşmalar her davada yapılmalıdır.

7. Delillerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hâkim delilleri serbestçe değerlendirir.
- B) Deliller davaya bakan mahkeme huzurunda ve mümkünse aynı duruşmada incelenir.
- C) Mahkemeye getirilmesi mümkün olmayan deliller, yok sayılmalıdır.
- D) İnsan haklarına aykırı davranışlarla elde edilmiş deliller ispat aracı olarak kullanılamaz.
- E) Ortada bir kesin delil varsa hâkimin o vakıanın doğruluğunu kabul etmesi gerekir.

8. Hâkimlerin görevleriyle ilgili aşağıda verilmiş cümlelerden hangisi doğru değildir?

- A) Hâkim dilekçeler ve sözlü yargılama aşamalarında değil sadece tahkikat aşamasında delilleri değerlendirir.
- B) Vakıaların ispat araçlarını hâkim kendisi bulur ve uygular.
- C) Hâkim davalarda, resen (kendiliğinden) hukuki sebep bulur ve uygular.
- D) Hâkim davayı aydınlatmak için duruşmalarda taraflara sorular sorar.
- E) Hâkimin kesin delillerle sunulan vakıaları doğru kabul etmek için ayrıca takdirî delil araştırmasına gerek yoktur.

6. BÖLÜM

KANUN YOLLARI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Hâkimlerin verdikleri kararların hatalı olması hâlinde bunun nasıl sonuçları olur? Bu hatalar karşısında insanlar hangi hukuki yollara başvurabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Yargıtay'ın tarihçesi hakkında araştırma yaparak edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.8. KANUN YOLLARI

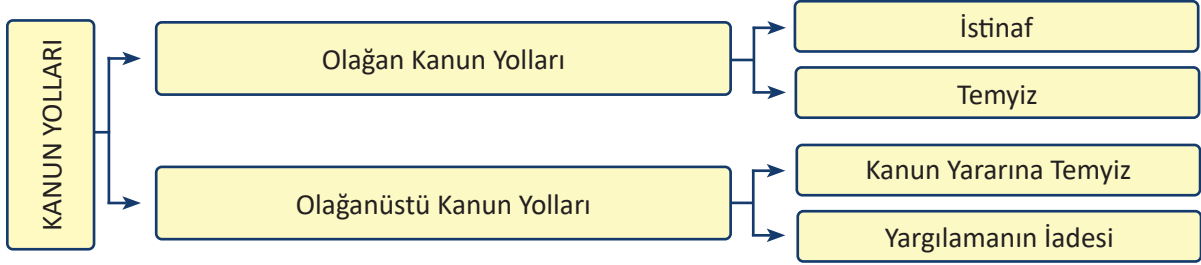
Hâkimlerin davalardaki uyuşmazlıklara karar verme konusunda her ne kadar ehil oldukları varsayılsa da mesleki tecrübe eksikliği, kişisel nedenler, olay hakkında yeterli teknik bilgiye vâkıf olamamak gibi sebeplerle verdikleri kararlarda bazen hata yapabilirler. Bazen de mahkeme kararları doğru olsa da davanın tarafları, verilen kararın yanlış olduğunu düşünebilir. Bir uyuşmazlık hakkındaki yargı kararının denetimi arttıkça adli hataların düzeltilmesi daha mümkün hâle gelir. Böylece kararın en az hatayla kesinlik kazanması söz konusu olur. Hem yargısal denetimi kolaylaştırmak hem de daha doğru, güvenilir bir yargı sistemi oluşturabilmek için Türk yargı teşkilatı, adli yargılama sisteminde, üç basamaklı bir yapı benimsemiştir. Bu sistemin ilk basamağında ilk derece adli yargı mahkemeleri (hukuk ve ceza), ikinci basamağında istinaf merci olarak bölge adliye mahkemeleri ve üçüncü basamağında da temyiz merci olarak Yargıtay bulunmaktadır.

3.8.1. KANUN YOLU KAVRAMI VE TÜRLERİ

Yargıya olan güveni sağlamak ve yargısal denetim amacıyla “İsabetli olmadığı düşünülen bir mahkeme kararının üst dereceli bir mahkeme tarafından denetlenmesi için davanın taraflarına sağlanan hukuksal olanağa **kanun yolu** denir.”

3. MEDENİ USUL HUKUKU

Kanun yolu, denetimin yeniden yargılama şeklinde olup olmaması veya incelenecek mahkeme kararlarının kesinleşmiş olup olmaması durumları gibi çeşitli ölçütler kullanılarak sınıflandırılmaktadır. Bu açıdan kanun yolları, olağan kanun yolları – olağanüstü kanun yolları veya dar anlamda kanun yolu – geniş anlamda kanun yolu şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır (Görsel 3.33).

Görsel 3.33: Kanun yolları

Olağan Kanun Yolu

İsabetli olmadığı düşünülen bir mahkeme kararının üst dereceli bir mahkeme tarafından denetlenmesi için davanın taraflarının “karar kesinleşmeden” başvurduğu kanun yoludur. İstinaf ve temyiz birer olağan kanun yoludur.

Olağanüstü Kanun Yolu

Mahkeme kararlarının ağır hatalar içermeleri sebebiyle, olağan kanun yolları tükendikten, yani mahkeme kararı kesinleştikten sonra davanın ilk derece mahkemesinde yeniden görülerek karara bağlanmasıdır. Yargılamanın iadesi olağanüstü kanun yoludur.

Geniş Anlamda Kanun Yolu

Mahkemeler tarafından verilen her türlü kararın bir defa daha gözden geçirilmesi, hatalıysa düzeltilmesi işlemidir.

Dar Manada Kanun Yolu

Mahkemelerin kesinleşmemiş olan nihai kararlarının bir üst mahkeme tarafından denetlenmesidir.

Kanun yoluna başvurulması kararların kesinleşmesinin ertelenmesi (erteleyici etki) ve kararın bir üst mahkeme tarafından incelenmesi (aktarıcı etki) sonucunu doğurur.

3.8.2. İSTİNAF

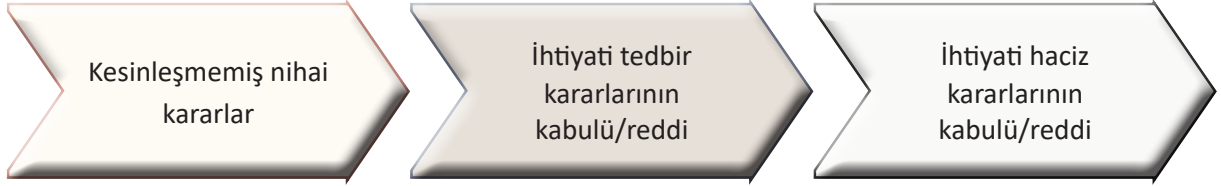
İstinaf, sözlük anlamıyla, “yeniden başlatma, baştan alma” anlamına gelmektedir. Hukuki anlamda istinaf, yargısal denetim yoludur. İstinaf geniş ve dar anlamda kullanılabilir. **Geniş anlamı ile istinaf** “ilk derece mahkemesinde gerçekleşen yargılamanın baştan sona tekrarlanması suretiyle ikinci derece mahkemesi olan istinafta yeniden incelenmesidir.” Bu sistem ülkemizde uygulanmamaktadır. **Dar anlamıyla istinaf** “ilk derece mahkemesinin yapmış olduğu yargılamanın ve vermiş olduğu hükmün hem hukuki hem de maddi açıdan denetlenmesidir.” Bu denetim Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından yapılmaktadır.

Ülkemizde istinaf mahkemelerinin kurulması 26.09.2004 tarih ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile öngörülmüştür. Ancak istinaf incelemesi Türk hukukunda 20.07.2016 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamış ve

böylece ilk derece mahkemeleri ile Yargıtay arasına istinaf kanun yolu getirilmiştir.

İstinafa Konu Olan Mahkeme Kararları

HMK'nin 341. maddesinde "İlk derece mahkemelerinden verilen kesinleşmemiş nihai kararlar ile ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz taleplerinin reddi ve bu taleplerin kabulü hâlinde itiraz üzerine verilecek kararlara karşı maddi vakıa ve hukukilik denetimi yapılmak üzere üst dereceli mahkemeye başvurularak ..." ifadeyle istinafa konu olacak ilk derece mahkemesi kararları sıralanmıştır (Görsel 3.34).

Görsel 3.34: İstinafa gidilebilecek ilk derece mahkemesi kararları

İstinaf Sebepleri

İstinaf sebebinden anlaşılması gereken, ilk derece mahkemesi kararının ve buna dayanak teşkil eden yargılamanın neden hatalı veya eksik olduğunu gösteren ve ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasını (iptal edilmesini) ve değiştirmesini gerektiren sebeplerdir. HMK'nin istinafı düzenleyen 341-360 arasındaki maddeleri incelendiğinde ilk derece mahkemesinin kararlarının kaldırılmasını talep edebilmek için ilk derece mahkemesinin aşağıda üç ana başlık altında sıralanmış istinaf sebeplerinden birinde eksiklik veya yanlışlık yapması gerekmektedir.

Usul Hatası Yapılmış Olması

Yargılama esnasında eksik veya yanlış uygulanan ya da hiç uygulanmayan usul kuralları istinaf sebebi-dir. Yargılama sonucunda doğru karar verilmiş olsa da bazı usul hataları mutlak olarak istinaf nedeni sayılmıştır. Mutlak istinaf sebepleri olarak adlandırılan ve yargılama sonucunu etkileyip etkilemediğine bakılmaksızın istinaf nedeni olan usul hata ve/veya yanlışları şunlardır:

- Yargılamanın yetkisiz mahkemece yapılmış olması
- Yargılamanın farklı bir yargı kolunda yapılmış olması (adli davanın idare mahkemesinde görülmesi gibi)
- Yargılamanın görevli olmayan bir mahkemece yapılması
- Davaya bakması yasaklı hâkim tarafından yargılama yapılması
- Davada iki taraf olmaması
- Dava ehliyetinin bulunmaması
- Dava takip yetkisinin bulunmaması
- Davacının dava açmakta hukuki yararının bulunmaması
- Aynı dava hakkında daha önceden verilmiş kesin bir hüküm bulunması
- Davacı tarafından gider avansının yatırılmamış olması
- Teminat gösterilmesine ilişkin kararın yerine getirilmemesi
- Derdest bir davanın tekrar açılması
- İlk derece mahkemesinin kararının gerekçesiz olması
- Aleniyet ilkesinin ihlal edilmiş olması

3. MEDENİ USUL HUKUKU

- Hukuki dinleme hakkının ihlal edilmiş olması
- Gösterilen delillerin toplanmamış olması

Bu durumlarda ilk derece mahkemesinin verdiği karar kaldırılarak dosya, kararı veren ilk derece mahkemesine veya görevli ve yetkili mahkemeye gönderilir.

Yukarıdaki nedenler dışında kalan ve ilk derece mahkemesinin yanlış karar vermesine neden olan usul hataları, nispi istinaf nedenleri olarak adlandırılmaktadır.

Hukukun Uygulanmasında Hata Yapılmış Olması (Hukuki Olayın Yanlış Çözülmesi)

Yargılamaya konu olan uyuşmazlıkta uygulanması gereken maddi hukuk kurallarının uygulanmaması, eksik uygulanması, yanlış uygulanmasıdır. İstinaf sebebi olarak hukukun uygulanmasında hata yapılması şu üç hâlde ortaya çıkar:

- Yürürlükten kaldırılmış bir kanun maddesinin uygulanması
- Farklı kanun maddesinin uygulanması
- Vakıaların yanlış tespit edilmesi

Delillerin Tespitinde ve Değerlendirilmesinde Hata Yapılması

- Delillerin yanlış değerlendirilmesi
- Delillerin eksik toplanmış olması

DİKKAT

Mutlak istinaf sebepleri ve maddi hukuk kurallarına aykırılık dışındaki istinaf sebepleri, istinafa başvuran tarafından dilekçesinde mutlaka gösterilmelidir.

İstinafa Müracaat Edebilecekler ve Müracaat Süresi

İlk derece mahkemesi kararının hukuka aykırılık teşkil ettiğini düşünen taraflar (davalı veya davacı), (veya bunların yasal temsilcileri ve/veya vekilleri), iki haftalık süre içerisinde istinaf yoluna başvurmalıdır (Görsel 3.35). İki haftalık bu süre, ilâmın, usulen taraflardan her birine tebliğiyle işlemeye başlar. İstinaf dilekçesi, kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine verilebilir. “Kararı veren mahkemeden başka bir mahkemeye verilmiş olan istinaf dilekçesi, bu mahkemece yukarıdaki fıkraya göre işlem yapıldıktan sonra kararı veren mahkemeye örnekleriyle birlikte gönderilir” (HMK 343. madde).

Görsel 3.35: İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi

İstinaf Dilekçesinde Bulunması Gereken Hususlar

İstinaf yolu başvurusu dilekçeyle yapılır ve dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. İstinaf dilekçesinde aşağıdaki hususların bulunması gerekir.

- Başvuran ile karşı tarafın davadaki sıfatları, adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve adresleri

- Varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adı, soyadı ve adresleri
- Kararın hangi mahkemede verilmiş olduğu ve tarihi ile sayısı
- Kararın başvurana tebliğ edildiği tarih
- Kararın özeti
- Başvuru sebepleri ve gerekçesi
- Talep sonucu
- Başvuranın veya varsa kanuni temsilci yahut vekilinin imzası

HMK'nin 342. maddesi uyarınca, "İstinaf dilekçesi, başvuranın kimliği ve imzasıyla başvuru kararı, yeteri kadar belli edecek kayıtları taşıması durumunda diğer hususlar bulunmasa bile reddolunmayıp 355. madde çerçevesinde gerekli inceleme yapılır."

İstinaf dilekçelerini değerlendiren istinaf mahkemeleri hem denetim hem de hüküm mahkemeleri olarak faaliyet göstermektedir. İstinaf incelemesi sonunda, gerektiğinde, ilk derece mahkemesinin kararını kaldıran istinaf mahkemesi yeniden tahkikat yaparak ve hukuka aykırı gördüğü hususları gidererek yeni bir karar verebilmektedir. Kendisine istinaf talebi gelen bölge adliye mahkemeleri önce ön inceleme yapar. Ön incelemede şu hususlar araştırılır:

- İncelemenin başka bir dairece veya bölge adliye mahkemesince yapılmasının gerekli olup olmadığı
- İlk derece mahkemesinin kararının kesinleşip kesinleşmediği
- Başvurunun süresi içinde yapılıp yapılmadığı
- Başvuru şartlarının yerine getirilip getirilmediği
- Başvuru sebeplerinin veya gerekçesinin hiç gösterilip gösterilmediği

Yapılan ön inceleme sonunda, duruşma yapılmadan önce şu kararlar verilebilir:

- Kararın kaldırılmasına ve davanın yeniden görülmesi için dosyanın, kararı veren mahkemeye veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği başka bir yer mahkemesine ya da görevli ve yetkili mahkemeye, gönderilmesi kararı. Bu karar şu hâllerde verilir:
 - » Davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş olması
 - » İleri sürülen haklı ret talebine rağmen reddedilen hâkimin davaya bakmış olması
 - » Mahkemenin görevli ve yetkili olmasına rağmen görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş olması veya mahkemenin görevli ya da yetkili olmamasına rağmen davaya bakmış olması
 - » Diğer dava şartlarına aykırılık bulunması
 - » Mahkemece usule aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmamış sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına, karar verilmiş olması
 - » Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması
- İncelenen mahkeme kararının usul veya esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşıldığı takdirde "başvurunun esastan reddine" karar verilebilir.
- Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde veya kararın gerekçesinde hata edilmiş ise "düzelterek yeniden esas hakkında karar" verilebilir.
- Yargılamada bulunan eksiklikler duruşma yapılmaksızın tamamlanacak nitelikte ise bunların ta-

3. MEDENİ USUL HUKUKU

mamlanmasından sonra başvurunun “esastan reddine” veya “yeniden esas hakkında karar” verilebilir.

Ön inceleme aşamasından sonra inceleme aşamasına geçilir. İnceleme bölge adliye mahkemesi hukuk dairesince, davanın özelliğine göre heyet veya görevlendirilecek bir üye tarafından yapılır. İnceleme sırasında gereken hâllerde başka bir bölge adliye mahkemesi veya ilk derece mahkemesi istinabe edilebilir. İnceleme, istinaf dilekçesinde belirtilen sebeplerle sınırlı olarak yapılır. Ancak, bölge adliye mahkemesi kamu düzenine aykırılık gördüğü takdirde bunu resen gözetir (HMK 355. madde). İlgili maddede belirtilen hâller dışında inceleme, duruşmalı olarak yapılır. Bu durumda duruşma günü taraflara tebliğ edilir. Duruşma sonunda bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddetmek veya ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurmak dâhil gerekli kararları verir.

3.8.3. TEMYİZ

Temyiz, isabetli olmadığı düşünülen, bölge adliye mahkemesi hukuk dairesi ve bazı hâllerde ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararların Yargıtay tarafından hukukilik yönünden denetlenmesi için davanın taraflarına sağlanan olağan kanun yoludur.

Temyiz incelemesinde sadece usul ve maddi hukuk yönünden inceleme yapılır. Maddi vakıa denetimi ve delil değerlendirilmesi yapılmaz. Yargıtay, maddi olayların yargılama yasalarına uygun biçimde belirlenip belirlenmediğini ve kurulan hükmün gerekçesini inceler. Temyiz incelemesi sonucunda ilk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi kararları kaldırılarak yerine yeni bir karar verilmeden, incelenen kararlar hakkında "onama kararı" veya "bozma kararı" verilir.

Ülkemizde temyiz mercii 1868 yılında Divan-ı Ahkâm-ı Adliye adıyla kurulan, 1924 yılında Temyiz Mahkemesi, 1945 yılında da Yargıtay adını alan yüksek mahkemedir (Görsel 3.36).

Görsel 3.36: Yargıtay

Temyize Konu Olan Mahkeme Kararları

HMK'nin 361. maddesinde “Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinden verilen temyizi kabil nihai kararlar ile hakem kararlarının iptali talebi üzerine verilen kararlara karşı ... temyiz yoluna başvurulabilir.” ifadesi kullanılmış ancak temyizi kabil kararların neler olduğu belirtilmemiştir. Ancak HMK'nin 362. maddesinde temyiz edilemeyecek kararların neler olduğu sıralanmıştır. Buna göre aşağıda sayılan kararlar dışında kalan bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulabilir.

- Değeri, her yıl değişen belli bir tutarı (2021 yılı için 78.630 TL) geçmeyen davalara ilişkin kararlar
- Kanunlarda belirtilen istisnalar hariç, özel kanunlarda sulh hukuk mahkemesinin görevine girdiği belirtilen davalarla ilgili kararlar ve HMK 4. maddede gösterilen davalar
- Yargı çevresi içinde bulunan ilk derece mahkemelerinin görev ve yetkisi hakkında verilen kararlar ile yargı yeri belirlenmesine ilişkin kararlar
- Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar
- Soybağına ilişkin sonuçlar doğuran davalar hariç olmak üzere, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davalarla ilgili kararlar
- Yargı çevresi içindeki ilk derece mahkemeleri hâkimlerinin davayı görmeye hukuki veya fiilî engelle-

rinin çıkması hâlinde, davanın o yargı çevresi içindeki başka bir mahkemeye nakline ilişkin kararlar

- Geçici hukuki korumalar hakkında verilen kararlar
- HMK 353. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında verilen kararlar

Temyiz, bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı gidilebilecek bir kanun yolu olmakla birlikte bazı hâllerde doğrudan temyiz yoluna başvurulabilmektedir.

Temyiz Sebepleri

HMK'nin kötü niyetle veya haksız dava açılmasının sonuçları başlıklı 329. maddesinde "Kötü niyetli davalı veya hiçbir hakkı olmadığı hâlde dava açan taraf" ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi, temyize başvurabilmek için de haklı bir neden olması gerekmektedir. Temyiz için aranan haklı sebepler 371. maddede "Bozma Sebepleri" başlığı altında sayılmıştır. Buna göre temyiz yoluna başvurabilmek için aşağıdaki şartların olması gerekmektedir.

- Hukukun veya taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanmış olması
- Dava şartlarına aykırılık bulunması
- Taraflardan birinin davasını ispat için dayandığı delillerin kanuni bir sebep olmaksızın kabul edilmesi
- Karara etki eden yargılama hatası veya eksikliklerin bulunması

Temyize Müracaat Edebilecekler ve Temyize Müracaat Süresi

Temyizi mümkün olan mahkeme kararının hukuka aykırı olduğunu düşünen taraflar (davacı/davalı), bunların yasal temsilcileri ve/veya vekilleri, kararın tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde temyiz yoluna başvurabilir (HMK 361. madde). Temyiz dilekçesi, kararı veren bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine veya Yargıtay'ın bozması üzerine hüküm veren ilk derece mahkemesine (yahut temyiz edenin bulunduğu yer bölge adliye mahkemesi hukuk dairesine veya ilk derece mahkemesine) verilebilir. Temyiz dilekçesi, kararı veren mahkemeden başka bir mahkemeye verilmişse temyiz defterine kaydolunur ve durum derhâl kararı temyiz edilen mahkemeye bildirilir (HMK 365. madde).

Temyiz Dilekçesinde Bulunması Gereken Hususlar

Temyiz dilekçesinde nelerin bulunması gerektiği HMK'nin 364. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre temyiz dilekçesinde aşağıdaki hususlar bulunmalıdır.

- Temyiz eden ile karşı tarafın davadaki sıfatları, adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve adresleri
- Temyiz eden ile karşı tarafın kanuni temsilci ve vekilleri var ise bunların adı, soyadı ve adresleri
- Temyiz edilen kararın hangi bölge adliye mahkemesi hukuk dairesi tarafından verildiği, kararın tarihi ve sayısı
- Yargıtay'ın bozma kararı üzerine, bozmaya uygun olarak ilk derece mahkemesince verilen yeni kararın veya direnme kararına karşı temyizde direnme kararının, hangi mahkemeye ait olduğu, tarihi ve sayısı
- İlamın temyiz edene tebliğ edildiği tarih
- Kararın özeti
- Temyiz sebepleri ve gerekçesi
- Duruşma istenmesi hâlinde, bu istek
- Temyiz edenin veya varsa kanuni temsilcisi yahut vekilinin imzası

Temyiz, dilekçe ile yapılır ve dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. Temyiz dilekçesi, temyiz edenin kimliğini göstermesi imzasını içermesi ve temyiz olunan kararı yeteri kadar belli edecek şartları taşıması hâlinde, dilekçede diğer şartlar bulunmasa bile, reddedilmez, davanın temyiz incelemesi yapılır.

Temyiz İncelemesi ve Duruşma

Yargıtay, tarafların ileri sürdükleri temyiz sebepleriyle bağlı olmayıp kanunun açık hükmüne aykırı gördüğü diğer hususları da inceleyebilir. Yargıtay temyiz incelemesini dosya üzerinde yapar. Ancak, tüzel kişiliğin feshine veya genel kurul kararlarının iptaline, evlenmenin butlanına veya iptaline, boşanma veya ayrılığa, velayete, soybağına ve kısıtlamaya ilişkin davalarla miktar veya belli bir değeri aşan alacak ve ayın davalarında taraflardan biri temyiz veya cevap dilekçesinde duruşma yapılmasını talep etmiş ise duruşma da yapılabilir. Ayrıca Yargıtay, bilgi almak üzere resen de duruşma yapılmasına karar verebilir.

Kanun Yararına Temyiz

Türk hukuk sistemi, asıl olarak, kesinleşmemiş kararların bir üst mahkemece denetlenmesi olan olağan kanun yollarını benimsemiştir. Olağanüstü kanun yolu olan kanun yararına temyiz ve yargılamanın iadesi bu sistemin istisnasıdır. Kanun yararına temyiz, istinaf veya temyiz incelemesinden geçmemiş olan kararların hukuka aykırılığının saptanması hâlinde, kararın yanlış olduğunun, yasanın kesin hükümde belirtildiği biçimde uygulanamayacağını açıkça duyurularak mahkemelerin uyarılmasıdır. Kanun yararına temyiz, hükmün hukuki sonuçlarını değiştirmemekte, tarafların lehine veya aleyhine hiçbir sonuç doğurmamaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 363. maddesine göre şu kararlar hakkında kanun yararına temyiz yoluna başvurulabilir:

- İlk derece mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar
- İstinaf incelemesinden geçmeden kesinleşmiş olan kararlar
- Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla kesin olarak verdikleri kararlar
- Bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla verdikleri temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan hükümler

Adli yargıda, kanun yoluna temyiz için başvuru yapma yetkisi Adalet Bakanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına aittir. Adalet Bakanlığına tanınmış yetkinin kullanılmasına ilişkin işlemler ise Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir. Kanun yararına temyiz için belli bir süre yoktur.

3.8.4. YARGILAMANIN İADESİ

Yargılama yapılırken bilinmeyen, kasıtlı olarak saklanan, gizlenen ve/veya o günkü imkânlarla elde edilemeyen olgular kararın kesinleşmesinden sonra öğrenilmiş olabilir. İlk derece mahkemelerinde görülen davalarda ortaya çıkabilecek bu tür ağır yargılama hataları, yargılamanın kesin hükümlerini etkisiz hâle getirebilmektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu bu tür durumları 374-382. maddeleri arasında "Yargılamanın İadesi" başlığı altında ele almıştır. Yargılamanın iadesi bir olağanüstü kanun yoludur. Yargılamanın iadesi yoluna başvurabilmek için kararların kesinleşmiş olması ve kesinleşmiş kararı etkisiz hâle getirecek olayların kararın kesinleşmesinden sonra ortaya çıkmış olması gerekmektedir. HMK'nin ilgili maddelerine göre yargılamanın iade sebepleri ile yargılamanın iadesi için geçerli olan zamanaşımı süreleri gösterilmiştir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3: Yargılamanın İade Sebepleri ve İade İçin Zamanaşımı Süreleri

YARGILAMANIN İADESİ SEBEPLERİ (HMK 375. madde)	YARGILAMANIN İADESİ SÜRESİ (HMK 377. madde)
	Sürenin Başlangıcı
1. Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması	Mahkemenin kanuna uygun teşekkül etmediğinin öğrenildiği andan itibaren
2. Davaya bakması yasak olan yahut hakkındaki ret talebi, merciince kesin olarak kabul edilen hâkimin karar vermiş veya karara katılmış bulunması	Kararın davalıya veya gerçek vekil veya temsilciye tebliğ edildiği; alacaklı veya davalı yerine geçenlerin karardan usulen haberdar olduğu andan itibaren
3. Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması	
4. Yargılama sırasında, aleyhine hüküm verilen tarafın elinde olmayan nedenlerle elde edilemeyen bir belgenin, kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması	Yeni belgenin elde edildiği veya hilenin farkına varıldığı andan itibaren
5. Karara esas alınan senedin sahteliğine karar verilmiş veya senedin sahte olduğunun mahkeme veya resmî makam önünde ikrar edilmiş olması	
6. İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması	Yeni belgenin elde edildiği veya hilenin farkına varıldığı andan itibaren
7. Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması	
8. Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması	
9. Karara esas alınan bir hükmün, kesinleşmiş başka bir hükümlerle ortadan kalkmış olması	Karara esas alınan ilamın bozularak kesin hüküm şeklinde tamamen ortadan kalkmasından haberdar olduğu andan itibaren
10. Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması	
11. Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması	
12. Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararının tebliğ edildiği andan itibaren

Kesin hüküm teşkil etmeyen mahkeme kararları (örneğin çekişmesiz yargı kararları ve takibe konu alacak hakkındaki icra mahkemesi kararları) hakkında yargılamanın iadesi talep edilemez.

Yargılamanın iadesi davası için hazırlanan dilekçe, kararı veren mahkemeye verilir. Bu dilekçe ile kesinleşmiş bir hükmün ortadan kaldırılarak yeniden yargılama yapılması hükmünün verilmesi istenir.

Yargılamanın iadesi kanun yolunda, diğer kanun yollarından farklı olarak davanın tarafları, yasal temsilcileri ve vekillerinden başka, davanın taraflarından birisinin alacaklıları veya aleyhine hüküm verilen tarafın yerine geçenler, borçluları veya yerine geçmiş oldukları kimseler de yargılamanın iadesi talebinde bulunabilirler (HMK 376. madde).

ETKİNLİK

Davacı vekili dava dilekçesinde özetle; müvekkili ABC 4 Toplu Yapı Yönetimi'nin 29.02.2016 tarihli olağan genel kurulunda ABC 4 Toplu Yapı Temsilciler Kurulu kararları gereğince kararlar alındığını, pek çok kat malikinin kararlar gereği sorumluluklarını yerine getirerek ödemelerini yaptığını davalının gerekçe göstermeden, herhangi bir yazılı delil ve belge sunmadan afaki, soyut ve haksız bir şekilde icra takibine itiraz ettiğini, davalı borçlu hakkında ... I. İcra Müdürlüğü'nün 2016/**** esas sayılı dosyasından site muhasebe kayıtlarına göre 2016 yılına ilişkin toplam 1563,18 TL tutarında borç içi icra takibine başlandığını, ancak borçlunun vekili aracılığıyla, verdiği 28.12.2016 tarihli dilekçesiyle icra takibine, borca ve ferilerine itiraz ettiğini, bu nedenlerle davanın kabulü ile borçlunun icra dosyasına yaptığı itirazın iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

Mahkeme, yapılan yargılama sonucunda taşınmazın birden fazla parsel üzerinde kurulması ve henüz toplu yapı yönetimine geçilmesini dikkate alarak Asliye Hukuk Mahkemesine görevsizlik kararı vermiştir.

Davacı vekili istinaf dilekçesinde, görevli mahkemenin Sulh Hukuk Mahkemesi olduğunu belirterek görevsizlik kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

• Veriler

- » Kararı veren ilk derece mahkemesi ... 1. Sulh Hukuk Mahkemesi olup karar ve yazım tarihi 23.07.2018'dir.
- » Karar taraflara 27.07.2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.
- » Dava "Ortak gider alacağından kaynaklı itirazın iptali" istemine ilişkindir.
- » Davada hüküm altına alınması istenen toplam alacak miktarı 1563,18 TL'dir.
- » 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun (KMK) 17. maddesinde, kat irtifakı sahibinin hakları düzenlenmiştir. Aynı kanunun ek 1. maddesinde de "Bu Kanunun uygulanmasından doğacak her türlü anlaşmazlık sulh mahkemelerinde çözümlenir." hükmü getirilerek görevli mahkeme Sulh Hukuk Mahkemesi olarak düzenlenmiştir.
- » HMK'nin 341/2 maddesinde "Miktar veya değeri üç bin Türk lirasını geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesindir." hükmüne yer verilmiştir. Bu rakam karar tarihi olan 2018 yılı için yeniden değerlendirme ile 3560 TL olmuştur.

- Verilen bilgiler doğrultusunda,
 - » Bu olayda kanun yoluna müracaat edilebilir mi? Müracaat edilebilirse dilekçe bölge adliye mahkemesine mi yoksa Yargıtay'a mı sunulmalıdır? Neden?
 - » Kanun yoluna müracaat için kaç günlük süre vardır?
 - » Kanun yoluna müracaatta süre, karar yazım tarihinde mi yoksa kararın taraflara tebliğ tarihinden itibaren mi başlar?
 - » Yukarıdaki dilekçenin kabulü hâlinde nasıl bir karar verilmesi gerekir?

UYGULAMA ÇÖZÜMÜ

- Olaydaki karar ilk derece mahkemesi kararı olup henüz kesinleşmemiştir. Genel kural olarak yanlış ya da hatalı olduğu düşünülen yargı kararlarına karşı kanun yoluna müracaat edilebilmektedir. Ancak bazı hâllerde ilk derece mahkeme kararları kesin karar niteliği taşımakta veya bazı hâllerde ilk derece mahkemesi kararlarına karşı doğrudan temyiz yoluna müracaat edilebilmektedir. Yukarıdaki olayı bu iki ölçüte göre incelendiğinde, HMK'nin 341. maddesine göre, miktar veya değeri belli bir değeri geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesindir. Yine HMK'nin 373. maddesinde “Yargıtay’ın bozma kararı üzerine ilk derece mahkemesince bozmaya uygun olarak karar verildiği takdirde, bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir.” denilmektedir.

Yukarıdaki örnekte, ilk derece mahkeme kararı kanunda belirtilen “belli bir değer” altında bit miktarla ilgili olduğu için kararın bu yönüyle istinafa müracaat edilemez. İstinafa müracaat sebebi mahkemenin görevsizlik kararının yanlış olduğu ve bu kararın iptal edilmesine yöneliktir. İstinafa taşınan mahkeme kararı Yargıtay’ın bozma kararı üzerine verilmiş bir karar değildir. Dolayısıyla uyuşmazlığın istinafa taşınmasına engel bir durum yoktur.

HMK'nin 341. maddesinde “İlk derece mahkemelerinin aşağıdaki kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilir.” hükmü bulunmaktadır. Yine 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un “Bölge Adliye Mahkemelerinin Görevleri” başlıklı 33. maddesinde, bölge adliye mahkemelerinin görevleri sayılmıştır. İlgili maddeye göre bölge adliye mahkemelerinin görevleri: “Adli yargı ilk derece mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak başvuruları inceleyip karara bağlamak” ve “Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.” olarak sayılmıştır.

- Olayda karar veren mahkeme ilk derece mahkemesidir. Dolayısıyla ilk derece mahkemesi kararlarına karşı müracaat edilecek kanun yolu istinaftır.
- HMK'nin 345. maddesine göre istinaf yoluna başvuru süresi iki haftadır. Bu süre, ilâmın usulen taraflardan her birine tebliğiyle işlemeye başlar. İstinaf yoluna başvuru süresine ilişkin özel kanun hükümleri saklıdır. Buna göre istinafa müracaat kararın taraflara tebliğinden itibaren iki haftadır.
- Kanun yoluna müracaatın başlangıcında kararın taraflara tebliğ tarihi esas alınır (HMK 345.madde). Kat Mülkiyeti Kanunu’nun ek 1. maddesinde “Bu Kanunun uygulanmasından doğacak her türlü anlaşmazlık sulh mahkemelerinde çözümlenir.” ifadesi yer almaktadır. Söz konusu uyuşmazlıkta henüz yasal olarak toplu yapı yönetim kuruluna geçilme- miş olduğu için uyuşmazlıkta Kat Mülkiyeti Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Buna göre görevli mahkeme Sulh Hukuk Mahkemesidir. Uyuşmazlığa konu olan tutar kanundaki parasal sınırın altında olduğundan ve kararı veren mahkeme de uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkeme olduğu için istinaf talebinin reddedilmesi gerekmektedir.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

mühürleme	ön inceleme	olağanüstü kanun
resen	denetim	onama

1. Yargıtay temyiz incelemesini dosya üzerinden yapar. Ancak bazı hâllerde tarafların isteği üzerine veya duruşma yapılmasına karar verilebilir.
2. İlk derece mahkemesi kararına karşı istinafa müracaat edildiğinde bölge adliye mahkemesi öncelikle dava dilekçesi ile ilgili yapar.
3. İstinaf dilekçelerini değerlendiren istinaf mahkemeleri hem hem de hüküm mahkemeleri olarak faaliyet göstermektedir.
4. Yargılamanın iadesi, kanun yolu çeşitleri açısından yoludur.
5. Temyiz aşamasında genel olarak veya bozma kararı verilir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

6. Aşağıdaki hâllerden hangisinde olağan kanun yoluna başvurulamaz?
 - A) Kesinleşmiş mahkeme kararları
 - B) Uyuşmazlığın çözümünde yanlış kanun maddesinin uygulamış olması
 - C) İlk derece mahkemesinin kararının gereksiz olması
 - D) Delillerin eksik toplanmış olması
 - E) Davanın yasaklı bir hâkim tarafından görülmüş olması
7. Adli yargıda istinaf mercii hangisidir?
 - A) Sayıştay
 - B) Danıştay
 - C) İlk derece Mahkemesi
 - D) Bölge idare Mahkemesi
 - E) Bölge adliye Mahkemesi
8. İstinafa müracaat süresi ne kadardır?
 - A) 3 gün
 - B) 1 hafta
 - C) 10 gün
 - D) 2 hafta
 - E) 1 ay

9. I) Bozma
II) Onama
III) Kısmen Bozma

Yargıtay temyize konu mahkeme kararının hukuka veya usule aykırı olduğu sonucuna varırsa yukarıdaki kararlardan hangilerini verebilir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) Yalnız III
D) I ve III
E) I, II ve III

10. Temyiz incelemesi ile ilgili aşağıdaki cümlelerden hangisi yanlıştır?

- A) Yargıtay, sadece tarafların ileri sürdüğü temyiz sebepleriyle bağlı değildir.
B) Yargıtay kanunlarda açıkça verilmiş hükümlere aykırı her hususu inceleyebilir.
C) Boşanma davalarıyla ilgili temyiz davalarında duruşma yapılamaz.
D) Yargıtay, bilgi almak üzere resen duruşma yapılmasına karar verebilir.
E) Tüzel kişiliğin feshine ilişkin davaların temyiz davalarında duruşma yapılabilir.

11. Aşağıdakilerden hangisi istinaf dilekçelerinde bulunması gereken hususlardan biri değildir?

- A) Başvuran kişi ve karşı tarafın davadaki sıfatları, adı ve soyadı
B) İstinaf başvurusunun sebepleri ve gerekçesi
C) Mahkeme kararının başvurana tebliğ edildiği tarih
D) Başvuru konusu kararın hangi mahkemeden verilmiş olduğu
E) Mahkeme kararının karşı tarafa tebliğ edildiği tarih

12. “Yargılama esnasında eksik veya yanlış uygulanan ya da hiç uygulanmayan usul kuralları istinaf sebebidir.”

Aşağıda verilmiş hususlardan hangisi bu kural kapsamında değerlendirilmez?

- A) Yargılamanın görevli olmayan bir mahkeme tarafından yapılmış olması
B) Delillerin yanlış değerlendirilmiş olması
C) Dava takip yetkisinin bulunmaması
D) İlk derece mahkemesinin kararının gerekçesiz olması
E) Aynı dava hakkında daha önceden verilmiş kesin bir hüküm bulunması

13. Temyiz için aranan haklı sebepler HMK’de “Bozma Sebepleri” başlığı altında sayılmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi, kanunda belirtilen bozma sebeplerinden biri değildir?

- A) Hukukun veya taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanması
B) Dava şartlarına aykırılık
C) Geçici hukuki korumalar hakkında verilmiş kararlar
D) Bir tarafın dayandığı delillerin kanuni bir sebep olmaksızın kabul edilmemesi
E) Karara etki eden yargılama hatası veya eksikliklerin bulunması

7. BÖLÜM

GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

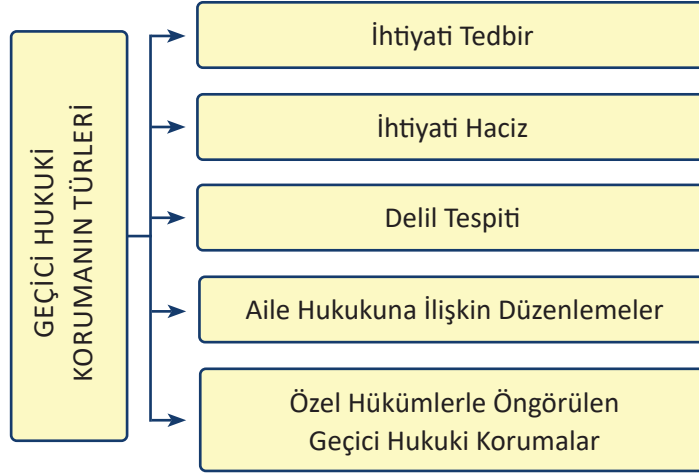
1. Günlük hayatta “ihtiyat” ne demektir? Hukukta bunun anlamı nedir? Arkadaşlarınızla fikir alışverişi yapınız.
2. “Delil tespiti” neden ihtiyati bir tedbirdir arkadaşlarınızla tartışınız.

3.9. GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA TEDBİRLERİ

Hak, hukuk düzeninin kişilere tanıdığı ve koruma altına aldığı yetkililerdir. Hukuk düzeni tarafından kişilere tanınan bu yetkiler yine hukuk düzenince korunur. T.C. Anayasası'nın 40. maddesinde “Hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.” ifadesiyle haklara en üst derecede koruma sağlanmıştır. Bu maddedeki “yetkili makam”, idari ve adli makamlardır.

Hakkı ihlal edilen herkes, hakkının korunması için yargı yoluna müracaat edebilir. Fakat yargılama süreci bazen hakların kaybına yol açabilmektedir. Örneğin bir taşınmazın kanuna aykırı olarak el değiştirmesi durumunda, taşınmazın sahibi yargı yoluna müracaat ederek tapu sicilinin düzeltilmesini talep edebilir. Ancak taşınmazı bilerek, usulsüz olarak devralan kişi ya da taşınmazı öyle devraldığını bilmeyen kişi bu süreçte uyuşmazlığa konu olan taşınmaz malı başka bir kişiye devredebilir. Hak kayıplarına yol açabilecek bu gibi durumların önüne geçmek gerekir. Kişilerin dava ile elde etmek istedikleri sonuca varmaları ve hak kaybına uğramamaları için hukuk sistemi, daha davanın başında veya davadan önce, bir kısım bu tedbirlere başvurabilir. Hakların korunmasına yönelik olarak yetkili yargı organlarınca başvurulabilecek

geçici nitelikteki tedbirlere **geçici koruma** tedbirleri adı verilmektedir (Görsel 3.37).

Görsel 3.37: Geçici hukuki korumanın türleri

Geçici Koruma tedbirleri HMK'nin 389 ile 407. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu maddeler arasında düzenlenen geçici koruma tedbirleri esas itibarıyla ihtiyati tedbir ve delillerin tespitidir. Ancak mahkeme gerekli hâllerde mühürleme ve defter tutma yoluna da başvurabilir.

3.9.1. İHTİYATİ TEDBİR

Mahkeme tarafından asıl hukuki konu hakkında kesin hüküm verilinceye kadar devam eden, tarafların durumlarında ya da dava konusu hak veya şeyde meydana gelebilecek zararları önleme amacına hizmet eden, geçici nitelikteki hukuki korumaya **ihtiyati tedbir** denir.

İhtiyati Tedbir Şartları

HMK'nin 389. maddesi hangi durumlarda ihtiyati tedbir kararı verilebileceği konusuna açıklık getirmiştir. Buna göre, mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebilir.

HMK'de İhtiyati tedbir şartları tek tek sayılmamış olsa da 389. maddeden de anlaşılacağı gibi, hangi durumlarda ihtiyati tedbir talep edilebileceğinin genel çerçevesi çizilmiştir. Ayrıca hâkimlere bu çerçeve içinde takdir hakkı tanınmıştır.

Talep ve Yetki

Tedbir talep eden taraf, dilekçesinde dayandığı ihtiyati tedbir sebebini ve türünü açıkça belirtmek ve davanın esası yönünden kendisinin haklılığını, ikna edici derecede, ispat etmek zorundadır. İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir.

Teminat

İhtiyati tedbir talep eden, haksız çıktığı takdirde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır. Talep; resmî belgeye, başkaca kesin bir

delile dayanıyor yahut durum ve koşullar öyle gerektiriyorsa mahkeme, gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla teminat alınmamasına da karar verebilir. Adli yardımdan yararlanan kimsenin teminat göstermesi gerekmez.

İhtiyati Tedbir Türleri

Mahkeme ihtiyati tedbire karar verilmesi kanaatine varırsa işin niteliğine uygun olarak her türlü tedbire karar verebilir (TMK 391. madde). Bu madde ile mahkemelere geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. İhtiyati tedbir kararları çeşitli sınıflandırmalar içinde ele alınabilir ama teminat amaçlı ihtiyati tedbirler, eda amaçlı ihtiyati tedbir kararları ve düzenleme amaçlı tedbir ihtiyati tedbir kararları olarak üç ana başlık altında toplamakta fayda vardır toplanabilir (Görsel 3.38).

Görsel 3.38: İhtiyati tedbir türleri

Teminat Amaçlı İhtiyati Tedbir Kararları

İhtiyati tedbirlerin temel biçimidir. Hukuki koruma talebine konu olan hakkın gerçekleştirilmesi güvence altına alınır. Tapuya şerh koymak, teminat amaçlı ihtiyati tedbirlere örnek olarak verilebilir.

Eda Amaçlı Tedbir Kararları

Bu kararlar, davalının bir şeyi vermesini, yapmasını yahut yapmamasını sağlamaya yönelik tedbirlerdir. Farklı kanunlarla düzenlenmiş eda amaçlı tedbirler mevcuttur ama Medeni Kanun'da, konuya en uygun örnek tedbir nafakasıdır. Nafaka davası açılınca hâkim, davacının istemi üzerine, dava süresince gerekli olan önlemleri alır. Davalı ile nafaka istenen kişi arasında soy bağı tespit edilirse davalının uygun nafaka miktarını depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verebilir. Babalık davası ile birlikte nafaka istenirse ve hâkim, babalık olasılığını güçlü bulursa hükümden önce, çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir.

Düzenleme Amaçlı İhtiyati Tedbir Kararları

Bu tür tedbir kararlarında, hukuki koruma talebinin konusu olan "hukuki ilişkinin" geçici olarak düzenlenmesi amaçlanır. Döviz üzerinden kira sözleşmesi yapan tarafların, kur artışlarından dolayı ödenecek Türk lirası karşılığı konusunda anlaşamaması üzerine kira bedelinin, emsal kira bedellerine göre yeniden belirlenmesini talep etmesi bu kararlara örnek olarak verilebilir.

İhtiyati Tedbir Kararlarının Uygulanması ve Başvuru Süresi

İhtiyati tedbir kararının uygulanması, tedbir kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesinden talep edilir. Mahkeme, alacağı kararda bunu belirtmek suretiyle tedbirin uygulanmasında, yazı işleri müdürünü de görevlendirebilir.

3. MEDENİ USUL HUKUKU

Tedbir kararı, bu kararın tedbir isteyen tarafa tefhim veya tebliğinden itibaren bir hafta içinde uygulanmalıdır. Aksi hâlde, kanuni süre içinde dava açılmış olsa dahi, tedbir kararı kendiliğinden kalkar (HMK 393. madde).

Lehine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf, ihtiyati tedbir talebinde bulunduğu anda haksız olduğu anlaşılırsa yahut tedbir kararı kendiliğinden kalkar ya da itiraz üzerine kaldırılır ise haksız ihtiyati tedbir nedeniyle uğranılan zararı tazminle yükümlüdür.

İhtiyati tedbir kararlarının kabul veya reddine karşı da itiraz yolu açık olup HMK'nin 394. maddesinde itiraz nedenleri sayılmıştır.

3.9.2. DELİL TESPİTİ

Geçici koruma tedbirlerinin ikincisi delil tespittir. İleride açılacak olan veya hâlihazırda açılmış olan bir dava ile ilgili delillerin bazı şartlar altında zamanından önce toplanıp güvence altına alınmasını sağlamak için yapılır.

Delil tespitinin hemen yapılmasının istenebilmesi için hukuki yararın varlığı gerekir. Delilin hemen tespit edilmemesi hâlinde kaybolacak olması veya öne sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşacak olması durumlarında hukuki yarar varsayılır. Örneğin şahitliğine başvurulacak bir kişinin ağır hastalığının bulunması nedeniyle hayati tehlike altında olması durumunda bu kişinin ifadesine hemen müracaat edilmesinin istenmesi hukuki yarar gereğidir (Görsel 3.39).

Görsel 3.39: Şahidin ağır hastalığı sebebiyle delil tespiti

Henüz dava açılmamış olan hâllerde delil tespiti talebine yetkili ve görevli mahkeme, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemedir veya üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenilecek kişinin oturduğu yer sulh mahkemesidir. Dava açıldıktan sonra yapılan her türlü delil tespiti talebi hakkında, sadece davanın görülmekte olduğu mahkeme yetkili ve görevlidir.

Delil tespiti talebi dilekçeyle yapılır. Delil tespiti yapılabilmesi için mahkeme tarafından belirlenen tespit giderlerinin avans olarak ödenmesi gereklidir. Tespit talebi mahkemece haklı bulunursa karar, dilekçeyle birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. Talep sahibinin haklarının korunması bakımından zorunluluk bulunan hâllerde, karşı tarafa tebligat yapılmaksızın da delil tespiti yapılabilir. Tespitin yapılmasından sonra, tespit dilekçesi, tespit kararı, tespit tutanağı ve varsa bilirkişi raporunun birer tane örneği mahkemece kendiliğinden diğer tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde delil tespiti kararına itiraz edebilir. Mahkemece, gerekli hâllerde, mal veya haklarla ilgili defter tutulmasına ya da mühürleme işleminin yapılmasına da karar verilebilir.

3.9.3. DİĞER GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR

HMK'nin 406. maddesine göre mahkemeler, gerekli hâllerde, mal veya haklarla ilgili defter tutulmasına ya da mühürleme işleminin yapılmasına karar verebilir.

Defter Tutma

Defter tutma genellikle miras ve vesayet işlemlerinde karşımıza çıkmaktadır. Defter tutma yolu ile kendisine vasi atanan kişinin veya varislerin aynı ve nakdî haklarının zarara uğratılmaması hedeflenmektedir. Vasi, kendisine vasi olarak atandığı kişinin gelir, gider ve kişi ile yaptığı harcamaları belgeleri ile gösteren bir defter tutar. Bu defter hâkim incelesine tabidir. Hâkim gereksiz veya usulsüz harcama yapıp yapılmadığını, hak sahibinin zarara uğratılıp uğratılmadığını denetler.

Mühürleme

Mühürleme eşya ve malların, bir oda, dolap veya sandık içine konularak kapatılması ve üzerine resmî bir mühür konulmasıdır. Daha çok terekenin mühürlenmesi şeklinde uygulanmaktadır (Görsel 3.40). Murisin bütün terekesinin mirasçılara geçmesini, terekedeki malların yok olmasının veya kaçırılmasının önüne geçilmesini ve imkân dâhilinde mirasçıların tayin ve tespit edilmesini sağlamak için düzenlenmiştir.

Görsel 3.40: Terekenin mühürlenmesi

Bu bölümde anlatılmış olan “Geçici Hukuki Koruma” uygulamaları sadece hukuk yargısına mahsus değildir. İdare hukukunda; “Yürütmenin Durdurulması”, ceza hukukunda; “Tutuklama”, icra hukukunda; “İhtiyati Haciz”, vb. diğer yargı türlerindeki geçici korumalara örnek olarak verilebilir.

BİLGİ KUTUSU

Uygulamada “ihtiyati tedbir” ile “ihtiyati haciz” kavramları sıkça karıştırılmaktadır. Bu iki kavram arasındaki bazı farklar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- İhtiyati tedbir para dışındaki şeyler (haklar, taşınır ve taşınmaz mallar) için de istenebilir. İhtiyati haciz yalnız para (teminat) alacakları hakkındaki davalarda istenebilir.
- İhtiyati tedbirde, tedbir konulan mal aynen hak sahibi başvurana verilir. İhtiyati hacizde icra takibi sonunda ya da dava sonunda hacizli mal aynen alacaklıya verilmez, malın satışı yapılarak elde edilen bedel alacaklıya verilir.
- İhtiyati tedbir uygulanmasını isteme süresi bir haftadır. İhtiyati haciz uygulanmasını isteme süresi 10 gündür.
- İhtiyati tedbirlerin uygulanmasında, tedbir kararı veren mahkemenin yargı çevresinde bulunan veya tedbir konusu mal ya da hakkın bulunduğu yer icra dairesi ya da (mahkeme, kararında belirtmek suretiyle) yazı işleri müdürü yetkilidir. İhtiyati haczin uygulanmasında kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesi yetkilidir.
- İhtiyati tedbir HMK’de düzenlenmiştir. İhtiyati haciz İİK’de düzenlenmiştir.

A

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

delil tespiti	eda amaçlı tedbir kararı	teminat amaçlı tedbir kararı
mühürleme	defter tutma	

1. Mahkemeler ihtiyati tedbir ve delil tespiti dışında iki geçici tedbir usulüne daha baş vurabilir. Bunlar ve mühürlemedir.
2. Davalının bir şeyi vermesini, yapmasını yahut yapmamasını sağlamaya yönelik olarak verilen ihtiyati tedbir kararına denir.
3. yapılmasının hemen istenebilmesi için hukuki yararın varlığı gerekir.
4. Terekedeki malların yok olmasının veya kaçırılmasının önüne geçilmesi için düzenlenen ihtiyati tedbire denir.

B

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

5. I. İhtiyati Tedbir
II. Delil tespiti
III. Tutuklama

Yukarıda yazılı olanlardan hangileri HMK'de belirtilen hukuki koruma tedbiridir?

- A) Yalnız I
B) Yalnız III
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

6. Fatih'in kendisine vermesi gereken bir şeyi vermesini sağlamaya yönelik, Kezban için alınacak ihtiyati tedbir kararı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eda amaçlı tedbir kararı
B) Teminat amaçlı tedbir kararı
C) Düzenleme amaçlı tedbir kararı
D) Tespit kararı
E) Ceza kararı

7. Delil tespiti ile ilgili söylenenlerden hangisi yanlıştır?

- A) Henüz dava açılmamış hâllerde delil tespiti ile yetkili mahkeme asliye hukuk mahkemesidir.
B) Karşı tarafın, delil tespitine itiraz etme hakkı vardır.
C) Delil tespiti dilekçe ile talep edilir.
D) Delil tespiti yapılabilmesi için tespit giderinin avans olarak ödenmesi gerekir.
E) Hemen delil tespiti yapılabilmesi için hukuki yararın olması gerekir.

3. UYGULAMA FAALİYETİ

BOŞANMA NEDENLERİ VE BOŞANMANIN TOPLUM VE ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİNİ DEĞERLENDİREN ANKET HAZIRLAMA

- Uygulama faaliyeti için yedişer kişilik gruplar oluşÖğretmen tarafından uygun sayıda öğrenci grupları oluşturulur.
- Medeni Kanun'dan ve kitabınızdan boşanma sebeplerini okuyunuz.
- Anket hazırlama tekniklerini araştırınız.
- Üç A4 sayfasını geçmeyecek şekilde "Boşanma nedenleri ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri" konusunu değerlendiren anket soruları hazırlayınız. Sorular açık uçlu veya çoktan seçmeli olabilir. Anketinizi hazırlarken ve uygularken boşanmalarda yaşanmış hukuki süreçleri de inceleyiniz.
- Öğretmeniniz sorulara onay vermeden anketi uygulamayınız.
- Anketinizin uygulama sürecini öğretmeninizle takip ediniz.
- Anketinizden elde edeceğiniz sonuçları sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.
- Uygulama faaliyetini tamamlamak için süreniz iki haftadır.
- Hazırlayacağınız uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki "Uygulama Değerlendirme Formu"nda yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

BOŞANMA NEDENLERİ VE BOŞANMANIN TOPLUM VE ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ OLUMSUZ ETKİLERİNİ DEĞERLENDİREN ANKET HAZIRLAMA UYGULAMASI DEĞERLENDİRME FORMU						
ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:		ÖĞRETMENİN ADI SOYADI:				
ÖĞRENCİNİN SINIFI-NUMARASI:		DEĞERLENDİRME PUANI:				
TARİH:						
<p>YÖNERGE</p> <p>"Boşanma Nedenleri ve Boşanmanın Toplum ve Çocuklar Üzerindeki Olumsuz Etkileri" uygulaması tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre öğrencinin ulaştığı başarı düzeyini belirlemek için 1-Yetersiz, 2- Geliştirilebilir, 3- Orta, 4- İyi, 5-Çok iyi derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile işaretleyiniz.</p>						
ÖLÇÜTLER		Dereceler				
		1	2	3	4	5
1	Boşanmanın nedenleri ve çocuklar üzerindeki etkileri ile ilgili bir ön hazırlık yaptı.					
2	Boşanma nedenlerini araştırırken hukuki süreçlerle ilgili araştırma yaptı.					
3	Anketteki soruları ve cevapları kendi çabasıyla hazırladı.					
4	Anket sorularını doğru gruplandırdı ve soruların sıralamasına dikkat etti.					

5	Anketteki soruların sıralamasını konuyu ölçmeyi hedefler şekilde ve doğru hazırladı.					
6	Anketteki çoktan seçmeli cevapları hedeflenen verileri elde etmeyi amaçlar şekilde hazırladı.					
7	Anket sorularını ve cevaplarını, kişilerin ve konunun hassasiyetine uygun şekilde hazırladı.					
8	Anketin hazırlanmasında Türkçe dil bilgisi kurallarına ve genel hukuk diline uygun bir dil kullandı.					
9	Anketi özgün içerikle ve ilgi çekici biçimde hazırladı.					
10	Anketten elde ettiği sonuçları sınıfta uygun biçimde ve anlaşılır şekilde sundu.					
11	Uygulama faaliyeti için yazılı, görsel ve dijital kaynakları ve materyalleri doğru şekilde kullandı.					
12	Uygulama faaliyetini zamanında teslim etti.					
Toplam						
Ölçek Puanı						
<p>Ölçek Puanını 100'lük Sisteme Dönüştürme İşlemi: Tablodaki her ölçüt için en yüksek puan 5'tir. Tabloda toplam on iki ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 60'tır.</p> <p>Puan: [(Ölçek puanı x 100) / 60] formülü uygulanır.</p> <p>Değerlendirme ile İlgili Notlar: Bu ölçekte 100 puan üzerinden 70 puan aldıysanız bu öğrenme için başarı düzeyiniz yeterli demektir. 69 veya altında bir puan aldıysanız ilgili öğrenmeleri tekrar etmeniz gerekmektedir.</p> <p>Uygulama ile İlgili Notlar:</p> <p>.....</p> <p>.....</p>						

3. ÖZ DEĞERLENDİRME

“Medeni Usul Hukuku” öğrenme birimi sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlamak için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için aşağıdaki formda “Evet” ve “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa “Hayır” cevabı verdiğiniz konuları gözden geçirmeniz öğrenme süreciniz için faydalı olacaktır.

ÖLÇÜTLER	DERECELENDİRME	
	EVET	HAYIR
Medeni usul hukukunun amacını ve kaynaklarını açıklarım.		
Mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı, hâkimlerin tarafsızlığı ve hâkimin reddi kavramlarını açıklarım.		
Medeni yargıda görev ve yetki kavramlarını açıklar mahkemelerin görevlerini sıralarım.		
Dava ehliyetine sahip olabilmek için gerekli şartların neler olduğunu sıralarım.		
Dava arkadaşlığı kavramını ve davaya müdahale yöntemlerini açıklarım.		
Medeni yargılamada davaların görülmesinde uygulanan usulleri açıklar, davanın aşamalarını sıralarım.		
Dava türlerini ve dava şartlarını sıralarım.		
Davanın açılması sürecini açıklar, dava dilekçesinde bulunması gereken unsurları sıralarım.		
Dava dilekçesinin ve cevap dilekçesinin verilmesi sürecini, bunların içeriklerini ve sonuçlarını açıklarım.		
Davada ön inceleme ve tahkikat süreçlerini ve tutanak, oturum ve duruşma kavramlarını açıklarım.		
İspat hukuku ve ispat yükünü açıklar, delil türlerini sıralarım.		
Kesin ve takdiri delilleri ve davaya son veren taraf usul işlemlerini bilirim.		
İstinaf ve temyiz kavramlarını açıklar; istinaf ile temyize başvuru sürecini, başvurabilecek kişileri, başvuru şekli ve süresini açıklarım.		
Geçici hukuki koruma tedbirlerinin özelliklerini açıklar, bu tedbirlerin var olma nedenlerini bilirim.		

A

Aşağıdaki cümlelerin başında verilmiş boşluklara, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. () Yargı birliği sisteminin kabul edildiği ABD, İngiltere, Kanada, Avusturalya gibi ülkelerde kamu hukuku-özel hukuk ayrımı yoktur.
2. () Genel kural olarak, hukuk mahkemelerinde cumhuriyet savcısı bulunmaz.
3. () Vakıaların ispatı için gerekli delilleri hâkim değil taraflar bulur.
4. () Kanun yoluna başvurulması ile kararların kesinleşmesi ertelenmiş olur.
5. () Davada iddia edilen olguların gerçekleştiği konusunda davaya bakan hâkimi inandırmak için başvuru yöntemi ispat denir.
6. () Davanın taraflarına mahkeme tarafından verilen nihai kararın tasdikli nüshasına senet denir.
7. () Davalının açık rızası var ise iddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi mümkündür.
8. () Kararı veren mahkeme dışında bir mahkemeye verilen istinaf dilekçeleri işleme konulmaz.
9. () Yargıtay temyiz incelemesini dosya üzerinden yapar. Ancak bazı hâllerde tarafların isteği üzerine veya resen duruşma yapılmasına karar verilebilir.
10. () Çekişmesiz yargı kararlarına karşı temyiz yoluna müracaat edilebilir.
11. () Kanun yararına temyiz için bir süre sınırı yoktur.
12. () İhtiyati tedbir talep edebilmek için haklılığın şüpheye mahal bırakmayacak şekilde ispat edilmesi gereklidir.
13. () Bölge adliye mahkemesi kendisine gelen istinaf talebinde mutlak istinaf sebeplerinden birinin bulunduğunu tespit ederse dosyayı doğrudan Yargıtay’a gönderir.
14. () İstinaf aşamasında (istinaf dilekçesinde belirtilmemiş olsa bile) bölge adliye mahkemesi kamu düzenine aykırılık gördüğü takdirde bunu resen gözetir.
15. () Mahkemenin vermiş olduğu kararları etkisiz hâle getirecek delillerin ortaya çıkmasıyla birlikte kesinleşmemiş mahkeme kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi talep edilebilir.

B

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

geçici koruma tedbirleri	taraf	tebliğ	usul hatası
temyiz	kendileri	ispat	Hukuk Muhakemeleri Kanunu

16. medeni usul hukukunun en önemli kaynağıdır.

17. Hâkimler istemedikçe, 65 yaşından önce emekliye sevk edilemez.
18. Özel bir yetenek, ilgi, uzmanlığa gerek olmaksızın herkesin kolaylıkla bileceği vakıaları zorunluluğu yoktur.
19. İstinaf ve temyize müracaat süresinin başlangıç tarihi, kararın taraflara tarihidir.
20. İstinaf dilekçesine karşı sayısı kadar örnek eklenir.
21. Yargılamanın uzaması gibi durumlarda hak kaybının önüne geçebilmek için davadan önce veya dava esnasında başvurulabilecek hukuki tedbirlere adı verilir.
22. Davaya yasaklı hakimin bakmış olması ve yargılamanın yetkisiz mahkemece yapılması istinaf nedenleri açısından bir olarak kabul edilir.

C

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

23. Aşağıdakilerden hangisi sulh hukuk mahkemesinin görevine dahil dava ve işlerden biri değildir?
 - A) Kira sözleşmesinden doğan alacak davaları
 - B) Taşınmaz mala ilişkin ortaklığın giderilmesi davası
 - C) Taşınır mallarda zilyetliğin korunmasına ilişkin davalar
 - D) Çekişmesiz yargı işleri
 - E) İdari eylemlerin yol açtığı vücut bütünlüğünün yitirilmesine bağlı tazminat davası
24. İş Kanunu'na göre, işçi sayılan kimselerle işveren veya işveren vekilleri arasında, iş akdinden doğan hukuk uyuşmazlıklarına bakmakla görevli mahkeme aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Kadastro
 - B) Asliye hukuk
 - C) Sulh hukuk
 - D) Aile
 - E) İş
25. İlk itirazlar, davanın esasına girilmesini engelleyen ve davanın başında ileri sürülmesi gerekli olan itirazlardır.

Buna göre aşağıdaki itirazlardan hangisi ilk itiraz niteliğindedir?

 - A) Davalı tarafın dava takip yetkisine sahip olmadığına yönelik itiraz
 - B) Dava için seçilen yargı yolunun doğru olmadığı itirazı
 - C) Dava konusu hakkında daha önceden alınmış bir mahkeme kararı olduğuna yönelik itiraz
 - D) Dava konusu hakkında yapılmış bir tahkim sözleşmesi olduğuna yönelik itiraz
 - E) Gider avansının yatırılmadığına yönelik itiraz

26. Mert, Veli'ye arabasını satmış; ancak Veli vadesi gelmesine rağmen borcunu ifa etmemiştir. Mert, mahkemeye başvuruda bulunup Veli'nin aldığı arabayı iade etmesini ve bunun mümkün olmaması hâlinde sözleşmedeki ücretin kendisine ödenmesini talep etmiştir.

Yukarıda verilen olaya uygun dava türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Objektif dava birleşmesi
- B) Seçimlik dava
- C) Terditli dava
- D) Mütelahik dava
- E) Kısmi dava

27. Velayeti annesinde olan Serhat, bahçede oyun oynarken yan komşuları Hüseyin'e ait arabanın farını kırmıştır. Hüseyin, araba farını tamir ettirmiş ve masrafların ödenmesi için Serhat'ın anne ve babasına dava açmıştır. Ancak açılan dava mahkeme tarafından reddedilmiştir.

Yukarıda verilen olay göz önüne alındığında mahkemenin, Hüseyin'in açtığı davayı reddetmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Davanın çocuğa karşı açılmaması
- B) Yargı yetkisinin kesin olmaması
- C) Hukuksal yararın olmaması
- D) Babanın davalı olarak gösterilmesi
- E) Teminat gösterilmemesi

28. "Vakıanın varlığı konusunda" hâkimin takdir yetkisini kaldırır. Herhangi bir vakıanın mevcudiyetine ilişkin hâkimin kanaatine sınırlama getirir.

Yukarıda hangi delil türü anlatılmaktadır?

- A) Takdirî deliller
- B) Tanık beyanı
- C) Bilirkişi
- D) Kesin deliller
- E) Keşif

29. Adli yargıda temyiz makamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Anayasa Mahkemesi
- B) Yargıtay
- C) Hâkimler Savcılar Kurulu
- D) Danıştay
- E) Sayıştay

30. Temyiz dilekçesinde aşağıdakilerden hangisinin bulunmasına gerek yoktur?

- A) İlâmın temyiz edene tebliğ edildiği tarih
- B) Temyiz sebepleri ve gerekçesi
- C) Temyiz eden ile karşı tarafın adı ve soyadı
- D) Duruşma istenmesi hâlinde bu istek
- E) Davanın Yargıtay'ın hangi dairesinde görüleceği

31. I. Belirli bir para sınırını geçmeyen davalara ilişkin kararlar
II. Soy bağına ilişkin sonuçlar doğuran davalarda verilen kararlar
III. Geçici hukuki korumalar hakkında verilen kararlar

Yukarıda sayılan kararlardan hangileri temyiz edilemez?

- A) Yalnız II
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I ve III

32. İlk derece mahkemesi ve bölge idare mahkemesinin kesinleşmemiş kararlarına karşı başvuru kanun yoluna ne ad verilir?

- A) Olağanüstü kanun yolu
- B) İstinaf
- C) Temyiz
- D) Olağan kanun yolu
- E) Kanun yararına temyiz

33. Elektrik dağıtım şirketi, iskân izni alan ve komşu olan iki eve elektrik sayacı bağlamıştır. Şirket, elektrik sayacını bağlarken hata yapmış ve Seyhan'a ait panoya, Seyhan'ın komşusu Mithat'ın elektrikliğini bağlamıştır. Bir sene boyunca kullandığı elektrikliğin ücretini ödediğini düşünen Seyhan, elektrik dağıtım şirketinin bu hatasını fark etmiş ve şirkete dava açmıştır. Mithat, Seyhan'ın elektrik şirketine dava açtığını öğrenince aynı mahkemede hem Seyhan'a hem de elektrik şirketine dava açmıştır.

Yukarıda verilen olay örgüsü göz önüne alındığında Mithat'ın dava açması aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ifade edilebilir?

- A) Davanın ihbarı
- B) Dava koşulu
- C) Derdest dava
- D) Asli müdahale
- E) Fer'i müdahale

4. VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ

Neler Öğreneceksiniz?

1. Veraset, velayet, vesayet kavramları öğrenebilmeyi
2. Mirasçılık, vesayet organları, kayyum yetkileri ve tereke kavramları öğrenebilmeyi

4.

ÖĞRENME BİRİMİ

Temel Kavramlar

1. Veraset ve velayet evrak işlemleri
2. Vasi, kayyum tayini
3. Tereke, devletin mirasçılığı
4. Tereke ve izale-i şüyu işlemleri

VERASET VE VELAYET EVRAK İŞLEMLERİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. İnsanların kendilerine kalan mirası neden reddedebileceklerini arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Tüm mirasçıların haklarının korunması ne anlam ifade etmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Başka ülkelerin miras sistemiyle ilgili bir araştırma yapıp araştırmanızı sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

4.1. VERASET VE VELAYET EVRAK İŞLEMLERİ

Türk Medeni Kanunu'nun velayet, vesayet ve miras hukuku ile ilgili hükümlerinin uygulanma esasları, bir tüzük ve bir yönetmelik ile düzenlenmiştir. Söz konusu tüzük "Türk Medeni Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hukuku ile İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük"tür. Yönetmelik ise "Türk Medenî Kanununun Velâyet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük Kapsamında Tutulacak Defterler, Özel Kütük, Dosyalar, Tutanaklar ve Diğer Evrakın Düzenlenmesine Dair Yönetmelik"tir.

4.1.1. VERASET

Veraset, **mirasçılık** demektir. Türk Medeni Kanunu'nun "Miras Hukuku" bölümünde yer alan bu konu, bir gerçek kişinin ölümünden veya gaipliğinden sonra para ile ölçülebilen tüm hak ve borçlarının ne olacağını düzenler.

BİLGİ KUTUSU

2017 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği ile Tüzük çıkartılması kaldırılmış olmakla birlikte daha önceden çıkartılmış olan tüzükler uygulanmaya devam etmektedir.

Miras hukuku; mülkiyet hakkının doğal bir sonucu olup mirasbırakanın, mirasçılarının, mirasbırakanın alacaklılarının, devletin, diğer ilgililerin haklarını ve menfaatlerini düzenler.

Miras Hukukun Temel Kavramları

Miras

Kişilerin sağlığında elde etmiş olduğu taşınır ve taşınmaz malları ile hak, alacak ve borçlarının mirasçılara geçmesi işlemidir. Yalnızca mallara ilişkin hak ve alacaklar miras yoluyla geçer. Kişiyeye özgü haklar (velayet, vesayet, dernek üyeliği vb.) miras yoluyla geçmez.

Tereke

Mirasın konusunu oluşturan taşınır, taşınmaz mallar ile hak, alacak ve borçların toplamıdır. Bunların mirasçılara geçmesine miras denir. Kişinin sağlığında elde ettiği hak ve borçlardan oluşan mal varlığı; ölümlünde, bu dünyada terk edilerek bırakılanlar, anlamında tereke adını alır (Görsel 4.1).

Mirasbırakan (Muris)

Ölmesi, hakkında ölüm karinesi gerçekleşmesi veya gaipliğine karar verilmesi hâlinde, terekesi mirasçılara geçen gerçek kişiye **mirasbırakan** denir. Mirasbırakanın mutlaka gerçek kişi olması gerekmektedir.

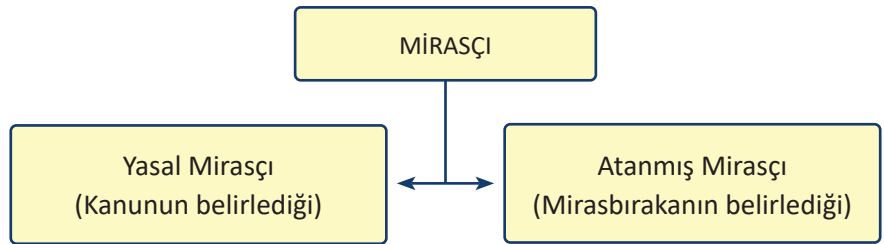
Mirasçı (Vâris) ve Mirasçılık

Ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş bir kimşenin terekesinin intikal ettiği gerçek veya tüzel kişidir (Görsel 4.2). Mirasçılık ya kanundan ya da mirasbırakanın iradesinden doğar. Mirasçılık sıfatını kanun

hükümlerine göre kazananlara **yasal mirasçı**, mirasbırakanın belirlediklerine **atanmış mirasçı** denir. Mirasbırakandan önce ölen yasal mirasçının yerine, var ise altsoyu geçer.

Görsel 4.1: Tereke

Görsel 4.2: Mirasçı türleri

4.1.2. MİRAS SİSTEMLERİ

Dünya genelinde uygulanmakta olan üç farklı miras sistemi vardır.

Sınıf Sistemi

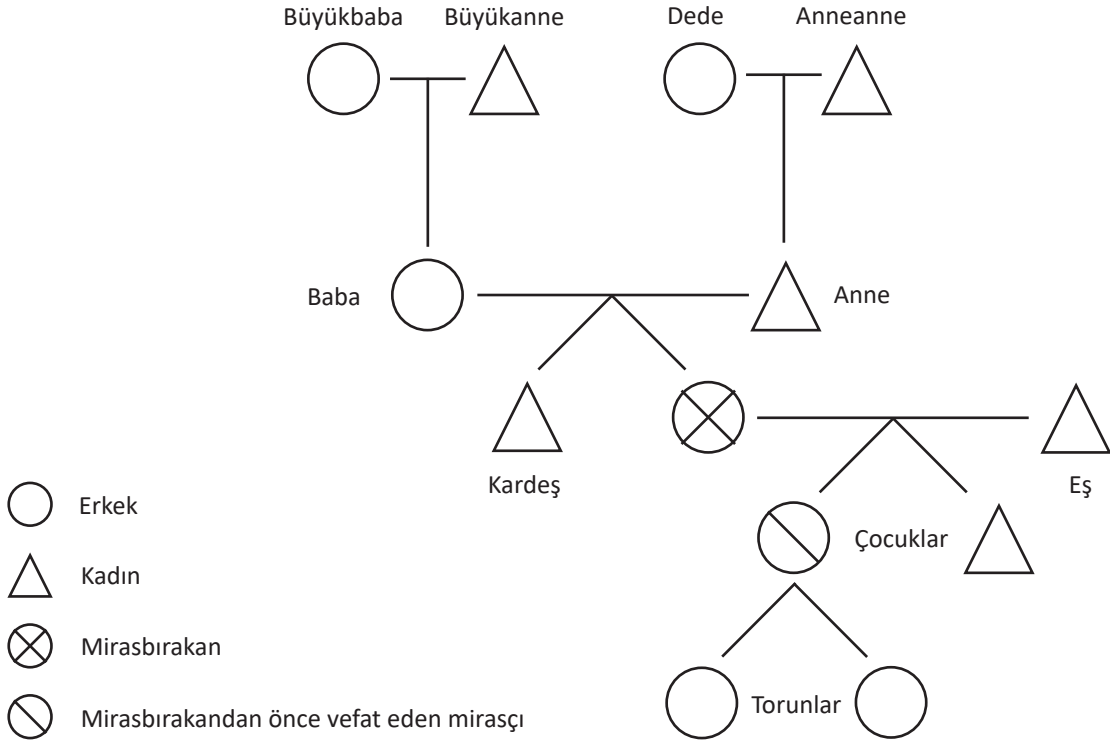
Bu sistemde, mirasçılar, kan hısımlarının ölmüş kişiye yakınlığına göre sınıflara ayrılır. Her sınıf için farklı hisse belirlenir. Örneğin Fransız miras hukuku bu sisteme göre düzenlenmiştir.

Ferdî Sistem

Bu sistemde hısımların mirasbırakana yakınlığı teker teker incelenir. İslam miras hukuku bu sisteme örnektir.

Zümre Sistemi

Mirasçılardan zümrelere ayrıldığı, her zümreye göre belirli oranda payların hesaplandığı sistemdir (Örneğin İsveç ve Alman miras hukuku). Türk Medeni Kanunu, mirasçılıkta zümre sistemini benimsemiştir. Bu sebeple Türk miras hukukunda da mirasçılar, zümre sistemine uygun olarak mirasbırakan ile aralarındaki soy bağı ilişkisine bağlı olarak tespit edilir (Görsel 4.3).

Görsel 4.3: Mirasta zümreler (dereceler)

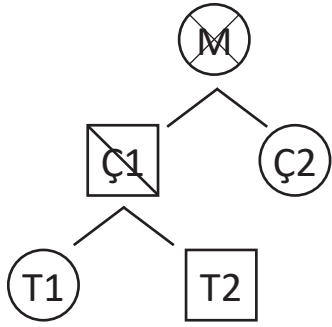
NOT

Türk miras hukukunda erkek ve kadın mirasçılardan miras payları eşittir. İki cinsiyet arasında herhangi bir ayırım bulunmamaktadır.

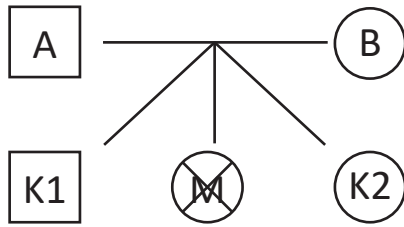
4.1.3. KANUNİ MİRASÇILAR

Türk Medeni Kanunu'nun 495. ve devamındaki maddelerine göre mirasbırakanın kanuni mirasçıları; **kan hısımları, eş ve evlatlık**tır. Kan hısımları öncelik sırasına göre aşağıdaki zümrelerden oluşur (Görsel 4.4).

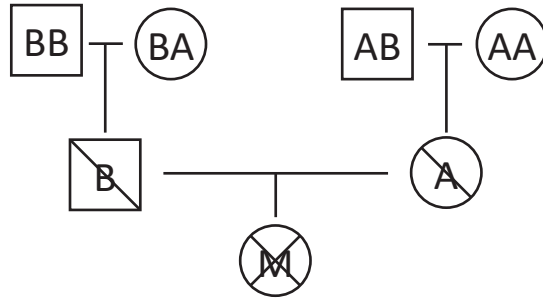
- Altsoy zümresi
- Ana baba zümresi
- Büyükanne ve büyükbaba zümresi

Birinci derece: Mirasbırakanın altsoyu

İkinci derece: Mirasbırakanın anne ve babası zümresi

Üçüncü derece: Mirasbırakanın büyükanne ve büyükbabası zümresi

M: Miras bırakan

Ç1-2: Çocuk 1-2

T1-2: Torun 1-2

A: Anne

B: Baba

K1-2: Kardeş 1-2

BB: Babasının babası

BA: Babasının annesi

AB: Annesinin babası

AA: Annesinin annesi

Miras bırakan

Miras bırakandan
önce vefat eden
mirasçı

Görsel 4.4: Mirasta zümreler (Dereceler)

Mirasbırakanın birinci derece mirasçıları, onun altsoyudur. Çocuklar eşit olarak mirasçılardır. Mirasbırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini kendi altsoyları alır. Mirasbırakanın çocukları veya onların çocukları varsa diğer zümredeki mirasçılara miras payı düşmez.

Altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları, ana ve babasıdır. Bunlar eşit olarak mirasçı olurlar. Mirasbırakandan önce ölmüş olan ana ve babanın yerlerini kendi altsoyları yani mirasbırakanın kardeşleri veya yeğenleri alır.

Altsoyu da ana ve babası ve onların altsoyu da bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları, büyük ana ve büyük babalarıdır. Bunlar, eşit olarak mirasçılardır. Mirasbırakandan önce ölmüş olan büyük ana ve büyük babaların yerlerini kendi altsoyları yani mirasbırakanın amca, dayı, hala, teyzesi veya kuzenleri alır.

4.1.4. KANUNİ MİRASÇI ZÜMRELERİ

Kanuni mirasçı zümreleri birinci, ikinci ve üçüncü zümre (derece) mirasçılardan oluşmaktadır. Miras paylaşımı yapılırken, derece sistemi dikkate alınarak mal paylaşımına birinci dereceden başlanır. Birinci derece mirasçılar yoksa sırasıyla ikinci ve üçüncü derece mirasçılar arasında paylaşım yapılır. Miras bırakanın eşi her dereceyle birlikte belli oranlarda miras hakkına sahiptir.

Görsel 4.5: Üçüncü derece mirasçılar

Birinci derece (zümre) mirasçıları mirasbırakanın altsoyudur. İkinci derecede (zümrede) miras hakkına sahip olanlar ise mirasbırakanın anne ve babasıdır. Üçüncü derece mirasçılar mirasbırakanın büyükanne ve büyükbabasıdır veya anneanne ve dedesidir (Görsel 4.5).

Aşağıdaki uygulamaları yaparak kanuni mirasçı zümrelerini oluşturmaya çalışınız.

ETKİNLİK

Mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak iki kızı K1 ve K2 ve bir oğlu O kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

ETKİNLİK

Mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak iki kızı K1 ve K2 ve kendisinden önce vefat eden oğlu O'nun iki oğlu T1 ve T2 kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

ETKİNLİK

Altsoyu bulunmayan mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak annesi ve bir kardeşi kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

ETKİNLİK

Altsoyu bulunmayan mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak babası kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

ETKİNLİK

Altsoyu ve ana-babası bulunmayan mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak anne-annesi ve dayısı kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

4.1.5. SAĞ KALAN EŞİN MİRASÇILIĞI

Türk Medeni Kanunu'nun 499. maddesine göre, sağ kalan eş, birlikte bulunduğu zümreye göre mirasbırakana aşağıdaki oranlarda mirasçı olur (Görsel 4.6).

Görsel 4.6: Sağ kalan eşin mirasçılığı

- Mirasbırakanın altsoyu ile birlikte mirasçı olursa mirasın dörtte biri
- Mirasbırakanın ana ve baba zümresi ile birlikte mirasçı olursa mirasın yarısı
- Mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa mirasın dörtte üçü, bunlar da yoksa mirasın tamamı eşe kalır.

ETKİNLİK

Mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak eşi ve iki çocuğu kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

ETKİNLİK

Altsoyu bulunmayan mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak eşi, annesi ve babası kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

ETKİNLİK

Altsoyu bulunmayan mirasbırakan M'nin ölümüyle geriye mirasçı olarak eşi ve babaannesi kalmıştır. Kanuni mirasçıların miras paylarını şema üzerinde gösteriniz.

4.1.6. DEVLETİN MİRASÇILIĞI

Bir kimsenin, ölümünden sonra, kanuni veya atanmış mirasçı bulunmuyorsa ölen kimsenin mirası devlete geçer. Mirasbırakanın ilk üç zümrede hiç mirasçısı yoksa eşi de bulunmuyorsa ve mirasbırakan herhangi bir kimseyi mirasçı tayin etmemişse miras devlete kalır.

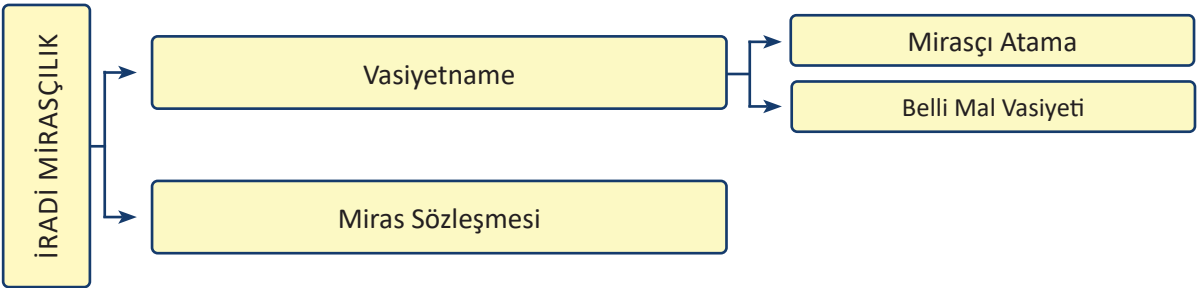

ETKİNLİK

Mirasbırakan M öldükten sonra, geriye kan hısımı olarak yasal mirasçısı bulunmamaktadır. Mirasbırakan da kendi iradesiyle herhangi bir mirasçı belirlememiş veya vasiyetname düzenlememiştir. M'nin terekesi açıldığında 250.000 TL varlığı ve 450.000 TL tutarında borcu olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda M'nin alacaklıları, alacaklarını nasıl talep edecektir?

4.1.7. MURİSİN (MİRASBIRAKANIN) İRADESİNE DAYANAN MİRASÇILIK

Mirasbırakanın iradesinden doğan mirasçılığa **iradi mirasçılık** ya da ölüme bağlı tasarruftan doğan mirasçılık denir (Görsel 4.7).

Görsel 4.7: İradi mirasçılık

Bu tür mirasçılık aşağıdaki yollarla gerçekleşebilir.

- Mirasçı atama
- Belli mal vasiyeti
- Ölüme bağlı tasarruflar [Vasiyetname veya miras sözleşmesi (Görsel 4.8)]

Dahmaliatı : 5-V-1938
Kazancısı

malik olduğum bütün mekûl ve hisse senetleri ile
Çankaya'daki mekûl ve gayri mekûl emvalimi
C. H. Partisine oturdaki şartlarla, Türk Vasiyet
ediyorum:

- 1) mekûl ve hisse senetleri, şimdiki gibi, işleri
bankası tarafından namalandırılacaktır.
- 2) Her sene namardan, hema nispetleri serafi
maşrafı kalacak, yasadıkları müddetçe,
Makbuleye ayda bir, Alife sekiz yüz, Salihha
gökşene altı yüz, ilkinye iki yüz lira ve
Rukiye ile veliye şimdiki yüz lira
verilecektir.
- 3) S. Gökşene bir ev de alınabilecek ayıca para
verilecektir.
- 4) Makbulenin yasadığı ev müddetçe
Çankaya'da oturduğu ev de emrinde kalacak
tır.
- 5) İsmat inönünün çocuklarına yüksek tasillerini
İsmat için muhtas olabilecekleri yardım yapar.
- 6) Her sene namardan mütebaki mikolar yarı
yarıya, Türk Tarih ve Dil Kurumlarına
tahsis edilecektir.

K. Atatürk

Görsel 4.8: Mustafa Kemal Atatürk'ün vasiyetnamesi

SIRA SİZDE

Mustafa Kemal Atatürk, 10 Kasım 1938'de vefat ettiğinde eşi, altsoyu, ana-babası bulunmaktaydı. Ancak ana baba zümresinden bir kardeşi hayattaydı. Yukarıdaki vasiyetnameyi bu açıdan değerlendiriniz. Vasiyetnameyi öncelikle günümüz Türkçesine uyarlayınız.

4.1.8. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN ÇEŞİTLERİ

Hukuki sonuçları ölüm olayından sonra ortaya çıkan işlemlere **ölüme bağlı tasarruf** denir. Mirasbırakmanın, kendi ölümünden sonra malvarlığı üzerindeki arzularını hukuki bir işlemle belirtmesi yoluyla ger-

4. VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ

çekleştirilir. Bu işlemler şunlardır:

- Vasiyetname
- Miras sözleşmesi

Vasiyet yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve on beş yaşını doldurmuş olmak, miras sözleşmesi yapabilmek için ayırt etme gücüne sahip ve ergin (on sekiz yaşından büyük) olmak gerekir. Bu, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğu için sınırlı ehliyetliler de vasiyetname yapabilmektedir.

TMK'ye göre, vasiyet, resmî şekilde veya mirasbırakanın el yazısı ile ya da sözlü olarak yapılabilir. Resmî vasiyetname, iki tanığın katılımıyla yetkili memur tarafından düzenlenir. Yetkili memur, sulh hâkimi, noter veya kanunla kendisine bu yetki verilmiş diğer bir görevli olabilir.

El yazısıyla hazırlanmış bir vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar mirasbırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur. El yazılı vasiyetname, saklanmak üzere açık veya kapalı olarak notere, sulh hâkimine veya yetkili memura bırakılabilir.

SIRA SİZDE

Mustafa Kemal Atatürk'ün vasiyetnamesini, el yazılı vasiyetname kurallarına uygunluğu açısından değerlendiriniz.

Mirasbırakan; yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlar yüzünden resmî veya el yazılı vasiyetname yapamıyorsa sözlü vasiyet yoluna başvurabilir (Görsel 4.9). Bunun için iki kişinin tanıklığı gerekir.

4.1.9. ÖLÜME BAĞLI TASARRUFLARIN YORUMU

Ölüme bağlı tasarrufların yorumu, mirasbırakanın şüpheli ve karışık irade beyanının anlaşılmasına yarayan açıklayıcı yorumdur (Görsel 4.9). Örneğin bir vasiyetnamedeki “vasıta” sözcüğünün hangi anlama geldiği; otopomobil, uçak veya traktörün kastedildiği bu yorumla saptanır.

Özellikle noter gibi resmî bir memurun katılımı olmadan, hukuk bilgisi bulunmayan ve gerekli dikkat ve özeni göstermeyen biri tarafından kaleme alınan el yazısı vasiyetnamelerde, kişinin ölümünden sonra yapılmasını arzu ettiği konuları belirleyebilmek için açıklayıcı yoruma ihtiyaç duyulacaktır. Örneğin mirasbırakan vasiyetinde, “Yeğenim Mustafa Yüce'yi mirasçı atıyorum.” demişse ama Mustafa Yüce gerçekte kendisinin yeğeni değil kuzeni ise bu işlem, yorumla düzeltilerek geçerli sayılır.

4.1.10. TASARRUF HÜRRİYETİ VE SINIRLARI

Mirasbırakanın ölüme bağlı tasarruflar yapması, ona mal varlığı üzerinde dilediği gibi hareket etme olanağını vermez. Eğer miras bırakanın altsoyu, eşi ve ana ve babasından birileri varsa malvarlığının ancak bunların saklı payları dışındaki kısmını tasarruf edebilir. Eğer bunlardan hiçbiri yoksa malvarlığının tamamını tasarruf edebilir. Altsoy, eş ve ana babanın kanunen dokunulamayacak miras payları bulunmaktadır. Buna **saklı pay** denir (Tablo 4.1).

VASİYETNAME ÖRNEĞİ

.....yılı.....ayının.....günü.../...../..... Aşağıda mühür ve imzası bulunan benNoteriadresindeki dairemde görev yaparken yanıma gelen ve gösterdiği verilmişgün,.....kayıt ve seri numaralı, fotoğraflıgöre ili, ilçesi,mahallesi/köyü nüfusuna cilt, aile sıra, sıra numaralarında kayıtlı olup, baba adı, ana adı doğum tarihi olan ve Vergi Dairesinin sicil numarasında kayıtlı olduğu anlaşılın ve halen adresinde oturduğunu, okur yazar olduğunu söyleyen bana başvurarak bir vasiyetname düzenlenmesini istedi. Kendisinin bu işlemi yapma yeteneğinin bulunduğunu ve okur yazar olduğunu anladım. Yanında tanık olarak gelenlerden ve gösterdiği verilmişgün,kayıt ve seri numaralı, fotoğraflıgöre ili, ilçesi,mahallesi/köyü nüfusuna cilt, aile sıra, sıra numaralarında kayıtlı olup, baba adı, ana adı doğum tarihinin olduğu anlaşılın adresinde oturduğunu söyleyen, okur yazar ile gösterdiği verilmişgün,.....kayıt ve seri numaralı, fotoğraflıgöre ili, ilçesi,mahallesi/köyü nüfusuna cilt, aile sıra, sıra numaralarında kayıtlı olup, baba adı, ana adı doğum tarihinin olduğu anlaşılın adresinde oturduğunu söyleyen, okur yazar tanık olarak geldiklerini söylediler. Her iki tanık birlikte "Bizlerin Türk Medeni Kanununun 536.maddesindeki yasaklı hallerimizin bulunmadığını kabul ve beyan ederiz" demeleri üzerine kendilerinin tanıklığa engel hallerinin olmadığını anladım. İlgilinin kimliği hakkında ibraz ettiği belge ve tanıkların beyanlarından kanı sahibi oldum. Vasiyet eden şu suretle söze başladı:

... Tapu Müdürlüğü'nde kayıtlı ... ada, ... parsel, ... bağımsız bölüm nolu dairemi oğlum ... ya

... Tapu Müdürlüğü'nde kayıtlı ... ada, ... parsel, ... bağımsız bölüm nolu dairemi kızım ... ya

... Tapu Müdürlüğü'nde kayıtlı ... ada, ... parsel, ... bağımsız bölüm nolu dairemi eşime ... ya

..... plakalı,..... marka model aracımı oğlum.... ya

... bankasından TL, USD paramı kızım ... ya

... bankas kasasında bulunan gram altını eşim ... ya

miras olarak bırakıyorum" diye sözlerini bitirdi. Bu sözleri tutanağa yazılarak okuması için vasiyet edene verildi. Okuduktan, son ve gerçek isteklerinin tam olarak yazıldığını söyledikten sonra birlikte imzalandı, mühürlendi.yılı ayının günü.../...../.....

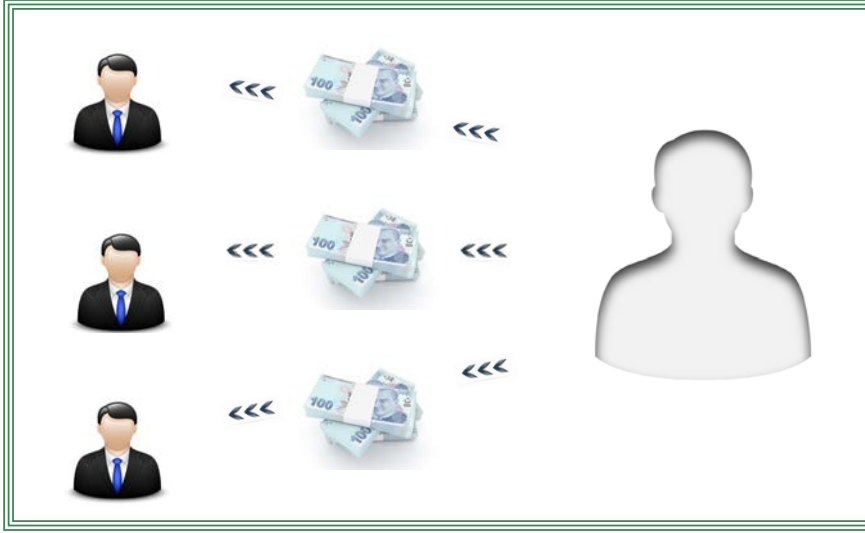
Görsel 4.9: Vasiyetname örneği

Tablo 4.1: Yasal Mirasçılardan Saklı Payları

Yasal Mirasçılardan Saklı Payları	
Saklı Paya Hakkı Olan Mirasçılar	Saklı Pay Oranı
Altsoy	Miras payının 1/2'si
Ana-baba	Miras payının 1/4'ü
Eş	Altsoy veya ana baba zümresiyle birlikte mirasçı olması hâlinde yasal miras payının tamamı, diğer hâllerde yasal miras payının 3/4'ü

4. VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ

Miras dağıtılırken önce yasal mirasçılarının miras payları hesaplanır. Ölüme bağlı bir tasarruf varsa saklı paylı mirasçılarının payları verildikten sonra tasarruf edilen kısma geçilir (Görsel 4.10).

Görsel 4.10: Yasal mirasçılarının yasal payları

SIRA SİZDE

Miras bırakan M öldüğünde geriye eşi, kızı ve annesi kalmıştır. Terekesi hesaplandığında 100.000 TL varlığı bulunmaktadır. M'nin vasiyetnamesinde arkadaşı A'ya 50.000 TL miras bıraktığı anlaşılmıştır.

- Yasal mirasçılar kimlerdir? Şema üzerinde gösteriniz.
- Yasal mirasçılarının miras payını hesaplayınız.
- Yasal mirasçılarının saklı payını hesaplayınız.
- Kendisine miras bırakılan A'ya 50.000 TL verilmesi mümkün müdür? Nedenini açıklayınız.

İndirim (Tenkis) Davası

Saklı paylarının karşılığını alamayan mirasçı olursa yani mirasbırakan saklı paylı mirasçılarının saklı paylarını herhangi bir ölüme bağlı tasarrufla ihlal ederse bu mirasçılar indirim davası açarak haklarını isteyebilirler.

4.1.11. MİRASIN AÇILMASI

Miras, ölümün gerçekleşmesiyle açılır. Hakkında gaiplik kararı verilmiş olması durumunda da miras açılır. Mirasın açılması, mirasın ölümünden sonra, mirasın malvarlığının (terekesinin) paylaşılabilir hâle gelmesidir (Görsel 4.11). Bunun sonucunda, kimlerin mirasçı olacağı belli olur. Miras normal şartlar altında mirasçılara kendiliğinden intikal eder. Mirastan yoksun kılınan kişiler mirastan yararlanamaz ve mirasbırakandan önce ölmüş gibi değerlendirilir.

Görsel 4.11: Mirasın açılması

Mirastan Yoksunluk Sebepleri

- Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler,
- Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirenler,
- Mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayanlar ve engelleyenler,
- Mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda, ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar mirastan yararlanamaz.

Ayrıca aşağıdaki durumlarda mirasbırakan, ölüme bağlı bir tasarrufla saklı paylı mirasçısını mirasçılıktan çıkarabilir.

- Mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse
- Mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın aile üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemişse

DİKKAT

Mirastan yoksunluk ve mirasçılıktan çıkarma dışında medeni hukukta mirastan men etme gibi bir müessese bulunmamaktadır.

Bazı hâllerde, mirasçıların da mirası reddetme hakları bulunmaktadır. Mirasın reddi, mirasçılar tarafından sulh hukuk mahkemesine sözlü veya yazılı beyanla yapılır. Reddin kayıtsız ve şartsız olması gerekir. Medeni Kanun'un 606. maddesine göre, "Miras, üç ay içinde reddolunabilir. Bu süre, yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetname ile atanmış mirasçılar için mirasbırakanın tasarrufunun kendilerine resmen bildirildiği tarihten işlemeye başlar."

4.1.12. VELAYET

Velayet, "başkası üzerinde hüküm ve tasarruf sahibi olma yetkisi" demektir. Medeni Kanun'a göre, "Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velâyeti altındadır. Yasal sebep olmadıkça velâyet ana ve babadan

4. VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ

alınmaz.” Evlilik devam ettiği sürece eşler velayeti birlikte kullanırlar (Görsel 4.12). Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim, velayeti eşlerden birine verebilir.

Medeni Kanun’a göre velayetin kapsamına aşağıdaki haklar ve yükümlülükler girer.

- Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygular.
- Çocuk, ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlüdür.
- Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanınır; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar.
- Çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemez ve yasal sebep olmaksızın onlardan alınmaz.
- Çocuğun adını ana ve babası koyar.
- Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar.
- Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve mesleki bir eğitim sağlar.

Görsel 4.12: Evlikte velayet

DİKKAT

Velayet, çocuk üzerinde kullanılan bir haktır ancak sınırsız değildir ve keyfi kullanılamaz. Velayet hakkının kötüye kullanılması Türk Ceza Kanunu’na göre aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçunu oluşturur.

Her çocuğun bir kişiliği vardır. Yaşı kaç olursa olsun her çocuk sevgi, ilgi ve şefkat görme hakkına sahiptir. Bunun için çocuklar kamu yararı adına da korunmalıdır. Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba bu duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır (Görsel 4.13).

Görsel 4.13: Çocuğun korunması

SIRA SİZDE

Türkiye'nin de taraf olduğu, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi okuyarak sınıfta tartışınız.

Velayet Hakkını Sona Erdiren Sebepler

- Çocuğun erginliğe kavuşması (on sekiz yaşını doldurması)
- Evlenmeyle kavuşulan erginlik ve yargısal erginlik
- Ölüm
- Hâkim kararıyla velayetin kaldırılması (Ana babanın birinden velayet kaldırılmışsa diğeri velayeti sürdürür. Fakat her ikisinden birden velayet kaldırılmışsa çocuğa bir vasi atanır.)

4.2. VASİ, KAYYIM TAYİNİ EVRAK İŞLEMLERİ

Velayet hısımlık ilişkisinden doğduğu hâlde, vesayet mahkeme kararıyla ortaya çıkar. Vesayet altındaki kişilerin hukuki işlemleri onlar adına ancak yasal temsilcileri (vasi) tarafından yapılır.

4.2.1. VESAYET

Ergin olmamış küçüklerin veya kısıtlıların haklarının korunması ve hukuken temsil edilmesi işine **vesayet** denir. Vesayet kamu görevi sayılan bir yasal temsilcilik türüdür. Vesayet altındaki küçüğü veya kısıtlıyı hukuken her anlamda temsil etmekle yükümlü olan kimseye de **vasi** denir (Görsel 4.14).

Görsel 4.14: Vasi

4.2.2. VESAYET ORGANLARI

Vesayet organları “vesayet daireleri” ile “vasi ve kayyımlar”dır. TMK'ye göre, vesayet görevini kamu adına vesayet daireleri yerine getirir. Vesayet daireleri ise vesayet makamı (sulh hukuk mahkemesi) ve denetim makamı (asliye hukuk mahkemesi)dir.

Vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukuki işlemlerde onu temsil etmek amacıyla atanan kişiler ise **vasi**dir. Vasiler sulh mahkemeleri tarafından atanır. Bir kişinin belirli işlerini görmek veya mal varlığını yönetmek için yine sulh mahkemesi tarafından atanan görevli ise **kayyımdır**.

4.2.3. VESAYETİ GEREKTİREN HÂLLER

Türk Medeni Kanunu'na göre vesayeti gerektiren hâller aşağıda sıralanmıştır.

Küçüklük

Velayet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır.

Kısıtlama

Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır. Görevlerini yaparken vesayet altına alınmayı gerekli kılan bir durumun varlığını öğrenen idari makamlar, noterler ve mahkemeler bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar.

Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya malvarlığını kötü yönetmesi sebebiyle kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açan ve bu yüzden devamlı korunmaya ve bakıma muhtaç olan ya da başkalarının güvenliğini tehdit eden her ergin kısıtlanır.

Bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin kısıtlanır. Yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmayı isteyebilir.

SIRA SİZDE

Aşağıda verilmiş vasi tayini dilekçesini inceleyiniz.

- Sizler de Medeni Kanun'daki diğer kısıtlanma nedenlerine göre vasi tayini dilekçesi hazırlayınız.

..... NÖBETÇİ SULH HUKUK MAHKEMESİ SAYIN HAKİMLİĞİNE

VASİ TAYİNİ İSTEYEN DAVACI: (T.C. Kimlik No:) – İSTANBUL

DAVALI: Hasımsız

D. KONUSU: TMK 405. madde hükmüne göre vasi tayini talebidir.

AÇIKLAMALAR: Annemizin vefatından sonra birlikte aynı evde yaşadığım kardeşim psikolojik rahatsızlığı nedeniyle iş göremez durumda olup bakıma muhtaç vaziyettedir. Babamız ise sağ olmasına rağmen yıllardır bizimle irtibat kurmamıştır. Hâlen evin geçimini tek başıma sağlamaktayım. Kardeşimin sosyal güvenlik haklarından faydalanabilmesi için adına resmî kurumlarda işlem yapma zorunluluğu doğduğunda çaresizlik yaşamaktayız. Psikolojik rahatsızlığı nedeniyle sürekli tedaviye ve sürekli yardıma muhtaç durumda olan kardeşim'nın korunması ve bakımı için kendisine vasi tayin edilmem için karar verilmesini talep zorunluluğu doğmuştur.

HUKUKİ SEBEPLER: TMK ilgili hükümleri, diğer mevzuat

DELİLLER: Doktor raporu, nüfus kayıtları ve gerekli olduğunda tanık beyanları ile diğer her türlü hukuki ve maddi deliller

NETİCE ve TALEP: Yukarıda arz ettiğim nedenlerle doktor raporu ile hasta olduğu tespit edilen adına gerekli olabilecek tasarrufları yapabilmem için vasi olarak tayin edilmeme karar verilmesini arz ve talep ederim.

.../.../202... Davacı

EKİ: Doktor raporu ve kimlik fotokopisi

4.2.4. VASİNİN TAYİNİ

Vesayet işlerinde yetki, küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir. Vesayet makamı, yani sulh hukuk mahkemesi, bu görevi yapabilecek yetenekte olan bir ergini vasi olarak atar. Vesayet makamı, haklı sebepleri bulunmadığı sürece, vesayet altına alınacak kişinin öncelikle eşini veya yakın hısımlarından birini, vasilik koşullarına sahip olmaları kaydıyla bu göreve atar. Bu atamada yerleşim yerlerinin yakınlığı ve kişisel ilişkiler göz önünde tutulur. Aşağıdaki kişiler vasiliği kabul etmeyebilirler.

- Altmış yaşını doldurmuş olanlar
- Bedensel engelleri veya sürekli hastalıkları sebebiyle bu görevi güçlükle yapabilecek olanlar
- Dörtten çok çocuğun velisi olanlar
- Üzerinde vasilik görevi olanlar
- Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, hâkimlik ve savcılık mesleği mensupları

Aşağıdaki kişiler vasi olamazlar.

- Kısıtlılar
- Kamu hizmetinden yasaklılar veya haysiyetsiz hayat sürenler
- Menfaati kendisine vasi atanacak kişinin menfaati ile önemli ölçüde çatışanlar veya onunla aralarında düşmanlık bulunanlar
- İlgili vesayet daireleri hâkimleri

4.2.5. VESAYETİN YÜRÜTÜLMESİ

Vesayet makamı, gecikmeksizin vasi atamakla yükümlüdür. Atama kararı vasiye hemen tebliğ olunur. Vasiliğe atanma kararının kesinleşmesi üzerine vasi ile vesayet makamının görevlendireceği bir kişi tarafından, vakit geçirilmeksizin, yönetilecek malvarlığının defteri tutulur. Denetim makamı (asliye hukuk mahkemesi), vasi ve vesayet makamının isteği üzerine vesayet altındaki kişinin malvarlığının resmî defterinin tutulmasına karar verebilir. Kıymetli evrak, değerli eşya, önemli belge ve benzerleri, malvarlığının yönetimi bakımından bir sakınca yoksa vesayet makamının gözetimi altında güvenli bir yere konulur.

Görsel 4.15: Özenli davranış

Vasi, vesayeti altındaki kişiye özenli davranmakla yükümlüdür (Görsel 4.15). Bu özen vesayet altındaki küçükler bakımından daha da önemlidir. Vasi, küçüğün bakımı ve eğitimi için de gereken tedbirleri almak zorundadır. Vasi, vesayet altındaki kişinin kural olarak her tür hukuki işlemi yapar ve vesayet altındaki kişiyi temsil eder. Ancak vesayet altındaki kişi adına vasinin kefil olması, vakıf kurması ve önemli bağışlarda bulunması yasaktır.

4.2.6. VESAYET DAİRELERİNİN GÖREVLERİ

Vesayet dairelerinin TMK'de belirtilen görevleri aşağıda anlatılmıştır.

Şikâyet ve İtiraz

Ayrırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi ve her ilgili, vasinin eylem ve işlemlerine karşı sulh hukuk mahkemesine şikâyette bulunabilir. Vesayet makamının kararlarına karşı tebliğ gününden başlayarak on (10) gün içinde asliye hukuk mahkemesine itiraz edilebilir.

İzin

Vesayet altındakilerle ilgili aşağıda sayılan hâllerde vesayet makamının izni gereklidir.

- Taşınmazların alımı, satımı, rehin edilmesi ve bunlar üzerinde başka bir ayni hak kurulması
- Olağan yönetim ve işletme ihtiyaçları dışında kalan taşınır veya diğer hak ve değerlerin alımı, satımı, devri ve rehin edilmesi
- Olağan yönetim sınırlarını aşan yapı işleri
- Ödünç verme ve alma
- Kambiyo taahhüdü altına girme
- Bir yıl veya daha uzun süreli ürün ve üç yıl veya daha uzun süreli taşınmaz kirası sözleşmeleri yapılması
- Vesayet altındaki kişinin bir sanat veya meslekle uğraşması
- Acele hâllerde vasinin geçici önlemler alma yetkisi saklı kalmak üzere; dava açma, sulh olma, tahkim ve konkordato (iflas anlaşması) yapılması
- Mal rejimi sözleşmeleri, mirasın paylaşılması ve miras payının devri sözleşmeleri yapılması
- Borç ödemededen aciz beyanı
- Vesayet altındaki kişi hakkında hayat sigortası yapılması
- Çıraklık sözleşmesi yapılması
- Vesayet altındaki kişinin bir eğitim, bakım veya sağlık kurumuna yerleştirilmesi
- Vesayet altındaki kişinin yerleşim yerinin değiştirilmesi işlemlerinde gerekli izin düzenlemelerinin yapılması

Rapor ve Hesapların İncelenmesi

Vesayet makâmı, vasinin rapor ve hesaplarını inceler. Gerekli görürse bunların tamamlanmasını veya düzeltilmesini ister.

4.2.7. VESAYETİN SONA ERMESİ

Vesayet aşağıdaki hâllerde sona erer.

- Vesayet altındaki kişinin ölmesi
- Küçüğün erginliğe kavuşması
- Kısıtlı olanlar hakkındaki kısıtlama kararının kaldırılması
- Hapis cezası nedeniyle kısıtlanan kişinin cezasını çekip bitirmesi ya da affa uğraması

Vesayet sona ereceği durumlarda aşağıdaki noktalar önem arz etmektedir.

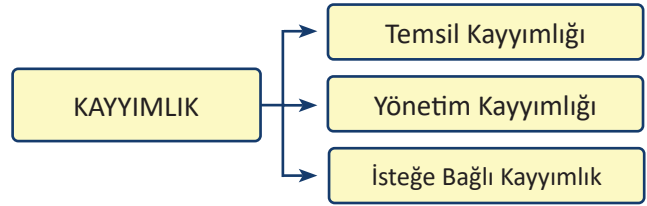
- Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı yüzünden kısıtlanmış olan kişi üzerindeki vesayetin kaldırılması için

ancak kısıtlama sebebinin ortadan kalkmış olduğunun resmî sağlık kurulu raporu ile belirlenmesi gereklidir.

- Savurganlığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya malvarlığını kötü yönetmesi sebebiyle kısıtlanmış olan kişinin vesayetin kaldırılmasını kaldırılması için en az bir yıldan beri vesayet altına alınmasını gerektiren sebeple ilgili olarak bir şikâyete meydan vermemiş olması gerekir.
- Kendi isteğiyle kısıtlanmış olan kişi üzerindeki vesayetin kaldırılması, kısıtlamayı gerektiren sebebin ortadan kalkması hâlinde gerçekleşir.

4.2.8. KAYYIMLIK

Belirli işleri görmek veya birinin malvarlığını yönetmek için atanan, sınırlı bir görev alanı bulunan kişiye **kayyım** denir. Medeni Kanun'da, "temsil kayyımlığı" ve "yönetim kayyımlığı" olarak iki farklı kayyım türü düzenlemiştir (Görsel 4.16). Vesayet makamı, aşağıda yazılı olan veya kanunda gösterilen diğer hâllerde ilgisinin isteği üzerine veya resen temsil kayyımı atar.

Görsel 4.16: Kayyım türleri

- Ergin bir kişi, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri bir sebeple ivedi bir işini kendisi görebilecek veya bir temsilci atayabilecek durumda değilse
- Bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışyorsa
- Yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel varsa

Vesayet makamı, yönetimi kimseye ait olmayan mallar için gereken önlemleri alır ve özellikle aşağıdaki hâllerde bir yönetim kayyımı atar.

- Bir kimse uzun süreden beri bulunamaz ve oturduğu yer bilinemezse
- Vesayet altına alınması için yeterli bir sebep bulunmamakla beraber, bir kişi malvarlığını kendi başına yönetmek veya bunun için temsilci atamak gücünden yoksunsa
- Bir terekede mirasçılık hakları henüz belli değilse veya ceninin menfaatleri gerekli kılırsa (Görsel 4.17)

Görsel 4.17: Terekede ceninin menfaatleri

- Bir tüzel kişi gerekli organlardan yoksun kalmış ve yönetimi başka yoldan sağlanamamışsa
- Bir hayır işi veya genel yarar amacı güden başka bir iş için halktan toplanan para vs. yardımı yönet-

me veya harcama yolu sağlanamamışsa

İsteğe bağlı kısıtlama sebeplerinden biri varsa ergin bir kişiye kendi isteği üzerine de bir kayyım atanabilir.

4.2.9. YASAL DANIŞMANLIK

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmama ile beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlandırılması gerekli görülen ergin bir kişiye aşağıdaki işlerde görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır.

- Dava açma ve sulh olma
- Taşınmazların alımı, satımı, rehnedilmesi ve bunlar üzerinde başka bir ayni hak kurulması
- Kıymetli evrakın alımı, satımı ve rehnedilmesi
- Olağan yönetim sınırları dışında kalan yapı işleri
- Ödünç verme ve alma
- Ana parayı alma
- Bağışlama
- Kambiyo taahhüdü altına girme
- Kefil olma

Bu sayılan işlemler için kendisine yasal danışman atanan kişilere, fiil ehliyeti bakımından **sınırlı ehliyetli** denir. Sınırlı ehliyetliler, kural olarak tam ehliyetli kişilerdir. Sadece yukarıda sıralanan işlemlerde yasal danışmandan görüş almak zorundadırlar. Vasi ve kayyımın atanmasına ilişkin kurallar, yasal danışmanın atanmasında da uygulanır.

4.3. TEREKE VE İZALE-İ ŞÜYU EVRAK İŞLEMLERİ

Ölmüş veya gaipliğine karar verilmiş kişilerin mal varlıkları ile hak ve borçlarının tümüne **tereke** denir. Çoğunlukla miras kelimesi ile eş anlamda kullanılan tereke, ölüm ile açılır. Bu sebeple mirastan hak talep edebilecek kişilerin öncelikle mirasbırakanın ölümünü ispat etmeleri gerekir. Ölümün ispatı ise nüfus sicilinde tutulan kayıtlar aracılığıyla yapılır. Öldüğü ispat edilen yani mirasını mirasçılara bırakan kimseye **muris (mirasbırakan)** denir. Mirasın geçtiği kişiye ise **mirasçı** denilmektedir.

4.3.1. TEREKE

Tereke, murisin ölümü ile birlikte hiçbir işlem yapılmasına gerek olmaksızın kendiliğinden mirasçılara geçer. Ancak tereke, kül (bütün) hâlinde (alacaklar ve borçları kapsayacak şekilde) mirasçılara geçer. Terekenin kül hâli ile mirasçılara geçmesi demek, miras bırakan kişinin bütün alacaklarının ve bütün borçlarının birlikte mirasçılara geçmesi demektir. Terekenin kül olarak mirasçılara geçmesi; mirasçılarının, murisin borçlarından dolayı sorumlu olmalarına neden olmaktadır. Mirasçılar bu borçlardan, terekeden kendilerine kalan malvarlığı ile değil, kendi kişisel malvarlıkları ile sorumludurlar.

Bazı hakların ve borçların terekeye dâhil olması, kanun gereği, imkânsızdır. Terekeye dâhil edilemeyecek borçlardan biri de kişisel niteliklere bağlı olarak ortaya çıkan borç ilişkisidir. Mirasbırakan; sağlığında kendi kişisel yeteneklerinden kaynaklı olarak bir edim yükümlülüğü altına girmiş ve bu yükümlülüğünü yerine getirmeden ölmüşse bu borç, kişiye bağımlı bir borç olduğu için terekeye dâhil olmaz. Örneğin sağlığında heykeltıraş olan A'nın üstlendiği heykel yapma borcu, borçlunun kişisel niteliklerine bağlı ola-

rak ifa edileceğinden, onun ölümü ile mirasçılara geçmez. Ancak mirasbırakan bu borç karşılığında karşı taraftan bir para almışsa ifa imkânsızlığı nedeniyle sözleşme sona erdiği için mirasçılar paranın iadesini gerçekleştirmek zorundadır. Terekeye dâhil olmayan diğer haklar ve borçlar aşağıdakilerdir.

- İntifa hakkı
- Oturma hakkı
- Nafaka alacakları
- Manevi tazminat alacağı
- Ceza hukuku kökenli para cezaları

4.3.2. DEFTER TUTMA VE MÜHÜRLEME

Murisin ölümü ile birlikte miras, hiçbir işleme gerek olmadan mirasçılara geçer. Ancak mirasçılara geçen mirasın kapsamının belirlenmesi ve mirasçılarının hak kayıplarının önlenmesi için terekeye konu olan malların, hakların ve borçların kaydedilmesi önemlidir. Bu sebeple Medeni Kanun'da, hem tereke defterinin kimler tarafından tutulacağı hem de hangi durumlarda tereke defterinin tutulması gerektiği belirtilmiştir. Terekeye dâhil olan bütün malların ve borçların bir arada bulunduğu deftere **tereke defteri** denir. Medeni Kanun'un 590. maddesine göre aşağıdaki koşulların oluşması durumunda sulh hukuk hâkimi, tereke defterinin tutulmasına karar verebilir.

- Mirasçılar arasında vesayet altına alınmış olan veya alınması gereken kimse varsa
- Mirasçılardan biri uzun süreden beri bulunamıyorsa ve temsilcisi de yoksa
- Mirasçılardan veya ilgililerden biri, ölüm tarihinden başlayarak bir ay içinde istemde bulunursa

Yazımı yapılan tereke mallarından uygun olanlar mühürlenir. Ancak mühürlenemeyen mallar için koruma önlemi alınır. Muris ile birlikte oturanların, ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıkları tespit edilen ve tereke defterine yazılmış mallar, yediemin sıfatıyla, zilyetliğe sahip olan kişide bırakılır. Bu mallardan oturma amaçlı kullanılan taşınmazlar mühürlenmez.

4.3.3. TEREKEYİ RESMEN YÖNETME

Medeni Kanun'un 589. maddesine göre, miras bırakanın yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesi, istem üzerine veya resen tereke mallarının korunması ve bunların hak sahiplerine geçmesini sağlamak için gerekli olan bütün tedbirleri almakla yetkilidir. Mahkeme tarafından terekenin korunması amacıyla alınabilecek başlıca tedbirler aşağıda sıralanmıştır.

- Mirasın resmen yönetimi
- Terekenin mühürlenmesi
- Terekenin deftere geçilmesi
- Mirasçılar arasında cenin varsa miras paylaşımının ertelenmesi

Mirasbırakanın yerleşim yeri dışında ölmesi durumunda, o yerdeki sulh hukuk mahkemesi, terekenin korunması için gerekli olan tedbirleri aldıktan sonra dosyayı, mirasbırakanın yerleşim yeri sulh hukuk mahkemesine gönderir. Sulh hukuk mahkemesi, miras bırakanın haklarını korumak amacıyla terekenin resmen yönetilmesine karar verebilir. Medeni Kanun'a göre sulh hukuk hâkimi, aşağıdaki hâllerde mirasın resmen yönetilmesine karar verebilir.

- Mirasçılardan birinin gaip olması ve temsilci de bırakmaması hâlinde menfaati gerektiriyorsa
- Mirasta hak sahibi olduğunu ileri sürenlerden hiçbiri mirasçılık sıfatını yeterince ispatlayamazsa

veya bir mirasçı bulunup bulunmadığı şüpheli olursa

- Mirasçıların tamamı bilinmiyorsa
- Kanunda özel olarak mirasın resmen yönetilmesi öngörülmüşse
- Mirasçılar anlaşamıyorlarsa

Mirası resmen yönetecek kişi, sulh hukuk hâkimi veya mahkeme tarafından görevlendirilebilecek bir kişi olabilir. Muris velayet veya vesayet altında iken ölmüşse veli veya vasi mahkeme tarafından terekenin resmen yönetimi ile görevlendirilir. Ayrıca muris, terekenin tamamı üzerinde yetkili olan vasiyeti yerine getirme görevlisi atamışsa terekenin yönetimi ona verilir. Terekeyi yönetecek olan kişi, yapacağı iş ve işlemler için ücret talep edebilir. Bu durumda hâkim, terekeyi yönetecek kişi için belli bir ücret ödenmesine karar verebilir.

Tereke yöneticisi, miras ortaklığının temsilcisidir. Bu sebeple miras ortaklığı lehine veya aleyhine yapılacak iş ve işlemlerde ortaklığı temsil eder. Temsil yetkisinden kaynaklı olarak tereke yöneticisi; miras ortaklığı adına dava açmaya, icra takibinde bulunmaya ve açılmış davalarda ortaklığı temsil etmeye yetkilidir. Tereke yöneticisi, bu işlemler dışında aşağıda sıralanmış işleri görmekle de yükümlüdür.

- Terekenin yazımı
- Gereken koruma önlemlerinin alınması
- Mirasçıların menfaatlerine veya iyi bir yönetimin gereklerine uygun düştüğü takdirde terekedeki malların satılması
- Miras bırakanın alacaklarının tahsili ve borçlarının ödenmesi
- Mirasçıların yasal haklarını zedelediği anlaşılan vasiyetlerin, sulh hâkiminin izni ve asliye hâkiminin onayı ile yerine getirilmesi
- Terekeye ait paraların faiz getirmek üzere Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen bir bankaya yatırılması veya bu paralarla devlet tahvili alınması ve yeterli güvencesi bulunmayan yatırımların güvenceli yatırımlara dönüştürülmesi
- Terekede ticarethane, imalâthane veya başka bir işletme varsa bunların olduğu gibi sürdürülmesi; sürdürmede yarar yoksa tasfiyesi için gerekli önlemlerin alınması.

Tereke yöneticisinin sahip olduğu miras ortaklığını temsil etme yetkisi ve terekenin resmen yönetilmesi, terekenin paylaşılması veya terekeyi resmen yönetmek için gerekli olan koşulların ortadan kalması üzerine sulh hukuk mahkemesinin kararıyla sona erer.

4.3.4. VASIYETNAMENİN AÇILMASI

Vasiyetname, kişinin ölümü hâlinde yapılmasını istediği yazılı veya sözlü taleplerdir. Vasiyetname, vasiyetçinin ölümü ile anlam kazanır. Çünkü vasiyetçi, ölmeden evvel vasiyetnamesinde yer alan hükümlerden hiçbirine bağlı olmayıp istediği zaman vasiyetnameyi değiştirme kudretine sahiptir (Görsel 4.18). Medeni Kanun'a göre vasiyetname; el yazılı, sözlü ve resmî olmak üzere üç farklı şekilde hazırlanabilir ve hepsinin geçerlilik koşulları birbirlerinden farklıdır. Bu sebeple aşağıda öncelikle resmî vasiyetnamenin ve yazılı vasiyetnamenin açılması anlatılmış, ardından sözlü vasiyetnamenin açılması üzerinde durulmuştur.

Vasiyetnamenin açılması, vasiyetin açılması davası ile gerçekleşir. Bu dava açılmadan ve sonuçlanmadan vasiyetin açılmasından bahsedilemez. Örneğin bütün mirasçıların bir araya gelip vasiyetnameyi okumaları ve vasiyetin tüm gereklerini yerine getirmeleri, hukuki olarak vasiyetin açılması anlamına gelmemektedir. Vasiyetnamenin açılması, mirasın açılması değildir. Çünkü **mirasın açılması**; mirasın geride bıraktığı malvarlığının paylaşılabilir hâle gelmesini ifade etmektedir.

Medeni Kanun'un 595. maddesine göre, murisin ölümü ile birlikte vasiyetnameyi elinde bulunduran kişilerin, vasiyetnameyi vakit kaybetmeden mahkemeye teslim etmeleri gerekmektedir. Vasiyetin mahkemeye ulaşması ile birlikte vasiyetin açılması gündeme gelecektir. Vasiyetin açılmasında görevli olan mahkeme, murisin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesidir. Sulh hâkimi, vasiyetnamenin kendisine ulaşması ile birlikte; "Teslim edilen vasiyetnameyi derhâl inceler, gerekli koruma önlemlerini alır; olanak varsa ilgilileri dinleyerek terekenin yasal mirasçılara geçici olarak teslimine veya resmen yönetilmesine karar verir." Mahkemeye iletilen vasiyetnamenin geçerli olup olmadığı önemli değildir. Çünkü mahkeme, vasiyetnameyi açıp okumak ve içeriğini incelemek zorundadır. Hâkim, vasiyetname ile ilgili işlemleri bir ay içerisinde yapmalı ve ilgili kişilere vasiyetnamenin içeriğini aktarmalıdır. Mahkeme, vasiyetnameyi okumadan önce belirlenmiş bulunan bütün mirasçıları davet eder. Ancak mirasçılar, vasiyetnamenin okunması sırasında mahkemede bulunmak zorunda değildir. Hâkim, hiçbir mirasçı mahkemeye gelme bile vasiyetnameyi açmak zorundadır. Bu davadan sonra ortaya çıkabilecek bütün vasiyetnameler için de aynı hükümler uygulanır.

Görsel 4.18: Vasiyetçi

Hâkim, vasiyetnameyi açıp inceledikten sonra; tereke malları defterinin tutulmasına, tereke defterinin mühürlenmesine veya terekenin resmen yönetilmesine karar verebilir. Bu karar ile birlikte vasiyetin açılması aşaması son bulur. Bu aşamadan sonra, vasiyetnameye itirazı olan mirasçılar veya vasiyet alacaklıları varsa bir ay içerisinde "vasiyetnameye itiraz" davası açabilirler. Vasiyete hiç kimse itiraz etmez veya yapılan itiraz varsa ve reddedilirse vasiyetnamenin tenfizi (yerine getirilmesi) aşamasına geçilir. Bu aşamada mahkeme mirasçıların istemi üzerine, mirasçıların miras paylarını gösteren veraset ilamı (mirasçılık belgesi) düzenleyebilir.

Sözlü vasiyetname durumunda vasiyetin açılması, resmî vasiyetname ve yazılı vasiyetnameye göre kısmi farklılık gösterir. Çünkü sözlü vasiyetname; Medeni Kanun'un, yakın ölüm tehlikesi içeren ve olağanüstü durumlar içinde yapılırsa kabul ettiği bir vasiyetname şeklidir. Örneğin batmak üzere olan bir gemideki yolcuların birbirlerine vasiyetlerini anlatmaları veya riskli bir ameliyat öncesinde vasiyetini yakınlarına açıklayan kişilerin vasiyetnameleri sözlü vasiyetname niteliğindedir. Sözlü vasiyetname, vasiyet bildiren tarafından iki tanığa bildirilir. Bu durumda tanıkların vasiyetnameyi hemen yazıya geçirmesi ve mahkemeye iletmeleri gerekmektedir. Mahkemeye iletilmemiş sözlü vasiyetname geçersizdir. Sözlü vasiyetname düzenlemenin diğer şekli ise vasiyet edenin, vasiyetini ölmeden önce mahkemeye iletmış olmasıdır. Herhangi bir şekilde mahkemeye iletilmiş sözlü vasiyet sonrasında mahkeme, vasiyet edenin ölümü ile yukarıda yazılmış işlem basamaklarına uygun olarak vasiyetin açılması için mirasçıları

mahkemeye davet eder (Görsel 4.19).

.....SULH HUKUK MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

DAVACI :
VEKİLİ :
DAVALI :
KONU: Vasiyetnamenin açılması talebi

AÇIKLAMALAR:

Davacı müvekkilin annesi 03/08/2018 tarihinde vefat etmiştir. Vefatından sonra işyerinde kendi el yazısı ile düzenlenmiş, imzalanmış vasiyetnamesi bulunmuştur. Söz konusu vasiyetname bulunduğu tarihten itibaren derhal mahkemeye sunulmuştur. Mahkemenizin sunulduğu tarihten itibaren bir ay içerisinde vasiyetnameyi açması, mahkemeye çağırılacak mirasçı ve ilgililer huzurunda okunmasını talep ederiz.

HUKUKİ NEDENLER: Türk Medeni Kanunu, HMK ve diğer yasal nedenler

DELİLLER: El yazılı vasiyetname

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca açıklanan nedenlerle mahkemeye sunulan vasiyetnamenin açılması, okunması ve yerine getirmesini davacı vekili olarak arz ve talep ederim.

Davacı Vekili: Av.....

Görsel 4.19: Vasiyetnamenin açılması davası dilekçe örneği

4.3.5. MİRASIN REDDİ

Medeni Kanun'a göre miras, murisin ölümü ile mirasçılara bir bütün olarak hemen geçer. Mirasçılardan bunun için irade beyan etmelerine gerek yoktur. Ancak murisin alacak ve borçları da mirasçılara geçer. Bu durumda mirasçılar, terekenin borçlarından kendi mal varlıkları ile sorumlu olur. Murisin, borca batık bir tereke bırakması durumunda mirasçılar bunu kabul etmek istemeyebilir. Mirasçılardan, borca batık terekenin sorumluluğundan kurtulmaları; ancak mirasın reddi ile mümkündür. **Mirasın reddi**; murisin ölümü ile birlikte mirasçılara geçecek olan mal varlıkları, haklar ve borçların bütünüyle mirasçılar tarafından kabul edilmemesidir. Hem kanuni mirasçılar hem de atanmış mirasçılar mirası reddedebilirler.

Medeni Kanun'a göre mirasın reddi, mirasçılar tarafından sulh hukuk mahkemesine yapılan sözlü veya yazılı beyan ile gerçekleşir. Mirasın reddi beyanı kayıtsız ve şartsız olmak zorundadır. Bu nedenle mirasın reddedilmesi şarta bağlanamaz. Mahkeme, mirasçılardan sözlü veya yazılı mirasın ret beyanlarını bir tutanakla tespit eder. Bu işlemden sonra mirasçılardan mirasın reddetme sürelerine uyup uymadığını kontrol eder. Mirasın ret beyanının süresi içerisinde yapıldığını gören mahkeme, mirasın ret için tutulan özel kütüklere bunu kaydettirir ve ilgililere mirasın reddettiklerini gösteren belge verir. Yasal süre içerisinde mirasın reddetmeyen mirasçılar, mirasın kayıtsız ve şartsız kazanmış olur. Medeni Kanun'a göre mirasçılardan bazıları, mirasın ret için verilmiş süre devam ederken de olsa mirasın reddedemez. Aşağıda verilen iş ve işlemleri yapan mirasçılardan mirasın reddetmeleri yasaktır.

- Tereke işlemlerine karışan mirasçı
- Terekenin olağan yönetimi dışında işlem yapmış mirasçı
- Tereke mallarını gizleyen mirasçı
- Tereke mallarını kendisine mal eden mirasçı

Mirasın reddi mirasçıları etkileyen önemli bir konudur. Çünkü borca batık bir terekenin kabul edilmesi mirasçılar için önemli bir yükümlülük doğurabilir. Mirasçılar iki şekilde mirası ret talebinde bulunabilirler. Bunlar, mirasın gerçek reddi ve mirasın hükmen reddidir.

4.3.5.1. Mirasın Gerçek Reddi

Medeni Kanun'a göre ayırt etme gücüne sahip ve ergin olan mirasçılar sulh hukuk mahkemesine başvuruda bulunarak mirası reddedebilirler (Görsel 4.20). Ret beyanı, bizzat mirasçı tarafından yapılabilir gibi özel yetkiye sahip temsilci tarafından da yapılabilir. Mirasçı tam ehliyetsiz ise ret beyanı yasal temsilcisi tarafından yapılmalıdır. Mirasçı vesayet altında ise vasinin mirası ret beyanında bulunması için öncelikle bağlı olduğu mahkemeden (sulh hukuk veya asliye hukuk) izin alması gerekir. Eğer mirasçı sınırlı ehliyetsiz ise mirası reddetmesi için yasal temsilcisinin onayı gerekir. Mahkemeye sunulan ret beyanı kayıtsız ve şartsız olmalıdır. Herhangi bir kayda veya şarta bağlanmış olan mirası ret talebi, geçersiz olacağı için mirasçı mirası kazanır.

Görsel 4.20: Mirasın reddi

Mirasın reddi talebi, murisin ölümünden sonra ya da mirasçının mirasçı olduğunu öğrenmesinden itibaren başlayan "üç ay" içerisinde mahkemeye sunulmalıdır. Ancak tereke defteri tutulmuş ve mirasçılar tereke defterini incelemişlerse mirası ret süresi bir aydır. Bir aylık süre, tereke defterinin incelenmesinden sonra mirasçıların mahkemeye davet edildiklerini öğrendikleri süre ile başlar.

Mirasın reddi işlemi geri alınamaz. Ancak mirasçılar; yanılma, aldatma ve hile sonucu mirası ret beyanında bulunmuşlarsa mirası ret işleminin iptali için dava açılabilirler. Bu durumda mirasçılar; yanılma, aldatma ve hileyi öğrenmelerinden itibaren bir yıl içerisinde mirasın reddinin iptali davasını açmaları gerekmektedir.

4.3.5.2. Mirasın Hükmen Reddi

Murisin ölümü tarihinde borç ödemedenden aciz olduğu belli ise veya bu durum resmen tespit edilmişse miras reddedilmiş sayılır. Mirasın hükmen reddedilmesi kanun gereği olduğu için mirasçıların mirası ret için irade beyanında bulunmalarına gerek yoktur. Mirasçılar, murisin ölüm tarihinde borç ödemedenden aciz olduğunu mahkemeden talep edebilirler. Murisin ölüm anında borç ödemedenden aciz olduğunun ispatı, mirasçılarının, murisin borçlarından kaynaklı sorumluluğunu ortadan kaldırır. Böylece mirasçılar, murisin borcundan dolayı tereke alacaklılarının kendilerine karşı açtıkları davalarda mirası hükmen reddettiklerini savunabilirler.

4.3.5.3. Mirasın Reddinin Sonuçları

Mirasın reddi ile birlikte mirasçılık sıfatı geçmişe etkili olacak şekilde sona erer. Yani murisin ölümü

anından itibaren mirasçılık son bulur. Eğer yasal mirasçılardan biri tarafından miras reddedilmişse onun payı, miras açıldığı zaman kendisi sağ değilmiş gibi diğer hak sahiplerine geçer. Mirasçılardan tamamı mirası reddetmişse sulh hukuk mahkemesi, mirasın iflas hükümlerine göre tasfiye edilmesine karar verir. Mahkemenin tasfiye kararından sonra terekeden arta kalan değer olursa bu, mirası reddetmemişler gibi hak sahiplerine verilir. Murisin altsoyunun tamamı mirası reddederse bunların terekedeki payları murisin sağ kalan eşine geçer. Mirasçılar mirası reddettikten sonra; ancak tasfiye sürecinden önce kendilerinden sonra gelecek olan hak sahiplerinin mirası kabul edip etmeyeceklerini öğrenmek isteyebilirler. Bu durumda hâkim, mirası reddedenlerden sonra hak sahibi olacak kişilere bildirimde bulunur. Hak sahipleri bir ay içerisinde mirası kabul ettiklerine yönelik irade beyanında bulunmazlarsa mirası reddetmiş sayılırlar.

4.3.6. RESMÎ DEFTER TUTMA İSTEMİ

Mirasçılar, mirası hemen reddetmeyip terekede bulunan mal varlıkları, haklar ve borçları bir bütün olarak görmek ve ona göre mirası kabul edip etmeyeceklerine karar vermek isteyebilirler. Mirasçılardan bu hakkı, tereke defterinin tutulmasını talep etme ile başlar. **Tereke defteri**, terekeye dâhil olan bütün malların ve borçların bir arada bulunduğu defterdir. Medeni Kanun'un 619. maddesi, "Mirası reddetmeye hakkı olan her mirasçı, terekenin resmî defterinin tutulmasını isteyebilir. Mirasçılardan birinin defter tutma istemi, diğerleri hakkında da etkili olur." ifadesiyle kimlerin tereke defteri tutulması talebinde bulunabileceğini belirtmiştir. Defter tutma talebini, mirası reddetmemiş veya kabul etmemiş mirasçılar yapabilir. Yani, mirası reddettiğini söyleyen veya mirası kabul ettiğini söyleyen mirasçılardan tereke defterinin tutulmasına yönelik talepleri dikkate alınmayacaktır. Mirasçılar, murisin ölüm gününden başlamak üzere bir ay içinde sulh hukuk mahkemesine başvuruda bulunarak tereke defterinin tutulmasını talep edebilirler. Ancak murisin ölümü sonradan haber alınmışsa bir aylık süre, ölüm haberinin alınmasıyla başlar. Ayrıca mirasçılara tanınan bir aylık süre hak düşürücü niteliktedir. Bu sebeple resmî süre içerisinde tereke defterinin tutulmasını talep etmemiş mirasçılar, kabul edilebilir bir mazeretleri yoksa bu sürenin yenilenmesini ya da ek süre verilmesini talep edemezler.

Tereke defteri, mirasçılardan sorumluluk sınırlarının çizilmesine olanak sağlar. Çünkü mirasçılar, tereke defterine kayıtlı olan borçlardan sorumlu tutulabilir. Sulh hukuk mahkemesi mirasçılardan talebi ile tereke defteri tutmaya başladığında, murise ait bütün mal varlığı ile murisin alacaklarını ve borçlarını deftere kaydeder. Defterde bulunan haklar, borçlar ve mal varlıklarının karşısına mahkemenin uygun gördüğü maddi değerler yazılır. Defterde kayıt edilecek bütün unsurlar için mahkeme, ilgililerden bilgi talebinde bulunabilir. İlgili kişiler, mahkemeye bilgi verme borcu altındadır. Geçerli bir mazereti olmaksızın mahkemeye cevap vermeyenler, yanlış veya eksik bilgi verenler ortaya çıkacak olan zararları tazmin etmek zorundadır. Mahkeme, tereke defterinin tutulacağına yönelik ilan vererek muristen alacaklı olanların veya borçluların mahkemeye başvurmasını söyler. Mahkeme birer ay ara ile iki ilanda bulunur. İkinci ilandan sonra en geç bir ay içerisinde muristen alacaklı olanların veya borçluların mahkemeye bildirimde bulunmaları gerekir. Herhangi bir alacak ve borcun resmî kayıtlara veya belgeye dayanması durumunda alacak veya borç deftere doğrudan kaydedilir. Defterde tutulan kayıtlar, alacaklılara ve borçlulara bildirilir. Ancak tereke defterinin tutulması sırasında tereke defterine kayıtlı bulunan mallar ile ilgili değişiklik yapılamaz. Defter tutma süreci içerisinde murisin alacaklıları, tereke aleyhinde dava açamaz ve icra takibinde bulunamaz.

İkinci ilandan sonra en geç bir ay içinde muristen alacaklı olanların veya borçluların mahkemeye bildirilmesi ile defter tutma işlemi sona erer. Defter tutma işleminin sona ermesi ile terekeye ait eşyalar; dolap, sandık veya bir odaya kapatılır. Tereke eşyalarının konulduğu yerin üzerine resmî mühür vurulur.

Mühürleme, tereke mallarının kaçırılmasına karşı alınan bir önlemdir. Bu sebeple mühür bozulmadan terekeye dâhil olan hiçbir şey alınamaz. Ancak murisin ölümü öncesinde, muris ile birlikte yaşayan kişiler için zorunlu olan eşyalar ile taşınmaz bölümleri mühürlemenin dışında tutulur.

4.3.7. RESMÎ TASFİYE

Murisin ölümü ile mirasçılar; mirası kabul edebilir, mirası reddedebilir, defter tutulmasını isteyebilir ya da mirasın resmî tasfiyesini isteyebilirler. **Resmî tasfiye**, terekenin tasfiye edilerek geriye kalan artık değerın mirasçılara geçmesini sağlayan hukuki bir uygulamadır. Resmî tasfiyenin amacı, terekedeki aktif ve pasif değerlerin tespit edilmesi ve murisin borçlarının yerine getirilmesidir. Medeni Kanun'un 632 ve 633. maddelerine göre hem mirasçılar hem de murisin alacaklıları, terekenin resmî tasfiyesini isteyebilecek kişilerdir. Buna göre, her mirasçı terekenin resmî tasfiyesini isteyebilir. Ancak mirasçılardan tek birinin bile mirası kabul etmesi, diğer mirasçılardan resmî tasfiye istemine engel olur (Görsel 4.21). Resmî tasfiye talebinin kabul edilmesi durumunda mirasçılar, terekenin borçlarından dolayı sorumlu olmazlar. Murisin alacaklılarının resmî tasfiye talebinde bulunabilmesi için bazı özel koşulların bulunması gerekmektedir. Bu koşullar aşağıda verilmiştir.

Görsel 4.21: Mirasçılardan birinin mirası kabulü

- Resmî tasfiyeyi isteyen alacaklı, mirasçının değil, mirasbırakanın alacaklısı olmalıdır.
- Mirasbırakanın alacaklısı alacağını elde etme konusunda ciddi kuşuklara sahip olmalıdır.
- Mirasçılar alacaklıyı tatmin etmemiş olmalı veya alacaklıya gerekli güvence verilmemiş olmalıdır.

Gerçek mirasçılar ve murisin alacaklıları dışındaki diğer kişiler, resmî tasfiye talebinde bulunmaya yetkili değildir. Örneğin mirasçılığı tartışmalı olan kişiler veya vasiyet alacaklıları resmî tasfiye talebinde bulunamazlar. Resmî tasfiye talebinde bulunabilecek kişilerin, murisin ölümü ile birlikte "üç ay" içerisinde, bu taleplerini murisin yerleşim yerindeki sulh hukuk hâkimine bildirmeleri gerekir. Resmî tasfiye talebi, yazılı veya sözlü beyanla yapılabilir. Ancak daha önceden resmî defter tutulması talebinde bulunulmuşsa resmî tasfiye talebinde bulunulamaz. Çünkü resmî defter tutulması sonrasında defterin incelemeye açılması; mirasçılara, mirası reddettiğini, deftere göre kayıtsız şartsız kabul ettiğini ya da resmî tasfiye istediğini beyan edebilme hakkı sağlar.

Sözlü veya yazılı resmî tasfiye talebi alan sulh hâkimi, tasfiyenin yapılması için birkaç tasfiye memuru görevlendirir. Resmî tasfiyeye, tereke defterinin tutulmasıyla başlanır. Tereke defterinin tutulması sırasında, ilgililer için ilan verilir. Bu ilanda, murisin alacaklılarından ve borçlularından, belirtilen süre içinde alacaklarını ve borçlarını bildirmeleri istenir. Tasfiye memurları, resmî tasfiye sürecinde yaptıkları iş ve işlemleri sulh hâkiminin gözetim ve denetimi altında yerine getirir. Bu sebeple mirasçılar ve tereke alacaklıları; sulh mahkemesine, tasfiye memuru tarafından yapılan veya tasarlanan işlemlerden dolayı bunu öğrendikleri tarihten başlayarak yedi gün içinde yazılı olarak şikâyette bulunabilirler.

Resmî tasfiye; olağan usul ile tasfiye ve iflas usulü ile tasfiye olmak üzere iki şekilde yapılabilir. Olağan usul ile tasfiyede, murisin devam eden işleri tamamlanır. Bu işlemler sonucunda, murisin alacakları tahsil edilir ve borçları ödenir. Tasfiye memurları, murisin alacakları ve borçları ile ilgili idari işlemleri yerine getirir. Tespit edilen malların paraya çevrilmesi için gerekli işlemleri yapar. Terekede taşınmaz

bulunuyorsa tasfiye memuru, bu taşınmazların paraya çevrilmesi için mirasçılara bildirimde bulunur. Tasfiye memuru, bütün mirasçılardan kabulü ile pazarlık yoluyla veya açık arttırmayla taşınmazın satışa çıkarılması için gerekli olan işlemleri yerine getirir. Tereke mallarının paraya çevrilmesi sırasında mirasçılar, tasfiye için gerekli olmayan paranın kısmen ya da tamamen kendilerine verilmesini isteyebilir. Tasfiye süreci içerisinde terekenin, mevcut borçları ödemeye yetmeyeceği anlaşılır ise mahkeme, iflas usulü ile tasfiyenin yapılmasına karar verir. Hem olağan usul ile tasfiyenin hem de iflas usulü ile tasfiyenin birtakım sonuçları vardır. Bu sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

- Resmî tasfiye talebi üzerine mirasın açılmasına rağmen resmî tasfiyenin sonuna kadar terekeyi mirasçılar iktisap edemez (kazanamaz).
- Mirasçılar tereke borçlarından kişisel malvarlıkları ile değil sadece tereke ile sorumlu olurlar.
- Alacaklılar alacaklarını sadece tereke varlığından karşılayabilir.
- Tereke varlığından öncelikle miras bırakanın borçları ödenir.
- Tereke borçları ödendikten sonra kalan artık değer mirasçılardan malvarlığına geçer.

4.3.8. DEVLETİN MİRASÇILIĞI

Medeni Kanun'un 501. maddesine göre, "Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası Devlete geçer." Buna göre, devletin terekeyi sahiplenmesi veya terekeye el koyması için murisin hiçbir yasal mirasçısının olmaması gerekir. Başka bir ifadeyle murisin üç zümrede de (altsoy, anne ve baba, büyük anne ve büyük baba) hiçbir mirasçısı yoksa veya bütün mirasçılar mirası reddetmişlerse ve muris sağlığında mirasçı atamamışsa miras devlete geçer. Devletin mirasçılığını engelleyen bir diğer unsur ise murisin ölümü ile geride sağ kalan bir eşin bulunmasıdır. Yani, murisin ölümü anında sağ olan bir eşi varsa devlet mirasçı olamaz.

Devletin mirasçı olmasının ön koşulu, murisin hiçbir mirasçısının olmamasıdır. Bu sebeple murisin yasal mirasçısının bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekir. Medeni Kanun'un 594. maddesine göre, murisin mirasçısının bulunup bulunmadığının tespit edilmesi için yetkili olan mahkeme, ölenin son yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesidir. Mahkeme, uygun araçlarla ve bir ay ara ile iki defa ilan verip hak sahiplerini, son ilandan başlayarak en geç bir yıl içinde mirasçılık sıfatlarını bildirmeye çağırır. İlan süresinde kimse başvurmazsa ve sulh hâkimi de hiçbir mirasçı tespit edememişse miras devlete geçer.

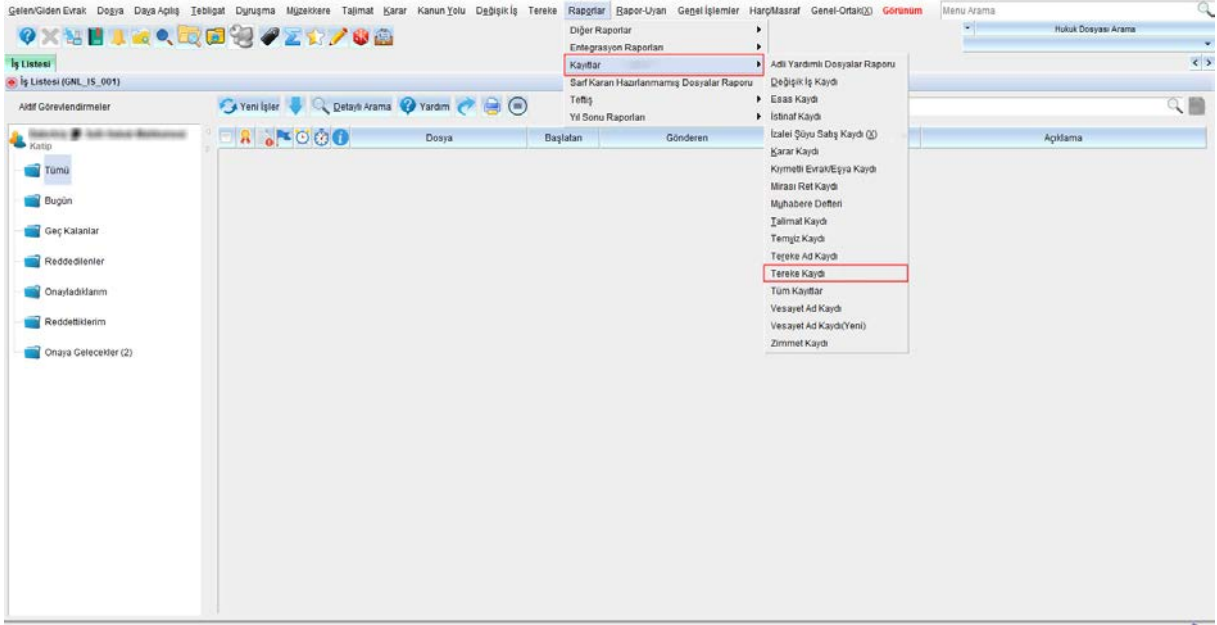
Devletin mirasçı olmasının en önemli etkisi, tereke defterinin resen tutulmasıdır. Çünkü devletin mirasçı olduğu durumlarda sulh hukuk hâkimi, tereke defterini tutmak için hiçbir talebe bağlı değildir. Tereke defteri tutma işlemi yürütülürken mahkeme, murisin alacaklı ve borçlularını bildirimde bulunmaya davet eder. Devlet, diğer mirasçıların aksine, deftere yazılmış olan tereke borçlarından sınırsız ve kişisel olarak sorumlu değildir. Devletin tereke borçlarındaki sorumluluğu, sadece miras yoluyla edindiği değerler ölçüsündedir.

4.3.9. TEREKE DEFTERİ UYAP ŞABLONU

Tereke defteri, tereke işlerine bakan sulh hukuk mahkemesine intikal eden tüm dava, itiraz veya temyiz başvuruları ile sair işlemlerin kaydedildiği defterdir.

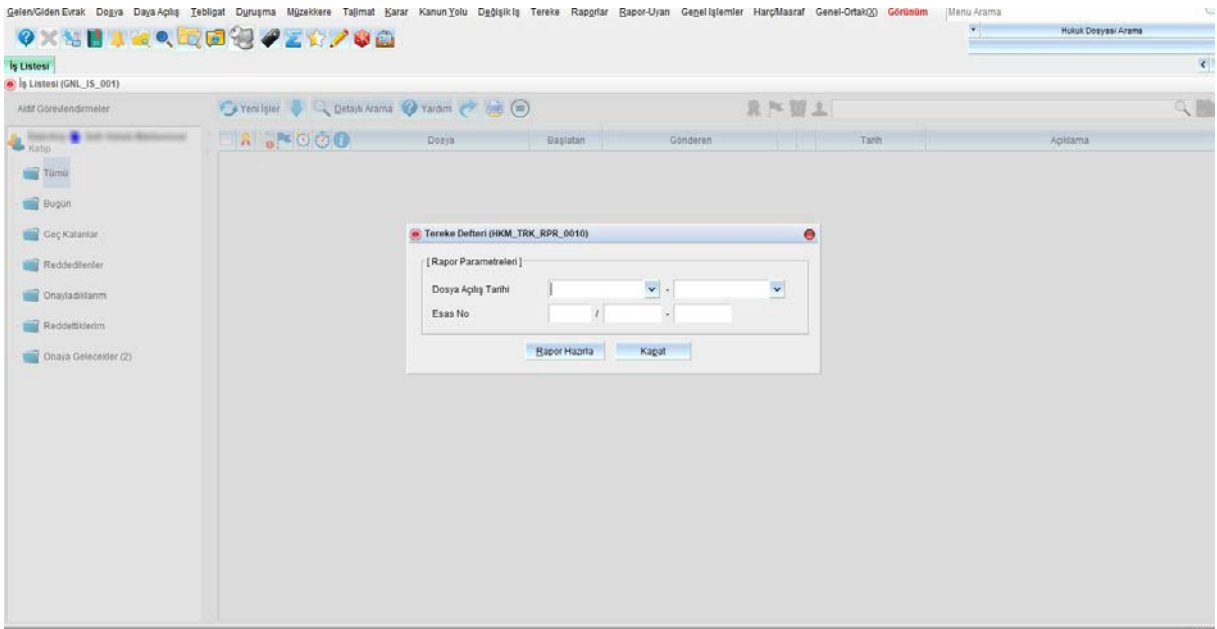
UYAP'ta tereke defterine kayıt yapabilmek için aşağıdaki işlemler sırasıyla gerçekleştirilir.

UYAP ana ekranı açıldıktan sonra raporlar menüsünden “Kayıtlar” alt menüsü seçilir. Açılan menüde “Tereke Kaydı” seçilir (Görsel 4.22).

Görsel 4.22: Tereke Defterine Giriş şablonu

Tereke defterine kayıt için ekrandaki, gerekli veriler girilir ve “Rapor Hazırla” butonuna basılır (Görsel 4.23).

Görsel 4.23: Tereke defterine bilgi girişi

4. VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ

Tereke defteri raporu ön izleme ekranı aracılığıyla karşımıza gelir. Burada ilgili sütunlar doldurulur (Görsel 4.24).

T.C.
EMANET
Sulh Hukuk Mahkemesi
TEREKE DEFTERİ

Sıra No	Esas No	Bağvuranın Adı, Soyadı ve Ünvanı	Bağvuru Tarihi	Miras Bırakanın Adı, Soyadı	Miras Bırakanın Ölüm Tarihi	Miras Bırakanın T.C. Kimlik Numarası	Veli, Vasi veya Kayımanın Adı, Soyadı ve Adresi	Son Yerleşim Yeri Mahkemesinin Karar Tarihi ve Numarası
1					09/11/2021			
2		İSTANBUL EMANET MEMURLUĞU			06/09/2018			
3					16/07/2021			

Görsel 4.24: Tereke defteri rapor görünümü

4.4. İZALE-İ ŞÜYU (ORTAKLIĞIN GİDERİLMESİ)

Murisin ölümü ile birlikte, murisin malvarlığı tek bir mirasçıya ya da birden fazla mirasçıya geçer. Murisin tek bir mirasçısı varsa terekenin tamamı bu mirasçıya kalır. Ancak birden fazla mirasçı varsa terekenin tamamı, kendiliğinden, bu mirasçılara aynı anda geçer. Medeni Kanun'un 640. maddesine göre, murisin birden fazla mirasçısının olması durumunda, mirasın geçişi ile birlikte mirasçılar arasında terekedeki bütün hak ve borçları kapsayan bir ortaklık oluşur. Mirasçılar arasında, mirasın paylaşılması sürecine kadar oluşan bu ortaklığa **miras ortaklığı** denir.

Miras ortaklığı, kanundan kaynaklı zorunlu bir ortaklıktır. Miras ortaklığının temel özelliği ise ortaklar arasında bölünmüş payların olmamasıdır. Birden fazla kişinin tek bir mal varlığına, bölünmüş payları olmadan, malik olmalarına **elbirliği mülkiyeti** denir. Miras ortaklığı, mirasçılar arasında tereke üzerinde oluşan bir elbirliği mülkiyettir. Tereke malları üzerindeki elbirliği mülkiyeti nedeniyle mirasçılar, diğer mirasçıların onayını almadan herhangi bir tasarrufta bulunamaz. Mirasçıların herhangi birisinin, elbirliği ile mülkiyeti sona ermeden, miras ortaklığına konu olan terekenin malları üzerinde tasarrufta bulunabilmesi için miras ortaklığının ortadan kaldırılması gereklidir. Çünkü miras ortaklığının sona ermesi ile ortakların her biri, terekeden kendisine düşen pay kadar bireysel bir mülkiyet kazanır. Örneğin muris A'nın B ve C adında iki oğlu ve D adında eşi vardır. A'nın ölümü ile birlikte, A'ya ait tüm varlığı (para, ziynet eşyası, araba, taşınmazlar) elbirliği mülkiyeti ile B, C ve D'ye kalır. B, C ve D'nin, miras ortaklığını sonlandırmadan, tereke malları üzerinde tasarrufta bulunmaları söz konusu değildir.

Elbirliği ile mülkiyetin söz konusu olduğu miras ortaklığının ortadan kaldırılması, başka bir ifadeyle miras ortaklığının giderilmesi iki şekilde mümkündür. Bunlardan ilki, mirasçıların terekeye dâhil olan mal ve hakları anlaşarak paylaşmalarıdır. Mirasçıların tereke mal ve haklarını paylaşmaları sonrasında ortaklar bireysel mülkiyete geçmiş mal ve haklara sahip olur. Miras ortaklığını sona erdirmenin ikinci şekli ise mirasçıların dava ile miras ortaklığını sona erdirmeleridir. Mirasçılar, terekeye dâhil olan mal ve hakların paylaşılmasında anlaşamıyorsa mirasçılardan biri sulh hukuk mahkemesine başvuruda bulunarak miras ortaklığının sona erdirilmesini talep edebilir. Miras ortaklığının, mahkeme kararı ile sona erdirilmesi için açılan davaya **izale-i şüyu (ortaklığın giderilmesi)** denir. Mahkeme, izale-i şüyu davası sonucunda terekeye dâhil mal ve hakların "aynen" bölüşülmesine karar verebileceği gibi terekedeki malların satılarak bedellerinin paylaşılmasına da karar verebilir.

4.4.1. İZALE-İ ŞÜYU DAVA SÜRECİ

Bir mirasçı, terekeye dâhil malların tamamı üzerindeki elbirliği mülkiyetinin kaldırılıp paylı mülkiyete dönüştürülmesi isteminde bulunabilir. Bu durumda mirasçı, miras ortaklığının kaldırılması için terekenin açıldığı yerdeki sulh hukuk mahkemesine başvuruda bulunarak izale-i şüyu davası açmak zorundadır (Görsel 4.25). Bu davanın davacı tarafında, miras ortaklığının sona erdirilmesini isteyen bir ya da birden fazla mirasçı bulunur. Davanın davalısı ise miras ortaklığında yer alan diğer tüm ortaklardır. İzale-i şüyu davasında miras ortaklığının tüm ortakları yer almak zorundadır. Bu sebeple miras ortaklığının paydaşlarından birinin ölümü hâlinde, bu kişinin mirasçıları da izale-i şüyu davasına dâhil edilmelidir. Davanın açılmasıyla birlikte mahkeme diğer mirasçılara çağrıda bulunarak itirazlarını bildirmeye davet eder. Mahkemenin bu çağrısından sonra miras ortaklığının devamını haklı kılacak bir itiraz ileri sürülmezse terekeye dâhil hakların paylı mülkiyete dönüştürülmesine karar verilir.

..... SULH HUKUK MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

DAVACI: Davayı açacak kişi, T.C. Kimlik No., adres

DAVALILAR: Dava açılacak kişi ya da kişiler, T.C. Kimlik No., adres

KONU: Ortaklığın satış suretiyle giderilmesi talebidir.

AÇIKLAMALAR

- 1- Taşınmazın edinme yöntemi ve dava sebepleri yazılacaktır.
- 2- Davalılarla yapılan görüşmelerde, gayrimenkul üzerindeki iştirak hâlinde mülkiyetin müşterek mülkiyete çevrilmesi mümkün olmadığı gibi, davalılar, gayrimenkulün satışına da yanaşmamaktadırlar.
- 3- Fiilî durumu itibarı ile, paylaşırma da mümkün olmadığından, gayrimenkul üzerindeki ortaklığın satış suretiyle giderilmesini talep etme zarureti hasıl olmuştur.

HUKUKİ NEDENLER: Medeni Kanun, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve diğer yasal nedenler

HUKUKİ DELİLLER: Tapu kayıtları, keşif, bilirkişi incelemesi, tanık beyanları sair her türlü yasal delil

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda arz ve izah olunan nedenlerle

- 1- taşınmazın üzerindeki ortaklığın satış suretiyle giderilmesini,
- 2- Yargılama giderleri ve vekalet ücretinin, payları oranında hissedarlara yükletilmesini vekaleten saygılarımla talep ederim./..../2021

Davacı

İmza

Görsel 4.25: İzale-i şüyu (ortaklığın giderilmesi) dava dilekçesi

İzale-i şüyu davasında taraflar, tereke mallarını nasıl bölüşecekleri konusunda anlaşıp bunu hâkime bildirebilirler. Bu durumda hâkim, tarafların iradeleri doğrultusunda ortaklığın giderilmesine karar verebilir. Ancak tereke mallarına zilyet olan mirasçılar ve murise borçlu olan mirasçılar, mahkemenin kararından önce, mahkemeye eksiksiz bilgi vermek zorundadırlar. İzale-i şüyu davasında taraflar, paylaşımın, murisin iradesi yönünde yapılmasını isteyebilirler. Çünkü muris, vasiyetnamesinde paylaşmanın nasıl yapılacağı ve payların nasıl oluşturulacağı ile ilgili kurallar koymuş olabilir. Bu kurallar, mirasçıların saklı payları korunmak üzere bütün mirasçılar için bağlayıcıdır.

4. VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ

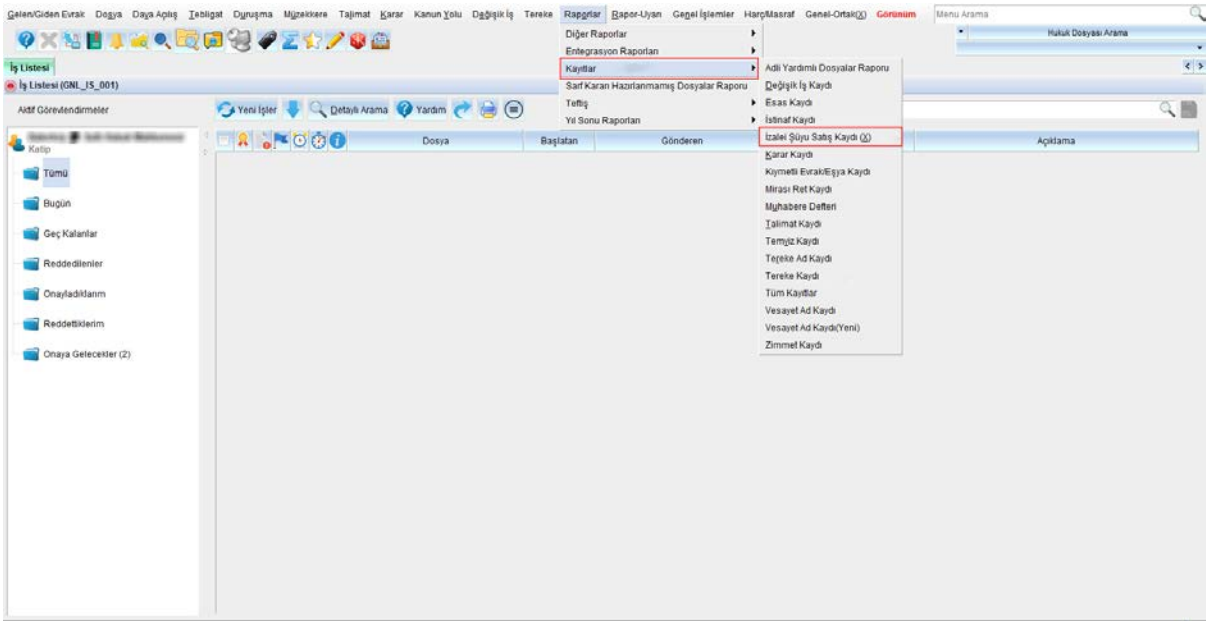
İzale-i şüyu davası açılmadan önce, mirasçılardan birine karşı icra takibi yapıp mallarını haczettirmiş veya elinde mirasçıya karşı alınmış borç ödemededen aciz belgesi olan alacaklı; mahkemeye başvuruda bulunarak mirasçının yerine paylaşmaya katılmak isteyebilir. Bu durumda mahkeme, borçlu bulunan mirasçının yerine alacaklıyı temsilen bir kayyım atmalıdır.

Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça mirasçılar, paylaşmada terekenin bütün malları üzerinde eşit hakka sahiptirler. Bu sebeple mirasçılardan her biri, tereke borçlarının, paylaşmadan önce ödenmesini veya bu borçların güvenceye bağlanmasını talep edebilirler. Mirasçılar terekenin paylaşılmasında anlaşamamışsa hâkim; yerel âdetleri, mirasçıların kişisel durumlarını ve çoğunluğun arzusunu göz önünde bulundurarak terekeyi paylaşır. Hâkim, terekeyi paylaşırken payların özgülenmesini mirasçıların anlaşmasına göre yapar. Ancak mirasçılar bir tereke malının bölünmesi veya özgülenmesi konusunda anlaşamazlarsa o mal mahkeme kararıyla satılır. İzale-i şüyu davasında mahkemenin satış kararı vermesi ile terekeye dâhil mal ve haklar açık arttırma yolu ile satılır ve elde edilen değer, ortaklara payları oranında paylaşılır. Terekeye dâhil olan ancak satış kararı verilemeyecek olan mallar mirasçılara paylaşılır ve özgülenir. Taşınmazlar, paylaşım yapıldığı zamandaki gerçek değerleri esas alınarak mirasçılara özgülenir. Tarımsal amaçlı kullanılan taşınmazlar ise gelir değeri göz önüne alınarak özgülenir. Ancak eşlerden birinin ölümü hâlinde, tereke malları arasında ev eşyası veya eşlerin birlikte yaşadıkları konut varsa sağ kalan eş, miras hakkı olarak bunların mülkiyetine geçirilmesini isteyebilir. Diğer mirasçılardan biri buna itiraz eder ve itirazı kabul edilirse hâkim, sağ kalan eşe mülkiyet hakkı yerine intifa veya oturma hakkı tanınmasına karar verebilir.

4.4.2. İZALE-İ ŞÜYU SATIŞ DEFTERİ UYAP ŞABLONU

İzale-i şüyu satış defteri, satış talep edilen izale-i şüyu (ortaklığın giderilmesi) dosyalarının kaydı ve geçirdiği safahatın tutulduğu defterdir.

UYAP'ta İzale-i şüyu satış defteri'ne kayıt yapabilmek için aşağıdaki işlemler sırasıyla gerçekleştirilir. UYAP ana ekranı açıldıktan sonra "Raporlar" menüsünden "Kayıtlar" alt menüsü seçilir. Açılan menüde "İzale-i Şüyu Satış Kaydı" seçilir (Görsel 4.26).

Görsel 4.26: İzale-i şüyu satış defteri giriş şablonu

4. UYGULAMA FAALİYETİ

ÖRNEK BİR HUKUK DAVA DOSYASI HAZIRLAYARAK DURUŞMA CANLANDIRMASI YAPMA

- Sınıfınızda öğretmeniniz tarafından belirlenecek sayıda gruplar oluşturunuz.
- Kitabınızdan, hazırlayacağınız dava dosyası ve duruşma canlandırması ile ilgili bölümleri tekrar okuyunuz.
- Dava dosyası hazırlama ve davanın aşamalarını hem kitabınızdan okuyunuz hem diğer kaynaklardan araştırınız.
- Dava konusu olaya uygun uyumsuzluk hikâyesi yazınız.
- HMK'deki ilgili maddeleri okuyunuz.
- Davada yer alacak taraflar ve yargılama sùjeleri belirlenir. Hukuk davası için davacı, davacı vekili, davalı, davalı vekili, hâkim, zabıt kâtibî, tanık gibi.
- Gruptaki öğrenciler kendi aralarında rol dağılımı yapıp dosyanın kendilerine düşen kısmını birlikte hazırlar. Örneğin davacı ve davacı vekili dava dilekçesini ve duruşmada öne süreceği iddiaları, davalı ve davalı vekili de savunma dilekçesi ve beyanlarını hazırlayınız.
- Öğretmeniniz dosyaya onay vermeden duruşma hazırlığı yapmayınız.
- Eğer mümkün ise yaşadığınız bölgedeki adliyeye giderek bir hukuk davası izleyiniz.
- Uygulama sonunda hazırlayacağınız canlandırmayı tüm sınıfa sununuz.
- Performansların öğretmen tarafından beğenilmesi hâlinde bu konuda sene sonunda tüm okulun veya uygun sayıda öğrencinin izleyeceği bir yarışma/gösteri yapınız.
- Uygulama faaliyetini tamamlamak için süreniz 2 haftadır.
- Hazırlayacağınız uygulama faaliyetinin değerlendirilmesi aşağıdaki "Uygulama Değerlendirme Formu"nda yer alan ölçütlere göre yapılacaktır.

ÖRNEK BİR HUKUK DAVA DOSYASI HAZIRLAYARAK DURUŞMA CANLANDIRMASI YAPMA UYGULAMASI DEĞERLENDİRME FORMU							
ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:			ÖĞRETMENİN ADI SOYADI:				
ÖĞRENCİNİN SINIFI-NUMARASI:			DEĞERLENDİRME PUANI:				
TARİH:							
YÖNERGE "Örnek Bir Hukuk Dava Dosyası Hazırlayarak Duruşma Canlandırması Yapma" uygulaması tamamlandığında aşağıda listelenen ölçütlere göre öğrencinin ulaştığı başarı düzeyini belirlemek için 1-Yetersiz, 2- Geliştirilebilir, 3- Orta, 4- İyi, 5-Çok iyi derecelerini göz önünde bulundurarak ölçütleri (X) işareti ile işaretleyiniz.							
ÖLÇÜTLER			Dereceler				
			1	2	3	4	5
1	Hukuk dava dosyası hazırlama ve duruşmalar konusunda ön hazırlık yaptı.						
2	Dava dosyası hazırlarken ve duruşma canlandırması çalışmalarında hukuki süreçlerle ilgili araştırmaları yaptı.						

3	Dava dosyasını ve duruşmayı hazırlarken sorularını ve cevaplarını, rol paylaşımında kendisine verilmiş role uygun şekilde hazırladı.					
4	Dava dosyası hazırlama ve duruşma aşamalarında doğru sıralama yapıp mahkeme ve duruşmalarda uyulması gereken kurallara dikkat etti.					
5	Duruşma canlandırmasında davanın içeriğini göz önünde bulundurdu ve hukuk usullerine uydu.					
6	Duruşma canlandırmasında sorduğu sorular ve sorulara verdiği cevaplar; duruşmanın içeriğini, tarafların istemini ve çekişmeli vakıaları doğru biçimde yansıttı.					
7	Duruşma canlandırması için hazırladığı sorular ve cevaplar ile tarafları, vakıaları ve delilleri bütüncül olarak değerlendirdiğini gösterdi.					
8	Dava dosyasının ve duruşmanın hazırlanmasında Türkçe kurallarına ve genel hukuk diline uygun bir dil kullandı.					
9	Dava dosyasını ve duruşmayı özgün içerikle ve ilgi çekici biçimde hazırladı.					
10	Duruşma canlandırmasında kendi rolünü uygun biçimde ve anlaşılır şekilde oynadı.					
11	Uygulama faaliyetinin bütününde faydalandığı yazılı, görsel ve dijital kaynakları ve materyalleri hukuki dile uygun şekilde kullandı.					
12	Uygulama faaliyetini zamanında tamamladı ve sundu.					
Toplam						
Ölçek Puanı						

Ölçek Puanını 100'lük Sisteme Dönüştürme İşlemi: Tablodaki her ölçüt için en yüksek puan 5'tir. Tabloda toplam on iki ölçüt vardır. Dolayısıyla tablodan alınabilecek en yüksek puan 60'tır.

Puan: [(Ölçek puanı x 100) / 60] formülü uygulanır.

Değerlendirme ile İlgili Notlar: Bu ölçekte 100 puan üzerinden 70 puan aldıysanız bu öğrenme için başarı düzeyiniz yeterli demektir. 69 veya altında bir puan aldıysanız ilgili öğrenmeleri tekrar etmeniz gerekmektedir.

Uygulama ile İlgili Notlar:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ÖZ DEĞERLENDİRME

“Veraset ve Velayet Evrak İşlemleri” öğrenme birimi sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlamak için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için aşağıdaki formda “Evet” ve “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa "Hayır" cevabını verdiğiniz konuları tekrar gözden geçirmeniz öğrenme süreciniz için faydalı olacaktır.

ÖLÇÜTLER	DERECELENDİRME	
	EVET	HAYIR
Miras sistemlerini bilirim ve kanuni mirasçılar zümre sisteminden yola çıkarak bir şema çizer, şemadaki kişilerin miras üzerindeki haklarını açıklarım.		
Sağ kalan eşin ve devletin mirasçılığını ve örnek bir olaydan yola çıkarak murisin iradesine dayanan mirasçılığı açıklarım.		
Velayet kavramını açıklar, velayetin kaldırılması ve sona ermesinin sebeplerini sıralarım.		
Vesayet ve vasi kavramlarını açıklar, vesayeti gerektiren hâlleri sıralarım.		
Vesayetin yürütülmesini açıklar, vesayet dairelerinin görevlerini sıralarım.		
Kayımlık ve yasal danışmanlık kavramlarını açıklar, kayımlık çeşitlerini bilirim.		
Tereke kavramını ve tereke defterinin tutulma sebeplerini açıklarım.		
İzale-i şüyu kavramını ve izale-i şüyu dava sürecini bilirim.		
UYAP ekranları üzerinde izale-i şüyu dava sürecinin işleyişini bilirim.		

A

Aşağıdaki cümlelerin başında verilmiş boşluklara, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. () Mirasbırakandan önce ölmüş olan kişinin çocuklarının yerini bu çocukların altsoyları alır.
2. () Mirasbırakan kendi istediği şekilde ölüme bağlı tasarruflar yapıp mal varlığı üzerinde dilediği gibi hareket etme hakkına sahiptir.
3. () Üç ay veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan her ergin kısıtlanır.
4. () Vesayet altındaki kişi adına vasinin kefil olması ve bağışlarda bulunması mümkündür.
5. () Vasiyetnamenin açılmış olması demek bütün mirasçılardan bir araya gelip vasiyetnameyi okumaları ve vasiyetin tüm gereklerini yerine getirmeleri demektir.
6. () Murisin ölümü anında sağ olan bir eşi varsa devlet mirasçı olamaz.
7. () Sözlü veya yazılı resmî tasfiye talebi alan sulh hâkimi, tasfiyenin yapılması için mirasbırakanın mirasçılardan istediği birini görevlendirir.

B

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

velayet	vesayet	kayımlık	hâkimler	zümre
mülkiyet	miras hukuku	mirasbırakan	saklı pay	

1. Veraset, Türk Medeni Kanunu'nun bölümünde yer alır.
2. Ölümüyle terekesi mirasçılara geçen gerçek kişiye denir.
3. Miras hukuku, hakkının doğal bir sonucudur.
4. Başkası üzerinde hüküm ve tasarruf sahibi olma yetkisine denir.
5. Altsoy, eş ve ana babanın kanunen dokunulamayacak miras payına denir.
6. vasilîği kabul etmeyebilirler.
7. Kısıtlı olanlar hakkındaki kısıtlama kararının kaldırılması hâlinde sona erer.
8. Medeni Kanun'da, temsil ve yönetim olarak iki farklı türü düzenlemiştir.

C

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

16. Aşağıdakilerden hangisi saklı paylı mirasçılardan biri değildir?

- A) Mirasbırakanın annesi
- B) Mirasbırakanın torunu
- C) Mirasbırakanın eşi
- D) Mirasbırakanın kardeşi
- E) Mirasbırakanın babası

17. Geride mirasçı bırakmadan ölen kişinin mirası aşağıdakilerden hangisine intikal eder?

- A) Devlete
- B) Kamuya yararlı derneklere
- C) Mahkemeye
- D) Kamu kurumlarına
- E) Kamuya yararlı vakıflara

18. Aşağıdakilerden hangisi el yazılı vasiyetnamenin geçerli olmasının koşullarından değildir?

- A) Tümünün mirasbırakan tarafından hazırlanması
- B) Mirasbırakan tarafından imzalanması
- C) Mirasbırakanın el yazısıyla yazılması
- D) Yapıldığı yıl, ay ve günün gösterilmesi
- E) Düzenleme yerinin gösterilmesi

19. Aşağıdakilerden hangisi mirasçılıktan çıkarma sebeplerinden biridir?

- A) Mirasçının ayırt etme gücünü yitirmesi
- B) Mirasçının ceza alması
- C) Mirasçının mirasbırakana karşı ağır bir suç işlemiş olması
- D) Mirasçının iflas etmesi
- E) Mirasçının yerleşim yerinin belli olmaması

20. Terekenin resmî tasfiyesini istemeye yetkili olan kişiler aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Sulh hâkimi ve mirasçılar
- B) Mirasçılar ve murisin borçluları
- C) Mirasçılar ve murisin alacaklıları
- D) Mirasçının alacaklıları ve borçluları
- E) Sulh hâkimi ve murisin alacaklıları

5. HMK'YE GÖRE DİSİPLİN CEZALARI

Neler Öğreneceksiniz?

1. "ceza" ve "disiplin" kavramlarının hukukta ve günlük hayatta ne anlama geldiğini öğrenebilmeyi
2. Disiplin para cezası ve disiplin hapis cezasının verilmiş nedenlerini kavranacak UYAP sisteminde bu cezaların nasıl işlendiğini öğrenebilmeyi

5.

ÖĞRENME BİRİMİ

Temel Kavramlar

1. Disiplin cezası
2. Para cezası
3. UYAP disiplin cezaları ekranı

DİSİPLİN PARA CEZASI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Günlük dildeki disiplin kavramı ile disiplin para cezası ve disiplin hapis cezası kavramlarındaki disiplin kelimesinin farkları nelerdir?
2. Disiplin hapsi cezası gerektiren hâller hangileridir? Bu cezayı verebilecek yetkili ve görevli merci veya merciler hangileridir? Arkadaşlarınızla konu hakkında fikir alışverişinde bulununuz.

5.1. DİSİPLİN PARA CEZASI

Toplum hâlinde yaşayabilmenin en önemli şartlarından biri toplumu düzenleyen kurallara uymaktır. İnsanların toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara uymasını sağlamak için çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür. Hukuk düzeninde toplumu düzenleyen genel kurallardan farklı olarak cezalar, maddi yaptırımlar şeklindedir. Genel olarak, kurallara uymamaya suç; suçların karşılığı olarak uygulanan yaptırımlara da **ceza** denilmektedir. Suç ve ceza ile ilgili hükümler Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile düzenlenmiştir. Türk hukuk sistemine göre kanuna aykırı her davranış ve eylem suç değildir. Ayrıca her kural ihlaline karşı uygulanan yaptırımlar da ceza değildir. Örneğin kabahat kavramı ceza hukukunun dışında tutularak ayrıca 5326 sayılı Kabahatler Kanunu ile düzenlenmiştir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümünde uygulanacak genel usul kurallarını belirleme amacına yönelik bir kanundur. Buna rağmen, hürriyeti bağlayıcı ceza niteliğindeki disiplin hapsi gibi ceza yargılamasına ilişkin hükümleri de içermektedir. Mahkeme düzenini bozmak, tanıklıktan kaçınmak, ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymamak veya tedbir kararına aykırı davranmak ile ilgili HMK'de bulunan hükümler bu durumun örnekleri olarak düşünülebilir.

Disiplin cezaları TCK'de düzenlenen hapis cezasından farklıdır. Bu farklardan en önemlisi TCK'de düzenlenen hapis cezaları toplumsal düzeni koruma amacına yönelikken disiplin cezaları kısmi bir düzeni koruma amacına yönelik olmasıdır. Bir diğer fark da bu cezaların adli sicil kaydına işlenmemesidir.

5.1.1. DİSİPLİN PARA CEZASI KARARI AŞAMALARI VE İÇERİĞİ

Disiplin Para Cezası

Disiplin para cezası, yargılamanın düzenli bir biçimde işleyişini sağlamak ve kamu düzenini korumak

amacıyla verilen, verildiği anda kesin olan ve derhâl infazı gereken para cezasıdır (HMK 446. madde). Bu ceza, seçenek yaptırımlara çevrilemez ve adli sicil kayıtlarında yer almaz. Disiplin para cezası, 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Disiplin Para Cezası Kararı Aşamaları

Disiplin cezasını gerektirecek hâllerden birinin meydana gelmesi hâlinde hâkimin nezareti altında, zabıt kâtabi durumu tutanağa geçirir (Tablo 5.2). Daha sonra bu tutanağa göre cezanın infazının sağlanması için gerekli müzekkereler hazırlanır. Bu süreç disiplin cezasının ilk aşamasını oluşturur.

Öncelikle kişiye ceza makbuzu verilerek adliye veznesine ödeme yapması istenir. Ödeme yapılmaz ise alacağın tahsili için vergi dairesine müzekkere yazılır. Bu da disiplin para cezasının ikinci aşamasıdır.

Tablo 5.2: HMK'ye Göre Disiplin Cezasını Gerektiren Hâller, Yaptırımları ve İlgili Maddeler

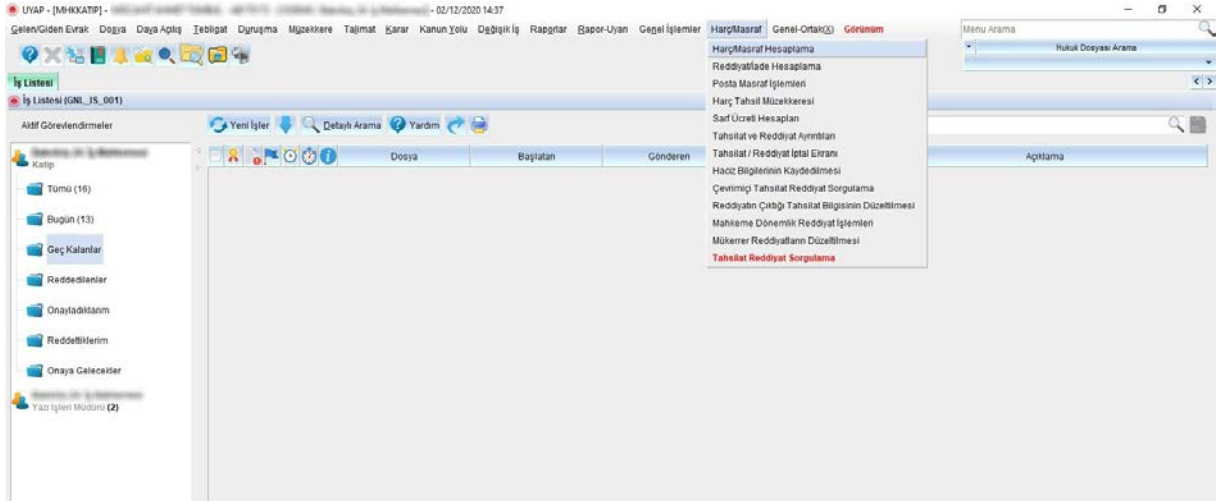
DİSİPLİN PARA CEZASINI GEREKTİREN HÂLLER		
İHLAL NEDENİ	KARŞILIĞI	MADDE
Tanığın, kanuni bir sebep göstermeden tanıklıktan çekinmesi, yemin etmemesi veya göstermiş olduğu sebep mahkemece kabul edilmemesine rağmen tanıklık yapmaktan çekinmesi	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 253
(Hâkimin) Ret talebinin, kötü niyetle yapıldığının anlaşılması ve esas yönünden kabul edilmemesi hâlinde	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 42
Davanın esastan reddedilmesi hâlinde	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 49
Islahın davayı uzatmak veya karşı tarafı rahatsız etmek gibi kötü niyetli düşüncelerle yapıldığı deliller veya belirtilerle anlaşılması hâlinde	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 182
Mahkemeye getirilmesi zor veya sakıncalı olan belgelerle ilgili olarak mahkemenin bu yöndeki emrinin yerine getirilmesine haklı bir sebep olmaksızın engel olunması hâlinde	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 218
Tanığın usulüne uygun olarak çağrıldığı hâlde mazeret bildirmeksizin gelmemesi	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 245
Tanığın, kanuni bir sebep göstermeden tanıklıktan çekinmesi, yemin etmemesi veya göstermiş olduğu sebep mahkemece kabul edilmemesine rağmen tanıklık yapmaktan çekinmesi	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 253
Keşfe karşı koyma hâlinde	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 291
Kötü niyet sahibi davalı veya hiçbir hakkı olmadığı hâlde dava açan taraf hakkında	Beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezası	HMK 329

5.1.2. MESLEKİ PROGRAM İÇERİSİNDEKİ DİSİPLİN PARA CEZASI KARARI EKRAN MENÜLERİ

Disiplin para cezası işlemlerini UYAP üzerinden yapmak için aşağıdaki işlemler sırası ile gerçekleştirilir.

Disiplin Para Cezasının UYAP'a Tanımlanması

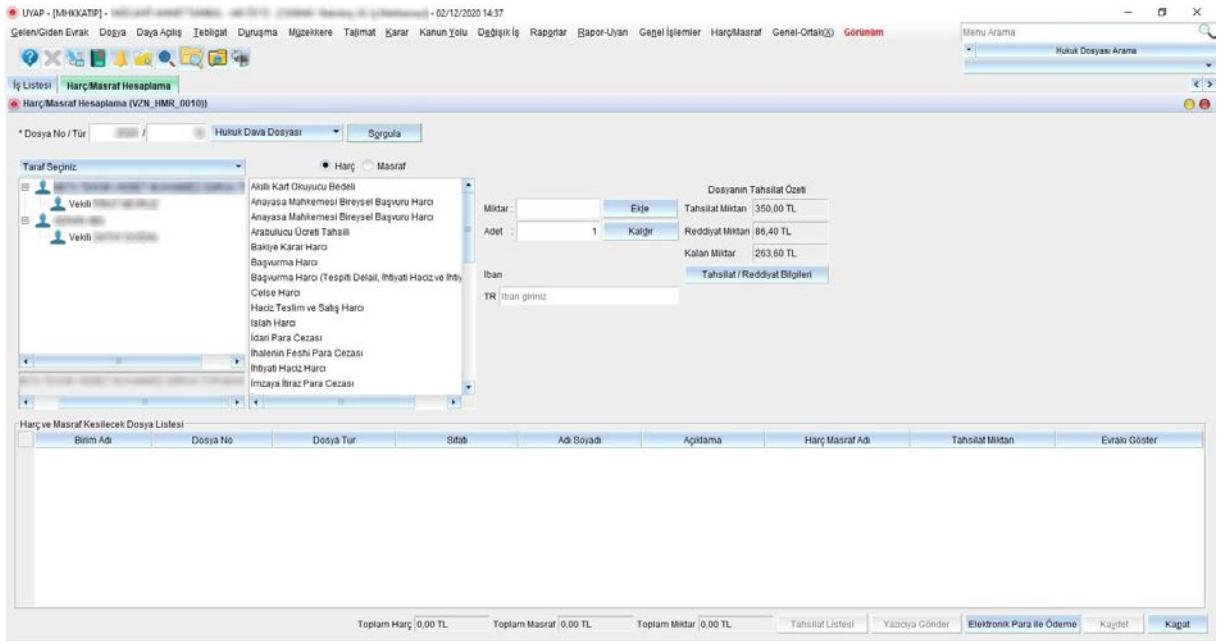
"İş Listesi" ekranındayken "Harç/Masraf Hesaplama" menüsüne tıklanır (Görsel 5.1).

Görsel 5.1: Harç/Masraf Hesaplama menüsü

Açılan menüden "Menü Arama" bölümünde "Hukuk Dosyası Arama" seçilir.

"Dosya No / Tür Arama" alanı kullanılarak disiplin para cezasının verilmesine esas olan dava dosyası sorgulanarak ekrana getirilir (Görsel 5.2).

Görsel 5.2: Dava dosyası sorgulama

Açılan iletişim kutusunda “Taraf Seçiniz” sekmesinden ilgili taraf seçilir.

“Harç – Masraf” seçeneklerinden “Harç” seçiliyken “Mahkeme Para Cezası” seçilir (Görsel 5.3).

Miktar alanına, tahsil edilecek tutar yazılır.

Daha sonra “Kaydet” düğmesine tıklanarak kayıt tamamlanır.

Görsel 5.3: Disiplin para cezası miktar girişi

“Yazıcıya Gönder” düğmesi ile bir önceki aşamada kaydı tamamlanmış olan tahsilat fişi mahkeme veznesine ödenmek üzere ilgili kişiye verilmek için yazdırılır (Görsel 5.4).

Görsel 5.4: Tahsilat fişi örneği

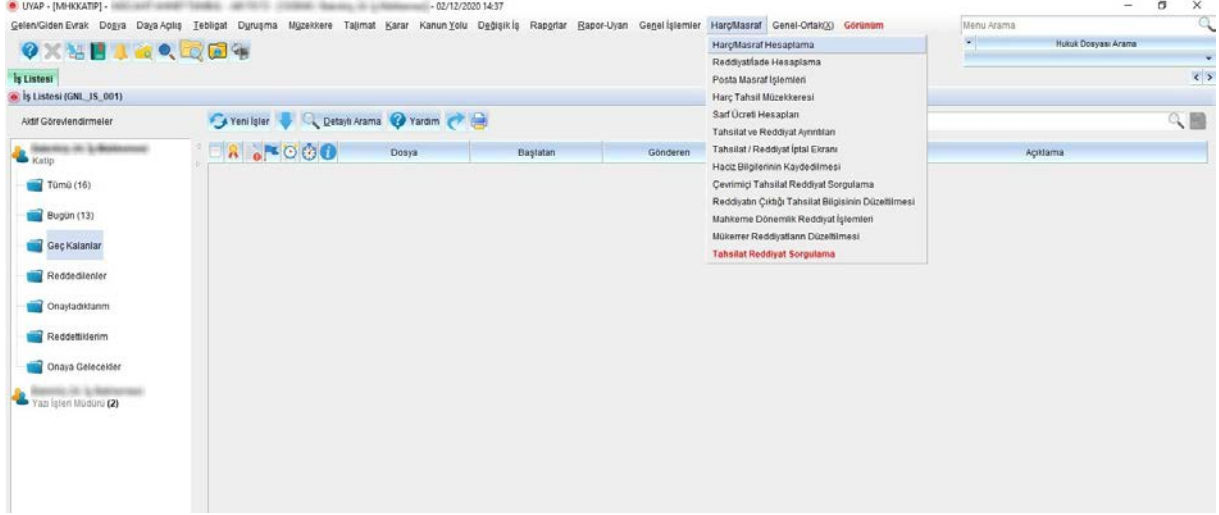
5. HMK'YE GÖRE DİSİPLİN CEZALARI

Disiplin Para Cezası İptal Ekranı

Yanlışlıkla verilen veya hatalı kaydedilen disiplin para cezalarının iptali için aşağıdaki menü ve işlem basamakları takip edilir.

“Harç Masraf” menüsü altından “Tahsilat/Reddiyat İptal Ekranı” seçilir (Görsel 5.5).

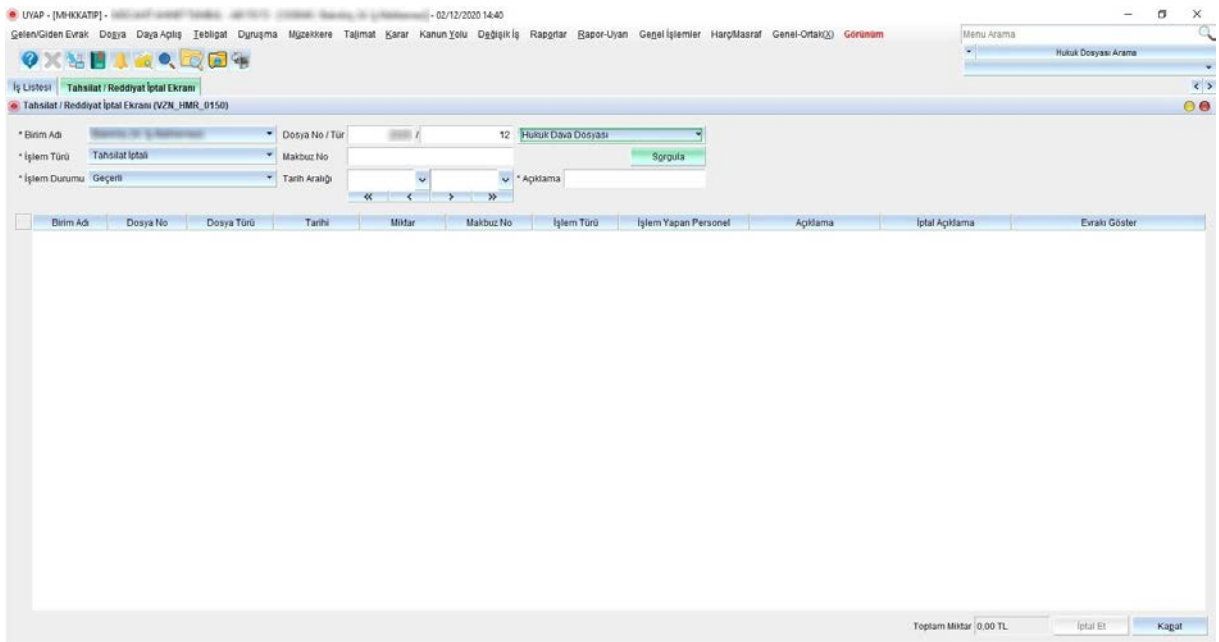
Açılan menüden “Menü Arama” bölümünde “Hukuk Dosyası Arama” seçilir.

Görsel 5.5: Para Cezası İptali için dosya arama

“Dosya No / Tür” arama alanından disiplin para cezasına esas teşkil eden dosya sorgulanarak ekrana getirilir.

“İşlem Türü” olarak “Tahsilat İptali” seçilir (Görsel 5.6).

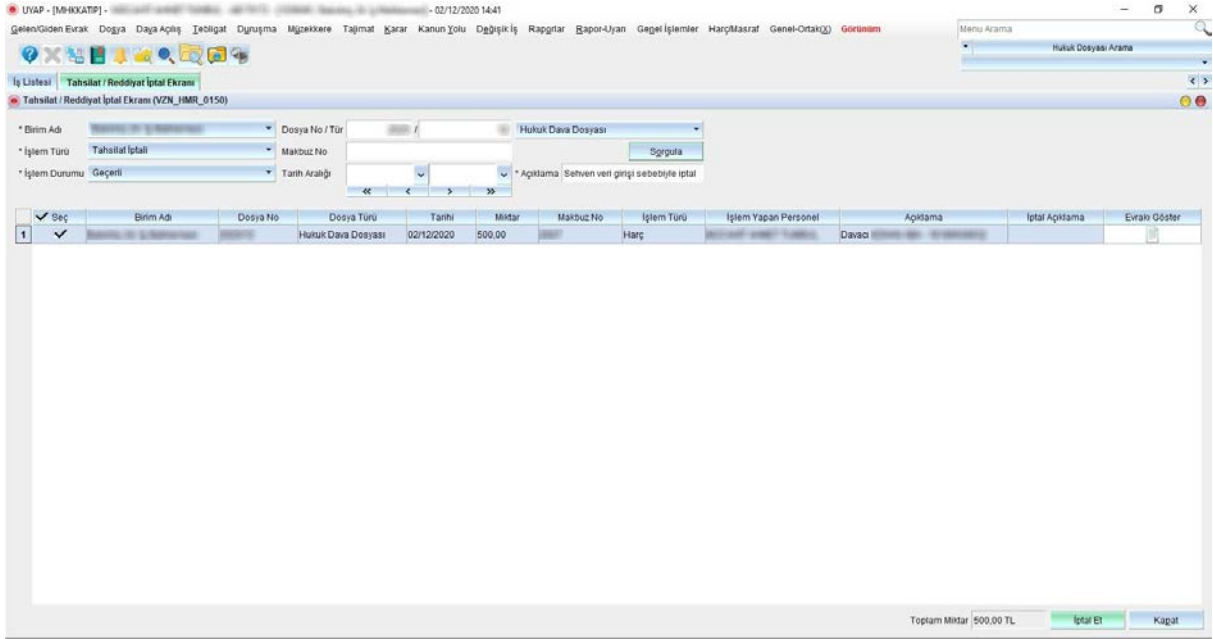
Görsel 5.6: Para cezası iptali için dosyanın seçilmesi

“Sorgula” düğmesine tıklanarak ilgili dosya ekrana getirilir.

“Kapat” düğmesine tıklanır, bu ekran kapatılır.

Ekrana gelen dosya seçilerek işaretli hâle getirilir.

“İptal Et” düğmesine tıklanır, disiplin para cezası iptal edilir (Görsel 5.7).

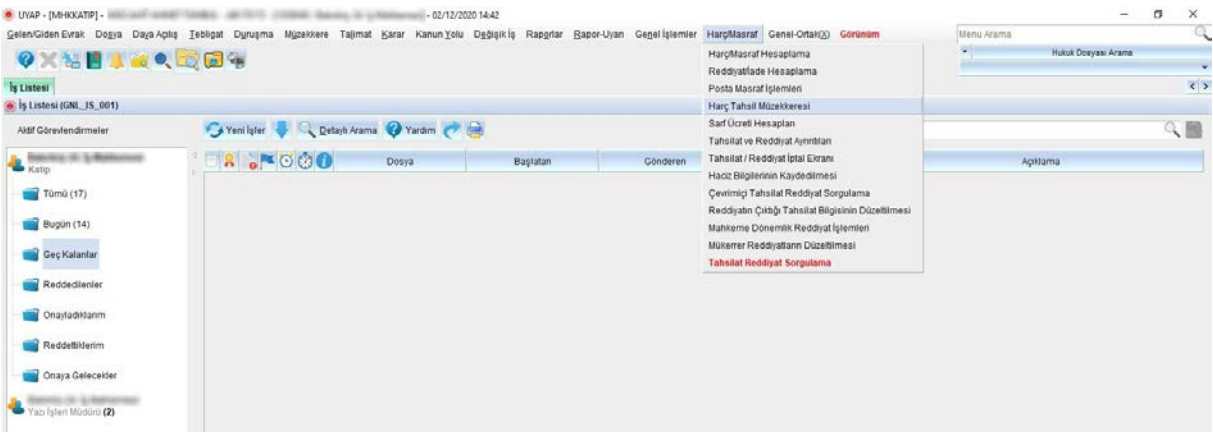
Görsel 5.7: Disiplin para cezasının iptal edilmesi

“Kapat” düğmesine tıklanır ve sayfa kapatılır.

Amme Alacaklarının Tahsili Ekranı

Disiplin para cezası verilen kişinin mahkeme veznesine ödeme yapmaması durumunda cezanın tahsili için vergi dairesine müzekkere yazılır. Bunun için aşağıdaki işlem basamakları uygulanır.

“İş Listesi” ekranında “Harç/Masraf Hesaplama” menüsü altından “Harç Tahsil Müzekkeresi” seçilir (Görsel 5.8).

Görsel 5.8: Harç/Masraf menüsünde harç tahsil müzekkeresi

5. HMK'YE GÖRE DİSİPLİN CEZALARI

Açılan ekrandan “Hukuk Dosyası Arama” seçeneğinden disiplin para cezasına esas teşkil eden dosya sorgulanır (Görsel 5.9).

Görsel 5.9: Müzekkere için dosya arama

“Şablon” seçeneğinden “Harç Tahsilat Müzekkeresi” seçilir.

“Taraflar” seçeneğinden disiplin para cezası uygulanan taraf seçilir.

Karar tarihi, kararın tarafa tebliğ tarihi ve kararın kesinleştiği tarih ile ilgili alanlar doldurulur (Görsel 5.10).

(Disiplin para cezaları verildiği anda kesinleştiği ve kişiye tebliğ edildiği için üç alana da disiplin para cezasının verildiği tarih girilir.)

Görsel 5.10: Müzekkerenin taraf ve tarihlerinin girilmesi

“Harç” – “Masraf” – “Ceza” onay butonlarından “Ceza” seçeneği işaretlenir.

“Mahkeme Para Cezası” seçilir.

“Adet” ve “Miktar” kısmı doldurulur (Görsel 5.11).

The screenshot shows the UYAP system interface for 'Harç Tahsil Müzakkere İşlemleri'. The 'Onaylayacaklar' menu is selected, and the 'Ceza' option is chosen. The 'Adet' field is set to 1 and the 'Miktar' field is set to 500. The 'Ekle' button is highlighted.

Görsel 5.11: Harç tahsil müzakkeresine ceza miktarı girişi

“Onaylayacaklar” menüsünden evrakı imzalayacak kişiler seçilir (Görsel 5.12).

The screenshot shows the UYAP system interface for 'Harç Tahsil Müzakkere İşlemleri'. The 'Onaylayacaklar' menu is selected, and the 'Ceza' option is chosen. The 'Adet' field is set to 1 and the 'Miktar' field is set to 500. The 'Ekle' button is highlighted.

Görsel 5.12: Müzakkereyi imzalayacak kişilerin seçilmesi

“Kaydet” düğmesine tıklanır, işlem tamamlanır.

“Yazdır” seçeneği ile belge yazdırılarak çıktısı alınır ve vergi dairesine gönderilir.

5.2. DİSİPLİN HAPİSİ CEZASI

HMK'de disiplin hapis cezasından bahsedilmesine rağmen disiplin hapsinin bir tanımı yapılmamaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda disiplin hapis cezası "Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapis." şeklinde tanımlanmıştır.

Disiplin hapsi cezasını gerektiren hâller aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 5.3: Disiplin Cezasını Gerektiren Hâller

DİSİPLİN HAPİSİ CEZASINI GEREKTİREN HÂLLER		
İHLAL NEDENİ	KARŞILIĞI	MADDE
Duruşmanın düzenini bozmak	Dört güne kadar disiplin hapis cezası	HMK 151
Tanığın kendisine sorulan sorulara cevap vermemesi veya yemin etmemekte direnmesi.	İki haftayı geçmemek üzere disiplin hapsi	HMK 253
İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymamak veya tedbir kararına aykırı davranmak	Altı aya kadar disiplin hapsi	HMK 398
Yargılama sonunda şikâyet olunanın ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymamak veya tedbir kararına aykırı davranmak	Altı aya kadar disiplin hapsi	HMK 398

5.2.1. DİSİPLİN HAPİSİ CEZALARI KARARI

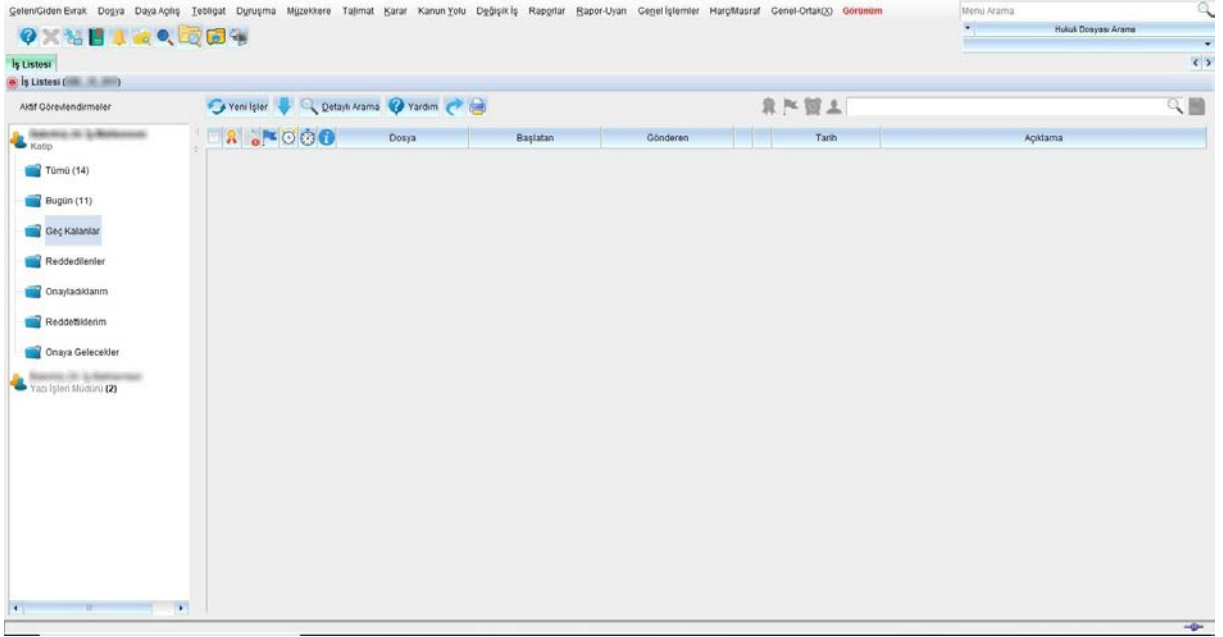
Disiplin cezasını gerektirecek hâllerden birinin meydana gelmesi hâlinde hâkimin nezareti altında, zabıt kâtabi durumu tutanağa geçirir (Görsel 5.2). Daha sonra bu tutanağa göre cezanın infazının sağlanması için gerekli müzakereler hazırlanır. Bu süreç disiplin cezasının ilk aşamasını oluşturur.

Disiplin hapsi cezasında yetkili ve görevli olan makam cumhuriyet başsavcılıklarıdır. İkinci aşamada disiplin hapis cezasına ait müzekkere ilgili tutanakla birlikte, gereğinin yapılması için cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.

5.2.2. MESLEKİ PROGRAM İÇERİSİNDEKİ DİSİPLİN HAPİSİ CEZASI KARARI EKRAMENÜLERİ

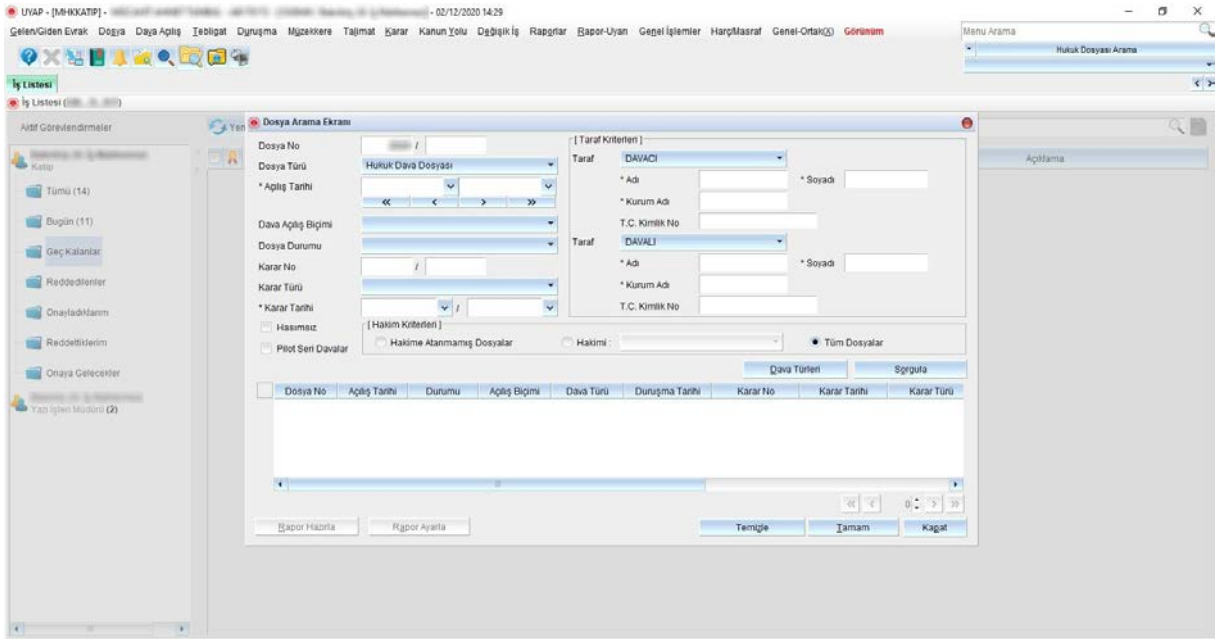
Disiplin hapis cezası işlemlerini UYAP üzerinden yapmak için aşağıdaki işlemler sırası ile gerçekleştirilir.

Sağ üst köşedeki “Menü Arama” bölümünde “Hukuk Dosyası Arama” seçilir (Görsel 5.13).

Görsel 5.13: Disiplin hapis cezası için dosya arama

“Dosya Arama Ekranı”ndan disiplin hapis cezasına esas teşkil eden dosya bulunur (Görsel 5.14).

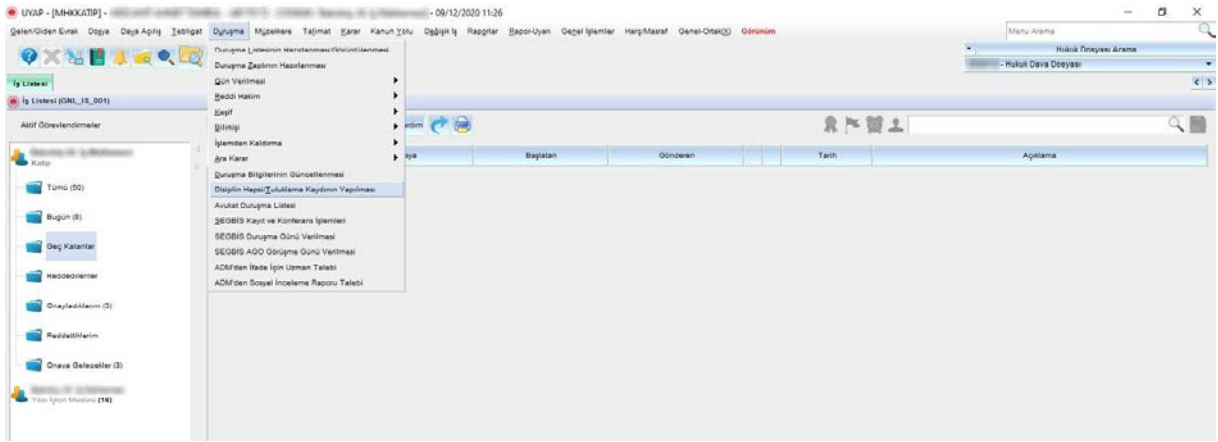

Görsel 5.14: Disiplin hapis cezası için dosyanın bulunması

Dosya seçildikten sonra “Tamam” düğmesine tıklanarak bir sonraki aşamaya geçilir.

5. HMK'YE GÖRE DİSİPLİN CEZALARI

Ekranı gelen dosya seçilir (Görsel 5.15).

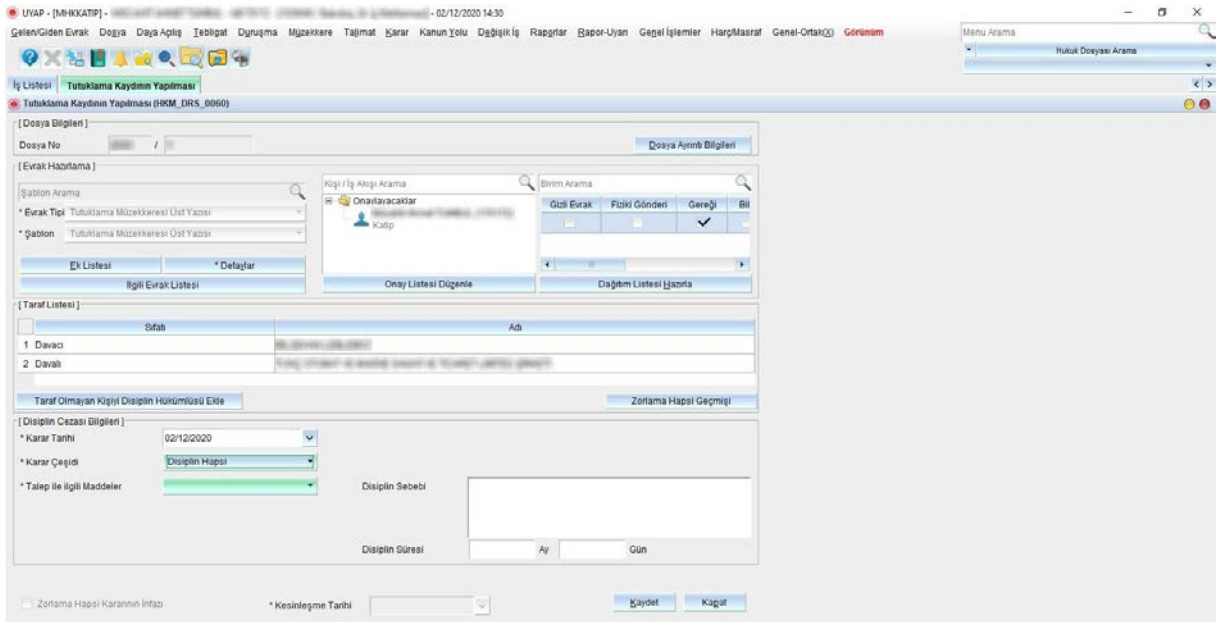
Görsel 5.15: Disiplin hapis cezası için dosyanın seçilmesi

Dosya seçildikten sonra “Duruşma” menüsü altından “Disiplin Hapsi/Tutuklama Kaydının Yapılması” seçeneğine tıklanarak bir sonraki ekrana geçilir.

Bu ekranda taraf ekleme işlemi yapılabilir.

Disiplin hapis cezası, söz konusu dosyada taraf olan kişilere verilebileceği gibi, dosyada taraf olmayan üçüncü kişiler hakkında da uygulanabilir. Bu iki farklı durumda UYAP üzerinde yapılacak işlemler de değişiklik göstermektedir.

Disiplin hapis cezası uygulanacak kişi dosyada taraf olarak kayıtlı ise aşağıdaki iletişim kutusunda “Taraf Listesi” bölümünde sıralanan isimler arasından disiplin cezası uygulanacak kişiyi seçmek gerekli ve yerlidir (Görsel 5.16).

Görsel 5.16: Disiplin hapis cezası için davada taraf olan kişilerin seçilmesi

Disiplin cezası uygulanacak kişinin, dosyada taraf olmayan üçüncü bir kişi olması hâlinde, söz konusu şahıs hakkında işlem yapılabilmesi için kişinin dosyaya eklenmesi gereklidir. Bunun için açılan “Tutuklama Kaydının Yapılması” ekranında bulunan “Taraf Olmayan Kişiyi Disiplin Hükümlüsü Ekle” düğmesine tıklanarak aşağıdaki ekrana ulaşılabilir (Görsel 5.17).

Disiplin cezası uygulanacak kişinin dosyada taraf olmayan üçüncü bir kişi olması hâlinde ekrana gelen iletişim kutusu kullanılarak üçüncü kişiler sisteme eklenir.

Görsel 5.17: Disiplin hapsi cezası için davada taraf olmayan kişilerin eklenmesi

“Taraf Olmayan Kişiyi Disiplin Hükümlüsü Ekle” düğmesinin tıklanması üzerine kullanıcıya yukarıdaki iletişim kutusu UYAP üzerinde açılan yeni bir sekme içinde gösterilir. Açılan bu iletişim kutusunda dosyaya disiplin hapsi hükümlüsü olarak eklenecek üçüncü kişinin bilgileri yazılarak kişinin UYAP sistemi ile entegre olarak çalışan Merkezi Nüfus Sistemi (MERNİS) üzerinden sorgulaması yapılır. Bulunan kişi kaydı, iletişim kutusunun altında yer alan “Disiplin Hükümlüsü” seçeneği seçilerek dosyaya kaydedilir. Dosyaya bu şekilde kişi kaydı yapılmadan UYAP üzerinden “Tutuklama Kaydının Yapılması” işlemi gerçekleştirilemeyecektir. Yani, disiplin hapsine çarptırılan kişinin ya daha önceden taraf sıfatıyla dosyada kayıtlı olması ya da “Disiplin Hükümlüsü” sıfatıyla bu ekranlar kullanılarak dosyaya eklenip kaydedilmesi zorunludur.

Burada anlatılan işlemler yapıldıktan ve üçüncü kişi kaydı sorgulanıp yukarıda anlatıldığı şekilde kişi için dosyada kayıtlı sıfatı seçildikten sonra ekranın sağ alt köşesinde yer alan “Kaydet” düğmesine tıklanır. Böylece kişi dosyaya eklenmiş olur ve açılan ekran kapatılır. UYAP bir önceki ekran olan “Tutuklama Kaydının Yapılması” ekranına otomatik olarak geri döner.

Disiplin hapsi cezası muhatabıyla ilgili yukarıdaki işlemlerin yapılmasının ardından geri kalan işlemlerin yapılmasına aşağıdaki ekrandan devam edilir.

5. HMK'YE GÖRE DİSİPLİN CEZALARI

Ekranı karar çeşidi olarak “Disiplin Hapsi” seçilir. Cezanın sebebi ve verilen cezanın süresi, ilgili alanlara yazılır (Görsel 5.18).

Talep ile ilgili maddeler seçeneğinden 151 ve 398. maddelerden hangisine göre ceza verilmişse ilgili madde seçilir.

Görsel 5.18: Disiplin hapis cezasının sebebinin ve süresinin girilmesi

“Kaydet” ve “Kapat” seçeneği tıklanarak işlem tamamlanır.

“Tutuklama Kaydının Yapılması” sekmesindeyken “Onay Listesi Düzenle” düğmesi kullanılarak evrakı onaylayacak kişiler seçilir (Görsel 5.19). Evrak onaya sunulmak üzere hazırlanır.

Görsel 5.19: Disiplin hapis cezasını onaylayacak kişilerin seçilmesi

UYAP üzerinden düzenlenen her evrakın “Detaylar” kısmının doldurulması zorunludur. Bu nedenle yukarıda anlatılan işlemleri takiben “Tutuklama Kaydının Yapılması” ekranında yer alan “Detaylar” düğmesi tıklanarak aşağıdaki pencereye ulaşılır (Görsel 5.20).

Açılan “Evrak Detay Bilgileri” sekmesindeki gerekli alanlar doldurulur.

Görsel 5.20: Disiplin hapis cezasının detay bilgileri

UYAP üzerinde yapılan tutuklama kayıtlarının sebebine göre kullanılacak şablon sistem üzerinde kayıtlı olduğundan, karar çeşidinin seçilmesiyle (örneğin disiplin hapsi) sistem, kullanılacak şablonu otomatik olarak belirleyip gerekli atamayı yapar.

Bu aşamaların gerçekleştirilmesiyle tutuklama müzekkeresi için gerekli bilgiler tamamlanmış ve evrak oluşturulmaya hazır hâle gelmiştir. Bu aşamaların tamamlanmasıyla ekranın sağ alt köşesinde “Kaydet” düğmesi tıklanarak doküman kaydı oluşturulur. Bu aşama tamamlandıktan sonra “Belge Göster/Düzenle” seçeneği aktif hâle gelecektir. Bu seçeneğin tıklanması hâlinde UYAP ortamında oluşturulan dokümana ulaşarak gerekli düzeltmeler yapılabilecek ve dokümanın çıktısı alınabilecektir. Evrak üzerinde yapılan değişiklik yahut düzeltmelerin de tamamlanmasıyla evrak kaydedilir ve elektronik imzalama işlemleri yapılır. Sonrasında evrakın görüldüğü ekran kapatılarak evrak onaya sunulur.

Evrak, imzalamaları için “Onay Listesi”nden daha önceden seçilmiş olan kişilerin UYAP ekranlarına gönderilir. Onaylayacak kişilerin onay ve imzalama işlemlerini tamamlamasından sonra, hazırlanan “Tutuklama Müzekkeresi”, gereği yapılmak üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Müzekkere UYAP sistemi tarafından otomatik olarak ilgili birimin iş listesine aktarılır.

5. ÖZ DEĞERLENDİRME

“HMK’ye Göre Disiplin Cezaları” öğrenme birimi sonunda neleri ne kadar öğrendiğinizi anlamak için kendinizi değerlendirebilirsiniz. Bunu yapabilmek için aşağıdaki formda “Evet” ve “Hayır” şeklinde derecelendirilen seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz. Değerlendirme sonucunda “Hayır” cevaplarınız çoğunluktaysa "Hayır" cevabını verdiğiniz konuları tekrar gözden geçirmeniz öğrenme süreciniz için faydalı olacaktır.

ÖLÇÜTLER	DERECELENDİRME	
	EVET	HAYIR
Disiplin para cezası kavramını açıklarım.		
Disiplin para cezası kararını aşamaları ile birlikte sıralarım.		
Disiplin para cezası işlemlerinin UYAP ekranlarında nasıl yapıldığını bilirim.		
Disiplin cezası tutuklama kavramını açıklarım.		
Disiplin hapis cezası kararının verilmiş nedenlerini sıralarım.		
Disiplin hapis cezası işlemlerinin UYAP ekranlarında nasıl yapıldığını bilirim.		

A

Aşağıdaki cümlelerin başında verilmiş boşluklara, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

1. () HMK’de düzenlenen disiplin cezaları TCK’de düzenlenen cezalardan farklıdır.
2. () Disiplin cezaları adli sicil kaydına işlenir.
3. () Sebep göstermeksizin tanıklıktan çekilmek disiplin para cezası ile cezalandırılır.
4. () Disiplin para cezası “İcra Kanunu” hükümlerine göre tahsil edilir.
5. () Disiplin hapis cezası verilen kişi, kararın ardından, vakit geçirmeden kolluk kuvvetlerince ceza infaz kurumlarına teslim edilir.

B

Aşağıdaki boşlukları verilen ifadelerden uygun olanıyla doldurunuz.

kişi	hâkim	dava dosyası
disiplin hapsi	disiplin para	

6. Tanığın çağrıldığı hâlde mazeret bildirmeksizin mahkemeye gelmemesi cezası gerektiren hâllerdendir.
7. Disiplin cezası işlemine, UYAP ekranlarında “Dosya No Arama” alanında disiplin cezasının verilmesine esas olan sorgulanarak başlanır.
8. İhtiyati tedbir kararına aykırı davranmak cezası gerektiren hâllerdendir.
9. Disiplin cezası uygulanacak kişi, dava dosyasında taraf olmayan üçüncü bir kişi ise, bu kişi ile ilgili işlem yapabilmek için dosyaya eklenmelidir.

C

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

10. Disiplin para cezası işlemini gerçekleştirmek için “İş Listesi” ekranındayken aşağıdaki menülerden hangisi kullanılır?
 - A) Değişik İş
 - B) Genel İşlemler
 - C) Tebligat
 - D) Müzekkere
 - E) Harç Masraf

11. HMK'nin ilgili maddelerine göre verilen disiplin cezalarının UYAP'a işlenmesi için "Menü Arama" kısmından aşağıdaki dosya türlerinden hangisi seçilmelidir?

- A) Ceza Dosyası/Arama
- B) İcra Dosyası/Arama
- C) Hukuk Dosyası/Arama
- D) İdari Dosyası/Arama
- E) Disiplin Dosyası/Arama

12. Disiplin para cezasını UYAP'a tanımlarken "Harç" şıkkı işaretlendikten sonra aşağıdakilerden hangisi seçilmelidir?

- A) İstinaf Karar Harcı (Maktu)
- B) İstinaf Karar Harcı (Nispi)
- C) Karşı Dava Harcı
- D) Mahkeme Para Cezası
- E) Reddi Hâkim Talebi Para Cezası

13. HMK'ye göre disiplin hapis cezasının alt ve üst süre sınırı aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru verilmiştir?

- A) 4 gün – 3 Ay
- B) 4 gün – 6 Ay
- C) 7 gün – 3 Ay
- D) 7 gün – 6 Ay
- E) 3 Ay – 6 Ay

14. Disiplin cezalarıyla ilgili, aşağıdaki cümlelerden hangisi yanlıştır?

- A) Davada taraf olmayanlara disiplin cezası verilemez.
- B) Duruşmanın düzenini bozan kişiye disiplin hapsi cezası verilebilir.
- C) Tanığın yemin etmemesi hâlinde disiplin hapsi cezası verilebilir.
- D) Disiplin hapis cezalarının infazı Cumhuriyet Başsavcılıklarınca gerçekleştirilir.
- E) Disiplin hapis cezasının üst sınır 6 aydır.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

Akit: Tarafların birbirine uygun idare beyanlarıyla oluşan ve onlara karşılıklı görevler yükleyen anlaşma. Sözleşme, kontrat.

Altsoy: Miras bırakanın çocukları, torunları ve bunlardan doğanların tamamı.

Asgari: En az, en aşağı, en azından, en düşük, en küçük.

Asli: Birincil, en başta gelen, en esaslı, en önemli.

Ayırt etme gücü: İyiyi kötüden ayırma ve akla uygun biçimde davranışta bulunma yeteneği. (Temyiz kudreti)

Aynı hak: Eşya üzerinde doğrudan doğruya mutlak egemenlik yetkisi veren ve herkese karşı ileri sürülebilen haklar. Örneğin mülkiyet, oturma hakkı, intifa hakkı.

Azami: En çok, en büyük, en yüksek.

B

Bilirkişi: Bir davada, hukuk dışında kalan çözümlenmesi özel veya bilimsel bilgiye dayanan konularda oyuna veya düşüncesine başvurulmuş kimse. (Ehlihibre, ehlivukuf.)

Bozma: Üst derece mahkemenin ilk derece mahkeme kararını uygun bulmayarak geri göndermesi.

Butlan: Geçersizlik.

Bütünüleyici parça: Bir eşyanın esaslı unsuru olan, o nesne yok edilmedikçe veya parçalanmadıkça yahut niteliği bozulmadıkça ondan ayrılması mümkün olmayan parçalar, o nesnenin tamamlayıcı parçasıdır. (Mütemmim cüz)

C

Celse: Oturum.

D

Dahili: İçeride, içle ilgili

E

Eda: Yerine getirme. Üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma.

Edim: Aralarındaki borç ilişkisi dolayısıyla alacaklının isteyebileceği, borçlunun da yerine getirmekle yükümlü bulunduğu bir davranış biçimi.

Ehliyet: Uсталık, uzluk.

Eklenti: Ayrıntı, geleneklere göre bir malın daha iyi ve daha verimli kullanılmasında yararı olan, asıl mala sıkı sıkıya bağlı bulunmayan, az bir masraf ve hasar ile asıl maldan ayrılabilen mallar. (Teferruat)

Emare: Başlı başına bir hususun varlığını ispata yetmemekle beraber onun vuku bulduğuna işaret eden ve ancak diğer delillerle desteklenmesi kaydıyla hükme dayanak yapılabilen olgular. (Belirti, iz, ipucu.)

Erginlik: On sekiz yaşını dolduran veya on sekiz yaşını doldurmamasına rağmen evlenen veya yasal olarak erginliğine mahkemece karar verilen kişi. (Reşit)

F

Faydalı model: Dünya çapında yeni olan ve sanayiye uygulanabilen buluşların sahiplerine koruma sağlayan bir sınai mülkiyet hakkı.

Fer'i: İkincil, ayrıntılarla ilgili olan.

Fesih: Devam etmekte olan bir hukuki ilişkiyi, tek tarafı olarak ve ileriye dönük olmak üzere sonlandıran bozucu yenilik doğurucu irade beyanı.

G

Gaip: Görünmeyen, hazır olmayan. Yitik, yok olan kişi. Kaybolan ve kendisinden uzun zaman haber alınamayan kişi.

Gaiplik: Ölüm tehlikesi içinde kayıp olmak ya da uzun süre haber alınamaması durumu.

Gayrimenkul: Bir yerden bir yere taşınması olanaksız (taşınmaz) eşya.

H

Hak: Hukuk düzenince korunan menfaat.

Hakkaniyet: Hak ve adalete uygunluk, doğruluk.

Harici: Dışla ilgili, dıştan olan.

Hiyerarşi: Makamların, rütbelerin önem sırası, astlık ve üstlük düzeni, aşama gözetilerek yapılan sınıflama.

Husumet: Bir davanın açılması üzerine davacı ile davalı arasında ortaya çıkan durum.

Hüküm: Bir davaya bakan mahkemenin hukuksal uyumsuzluğu çözen son kararı.

İ

İbra: Aklanma, temize çıkma, aklama, temize çıkarma. Alacaklının, borçlusunda bulunan alacağından tamamen veya kısmen vazgeçmesi.

İcrai: Yürütülebilir. İdare makamlarının, kamusal yetkilerine dayanarak aldıkları kararların ve üçüncü kişilere etkili ve doğrudan doğruya yerine getirilebilmesi.

İfa: Ödeme, yerine getirme, bir işi yapma, edim.

İhtiyari: İsteğe bağlı, seçmeli olan, seçimlik.

İhtiyati tedbir: Davacının, davasını kazanması durumunda, dava konusu şeye kavuşabilmesi için davadan önce veya dava sırasında o şeyi garanti altına almasına yarayan önlem.

İkrar: Saklamayıp söyleme, bildirme, açıkça söyleme, kabul.

İlam: Karar. Mahkeme kararı.

İstinabe: Bir davaya bakmakla görevli ve yetkili bir mahkemenin kendi yargı çevresi dışında (diğer bir mahkemenin yargı çevresi içindeki) yapılması gereken bir işlem için o işlemin yapılacağı yargı çevresi içinde bulunan bir mahkemeden hukuki anlamda yardım alması.

İstinaf: İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların hem olay yönünden hem de hukuki yönden üst dereceli mahkeme tarafından denetlenmesi.

İvaz: Karşılık, bedel, eder, karşı bedel, fiyat.

K

Karine: İpucu, belirti, bilinen bir olgudan bilinmeyen bir sonucun çıkarılması, aksi ispatlanana kadar kabul edilen.

Kayın hısımlığı: Evlenmeyle oluşan hısımlık. Eşlerden her birinin annesi, babası, kardeşi diğer eş için kayın hısımlığı sayılır.

Kayyim: Belirli bir işin görülmesi ya da bir malın veya malvarlığının yönetilmesi için mahkemece atanan kişidir.

Kaza: Yargı.

Kesin hüküm: İlk derece mahkemelerinin verdiği karara karşı artık bütün olağan yasa yollarının kapanması.

Kısıtlı: Vesayet altına alınarak, fiil ehliyetini kullanması sınırlandırılmış kişi. (Mahcur)

Kıymetli evrak: Poliçe, bono, çek, tahvil vb. gibi bir hakkın senede bağlı olduğu ve senetten ayrı olarak ileri sürülemediği evraklar.

M

Malik: Mülkiyet hakkı sahibi, bir şeye sahip olan kişi.

Marka: Marka bir işletmenin tüm varlıklarını temsil eden, benzer mal ve hizmetlerini diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden farklı kılmak için kullanılan ayırt edici işaret.

Men etmek: Yasak etmek, bırakmamak, durdurmak, esirgemek, önlemek.

Menkul: Taşınır, taşınır mal.

Meşruhat: Açıklamalar verilmiş, şerhler konulmuş.

Muhakeme: Yargılama.

Muvafakat: Uygun görme, onama, razı olma, rızası olma.

Mülkiyet: Kişiye, kanunların öngördüğü sınırlar içinde, sahibi olduğu maldan ve malın hukuki ve doğal ürünlerinden yararlanma ve o mal üzerinde tasarruf etme yetkisi veren egemenlik hakkı.

Müstear ad: Bir kimsenin belli bir işi yaparken gerçek ismini gizlemek amacıyla kullandığı takma ad.

Mütelahik dava: Aynı talep için birden fazla hukuki sebebin bulunduğu dava.

N

Norm: Kural. Kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ilke ya da yasaya uygun durum.

O

Onama: Üst derece mahkemenin ilk derece mahkeme kararını uygun bularak tasdik etmesi.

Ö

Özgülemek: Bir şey veya bir yeri birine, bir şeye ayırmak, vermek, hasretmek, tahsis etmek.

P

Patent: Sınırlı bir yer ve süre için üçüncü kişiler tarafından buluşun izinsiz olarak üretilmesini, kullanılmasını veya satılmasını engelleme yoluyla sahibine tanınan tekel hakkı.

Pert: Değersizleşme, zarar, hurda.

R

Rejim: Yönetme, düzenleme biçimi, düzen.

Resen: Kendiliğinden, herhangi bir isteğe gerek olmadan.

S

Saklı pay: Miras hukukunda altsoy, eş ve ana babanın kanunen dokunulamayacak miras payları. (Mahfuz hisse)

Sebepsiz zenginleşme: İki malvarlığı arasında, birinin zararına olan haklı bir sebep olmaksızın meydana gelen değer kaymaları.

Sınai: Sanayi ile ilgili, endüstriyel.

Suistimal: Hak, görev veya yetkiyi kötüye kullanma.

Sulh: Barış.

T

Tabi olmak: Birinin kontrolü altına girmek, bir şeye veya bir kimseye bağlı olmak.

Tahakküm: Hâkimiyet ve kontrol altına alma.

Tahkikat: Ön inceleme, soruşturma.

Tahkim: Taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkların devletin resmî yargı organları yerine, kendileri tarafından belirlenen hakemlerce çözümlendiği bir uyuşmazlık çözüm yöntemi.

Tapu sicili: Taşınmazlar üzerindeki hakları göstermek üzere devletçe tutulan resmî kayıt.

Tasfiye: Bir tüzel kişiliğin kapanması, dağılması, batması gibi nedenlerle hesaplarının kesilerek hukuki varlığına son verilmesi.

Tazminat: Maddi veya manevi zarara karşılık ödenen bedel, zarar ödencesi, hukuka aykırı olarak başkalarına verilen zararların ödetilmesi biçimindeki yaptırım.

Teati: Karşılıklı gönderme.

Tebellüğ: Bir tebliği alma, tebliğ edilen bir yazıyı imza ile teslim alma.

Tebliğ: Bildirmek, haber vermek.

Tecdit: Yenileme, tazeleme, açıkça anlaşılacak şekilde önceki borcun, yeni bir borç kurarak ortadan kaldırılması.

Tefhim: Verilmiş olan kararın veya hükmün, duruşmada hazır bulunan taraflara yargıç tarafından sözlü bildirilmesi.

Telif hakkı: Fikir ve sanat eserleri üzerinde yaratıcısının sahip bulunduğu hak.

Temlik: Devir, alacağın bir başkasına devri, mülkiyetinin geçirilmesi. Alacağın devredilmesi.

Temyiz: İlk derece mahkemelerince verilen yargı kararlarının esas ve usul açısından denetime tabi tutulduğu üst derece mahkemesinde yeniden ele alınması.

Tenkis: İndirme, azaltma, eksiltme.

Terdit: Kademeli.

Tereke: Ölen kimseden, geride bıraktığı mirasçılara kalan mal, ölenin terk ettiği, sağlara bıraktığı hak ve borçların tamamı.

Tüzel: Hukuki, hukuksal.

Ü

Üçüncü kişi: Bir sözleşmenin tarafları ile onların temsilcilerinin dışındaki kişiler.

Üstsoy: Miras bırakanın anne babası, büyükanne büyükbabası ve bunlardan doğanların tamamı.

V

Vasi: Kanunun öngördüğü durumlarda, küçük veya kısıtlı kişilerin haklarını korumak üzere mahkeme tarafından atanan kanuni temsilci.

Vekalet: Kişinin, bedelli veya bedelsiz olarak, bir işi yürütmeyi veya yerine getirmeyi başkası adına üstlendiği sözleşme.

Vesayet: Küçük veya kısıtlıların haklarının korunması amacıyla özel hukuk tarafından düzenlenen ve bir kamu hizmeti niteliğini taşıyan kurum.

Y

Yansoy hısımlığı: Biri diğlerinden gelmeyip de ortak bir kökten gelenler. (Kardeş, dayı, amca, hala vs. gibi)

Yokluk: Emredici hukuk kurallarına uymama durumunda bir kısım işlemlerin geçerli kabul edilmemesi, hukuken hiç doğmamış olması. (Örneğin dini nikahla evlilik)

Z

Zamanaşımı: Kanunda öngörülen ve belirli koşullar altında geçmekle, bir hakkın kazanılmasını, kaybedilmesini veya bir yükümlülüğten kurtulmayı sağlayan süre.

Zilyetlik: Bir şey üzerinde fiili hâkimiyet veya bir eşyayı fiili hâkimiyet ve kudret alanı içinde bulundurma, elde tutma.

KAYNAKÇA

- Aday, N.(2019). Vesayet Hukukunda Geçici Hukuki Korumalar ve Vesayet Tedbir Şerhi Uygulaması. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77(2), 813-846.
- Akıntürk, T. (2003). *Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Medeni Hukuk*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Akıntürk, T. ve Ateş Karaman, D. (2019). *Aile Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Akipek Öcal, Ş. (2017). *Medeni Hukuk 1*. H. Şen Doğramacı (Editör). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akipek, J. G., Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2018). *Eşya Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Amme Alacakları Usulü Hakkında Kanun. (1953). T. C. Resmî Gazete, 6283, 21 Temmuz 1953.
- Arsal, S.M. (1947). *Türk Tarihi ve Hukuk*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Aslan, Y. (2010). Türk Hukukunda Tüzel Kişilerin Ceza Sorumluluğu. *Ankara Barosu Dergisi*, 68(2), 233- 246.
- Ataay, A. (1971). *Medeni Hukukun Genel Teorisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Atalı, M., Ermenek, İ., Erdoğan, E. (2018). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ayan, M. (2016). *Eşya Hukuku I Zilyetlik ve Tapu Sicili*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bankacılık Kanunu. (2005). T. C. Resmî Gazete, 5411, 19 Kasım 2005.
- Budak, A. C. ve Karaaslan, V. (2019). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Demirsatan, B. (2016). Hukuka Aykırı Tasfiyenin Tüzel Kişiliğe Etkisi. *İÜHFİM*, 74(2), 685- 708.
- Doğan, P. B. (2014). Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı. *Ankara Barosu Dergisi*, 72(4), 477- 493.
- Dural, M. ve Öz, T. (2015). *Miras Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dural, M. ve Sarı, S. (2019). *Türk Özel Hukuku Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri (Cilt I)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dural, M., Ögüz, T., Gümüş, M. A. (2020). *Aile Hukuku (3. Cilt)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dursunüst, E. (2009). Kabul Edilme Sürecinde Türk Kanun-ı Medenîsi. *Usûl İslam Araştırmaları*, 12(12), 159- 170.
- Ecer, H. (2017). Derneklerin Kuruluşu ve Tüzel Kişilik Kazanması. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, 1(2), 19-46.
- Edis, S. (1993). *Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*. İzmir:Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İzmir.

- Elçin, D . (2018). Vesayet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine veya Sona Ermesine ve Vesâyetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 67 (2) , 279-354 .
- Ergün, Ö. (2009). *Medeni Hukuk Tüzel Kişilerinin Ehliyet Durumu*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ermenek, İ. (2011). Hukuk Muhakemeleri Kanuna Göre Ön İnceleme. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 139-177.
- Ersöz,O.(2018). Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 111-146.
- Esener, T. (2015). *Hukuka Giriş*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. (1951). T. C. Resmî Gazete, 5846, 5 Aralık 1951.
- Gençcan, Ö. H. (2018). *696 Sayılı KHK Dâhil Son Mevzuata Göre Hukuk Davalarında İstinaf ve Temyiz Uygulaması*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gözler , K. (2008). *Genel Hukuk Bilgisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Gözübüyük, A.Ş. (1987). *Yönetim Hukuku*. Ankara: Seçkin Matbaası.
- Gürpınar, B. (2008). *Hukukun Temel Kavramları*. Kütahya: Gazi Kitabevi.
- Hatemi, H. (2020). *Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Hatemi, H. (2020). *Medeni Hukuka Giriş*. İstanbul:On İki Levha Yayıncılık.
- Helveci, S. ve Erlüle, F. (2016). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Hukuk Muhakemeleri Kanunu. (2011). T. C. Resmî Gazete, 6100, 12 Ocak 2011.
- Işık, A. (2018). İlk Şehirler ve Yazılı Medeniyete Geçiş. *Mavi Atlas*, 6(2), 46-74.
- İcra İflas Kanunu. (1932). T. C. Resmî Gazete, 2004, 19 Haziran 1932.
- İmre, Z. (1971). *Medeni Hukuka Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- İpek, N. (2015). Roma İmparatorluğunda Hısımlık. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 167- 203.
- İyilikli, A. C. (2012). Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(2), 83-157.
- Kadastro Kanunu.(987). T. C. Resmî Gazete ,3402, 21 Haziran 1987.
- Kayhan, Ş. (2011). *Hukukun Temel Kavramları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılıç, M . (2013). Türk Hukukunda Mirasın Resmî Tasfiyesi . *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 62 (3) ,s. 761-818 . DOI: 10.1501/Hukfak_0000001725
- Kılıçoğlu, A. (2019). *Medeni Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kılıçoğlu, A. (2020). *Medeni Hukuk Pratik Çalışmaları*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kılıçoğlu, A. M. (2019). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Koç, N. (2005). Türk Medenî Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7, 99-120.
- Kuru, B. (2019). *İstinaf Sistemine Göre Medenî Usul Hukuk Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- MEB. (2020). Adalet Alanı Çerçeve Öğretim Programı. Ankara.
- Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun. (2007). T. C. Resmî Gazete, 5718, 12 Aralık 2007.
- Mult, H.C., Öztürk, B. ve Erden, M. R. (2016). *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku (16. Baskı)*. İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Oğuzman, K. ve Barlas, N. (2013). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

- Oğuzman, M.K., Seliçi, Ö., Oktay Özdemir, S. (2012). *Kişiler Hukuku* (12. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Öğüz T., Ergüne M. S., Erişgin N. (2019). *Borçlar Hukuku*. Eskişehir: TC. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir, H. (2008). Türk ve İsviçre Medenî Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57 (3), 561-698.
- Özlük, B. (2019). Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27 (1), s. 139-166.
- Öztan, B. (2004). *Aile Hukuku* (5. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Öztekin, S. (2015). Temyiz Kanun Yolunun Tarihçesine İlişkin Bazı Tespitler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21 (2), 135-144.
- Sağlam, İ. (2016). Devletin Yasal Mirasçılığı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 2473-2495.
- Saymen, F. H. ve Elbir, H. K. (1960). *Aile Hukuku* (3. Cilt). İstanbul: Hak Kitabevi.
- Selçuk, S. (2013). Temyiz Denetiminin Sınırları ve Bu Sınırlara Uymamanın Kaçınılamaz Sancılı Sonuçları/Açmazları/Tehlikeleri. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19 (2), 319-361.
- Serozan, R. (2011). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Sert Sütçü, S. (2019). Dolaylı-Dolaysız Zilyetlik Kavramlarının Ayırt Edilmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9 (1), s. 259-284.
- Sirmen, L. (2020). *Eşya Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Tekinay, S. S. (1970). *Medeni Hukuka Giriş Dersleri*. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu. (2005). T. C. Resmî Gazete, 5403, 19 Temmuz 2005.
- Toraman, B. (2014). Medeni Usul Hukukunda İspat Hakkına Dair Bazı Tespit ve Değerlendirmeler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16 (1) 1483- 1523.
- Tuğsavul Taşpolat, M. (2017). İstinaf İncelemesi Sonucunda Verilebilecek Kararlar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (134), 313-354.
- Türk Ceza Kanunu. (2004). T. C. Resmî Gazete, 5237, 26 Eylül 2004.
- Türk Medeni Kanunu. (2001). T. C. Resmî Gazete, 4721, 22 Kasım 2001.
- Türk Sivil Havacılık Kanunu. (1983). T. C. Resmî Gazete, 2920, 14 Kasım 1983.
- Türk Ticaret Kanunu. (2011). T. C. Resmî Gazete, 6102, 13 Ocak 2011.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). T. C. Resmî Gazete, 2709, 18 Ekim 1982.
- Tütüncü, A. (2011). Uzay Hukuku Ve Uzaydaki Faaliyetlerin Gelişmesiyle İlgili Milletlerarası Sistemin Yapısı, Düzenlediği İlişkiler Ve Dayandığı Esaslara Genel Bir Bakış. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 19 (1-2), 979-989.
- Ulukapı, Ö. (2014). *Medeni Usul Hukuku*. Konya: Mimoza Basım Yayıncılık.
- Ünver, Y. (2005). İspat Hukukunun Esasları, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (8), 265-289.
- Velidedeoğlu, H. V. (1965). *Aile Hukuku*. İstanbul: Nurgök Matbaası.
- Yavaş, M. (2015). Medeni Yargılamanın Amacı Bağlamında İspat Yükü Kavramı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21 (2), 741-762.
- Zapata, T. T. (2015). *Medeni Hukuk* (19. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Zeytin, Z. (2020). *Türk Medeni Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

ERİŞİM LİNKİ	ERİŞİM TARİHİ	ERİŞİM SAATİ
https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.65100.pdf	03.01.2021	21.30
https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/dergi/doc/ibd20181.pdf	21.11.2020	20.00
https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=2712	13.01.2021	20.00
https://www.tkgm.gov.tr/tr/video/yeni-tapu-senedi-tanitim-programi	23.01.2021	22.00
https://higm.adalet.gov.tr/Home/SSSorularDetay/16#	15.11.2020	19.45
https://acikdhttp://medenihukukpratikleri.blogspot.com	29.10.2020	
https://uyapegitim.adalet.gov.tr/	22.01.2021	16.00
https://sozluk.gov.tr/		20.45
http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5480/325864.pdf?sequence=1&isAllowed=y	11.01.2021	10.15
https://www.ers.ankara.edu.tr/pluginfile.php/28365/mod_resource/content/1/Adli%20Dilek%C3%A7e	03.01.2021	15.45
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Veraset%20ve%20Velayet%20%C4%B0%C5%9Flemleri.pdf	10.01.2021	19.00
http://admyo.ankara.edu.tr/files/2020/03/UYAP-%C3%9C%C3%87-HAFTALIK-DERS-NOTU.pdf	19.01.2021	15.30
https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/dergi/doc/ibd20181.pdf	21/11/2020 20:00	15.30
http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Duruşma%20işlemleri.pdf	09.01.2021	18.30
https://myuniversities.wordpress.com/2013/01/27/medeni-hukuk-pratik-calismalari	29.10.2020	20.30
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kamuy%C3%B6netimi_ue/borclarhuk.pdf	23.01.2021	21.30
https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/tebdir-turleri.PDF	01.01.2021	20.45
http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/medeniusulhukuku.pdf	04.01.2021	21.45
https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/tebdir-turleri	17.11.2020	21.20
https://higm.adalet.gov.tr/Home/SSSorularDetay/16#	15.01.2021	20.15

GÖRSEL KAYNAKÇASI

Görsel kaynakçaya ulaşmak için karekodu taratınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME BÖLÜMLERİ CEVAP ANAHTARLARI

1. ÖĞRENME BİRİMİ - KAMU HUKUKU VE ÖZEL HUKUK İŞLEMLERİ

ÖĞRENME BİRİMİ SONU ÖLÇME DEĞERLENDİRME

A	1-D	2-Y	3-Y	4-Y	
B	5-Hukuk	6-Fikir ve sanat eserleri	7-Bireylerin ve kamu kurumlarının	8-Kamu hukukunun	
C	9-C	10-A	11-B	12-E	13-C

2. ÖĞRENME BİRİMİ - MEDENİ HUKUK

BÖLÜM - 1

A	1-Mecelle	2-Dürüstlük	3-Doktrin	4-Karine	5-Sicil			
B	6-A	7-D	8-D	9-D	10-E	11-B	12-E	13-C

BÖLÜM - 2

A	1-Kişisel durum	2-Hak ehliyeti	3-Genel kurul	4-Ayırt etme - Vasiyetname	5-İnfisah(Dağılma)		
	6-Gerçek kişi	7-Erginlik					
B	8-C	9-B	10-B	11-D	12-D	13-C	14-B

BÖLÜM - 3

A	1-Geniş manada	2-Yasal temsilcilerinin	3-Edinilmiş mallara katılım	4-Boşanma
B	5-E	6-D	7-E	8-E

BÖLÜM - 4

A	1-Zilyetlik	2-Misli eşya	3-Dolaysız zilyedi-Dolaylı zilyedi	4-Aleniyet		
B	5-B	6-C	7-E	8-E	9-D	10-C

BÖLÜM - 5

A	1-İrade özgürlüğü ilkesi	2-Borçları - Borç ilişkileri	3-Yan edim	4-İbra		
B	5-E	6-E	7-D	8-D	9-C	10-D

ÖĞRENME BİRİMİ SONU ÖLÇME DEĞERLENDİRME

A	1-D	2-Y	3-Y	4-D	5-D	6-D	7-Y	8-Y			
B	9-Türk Medeni Kanunu	10-İçtihat	11-İnsanlar	12-Erginlik	13-Öz adı ve soyadı	14-Sınırlı					
	15-Kamu	16-Başkası	17-Mirasçılıkta								
C	18-E	19-A	20-C	21-E	22-C	21-E	22-C	23-E	24-E	25-B	26-D

3. ÖĞRENME BİRİMİ - MEDENİ USUL HUKUKU

BÖLÜM - 1

A	1-Yargıtay	2-Vicdani kanaatlerine	3-Hukuk mahkemeleri	4-Genel	5-Yetki kuralı			
B	6-D	7-B	8-E	9-C	10-B	11-D	12-C	13-D

BÖLÜM - 2

A	1-Dilekçe	2-Tüzel	3-Sıfat
B	4-C	5-E	6-B

BÖLÜM - 3

A	1-Terditli	2-Mütelahik	3-Topluluk	4-Taraflar			
B	5-E	6-E	7-B	8-C	9-E	10-D	11-B

BÖLÜM - 4

A	1-Dava dilekçesi	2-Cevap dilekçesi	3-İddia	4-Tebliğ	5-Tarafların
B	6-D	7-C	8-D		

BÖLÜM - 5

A	1-Kanuni	2-Belge	3-Altsoy	4-Öncesinde	5-Sonrasında
B	6-B	7-C	8-B		

BÖLÜM - 6

A	1-Resen	2-Ön inceleme	3-Denetim	4-Olağanüstü kanun	5-Onama			
B	6-A	7-E	8-D	9-D	10-C	11-E	12-B	13-C

BÖLÜM - 7

A	1-Defter tutma	2-Eda amaçlı tedbir kararı	3-Delil tespiti	4-Mühürleme
B	5-C	6-A	7-A	

ÖĞRENME BİRİMİ SONU ÖLÇME DEĞERLENDİRME

A	1-D	2-D	3-D	4-D	5-D	6-Y	7-D	8-Y	9-D	10-Y	11-D	12-Y	13-Y	14-D	15-Y
B	16-Hukuk Muhakemeleri Kanunu				17-Kendileri			18-İspat		19-Tebliğ		20-Taraf			
	21-Geçici koruma tedbirleri				22-Usul hatası										
C	23-E	24-E	25-D	26-C	27-D	28-D	29-B	30-E	31-E	32-C	33-D				

4. ÖĞRENME BİRİMİ - VERASET VE VELAYET İŞLEMLERİ

ÖĞRENME BİRİMİ SONU ÖLÇME DEĞERLENDİRME

A	1-D	2-Y	3-Y	4-Y	5-Y	6-D	7-Y
B	8-Miras hukuku	9-Mirasbırakan	10-Mülkiyet	11-Velâyet	12-Saklı pay	13-Hâkimler	
	14-Vesayet	15-Kayımlık					
C	16-D	17-A	18-E	19-C	20-C		

5. ÖĞRENME BİRİMİ - HMK'YE GÖRE DİSİPLİN CEZALARI

ÖĞRENME BİRİMİ SONU ÖLÇME DEĞERLENDİRME

A	1-D	2-Y	3-D	4-Y	5-Y
B	6-Disiplin para	7-Dava dosyası	8-Disiplin hapsi	9-Kişi	
C	10-E	11-C	12-D	13-B	14-A